

הישיבה השמונים-ושש של הכנסת השמינית

יום שלישי, כ"ה אב תשל"ד (13 אוגוסט 1974)
ירושלים, הכנסת, שעה 13.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ר פ. שינמן :
חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
מוזכיר הכנסת נ. לורך :
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ושלישית : 1. חוק מיל"ו וזה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד-1974 ; 2. חוק מיל"ו וזה חסכון (תיקון), תשל"ד-1974 ; 3. חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד-1974 ; 4. חוק מילווה

חסכון, תשל"ו-1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד-1974 ; 5. חוק מילווה חסכון, תשל"א-1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 ; 6. חוק מילווה חסכון, תשל"ב-1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 ; 7. חוק מילווה חסכון, תשל"ג-1973 (תיקון מס' 2) תשל"ד-1974 — שחזר מוועדת הכספים ; 8. חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד-1974 — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט ; 9. חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 2), תשל"ד-1974 ; 10. חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10), תשל"ד-1974 — שחזר מוועדת החוץ והבטחון.

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

הי"ר פ. שינמן :
נשמע עתה הודעה של יושב-ראש ועדת הכנסת.
ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהתאם לסעיף 15 לתקנון הריני מתכבד להודיע לכנסת, כי ועדת הכנסת בישיבתה מיום כ"ה באב תשל"ד — 13 באוגוסט 1974

ג. שאילתות ותשובות

הי"ר פ. שינמן :
אנחנו עוברים לסעיף ב' בסדר היום : שאילתות ותשובות.
702. פעולות למניעת זיהום באזור התעשייה בבאר-שבע
חברי-הכנסת ב. מואב שאל את שר הבריאות ביום י"ט בניסן תשל"ד (11 באפריל 1974) :
ב-2 בינואר 1973 הגיש פרופ' מיצ'ל זייבון דו"ח למשרד הבריאות הנוגע לסיכונים בריאותיים הנובעים מפעולות מפעל "מכתשים" בבאר-שבע. לפי המלצות הדין-וחשבון : 1. ימונה אדם שיהיה אחראי לשמירת איכות הסביבה בקרבת מפעל "מכתשים" ויקיים קשר עם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר ; 2. תמונה ועדה ציבורית בת המישה חברים שתפעל יחד עם האחראי לשמירת איכות הסביבה ב"מכתשים" ; 3. תוך שישה חודשים יש לחסל את מפגע הרחי.
שאלתי היא :
האם בוצעו המסקנות שבדו"ח פרופ' זייבון במלואן ?
שר-הבריאות ו. שפ"טוב :
להלן פירוט הפעולות שנעשו על-פי המלצות דו"ח פרופ' זייבון :
א. המפעל ביצע סקר של זיהום האוויר ובהתאם לתוצאות החל בפעולות מניעת זיהום.

ב. בעקבות המלצה מס' 2 נערך על-ידי העירייה סקר מייפסולת תעשייתיים באזור התעשייה של באר שבע והוגשו המלצות לטיפול. כן נערך סקר לאיתור מקורות זיהום אוויר בתעשיות אחרות בבאר-שבע.
ג. תברואן למקצועות מיוחדים העוסק בשימור מקיים קשר עם מפעל "מכתשים", בודק מילוי הדרי" שות ועומדל הפעיל מערכת ניטור קהילתית בעיר.
ד. בימים אלה נפתרים הקשיים שנוצרו בקשר למינני הוועדה הציבורית שתסייע למשמר.
ה. בדיקת ההצלחה במניעת ריחות היתה אמורה להתבצע בסוף שנת 1973 ובשל המלחמה נדחתה לחו" דשים ספטמבר-דצמבר השנה. יש לערוך בדיקה זו בעונה שבה מנשבות הרוחות מכיוון המפעל העיר. אולם ניתן לומר כי חל שיפור במצב וכתוצאה מכך פחת מספר תלונות האזרחים.
ו. מונה מהנדס-בטיחות כמפקח על היגינה תע" שייתית במפעל. הפיקוח הרפואי שם מתבצע על ידי קופת-חולים, בפיקוח-משרד העבודה ובתיאום עם מש" רד הבריאות.
ז. המפעל משתדל לעמוד בלוח הזמנים שנקבע, אך יש עיכובים שנגרמו על-ידי גיוס עובדים, איחור באספקת ציוד הכדומה.
ח. נבדקה והפשרות לצימצום העבודה בשעות הלילה הבעייתיות, אך היא נמצאה בלתי-מעשית.

גם רופאת ילדים. נוסף לכך יש שם שתי אחיות בכוננות מתמדת ולרשותן אמבולאנס. תורנות הרופאים היא בנהריה.

היו"ר פ. שינמן :

שאלה נוספת לחברת-הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (חזית דתית תורתית) :

אדוני השר, איך זה מתיישב שוועדה משותפת של ועדת החינוך וועדת השירותים הציבוריים יצאה לגליל וביקרה בשלומי, נתקבלה על-ידי כל המועצה ושמעה את הדברים שעליהם שאלתי מפי ראש המועצה וחבריו. הדבר תמוה. ייתכן שלאחרונה חל שינוי, אבל האם נבדק הדבר מלבד השאלה שהופנתה למרכז קופת-חולים? האם לא כדאי שכבוד השר יברר אצל הרשות המקומית, יושב-ראש המועצה המקומית, אם אמנם תוקן המצב?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

אינני יודע באיזה תאריך ביקרה בשלומי הוועדה המשותפת של שתי הוועדות הפארלאמנטאריות. בדרך כלל אני סומך על ההודעות של מרכז קופת-חולים, המקיימת שירות באתון עיירות, לרבות שלומי, ואין לי סיבה לחשוב שהמידע שנמסר לי אינו מדויק. אבל אני מוכן בהחלט לברר ברשות המקומית מהו המצב כיום.

1128. הכאת איברים לקבורה

חברת-הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר הבריאות ביום י"ב בתמוז תשל"ד (2 ביולי 1974) :

במברק שקיבלתי מהוועדה הציבורית להגנת כבוד האדם נאמר בין היתר: "מזה חודשיים מוכנות בבית-החולים 'הדסה' בירושלים להעברה לקבורה עשר חביות מלאות איברים וחלקי גוף שונים... ואין עוררן מקום לקבורה. כן שמענו כי מדי חודש מועברים ארגונים וחביות מלאים איברי אדם מבית-החולים לתל-השומר ומהמכון הפאטולוגי באבו-כביר למקומות בלתי-ידועים, מושמדים שם ואינם מגיעים לקבר ישראל. עובדות אלו מהוות... בזיון המתיים, עוון חמור באיסורי הלכה ועבירה על חוק האנטומיה והפאטולוגיה."

הוועדה דורשת להביא את האיברים מיד לקבר ישראל ולהקצות חלקות קבורה לשם כך, לקיים פיקוח במכונים הפאטולוגיים לקיום החוק המחייב להביא חלקי גופות לקבורה, ולהביא לדין את האחראים להשגת איברים ולהאבתם לקבורה — בניגוד לחוק.

רצוני לשאול :

1. האם נכונות הידיעות הנ"ל, כולן או מקצתן?
2. אם כן — האם מוכן כבוד השר לנקוט את הצעדים הדרושים לקיום פיקוח נאות במכונים הפאטולוגיים לשם מילוי הוראות החוק המחייבות להביא חלקי גופות לקבורה?

3. האם מוכן כבוד השר ליוזם את העמדתם לדין של האחראים להשמדת איברים ולאיי-הבאתם לקבורה — בניגוד לחוק?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

(א) על-פי הסכם עם הרבנות וחברה קדישא נוהג בית-החולים "הדסה" בירושלים זה שנים לשמור על

751. ניתוחים שלאחר המוות כגופותיהם של חיילים

חברת-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבריאות ביום ט"ו באייר תשל"ד (7 במאי 1974) :

כפי שנמסר לי, כל חיילי צה"ל שנפלו במלחמה מובאים לקבורה על-ידי חברה קדישא של הרבנות הצבאית הראשית בהתאם לדיני ישראל, ואילו בניגוד לכך — כל החיילים שנפצעו בשדה הקרב ומתו מפצעיהם בבתי-החולים, הצבאיים או האזרחיים, מבוצע בגופותיהם ניתוח שלאחר המוות בטרם הם מובאים לקבורה.

אבקש לדעת :

1. האם נכונים הדברים כפי שנמסרו לי?
2. אם כן — האם הניתוח נעשה בכל מקרה או רק במקרים מיוחדים?
3. אם הניתוח נעשה רק במקרים מיוחדים — באילו מקרים הוא נעשה?

4. מדוע מנתחים את גופותיהם של חיילי צה"ל אשר מסרו את נפשם והקריבו את חייהם למען הגנת העם והארץ, כשאין כל ספק כי מתו כתוצאה מפגיעה בשדה הקרב?

5. האם מוכן כבוד השר לנקוט את הצעדים הדרושים כדי שייפסקו לגמרי הניתוחים שלאחר המוות בגופותיהם של חיילים שנפטרו עקב פגיעה קרבית?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

1. לא.
2. לגבי הרישה — לא; לגבי הסיפה — כן.
3. במקרים שבהם יש צורך חיוני להגיע להבהרה מדויקת של סיבת המוות בהתאם להוראה רפואית.
4. למען אפשר לסגל הרפואי להציל חיי חיילים פצועים אחרים שנפגעו פגיעות דומות. במלחמת יום הכיפורים היה מספר החיילים שנפגעו פגיעות קשות בחזית וניצלו גדול יותר מאשר במלחמות הקודמות, וזאת משום שחיל הרפואה של צה"ל למד את הלקחים וידע להתכונן לקראת הבאות.
5. גם להבא תבוצענה הפעולות בהתאם לחוקי מדינת ישראל.

1170. שירותים רפואיים בשלומי

חברת-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבריאות ביום ו' בתמוז תשל"ד (26 ביוני 1974) :

בביקורי בעיירה שלומי שבגליל נודע לי שבמקום אין רופא קבוע והאוכלוסיה מודאגת מכך במיוחד עקב המצב הבטחוני בצפון הארץ.

שאלותי הן :

א. האם ידוע לו על כך שאין רופא קבוע בשלומי?
ב. אם כן — מה בדעתו לעשות כדי להבטיח שירות רפואי במשך כל היממה במקום?

שר-הבריאות ו. שם-טוב :

ממרכז קופת-חולים הכללית נמסר לי כי בשלומי יש רופא קבוע במרפאת קופת-חולים, הוא מקבל חולים בכל יום בשעות לפני-הצהריים וארבעה ימים בשבוע בשעות אחרי-הצהריים. כן מקבלת פאצינטיים בשלומי

רצוני לשאול :

1. האם אמנם נמוך מספר המיטות בבית-החולים הכללי באשקלון מהנדרש בתקן ?
2. האם מתכוון משרד הבריאות להגדיל את מספר המיטות בבית-החולים — ומתי ?

שר-הבריאות ז. שם טוב :

1. בית-החולים על שם ברוזילי מונה עתה 283 מיטות והוא משרת את אשקלון וסביבתה, וחלקית — את אשדוד וקריית גת. אשדוד עוברת בהדרגה לקבלת שירותי אישפוז בבית-החולים קפלן, ואילו קריית גת קשורה כיום בעיקר לבית החולים באר-שבע. אף-על-פי-כן קיים באזור לחץ ניכר העולה על כושר קליטתו של בית-החולים ברוזילי.

2. בהתאם לתכניות האישפוז הארציות יכלול אזור השירות של בית-החולים ברוזילי את נפת אשקלון (לפי הגדרות משרד הפנים), וזאת ללא אשדוד, אשר תוסיף ותישען על שירותי בית-החולים קפלן. קריית גת וסביבתה יוצמדו לבית-החולים ברוזילי.

בהתאם לתחזיות הדמוגרפיות ימנה איזור השרות הנ"ל בסוף העשור כ-140,000 נפש והללו יודקו ל-500 מיטות.

הפרוגרמה לבית-החולים המורחב אושרה על-ידי הרשויות המתאימות ועתה מצוי הנושא בתיכנון מפורט במגמה להביא לביצועו כבר בשנת התקציב הבאה. אם לא יחולו תקלות כתוצאה מבעיות תקציב, סביר להניח שבית-החולים המורחב יושלם עד לסוף העשור.

1264. הרבת חרק הגורם דלקת בעור וכעיינים

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר הבריאות ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974) :

בעצי ארון מתפתח החרק טוואי-התלוכה, שזחליו מצויידיים שערות צורבות הגורמות דלקות של העור והעיינים. מדי שנה נפגעים מן החרק אנשים רבים והם נזקקים לאישפוז. החרק טוואי-התלוכה מצוי לעת עתה במרכז הארץ ובמטולה, אך גבולות תפוצתו מתרחבים בהתמדה (הואיל ועץ האורן גדל בעיר ובכפר, בתצורות בתים, בגנים וביערות).

אבקש לדעת :

1. מה מורה הסטאטיסטיקה באשר למספר הנפגעים בשנים האחרונות מן החרק טוואי-התלוכה ?
2. האם נקט משרד הבריאות יזמה למניעת המחלה הנגרמת על-ידי החרק ?
3. אם כן — האם משתף משרד החקלאות פעולה עם משרד הבריאות במאבק לביעור הנגע ?
4. אילו אמצעים מפעיל משרד הבריאות, במסגרת הרפואה המונעת, כדי למנוע התפשטות המחלה ?

שר-הבריאות ז. שם טוב :

1. אין אפשרות להעריך את מספר הנפגעים בבני-אדם. התופעות הן לעתים קרובות קלות ולא תמיד דורשות טיפול רפואי. גם במקרה שהנפגע פונה לרופא קשה לעתים להגיע לאבחנה. אנו מעריכים שכמה עשרות אנשים בשנה נפגעים בצורה שאפשר להגדירה כקשה יחסית.

חלקי גוף ואיברים בחביות עד להבאתם לקבורה. נכון שהצטברו כמה חביות כאלו משום שתברה קדישא לא באה לקחתם אלא בתחילת חודש יולי. אין עתה כל איברים וחלקי גוף ב"הדסה".

(ב) אין זה נכון שהמכון לרפואה משפטית באב"ר כביר לוקח איברים או חלקי גוף לשם דגימה ולימוד.

(ג) במכון הפתולוגי בתל-השומר נאספים כל האיברים שנותרו לאחר הניתוחים בארגזים ומועברים לקבר ישראל בבית-הקברות בחולון. שום איבר אינו נזרק או מושמד.

1262. פעולות למניעת זיהום האוויר בתל-אביב

חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר הבריאות ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974) :

"הארץ" מיום ה' בתמוז תשל"ד מוסר כי בדו"ח המכון לחקר מפגעי בריאות סביבתיים נאמר: "אוויר תל-אביב מזוהם במידה ניכרת ביותר מפית, עשן, אבק מרחף ועוד".

לדברי העתון משותף המכון הנ"ל למשרד הבריאות ולפאקולטה לרפואה של אוניברסיטת תל-אביב.

אבקש לדעת :

1. האם נוקט משרד הבריאות את הצעדים המתחייבים ממסקנות הדו"ח הנ"ל כדי להקטין את שיעור זיהום האוויר בתל-אביב ?
2. אם כן — אילו צעדים ?

שר-הבריאות ז. שם טוב :

משרד הבריאות נקט אמצעים אחדים המכוונים להקטין את המפגעים הללו :

(א) נערך מחקר יסודי (על-ידי היחידה האחראית במשרד הבריאות והמעבדה לפיסיקה של משרד המסחר והתעשייה) לקביעת מקורותיו המדויקים של האבק המרחף באוויר. בהתאם לממצאים ייקבעו ההליכים למניעת פליטת האבק מהמקורות העיקריים.

(ב) באמצעות יישום ההמלצות הכלולות בהנחיות להקמת תעשיות ובתי-מלאכה בסמוך לאזורי מגורים מונע המשרד היווצרות מקורות חדשים של מפגעים ומטרדים.

(ג) המשרד מקיים פיקוח רצוף באמצעות תחנות בקרה למדידת המזהמים המפורזים בעיר. בהתאם לנוהל המעבר לשימוש בדלק דל-גופרית בתחנות הכוח ברדינג נוקט המשרד צעדים אופרטיביים לגבי התחנות ומקורות זיהום נוספים בשעות שבהן עולה ריכוז המזהמים מעל למותר על-פי תקנות המשרד.

1263. הגדלת מספר המיטות בבית-החולים הכללי

באשקלון

חבר-הכנסת י. ארידור שאל את שר הבריאות ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974) :

במסיבת עיתונאים שנערכה ביום 26 ביוני 1974 התריע ראש עיריית אשקלון על מצוקת האישפוז בבית-החולים הכללי על שם י. ברוזילי בעיר. ראש העיר טען כי מספר המיטות בבית-החולים קטן מהתקן ביחס לאוכלוסיה שהוא משרת.

הבריאות לתלמיד, וגישתם לחינוך והדרכה בתחום חיי המין והמשפחה.

1354. פרטים על מכרז למשרות של רופאים בכתי-חולים ממשלתיים

חבר-הכנסת א. כץ שאל את שר הבריאות ביום כ"א בתמוז תשל"ד (11 ביולי 1974):

בחודש פברואר שנה זו יצא מכרז ל-96 משרות רופאים בבתי-חולים ממשלתיים ברחב-הארץ.

לאור זה אבקש לדעת:

1. כמה פניות לקבלת המשרות האלה נתקבלו בעקבות המכרז?
2. האם הורכבה כבר ועדת מכרזים לקבלת הרופאים בהתאם למכרז?
3. אם לא הורכבה ועדה כאמור — מה הן הסיבות לכך?
4. האם התקבלו רופאים למשרות שפורסמו במכרז?
5. אם התקבלו רופאים כאמור — כיצד התקבלו?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. נתקבלו 73 פניות לקבלת המשרות.
2. לא הורכבה ועדת מכרזים.
3. אירגון רופאי המדינה התנגד להרכב ועדת המכרזים וביקש שינוי. נציבות שירות המדינה והאיר-גון הגיעו לידי הסכם בדבר אירגון מחדש של ועדת המכרזים, וההסכם אושר.

מכאן ואילך תופעלנה הוועדות בקצב מואץ.

4-5. על-פי הסדר עם נציבות שירות המדינה מאיישים בתי-החולים את המשרות המתפנות עד למי-לויין הקבוע על-פי מכרז. הרופאים מועסקים על-פי חוזה מיוחד.

1377. שירותי עזרה ראשונה בישובים שכסביבת ירושלים

חבר-הכנסת ל. דיציאן שאל את שר הבריאות ביום כ"ו בתמוז תשל"ד (16 ביולי 1974):

נודע לי כי תחנת מגן דוד אדום הממוקמת במעוז-ציון עומדת לעבור בימים אלה לירושלים.

לאור זה אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. מה היא הסיבה להעברה זו?
3. האם אין האזור זכאי לתחנה עצמאית שאינה קשורה בירושלים?
4. האם במצב הבטחוני הקיים אין כבוד השר רואה טעות בהחלטה זו?
5. כיצד תיפתר בעיית התמצאותם של הנהגים הירושלמיים בתוך כל ישובי הפרוודור?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1-2. רק שירותי אמבולאנס יועברו ממעוז-ציון לירושלים, וזאת ממוסר אפשרות לתת שם שירותים נאותים.

3. נסיון של שנים מוכיח כי לא ייתכן מתן שירות

2. משרדנו מוציא מדי שנה הוראות להדברת חרק הנדון ומעבירן לכל הרשויות, אשר בתחומן מצוי המזיק, לקראת העונה המתאימה.

3. תדריכים אלה נערכים בשיתוף עם משרד החק-לאות, וכן שיטות הגילוי ודרכי הדברה חדשות נבדקות במשותף במעבדות משרד החקלאות.

4. נמשיך במאמצינו להדריך את כל הרשויות הנוגעות בדבר בטיפול נכון בנגע.

1266. מניעת התפשטות של מחלות מין

חבר-הכנסת ה. זיידל שאל את שר הבריאות ביום י"ד בתמוז תשל"ד (4 ביולי 1974):

אבקש לדעת:

1. האם גדל מספר חולי המין במחצית השנה הרא-שונה (ינואר-יוני) לעומת התקופה המקבילה אשתקד?
2. מה היא מחלת המין הנפוצה ביותר עתה בישראל?
3. כמה חולי מין מקבלים טיפול רפואי וכמה מהם נרפאו ממחלתם?
4. מה עושה משרד הבריאות מבחינת פיקוח על מוקדי הדבקה אפשריים למחלות מין?
5. האם עורך משרד הבריאות מסע הסברה מיוחד בקרב בתי-ספר תיכוניים, פנימיות וריכוזי צעירים אחרים למניעת התפשטות של מחלות מין?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

1. במחצית השנה הראשונה של 1974 נרשמה, לפי דיווחי לשכות הבריאות, עלייה קלה במספר מקרי זיבה (435 לעומת 398), ולעומתה ירידה במספר מקרי העגבת (43 לעומת 61). יש להדגיש שהמספרים הם חלקיים בלבד, ועם זאת נותנים כנראה תמונה נאמנה של מגמת התחלואה.

2. המחלה הנפוצה ביותר היא הזיבה. קיימות עוד כמה מחלות זיהומיות של דרכי המין ששכיחותן גדולה למדי, אך מחלות אלה הן בדרך כלל קלות ואין בידינו רישום. שכיחותה של העגבת בארצנו היא נמוכה מאוד בהשוואה לארצות העולם.

3. כל חולה מין הפונה למוסדות רפואיים מקבל טיפול חינם, ואם יהיה זקוק לאישפוז, תהינה ההוצאות על חשבון משרד הבריאות. כל החולים הנזכרים בסעיף 1 לעיל קיבלו טיפול.

4. בכל מקרה של מחלת מין המגיע לידעת לשכת הבריאות נערכת חקירה כדי לקבוע במידת האפשר את מוקד ההדבקה ולטפל גם בו. אנו מקפידים במיוחד על חקירות הקשורות בעגבת (במקרים של זיבה קיימים קשיים גדולים יותר).

5. נושאים נבחרים בתחום מניעת מחלות מין הוכנו לפירסום על-ידי היחידה לחינוך לבריאות. החומר הופץ בין קבוצות הסיכון.

ועדה מיעצת מיוחדת מפעילה את משרד החינוך והתרבות בהכנת תכניות חינוך בתחום חיי המין והמש-פחה לתלמידי בתי-הספר ומסגרות חינוך אחרות. כן מתקיימת פעולת הדרכה של אפו"ת בריאות הציבור לצורך עבודתם בתחנות לטיפול באם ובילד ובשירות

17 ביולי 1974 בנושא "שיטת חלוקת הדירות בעיר העתיקה בירושלים שנוקטת החברה לשיקום הרובע היהודי". ההצעה הועברה על-ידי הכנסת לוועדת הכספים.

כפי שהודעתי בתשובתי להצעה הנ"ל, נמסר לי כי בקרוב יוגש דו"ח של מבקר המדינה בקשר לפעולות האיכלוס ובנושאים אחרים של עבודת החברה. עם קבלת הדו"ח המסכם אעשה את כל הדרוש כדי שיתקנו הלי-קויים שיעיר עליהם, אם לא טיפלו בהם עד כה, ויוסקו כל המסקנות המתחייבות.

הי"ר/ פ. שינמן :

שאלה נוספת לחברת הכנסת אפרת.

אהרן אפרת (המערך) :

מנתי בשאלתה שלי שורה של אנשים שנהנו במישורין מההסדר הזה. האם כבוד השר מוסר שגם האנשים הנוגעים בדבר יהיו בטיפול של מבקר המדינה?

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

אני מחכה לדו"ח של מבקר המדינה. אם דו"ח מבקר המדינה יטפל בעניינים הקונקרטיים שחברת הכנסת אפרת מעלה שלו, — אלך בעקבות הדו"ח של מבקר המדינה ; אם הדו"ח של מבקר המדינה לא יטפל במקרה קונקרטי כלשהו שחברת הכנסת אפרת מעלה אותו, אבדוק את העניין בנפרד.

1361. שינויים בתחום הפיקוח על הבנקים

חברת הכנסת ע. נוף שאל את שר המשפטים ביום כ"א בתמוז תשל"ד (11 ביולי 1974) :

בעקבות התמוטטותו של בנק ארץ-ישראל—בריטניה אבקש את כבודו להשיבני :

1. האם נתקבלו במשרד המשפטים הערות על כך שאין בחוק הבנקאות הנוכחי אמצעים מספיקים כדי לפקח על עסק הבנקים ?
2. האם ידוע לכבוד השר על הצעת חוק בנקאות חדש שהוצעה על-ידי בנק ישראל ?
3. מה היה גורל הצעה זו ?
4. האם שוקל משרד המשפטים להציע בקרוב תיקונים ושינויים בחוק הבנקאות ?

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

לשאלה 1: פקודת הבנקאות, 1941, תוקנה ב-1969 והוכנסו בה סעיפים נוספים בדבר פיקוח על הבנקים. לא נתקבלו במשרד המשפטים הערות המציינות שאין בחוק הקיים אמצעים מספיקים כדי לפקח על עסקי הבנקים.

לשאלה 2: כן.

לשאלה 3: הצעה של חוק בנקאות חדש הועברה למשרד המשפטים ולמשרד האוצר על-ידי בנק ישראל בספטמבר 1973. ההצעה משתרעת על פני 84 דפים ו-200 סעיפים. ההצעה נבחנת על-ידי משרד המשפטים בשיתוף עם נציגי משרד האוצר ובנק ישראל.

לשאלה 4: הממשלה מינתה צוות בראשותו של היועץ המשפטי לממשלה והטילה על הצוות לבדוק: 1. הנסיבות שהביאו להתמוטטותו של בנק ארץ-ישראל — בריטניה בע"מ; 2. הצעדים האירגוניים והתחיקתיים

יעיל כאשר רק נהג אחד עובד במקום ואין מי שיענה לפניות בצאתו. מצד שני אין הצדקה להגדלת הצוות.

4—5. אין כל הבדל בין המרחקים לישושים עד בית-מאיר (אזור השירות) לבין ירושלים ופרבריה. השירות יהיה יעיל יותר עם הכנסת טלפון-אלחוט והג-לדת מספר הנהגים הכללי. באשר להתמצאות ההגאים, הרי אחד מאלה המשרתים במבשרת-ציון הוא ממילא תושב ירושלים.

1168. שיטת חלוקת הדירות בעיר העתיקה בירושלים חברת הכנסת א. אפרת שאל את שר המשפטים ביום ה' בתמוז תשל"ד (25 ביוני 1974) :

במאמר שנכתב על-ידי העתונאי ישראל הראל ב"מעריב" מ-20 ביוני 1974 התפרסמו דברים חמורים ביותר על דרך חלוקת מבנים וזכויות דיור ברובע היהודי די בעיר העתיקה.

כבוד השר מתבקש להביא לידיעת הכנסת את הת-שובה לשאלות הבאות :

1. האם שיטת השיפוח העצמי, המאפשרת עקיפת החוק בחלוקת המבנים, נדונה ואושרה בממשלה, והאם נקבע באחד המשרדים הממשלתיים פיקוח על ביצוע שיטה זו הלכה למעשה ?
2. מה הם הקריטריונים לקביעת סכום ההשקעה שהחברה לפיתוח הרובע היהודי משקיעה בכל מבנה שהיא מוסרת למועמד לקבלת דירה ?
3. האם מר צבי גלזמן, המנהל לשעבר של משרד השיכון במחוז ירושלים, קיבל את הדירה בהיותו משולל דירה לגור בה, למה נמסרה לו הדירה, וכמה השקיעו במבנה לפני מסירתו לג'ל ?
4. האם מר מאיר ביבר, לשעבר פקיד בכיר במשרד רד השיכון, קיבל את הדירה בהיותו משולל דירה לגור בה, למה נמסרה לו הדירה, וכמה השקיעו במבנה לפני מסירתו לג'ל ?
5. האם מר מיכה טלמון, ממינהל מקרקעי ישראל, קיבל את הדירה בהיותו משולל דירה לגור בה, למה נמסרה לו הדירה, וכמה השקיעו במבנה לפני מסירתו לג'ל ?
6. כנ"ל ביחס למר אשר אולניק, לשעבר סגן מנהל כללי לתיכנון במשרד השיכון.
7. כנ"ל ביחס למר זאב קדם ומר ג'ו גולן.
8. נוכח העובדה שהמנהל הנוכחי של החברה, מר גלוסקינס, אינו מוכן למסור את רשימת המועמדים לקבלת מבנים בעתיד — האם מוכן השר למסור לידיעת הכנסת את הרשימה ?
9. האם מוכן השר להסביר למה שופצו ונמסרו למספר אנשים דירות בגודל 200—300 מ"ר ?
10. האם מוכן השר לבדוק למה נמסרו שתי דירות או יותר לתיירים האחים זיבנברג ?
11. האם מוכן השר לבדוק למה נמסר מבנה למר כלנתר, בעל נכסים רבים בירושלים, וכמה עלה השיר-פונן לחברה ?

שר-המשפטים ח. י. צדוק :

אני מפנה את השואל לתשובתי להצעה לסדר-היום של חברת הכנסת ש. לורנץ מיום כ"ז בתמוז תשל"ד —

1428. פרטים על מספרם ומוצאם של השופטים
בערכאות המשפטיות בישראל

חבריהכנסת מ. כהן שאל את שר המשפטים ביום כ"ח
בתמוז תשל"ד (18 ביולי 1974):

לפחות חמישים אחוז מאורחי המדינה הם בני עדות
המזרח, כמה מאות מהם נמנים עם ציבור עורכי-הדין
בארץ. ידוע לי שבבית-משפט השלום בחיפה אין שום
שופט יוצא עדות המזרח והמצב כמעט דומה בכל בתי-
המשפט בארץ.

אבקשך להשיבני לשאלותי הבאות:

1. מה מספר השופטים בבתי-משפט השלום, בבתי-
משפט המחוזיים ובבית-המשפט העליון?
2. כמה שופטים בכל אחת מן הערכאות המשפ-
טיות הם יוצאי עדות המזרח?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אין בהנהלת בתי-המשפט רישום על מוצאם העדתי
של השופטים. רשומים פרטים על ארץ לידתו של כל
שופט.

לשאלה 1: מספר השופטים המכהנים היום הוא
כדלקמן: בבית-המשפט העליון — 10; בבית-המשפט
המחוזיים — 62; בבתי-משפט השלום — 98; בבתי-
הדין לעבודה — 15.

לשאלה 2: ילידי ישראל: בבית-המשפט העליון —
2; בבתי-משפט השלום — 42; בבתי-המשפט המחוזיים
— 18; בבתי-הדין לעבודה — 5; בסך הכל — 67.
ילידי אירופה: בבית-המשפט העליון — 7; בבתי-
משפט השלום — 46; בבתי-המשפט המחוזיים — 39;
בבתי-הדין לעבודה — 10; בסך הכל — 102.

ילידי ארצות-ערב: בבתי-משפט השלום — 10;
בבתי-המשפט המחוזיים — 2; בסך הכל — 12.
ילידי ארצות-הברית: בבית-המשפט העליון — 1.
ילידי דרום-אפריקה: בבתי-המשפט המחוזיים — 2.
ילידי מוזמביק: 1 בבית-משפט מחוזי.

1523. זירוז חקיקת חוק החברות הממשלתיות

חבריהכנסת א. אפרת שאל את שר המשפטים ביום י"א
באב תשל"ד (30 ביולי 1974):

לפני זמן קצר הודעת לכנסת כי חוק החברות הממ-
שלטיות, שעבר בכנסת השביעית בקריאה ראשונה,
נכלל ברשימת החוקים שזכו להכרה ברציפות. החוק
נמצא בטיפול זה שנים מספר והגיע הזמן להשלימו.

האם יכול כבודו להשיבני:

1. מה היא הסיבה שאין מזרזים את תהליכי
החקיקה?
2. האם יש בדעת השר להביא את החוק בהקדם
לאישור סופי?
3. מה הוא מספר החברות הממשלתיות שלפי
מעמדן הנוכחי תהיינה כפופות לחוק שיובא לאישור?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

1—2. על הצעת חוק החברות הממשלתיות הוחל
זה עתה דין הרציפות וההצעה נמצאת עתה על שולחנה
של ועדת הכספים.

3. לפי מידע שמסר לי מנהל רשות החברות הממ-
שלטיות. — כתשעים.

שיש לנקוט בתחום הפיקוח על הבנקים כדי למנוע
הישנות מקרים כאלה בעתיד. עם קבלת הדו"ח של
הצוות יישקלו המלצותיו לתיקון החוק.

1379. סמכותו של בית-משפט ישראלי בתובענה
של אזרח ישראל נגד תושב השטחים המוחזקים.

חבריהכנסת ז. שובל שאל את שר המשפטים ביום כ"ו
בתמוז תשל"ד (16 ביולי 1974):

בעתון "שטר" מ-20 ביוני 1974 נמסר כי בפסק-דין
עקרוני של בית-המשפט העליון נקבע כי אזרח ישראלי
אינו יכול לתבוע לדין ערבי מהשטחים בגין שק שלא
גפרע. פירוש הדבר הוא כי פרעונו של שק כזה הוא
עניין התלוי ברצונו הטוב של מושך ההמחאה.

אבקש לדעת:

1. האם ער משרד המשפטים למשמעות העקרונית
החמורה של פסק-דין זה?

2. מה מתכוון משרד המשפטים לעשות כדי למנוע
שיבוש יחסי המסחר בין תושבי ישראל לתושבי השט-
חים כתוצאה מהמקרה הנ"ל?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

א) השאלתה מתייחסת לפסק-דינו של בית-המש-
פט העליון בעירעור אזרחי 211/73 שניתן ביום 28
בינואר 1974. בפסק-דינו קבע בית-המשפט העליון,
בתמצית, כי בבואו לבחון סמכותו של בית-המשפט הדן
בתובענה אזרחית, על בית-המשפט לפנות להוראותיה
של תקנה 3 מתקנות סדר הדין האזרחי שלפיה יכול
מקום השיפוט בתובענה אזרחית להיות בישראל אם
אחד מאלה הוא בישראל: (א) מקום מגוריו או מקום
עסקו של הנתבע; (ב) מקום ההתחייבות; (ג) מקום
המסירה של הנכס; (ד) המקום שנועד, או שהיה מכוון,
לקיום ההתחייבות; (ה) המקום שבו אירע המעשה
שעליו תובעים. תובענה במקרקעין חוגג לבית-המשפט
של המקום שבו נמצא הנכס.

ב) פסק-הדין מתייחס למקרה שהוגשה בקשה
ללשכת ההוצאה לפועל לביצוע של שטר נגד נתבע
שהוא תושב עזה. בבואו ליישם את הכללים הנ"ל למק-
רה הקונקרטי שלפניו ציין בית-המשפט העליון כי
סמכותו של בית-משפט או של לשכת הוצאה לפועל
מוגבלת לדין בשטר שחל לגביו אחד מן התנאים
שפורטו לעיל.

ג) שטר שניתן בשטחים המוחזקים על-ידי צה"ל
ולא חל לגביו אחד מן התנאים הקבועים בתקנה 3 לתק-
נות סדר הדין האזרחי ניתן לקיים לגביו הליכים משפ-
טיים בערכאות המשפטיות האזרחיות הפועלות בכל אחד
מן השטחים המוחזקים.

מכאן לשאלות שבשאלתה.

לשאלה 1: בפסק-הדין הנ"ל אין שינוי ואין חידוש
לעומת מה שהיה ידוע ומקובל מבחינה משפטית עד כה.

לשאלה 2: אין לפנינו תופעה שלגביה חסרה תר-
פה משפטית, ומי שטוען לזכות על-פי שטר יוכל לפנות
לבית-משפט בישראל או לבית-משפט בשטחים המוח-
זקים, הכל לפי נסיבותיו של כל מקרה.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— שאילתות ותשובות (בארי, צדוק) —

הוא היתר כניסה כללי (מס' 5) (תושבים ישראליים ותושבי חוץ) (יהודה ושומרון), תש"ל—1970. ההיתר מעניק לתושבי ישראל היתר כניסה כללי לאזור יהודה ושומרון, בכפיפות לתנאים המפורשים בהיתר. כך קובע סעיף 2(6) להיתר כי אין להעתיק את מקום המגורים לתוך האזור, באופן קבוע או באופן ארעי, לתקופה העולה על 48 שעות, אלא על-פי תעודת היתר אישית של מפקד צבאי.

(ג) לפי סעיף 90(ב) לצו בדבר הוראות בטחון רשאי כל חייל להוציא מן השטח הסגור כל אדם שנכנס לתוכו ללא היתר או ששהה בו בניגוד לתנאי ההיתר; והפרעה לחייל צה"ל במילוי תפקידו או התנגדות לו היא עבירה על סעיפים 62, 64 ו-68 לצו בדבר הוראות בטחון, שדינה מאסר של חמש שנים או קנס 5,000 לירות או שני העונשים גם יחד.

(ד) נסיון לעבור עבירה על צו של מפקד צבאי, סיוע לעבור עבירה על הצו האמור וקשירת קשר לעבור עבירה על הצו גם הם בגדר עבירה, וזאת מכוח סעי' פים 14, 19, 23 ו-24(1) לצו בדבר כללי האחריות לעבירה (יהודה ושומרון) (מס' 225), תשכ"ח—1968.

(ה) סעיף 4 להיתר הכניסה הכללי קובע כי מי שמפר תנאי מתנאי ההיתר הכללי דינו מאסר שנתיים או קנס בסך 2,000 לירות או שני העונשים גם יחד. הוראה זו חלה כמובן גם על הפרת התנאי הקבוע בסעיף 2(6) שהוזכר לעיל.

המסטיע בידי אחר בביצוע עבירה דיו כדיו העבריין העיקרי.

המנסה לעבור עבירה כנ"ל, דינו עונש שלא יעלה על מחצית העונש הגדול ביותר שעובר העבירה צפוי לו בצאתו חייב בדין.

הקושר קשר עם אדם אחר לעבור עבירה כנ"ל דינו מאסר שנתיים.

2. צווי מפקד אזור יהודה ושומרון פורסמו בין היתר בקבצי המגשרים, הצווים והמינויים של מפקדת אזור יהודה ושומרון, שהם העתון הרשמי של הממשל הצבאי, כמפורט להלן:

(א) צו הסגירה הותקן ביום כ"ד בסיון תשכ"ז (8 ביולי 1967) ופורסם ברבים, בין היתר, בחוברת מס' 2 מיום י' באלול תשכ"ז (15 בספטמבר 1967), וההיתר הכללי הותקן ביום כ"ו באייר תש"ל (1 במאי 1970) ופורסם ברבים, בין היתר, בחוברת מס' 25 מיום ד' באדר תשל"א (1 במאסר 1971).

(ב) הצו בדבר הוראות בטחון, בנוסחו המתוקן האחרון, הותקן ביום י"ד בניסן תש"ל (20 באפריל 1970) ופורסם ברבים, בין היתר, בחוברת מס' 21 מיום ט"ז בניסן תש"ל (22 באפריל 1970).

(ג) הצו בדבר כללי האחריות לעבירה הותקן ביום א' באדר תשכ"ח (1 במאסר 1968) ופורסם ברבים, בין היתר, בחוברת מס' 12 מיום כ' בסיון תשכ"ח (16 ביוני 1968).

3. באשר להעתקת מגורים של תושב ישראל לשומרון, הרי זו טעונה, כאמור, היתר אישי של מפקד צבאי. תושב ישראל המעתיק מקום מגוריו ללא היתר לשומרון או המנסה לעשות כן עובר עבירה על תחיקת

1524. תגובות על דו"ח ועדת אנרנט

חבר-הכנסת י. בארי שאל את שר המשפטים ביום י"א באב תשל"ד (30 ביולי 1974):

ביום 7 במאי 1974 השיבות מעל במת הכנסת לש-אילתה מספר 740 שנושאה היה התבטאויות פוגעות, מעליבות ומבוזות כלפי ועדת אנרנט ("משוא פנים, "עיוות דין", "יום שחור למשפט הישראלי", "עוול זועק לשמים", ועוד).

סיימת תשובתך במלים: "עתה בודק היועץ המש-פטי לממשלה את השאלה אם לנקוט הליכים משפטיים בעקבות דברים אלה או אחרים אשר ראו אור אחרי פירסום הדו"ח החלקי של ועדת החקירה".

אבקש לדעת:

1. האם סיים היועץ המשפטי לממשלה את בדי-קתו?
2. אם כן — מה הן מסקנות הבדיקה?
3. אם לאו — מה הוא המועד החזוי לסיום הבדיקה?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

היועץ המשפטי לממשלה הודיעני כי לאחר בדיקת הנושא החליט לבכר צעדי הסברה והתראה ולא לנקוט הליכים משפטיים.

בין היתר הובא הנושא, ביזמת היועץ המשפטי לממשלה, לפני מועצת העתונות והיא הקדישה לנושא שני דיונים ממצים.

1591. הוראות משפטיות בעניין התנחלות בשומרון

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר המשפטים ביום י"ח באב תשל"ד (6 באוגוסט 1974):

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. על-פי איזה חוק או צו אסורה שהייה יהודית בשומרון?
2. מתי הוחק חוק זה או ניתן הצו?
3. האם נרשם והיכן?
3. על-פי איזה חוק או צו אסורה התנחלות בשומרון?

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

1. איזור יהודה ושומרון הוא אזור סגור על-פי צו המפקד הצבאי. העתקת מגורים מישראל ליהודה ושומ-רון ללא היתר אישי שניתן על-ידי מפקד צבאי היא הפרת תנאי של היתר הכניסה הכללי לאזור יהודה ושומרון. אין איסור על שהייה סתם, אך אסורה שהייה לצרכי העתקת מגורים או לצרכי סיוע להעתקת מגורים של אחר. הצווים אינם מבחינים בין יהודים לבין מי שאינם יהודים. האסמכתאות לדברים אלה הן כדלקמן:

(א) צו בדבר שטחים סגורים (אזור יהודה ושומ-רון) (תיקון) (מס' 34), תשכ"ז—1967, הכריז על כל אזור יהודה ושומרון כשטח סגור. מי שנכנס ללא היתר לתוך שטח סגור עובר עבירה על סעיף 90 לצו בדבר הוראות בטחון (יהודה ושומרון) (מס' 378), תש"ל—1970.

(ב) מפקד אזור יהודה ושומרון פירסם היתרי כני-סה ויציאה כלליים לגבי השטח הסגור של יהודה ושומ-רון. היתר הכניסה הכללי, שהוא רלבאנטי לשאילתה,

הבטחון של מפקד אזור יהודה ושומרון, כפי שבואר לעיל.

הבטחון של מפקד אזור יהודה ושומרון, כפי שבואר לעיל.

3. מה העזרה שיוכל כבוד השר להגיש נגד "התראות" ו"הטרדות" כאלו?

(ב) הקמתו ובנייתו של ישוב היא בגדר הפעולות הטעונות רישוי מטעם מפקד האזור או מטעם אלה שהוסמכו על-ידו לכך.

ש"רהדתות ח. י. צדוק :

1. ביום י"ט בסיון תשל"ד (9 ביוני 1974) שיגר הרב זבולון שדמי, מנהל המדור לבתי-מלון ואולמות בהרבנות בתל-אביב, מכתב אל מנהל מלון "רמת-אביב" בוו הלשון: "קייבלתי העתק מכתבך בהרב הראשי לתל-אביב-יפו בדבר קבלת הוראות הרבנות על ביטול המסמך בה המיסיונרית שעמדה להתקיים אצלכם ב-6 ביוני 1974. אבל אנו מתפלמים שהשכלת את מר ע. שפירא מגן-אורנים ואמרת לו שאתה שמח שהוא קיבל זאת, מבלי להודיע לו שהרבנות אסרה זאת. רשמנו זאת לפנינו".

(ג) מעשים שהם בגדר עבירה על החוק הפלילי החל בישראל ובוצעו על-ידי תושב ישראל ביהודה ושומרון הם בגדר עבירות שפוטות בישראל, וזאת מכוח תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט ועזרה משפטית), תשכ"ז-1967, כפי שהוארכו על-ידי הכנסת החל משנת תשכ"ח.

עד כאן מכתבו של הרב זבולון שדמי.

עלייה ביהודה ושומרון על מקרקעין, רכוש הזולת, בין של הפרט ובין של המדינה או של רשות ציבורית אחרת, היא איפוא, בבסיבות המוגדרות בסעיף 286 לפקודת החוק הפלילי, 1936, עבירה על הוראות הסעיף האמור הדן בהסגת גבול פלילית, ועונשה מאסר עד שנתיים. מובן שגם נסיון וסיוע לעבור עבירה זו וקשירת קשר לבצעה הם בגדר עבירה. העבירה של הסגת גבול פלילית קבועה גם בסעיף 448 לחוק הפלילי הירדני משנת 1960, החל באזור יהודה ושומרון והאומר:

ביום 10 ביוני 1974 שיגר הרב כתריאל פישל טכורש, מנהל מחלקת הכשרות שעלייד הרבנות הראשית לתל-אביב-יפו, מכתב למנהל מלון "רמת-אביב" ובו כמה דרישות לגבי הכשרות במלון "רמת-אביב". מכתב זה, כפי שנמסר לי על-ידי המועצה הדתית לתל-אביב-יפו, הוא המשך להתכתבויות קודמות ולשיחות בעליפה עם הנהלת בית-המלון בעניין סדרי הכשרות במלון.

(1) מי שאינו נושא שטר רשמי של זכות בעלות או זכות החזקה ותפס חזקה על נכס או חלק מנכס השייך לאחר מבלי הסכמתו יהיה צפוי לעונש מאסר עד לשישה חודשים.

אינני רואה על פני הדברים קשר בין שני המכתבים.

(2) אם העבירה היתה מלווה באיום או במעשה אלימות יהיה העונש מאסר מחודש עד לשנה; אם העבירה בוצעה על-ידי קבוצת אנשים שביניהם שניים לפחות מזויינים יהיה העונש מאסר משלושה חודשים עד לשלוש שנים.

2. אינני גורס את סגנון מכתבו של הרב זבולון שדמי. אינני מוצא פגם בסגנון מכתבו של הרב כתריאל פישל טכורש.

על עבירה זו ניתן להביא אדם לדין באזור יהודה ושומרון.

3. בתשובה לפנייתי בעקבות השאלתה הודיע לי יושב-ראש המועצה הדתית לתל-אביב-יפו, בהתייחסו למכתבו של הרב זבולון שדמי, כי "באופן כללי אין אנו רואים כאן סגנון שאינו נאות, אם כי ייתכן שהיתה פליטת קולמוס, העלולה ליצור רושם מטעה, ועל כך יש להצטער". ראש המועצה הדתית הוסיף, כי "הרבנות הראשית והמועצה הדתית נקטו את האמצעים הדרושים כדי שפעולותיהן ומעשיהן של המחלקות השונות לא יבוצעו בצורה הניתנת להתפרש שלא כהלכה".

(ד) לאחרונה עלי להוסיף כי קשירת קשר בישראל ראל לביצוע מעשים שהם בגדר עבירה ביהודה ושומרון היא עבירה על סעיפים 34 או 35 לפקודת החוק הפלילי, 1936.

1192. סגנון מכתביהם של מנהלי מחלקות הרבנות הראשית לתל-אביב-יפו

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הדתות ביום ז' בתמוז תשל"ד (27 ביוני 1974):

הו"ר פ. שינמן :

נפים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
האם אני צריך ללמוד מתשובת השר שהסגנון של "רשמנו זאת לפנינו" הוא סגנון מקובל?

בעתונות נתפרסמו ידיעות שהרב זבולון שדמי, מנהל המדור לבתי-מלון במועצת הרבנות הראשית לתל-אביב-יפו, פנה במכתב למנהל מלון "רמת אביב" ובו הוא "מוכיח" אותו על מעשה מסוים, וכותב לו בלשון התראה: "רשמנו זאת לפנינו".

ש"רהדתות ח. י. צדוק :

אינני גורס את הסגנון הזה. הוספתי ואמרתי שיושב-ראש המועצה הדתית לתל-אביב-יפו אמר שהסגנון הזה עלול ליצור רושם מטעה ועל כך יש להצטער. הוא הוסיף ואמר שהרבנות הראשית והמועצה הדתית נקטו את האמצעים הדרושים כדי שפעולותיהן ומעשיהן של המחלקות השונות לא יבוצעו בצורה הניתנת להתפרש שלא כהלכה. אני מוסיף שהדברים האלה מתייחסים לסגנון מכתבו של הרב שדמי.

מיד לאחר מכן שוגרה למלון רמת-אביב גם רשימה ארוכה של דרישות, שאין לפרשה אלא כמימושה של אותה "התראה".

אודה לכבוד שר הדתות אם יואיל להשיבני:

1. האם מוכן כבוד השר לבדוק אמיתותן של ידיעות אלו?

2. אם יתאמתו העובדות — האם זהו סגנון העולה

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— שאילתות ותשובות (אברמוביץ, צדוק, לבנבראון, גרוסמן, ג. כהן) —

אשר נכנסה למבוי סתום עקב סירובם של הנוגעים בדבר להיבדק במכונת אמת. קיימת סברה, שהריסת הקברות היא על רקע סיכסוך בין חברי ועד הנאמנים, שכל חבריו מוסלמים ואשר נתמנה בשעתו על-ידי הממשלה וקיבל לידי את ניהול בית-הקברות.

3. חובת התיקון, השיקום והאחזקה מוטלת על ועד הנאמנים המוסלמי ביפו. אולם משרד הדתות יא נכון לסייע בידי ועד הנאמנים בשיקום המצבות הררי-סות.

1321. סירובם של דוורים בצפת, על-פי פסק הלכה של רב העיר, לחלק דברי דואר הכוללים סירסומי מיסיון חברת-הכנסת ה. גרוסמן שאלה את שר הדתות ביום כ' בתמוז תשל"ד (10 ביולי 1974):

בעתונות נמסר כי לפי "פסק הלכה" של רב העיר צפת סירבו דוורים לחלק דברי דואר הכוללים פירסום מים של המיסיון.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם כן — המוכן כבוד השר לפנות לרב העיר ולהניאו מלהתערב במילוי תפקידם התקין של עובדי מדינה?

שר-הדתות ח. י. צדוק:

1. לצערי, כן.

2. רב העיר צפת נבחר כדין על-ידי הבוחר בהת-אם לחוק, ואין שר הדתות יכול להתערב בפעולותיו. עניין משמעת עובדי הדואר הוא עניין למשרד התק-שורת.

1356. עמדת הרבנות הראשית

בעניין זהותם היהודית של בני הקהילה הפלאשית

חברת-הכנסת ג. כהן שאלה את שר הדתות ביום כ"א בתמוז תשל"ד (11 ביולי 1974):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם קיימת ברבנות הראשית עמדה אחידה בקשר לזהות היהודית של בני הקהילה הפלאשית, ואם כן — מהי?

2. האם יש במשרד הדתות מחלקה או אדם המטפ-לים בבעיותיהם הדתיות של בני הקהילה הפלאשית באתיופיה?

שר-הדתות ח. י. צדוק:

1. ביקשתי חוות-דעתם של שני הרבנים הראשיים בעניין זהותם היהודית של בני הקהילה הפלאשית.

הרב הראשי שלמה גורן סיכם את חוות-דעתו כך: "כדי למצוא פתרון הלכתי-יהודי לבעיותם של הפלאשים ולצאת מידי ספקות חמורים ביחס לזהותם אם רוצים להעלות אותם ארצה, יש לגייר אותם לחומרה כדת וכ-דין, ועל-ידי כך נוכל להתגבר על הקשיים ההלכתיים".

סיכום חוות-דעתו של הראשון לציון הרב הראשי עובדיה יוסף הוא כך: "למעשה, מאחר שיש חשש שמא נתערבן בהם גויים, מורה הראשון לציון על גיור לחומ-רה וכך הוא נוהג הלכה למעשה".

2. אין במשרד הדתות מחלקה מיוחדת לטיפול

1230. הקצאת חלקות בבתי-הקברות לקבורת איברים חברת-הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר הדתות ביום י"ב בתמוז תשל"ד (2 ביולי 1974):

במברק שקיבלתי מן "הוועדה הציבורית להגנת כבוד האדם" נאמר בין היתר: "מזה חודשיים מוכנות בבית-החולים "הדסה" בירושלים להעברה לקבורה עשר חביות מלאות איברים וחלקי גוף שונים... ואין עבורן מקום לקבורה. כן שמענו כי מדי חודש מועברים ארג-זים וחביות מלאים איברי אדם מבית-החולים בתל-השומר ומהמכון הפאנתולוגי באבן-כביר למקומות בלתי-ידועים, מושמדים שם, ואינם מגיעים לקבר ישראל. עובדות אלו מהוות ביוון המתים, עוון חמור באיסורי הלכה ועבירה על חוק האנטומיה והפאנתולוגיה".

הוועדה דורשת להביא את האיברים מיד לקבר ישראל ולהקצות חלקות קבורה לשם כך, לקיים פיקוח במכונים הפאנתולוגיים לקיום החוק המחייב להביא חלקי גופות לקבורה, ולהביא לדין את האחראים להשמדת איברים ולא-הבאתם לקבורה בניגוד לחוק.

רצוני לשאול:

1. האם נכונות הידיעות הנ"ל, כולן או מקצתן?

2. אם כן — האם מוכן כבוד השר ליוזם את הבאת האיברים לקבר ישראל במהירות האפשרית?

3. האם מוכן כבוד השר לנקוט את הצעדים הדרוי-שים להקצאת חלקות קבורה שישמשו לקבורת איברים?

שר-הדתות ח. י. צדוק:

1. אינני יודע.

2. אם כי אין דבר זה בתחום טיפולו של משרד הדתות, הרי לאור פנייתם של כמה גורמים ציבוריים טיפלה בדבר המחלקה לענייני קבורה שבמשרד הדתות והשיגה הבאת האיברים לקבורה.

3. בכל בתי-העלמין, מלבד בירושלים, הוקצו מקו-מות מיוחדים לקבורת איברים. אשר לירושלים, בגלל ריבוי החברות-קדישא אין הסדר לעניין זה. המחלקה לענייני קבורה מטפלת בעניין, ואני מקווה שבקרוב יוסדר העניין גם בירושלים.

1319. הריסת מצבות בבית-הקברות המוסלמי הישן ביפו

חברת-הכנסת א. לבנבראון שאל את שר הדתות ביום כ' בתמוז תשל"ד (10 ביולי 1974):

הנני שואל את כבוד שר הדתות:

1. האם כבוד השר מודע למצב של עוובה והזנחה השורר בבית-הקברות המוסלמי הישן ביפו?

2. האם ידוע לכבוד השר על הריסת עשרות מצ-בות בבית-הקברות הנ"ל?

3. האם מוכן כבוד השר לחקור במצב ולפעול למען תיקונו?

שר-הדתות ח. י. צדוק:

1. לצערי קיימת הזנחה ועוובה בבית-הקברות הישן ביפו.

2. אמת נכון הדבר שבאחד מימי חודש אפריל השנה הוסו אלמונים עשרים ושלוש מצבות בבית-הקב-רות המוסלמי ביפו. העניין נמצא בחקירת המשטרה

— שאלות ותשובות (צדוק, זכין); סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה — לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (שינון, אביעד יפה) —

בבני הקהילה הפלאשית. כשמתעוררות בעיות, מטפלת בהן המחלקה לקשרים עם הגולה.

1243. אנשי המועצה הדתית בכתיים והפרעות למהלך התחבורה התקין בעיר

חבריהכנסת ד. זכין שאל את שר הדתות ביום כ"ח בתמוז תשל"ד (18 ביולי 1974):

לפי ידיעות שנמסרו בעתונות, מנעו אנשי המועצה הדתית בכתיים אוטובוס של "דן" מלנסוע לתל-אביב בשעות אחרי הצהריים של שבת, 13 ביולי. זאת בעקבות איומים פומביים שהשמיעו אנשי המועצה הדתית, שבוע קודם לכן, על השבתת התחבורה הציבורית והפרעות לאוטובוסים הנוסעים טרם צאת השבת. יושב-ראש המועצה הדתית הצהיר אף הוא הצהרות המכוונות נגד "דן". פעילות אנשי המועצה הדתית והסתותיהם גרמו למהומות בכיכר המגינים בכתיים ולהפרעות לתחבורה.

ד. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח-חשבון מס' 24 של מבקר המדינה

הדיו"ר פ. שינון:

אנו עוברים עתה לסעיף ג' בסדר-היום: סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה. רשות הדיבור לחבריהכנסת אביעד יפה, בשם הוועדה.

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
אדוני היושב-ראש, נתבקשתי על-ידי יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבריהכנסת ד"ר בדר, להגיש את סיכומי הוועדה, ואני מודה לו על כך. למעשה, חלק הארי של עבודת הוועדה נעשה בזכותו כמנהיגה של הוועדה ובזכות הידע והנסיון שלו. ורק יחסי כוחות חייבו שיקבש ממני להגיש את המסקנות. אני מודה לו משנה תודה, שעל כן נפלה בחלקי זכות ראשונית; כי זאת הפעם הראשונה שמסקנות ועדה של הכנסת על דו"ח מבקר המדינה מוגשות על-ידי ועדה מיוחדת, הוועדה לענייני ביקורת המדינה. אמנם כבר הגשנו מסקנות לדו"ח נציב תלונות הציבור, אבל זאת הפעם הראשונה שאנו מגישים מסקנות לדו"ח מבקר המדינה. העובדה שהוקמה ועדה מיוחדת יש בה אפשר רות להעמקת יותר בעבודה ומתן אחריות נוספת לדיוניה של הוועדה. לדוגמה: החלטנו, שלא כבעבר, להגיש לפני דו"חות. סדרה ראשונה של הסיכומים מונחת כבר לפני הבית. סדרה ראשונה זו כוללת פחות ממצאת הנושאים שהוועדה דנה בהם — 14 נושאים, והסדרה השנייה — שנגיש בקרוב — תכלול 25 נושאים נוספים. בשנה שעברה הגישה ועדת-המשנה של ועדת הכספים סיכומים רק על 18 נושאים; לפני שנתיים — רק על 17 נושאים. ניתנה לנו האפשרות בוועדה המיוחדת להרחיב את ההיקף ואת מספר הנושאים. נדמה לי שגם העמקנו את הדיון בכל אחד מהנושאים. הוועדה הקדישה שעות רבות לשמיעת טענות ועדויות על כל אחד מהנושאים, והוועדה עשתה עבודה חשובה. אולם נדמה לי שאחת-לואמת אם לא אציין כמה לסיכומים שכבר נתגלו בעבודת הוועדה. אם אני יכול להכליל: הוועדה טרם מצאה את מקומה.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות ידיעות אלו?

2. אם כן — אילו אמצעים בדעת כבוד השר לנגוט נגד אנשי המועצה הדתית, שבאמצעות תפקידם מסיתים נגד הסדר הציבורי ומפריעים למהלך התחבורה התקין?

שר-הדתות ח. י. צדוק:

1. אין בידי לברר את העובדות לאשורן. ראש המועצה הדתית בכתיים טוען כי "לא היתה כל כוונה להפריע למהלך התקין של התחבורה הציבורית במוצאי שבת ובזכות החוק וגם לא היתה כל פעולת הסתה נגד גורם כל שהוא".

2. במקרה שיש טענה, כי ראש המועצה הדתית או מישהו מחברי המועצה הפר את החוק, יש להפנות את העניין למשטרה.

קודם כל, חברי הוועדה התחלפו והיתה ניידות חברים בקצב רב מדי. עדיין אין לנו צוות קבוע של חברים. הדבר הביא לידי כך, בין השאר, שאין התמחות של חברי הוועדה בעבודת מבקר המדינה. הוועדה לענייני ביקורת המדינה לא תוכל למלא את תפקידה כראוי אם לא יהיה מספר חברים מכל הסיעות שיתמחו בנושא זה.

שנית, במידה מסוימת, בגלל ניידות החברים. ומפני שמבקר המדינה היה מעוניין להשתתף בכל הישיבות וזאת ואנו היינו מעוניינים בנוכחותו — והוא חבר בוועדת אגרנט — התקיימו ישיבות הוועדה בשעות שונות ומשונות: בימי רביעי בערב ובימי ראשון בערב. ולפיכך לא היתה נוכחות מלאה בישיבות.

ולבסוף, משגה אחרון שאני רוצה לציין; בעוד שהקדשנו שעות רבות ללמוד את הנושאים — את המסקנות הגשנו בצורה של "קח ותן", "כן ולא". הגשנו מסקנות על-ידי חברים שונים ואפשר היה להצביע רק "כן" או "לא". אינני חושב שזו השיטה הנכונה. אני מקווה ומשעשע שבהמשך עבודת הוועדה לא נלך בדרך זו ונקדיש ישיבות לניסוח הסיכומים. אני משוכנע שבסיכומים שהגשתי יש הרבה דברים שאפשר היה לתקן לו היה זמן לדיון, והייתי שמח לקבל תיקונים מחברי ועדה מסיעות שונות. ואני יודע ומשוכנע שבכמה חלקי ניסוחים של מה שנקראה "מסקנות מיעוט" יש פסוקים שהייתי תומך בהם לו היו מוצאים ממקומם ליד פסוקים אחרים. אני מקווה שכאשר הוועדה תגיש את הסדרה השנייה של המסקנות לפני סוף דצמבר נוכל לשפר את הנוהל הזה של קבלת סיכומים.

יש עוד שאלה אחת שאני רוצה להוסיף, שהיא אולי יסודית יותר מכל השאלות האלה, לגבי מהותה של ועדה מיוחדת שהוקמה בכנסת לענייני ביקורת המדינה. האם תפקידה של הוועדה הוא רק לשמש גיבוי — וזה דבר חשוב, אינני מזלזל בו — לממצאי מבקר המדינה ומסקנותיו? האם תפקידה רק לשמש במה להצגת מסקנות המבקר ותגובות משרדי הממשלה או

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (אביעד יפה) —

למשל, בסיכומיה והצעותיה של הוועדה בנושא הראשון קיבלנו מסקנה שיש בה שני פסוקים: "הוועדה תמימת דעים עם דעת הביקורת שמן הראוי לתקצב את מלוא התשלומים בעד מימוש ערבויות המדינה. הוועדה רושמת לפנייה את הודעת שר האוצר שיפעל בהתאם לכך". לא נמנענו מלציין הודעתו של שר האוצר, בעוד שהצעת המיעוט באותו נושא מסתפקת רק בפסוק הראשון, האומר שהוועדה תמימת דעים עם דעת הביקורת. לא חשבנו שגישה זו של המיעוט היא נכונה. חשבנו שיש לציין גם את ממצאי הביקורת וגם את העובדה שהממשלה מוצאת לנכון לפעול בהתאם לביקורת. כי הרי המטרה היא לא רק תיקון דברים שנעשו אלא לא פחות מזה ללמוד מוסר השכל, לשמש דוגמה כדי למנוע הישנות הדברים בעתיד. מצאנו לנכון להוסיף, בכל פעם שהדבר היה דרוש, קריאה לממשלה שדבר דומה לא יישנה בעתיד, או שצריך לקבוע הנחיות מתאימות בנדון, או שצריכה להיות ועדה שתבדוק את הדבר, והכל כדי שלא יישנו מקרים כאלה בעתיד. אני יודע שהדבר אינו פופולארי, אבל אני שמח לציין את העובדה שעד כמה שאפשר היה להסיק מסקנות מדו"ח מבקר המדינה, ולא רק מתשובת שר האוצר, בדרך כלל כל המוסדות המבוקרים שיתפו פעולה, משתפים פעולה, לומדים מהערות הביקורת, מגסים לתקן ולמנוע הישנות המקרים בעתיד. עד כאן הערות כלליות על סיכומיה והצעותיה של הוועדה.

אינני חושב שצריך להעסיק את הבית בהסבר מפורט על כל אחד מ־14 הנושאים שבהם דנה הוועדה ולומר מדוע הגיעה הוועדה למסקנותיה בכל נושא ונושא, ומה הם סיכומיה והצעותיה לגבי כל נושא ונושא. את הסיכומים יכול לקרוא כל אחד מכם בחוברת שלפניכם המנוסחת בלשון ברורה, קצרה וקולעת. יש גם לזכור שמצויות מסקנות שהן תוצאה של מקרה מסוים, מקרה בודד.

אני יודע שכמה מחברי הוועדה, כאשר ישתתפו בדיון, יגעו בכמה וכמה נושאים. וייתכן שלפני ההצבעה אצטרך בדברי התשובה שלי להשיב על דבריהם. בחרתי להביא לפני הכנסת רק ארבעה נושאים מתוך ארבעה-עשר הנושאים שדנה בהם הוועדה, כי לנושאים אלה יכולה להיות השפעה רבה בעתיד. הנושא הראשון — שהוא מספר 1 בחוברת — מאזן זכויותיה והתחייבויותיה של המדינה ליום 31 במארס 1973. הוועדה מצאה שמה שקרה וקורה בנושא זה הוא חמור ביותר ומסוכן למצב הכלכלי והכספי של המדינה. לכן המסקנה הראשונה שהגענו אליה בנושא זה היא: "הוועדה מודאגת מהמשך העלייה בקצב הגידול של עודף ההתחייבויות על הזכויות שהגיע ל־25,559 מיליון לירות ליום 31.3.1973, וזאת בשל ההזדקקות הגוברת והולכת לכספי מילווה ואשראים גם לשם מימון הוצאות בטחון, קליטת עלייה ושירותי רווחה, ואפילו למימון התקציב הרגיל. לדעת הוועדה, על הממשלה לעשות ככל יכולתה על מנת לצמצם את גידול הפער שבין התחייבויות המדינה לזכויותיה הרשומות במאזן המדינה."

אנו מאמינים ומקווים שכל משרדי הממשלה, ובמיוחד האוצר, ישימו לבם למסקנה זו של הוועדה.

לאחר שהסקנו מסקנה זו הודחינו במספר נושאים עם מסקנות מבקר המדינה. הודחינו עם מסקנת מבקר

המוסדות המבוקרים? לא היה לנו זמן לדון בכך. אבל נדמה לי שיש לפחות עוד שני תפקידים שמטבע הדבר הם בתחום תפקידיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, וכאשר הממוקק הקים ועדה זו הביאם בחשבון. התפקיד האחד הוא שהוועדה תשמש לא רק גיבוי אלא אמצעי למה שנקרא בלשון הרחוב "מתן שיניים" למסקנות המבקר, כדי להבטיח שתבוצענה, ולמעקב יותר מסודר אחרי הדברים. התפקיד השני: כנציגי ציבור חייבים אנו להדריך, לכוון ולבדוק את שיטת העבודה, היקף העבודה, נושאי העבודה של מבקר המדינה דינה עצמו. לא היה לנו זמן מספיק לדון בשני תפקידים אלה. הכנסת לא היה לה זמן מספיק לכך, וגם הוועדה לא הקדישה להם זמן. נדמה לי שעכשיו נצטרך לדון בשני תפקידים אלה אם אמנם רוצים אנו להצדיק הקמתה של הוועדה.

אדוני היושב-ראש, אין צורך לומר שמבקר המדינה וצוות עוזריו עשו עבודה יסודית ויעילה בהיקף עצום ובנאמנות ותרמו תרומה ראויה לשבח לעילות הממשל בישראל.

מלחמת יום הכיפורים, שהיתה תוך שנת הביקורת, חייבה עריכת שינויים בעבודת מבקר המדינה. למרות גיוסם של חלק מהעובדים הספיקו להגיש לנו עד חודש פברואר השנה כמה ממצאים חשובים שהם תוצאה של מלחמת יום הכיפורים, או קשורים במהלכה של מלחמת יום הכיפורים.

בתיאום עם מבקר המדינה, ותוך התחשבות בסדר העדיפויות של הנושאים שקבע מבקר המדינה, קבעה הוועדה את הנושאים שתטפל בהם מתוך מבחר ממצאי הביקורת שהוגשו לה. כאשר הגיעה הוועדה לפרק המסקנות החליטה שלא להגיש מסקנות לאחר דיון בכל נושא — דבר שהועלה על סדר-יומה של הוועדה — כי הדבר היה הופך את עבודת הוועדה, את עבודת הכנסת ואת היחסים בין הממשלה ובין הכנסת לבלתי-נסבלים. עם זאת החליטה הוועדה שלא להסתפק בהגשת דיון וחשבון אחד לשנה, אלא להגיש שני דיונים-וחשבונות, החלטנו — אף שהיתה הצעה כזאת — שלא להפוך את הוועדה לבמה לניגוח הממשלה; החלטנו לציין את הטענות וליצין דברים שבאו על תיקונם; החלטנו שלא להפוך את הוועדה לענייני ביקורת לוועדת חקירה, לא בפוטנציה ולא בפועל, אף שהצעה כזאת הועלתה בוועדה.

נמנענו מעיסוק בהיסטוריה של נושא שעמד לפני הביקורת. הסתפקנו בדיון על הביקורת שנעשתה באותה שנה ועל ממצאי הביקורת באותה שנת ביקורת.

הוועדה התרכזה במספר נושאים. עד עכשיו טיפלה הוועדה ב־14 נושאים, ובחלק השני של עבודתה תטפל הוועדה ב־20–25 נושאים מתוך דו"ח מבקר המדינה. נסינו ללמוד מה היה, מה ניתן לתיקון, ומה המסקנות לעתיד. לא נמנענו מלציין לשבח משרד או מוסד מבוקר שתיקן תוך מהלך הביקורת חלק מהדברים הטעונים תיקון. החלטנו לקבל מסקנות ולחפש דרכים לתיקון הטעון תיקון, וכאשר היה מקום לציין דברים שתוקנו, ציינו זאת. קודם כל, כי זו האמת; שנית, חשוב שגם האחרים יידעו. והרי מטרתה של הביקורת היא לתקן, ללמוד מוסר השכל ולשמש דוגמה לאחרים. לכן לא נמנענו מלציין תיקונים שנעשו.

"שנלר", ועדת הכספים, לא כוועדת-משנה לענייני ביקורת המדינה, ישבה ולמדה נושא זה שעות ארוכות. לא מצאנו לנכון לשים עצמנו במקומה, דבר שלצדדי קורה בכנסת לעתים מזומנות, שוועדה אחת באה במקום ועדה שנייה ומנסה להתחרות בה, ושתי הוועדות דנות באותו נושא, מנימוקים שונים. פה מוצה הנושא. ועדת הכספים הגישה את מסקנותיה ב-9 ביולי 1974, כלומר לפני חודש ושלושה ימים. לא היה הגיון, אחרי שוועדת הכספים דנה בנושא במשך רבות מנקודת-המבט שלה, וכללה גם את המסקנות הנוגעות לנושא הביקורת, שאנחנו נערוך מחקר נוסף. במקום זה צירפנו את מסקנות ועדת הכספים למסקנות שלנו. בין השאר יש שם מסקנה, למשל, לא למכור את השטח האמור אלא להציע אותו לחכירה, וכו' וכו'.

יש שם מסקנות אופראטיביות ברורות שהן מסמכותה של ועדת הכספים. אבל שוב, לא הסתפקנו בהזדהות עם הביקורת של המבקר על העבר או על מה שנעשה בשנת הביקורת לגבי שלושה-ארבעה מקרים קונקרטיים אלה, אלא סיכמנו את דברי הביקורת שלנו בכל המכלול הזה של הקצאת קרקע למפעלים כלכליים, בסעיף ה' של הפרק הזה. בסעיף ה' שלנו יש למעשה שני סיכומים, שני נושאים שונים. נאמר בו: "הוועדה רשמת לפניה את הודעת שר האוצר ומינהל מקרקעי ישראל, כי בנוסף להוראה הכללית הקיימת כי לא ימכור מינהל מקרקעי ישראל כל שטח בלי מכרז, הגה בעתיד רשאית רק ועדת-משנה של ועדת השרים לענייני כלכלה, המורכבת משישה שרים, לאשר פטור ממכרז למשקיעי חוץ". בכך שרשמנו את הדבר לפנינו, בהמשך לדברי מבקר המדינה, אנחנו מאמינים שקבנו עובדה שהיא עכשיו הרבה יותר חזקה מאשר בלי זה.

אבל באותו סיכום והוספנו הערה שנייה: "הוועדה בדעה כי בנסיבות האינפלצציה אין לקבוע ערך שטח אלא על-פי הערכה שנעשתה תוך שלושה חודשים לפני ביצוע העיסקה". כלומר לא כמו שהיה מקובל בעבר, לפני שישה חודשים, לפני שנה. לפעמים נמשך העניין זמן רב. קבענו את העובדה, ואנחנו מאמינים שהנחיות אלה לגבי העתיד חשובות הרבה יותר מאשר התפלפלות אם אנחנו מוסיפים הערה לוועדת הכספים או איננו מוסיפים הערה לוועדת הכספים.

נושא שלישי שאני רוצה להביא לפני הבית בפירוש-יתר הוא נושא מס' 7 בדו"ח הוועדה: "עברדות בניוי (צבא הגנה לישראל)". גם זה נושא שהשכלותיו חשובות לעתיד. בוועדה דנו כמה נושאים הקשורים במערכת הבטחון, לפני מלחמת יום הכיפורים ובתקופת מלחמת יום הכיפורים. חלק מהחומר שהובא לפנינו היה חסוי. אינני חושב שמן ההגיון להביא כאן רק את החלק הגלוי ולא להביא את החלק החסוי שהוא חלק מאותו נושא. אני מפנה את תשומת-הלב לנושא זה, כי אני חושב שבין הנושאים שדנו עליהם זה נושא שהשפעתו על חיי הכלכלה הישראלים, המשק בכללו, הבטחוני והלא-בטחוני, היתה רבה ביותר, ובציבור היתה לזה תשומת-לב רבה ביותר.

התפלאתי, אם מותר לומר כך — ואולי כנציג הוועדה לא הייתי צריך לומר זאת, אבל אין לי נסיון, זו הפעם הראשונה שאני עושה זאת — התפלאתי שבהצעת המיעוט בנושא זה הסתפקו רק בסעיף אחד, שלמ-

המדינה שמן הראוי לתקצב את מלוא התשלומים בעד מימוש ערבויות המדינה. אמרנו כי על כל הרשויות הנוגעות בדבר לעשות ככל יכלתן על מנת להביא להב-ראת מפעל ערד.

הוועדה הפנתה את תשומת-לב משרדי הממשלה להערות הביקורת שגם במקרים שבהם מכירת מפעלים יש לה השלכות חברתיות כלכליות על אזורי פיתוח, מן הראוי שיוערכו כראוי כל המשמעויות העסקיות של התנאים שהוסכם עליהם עם החברות הרוכשות. במקרה זה התייחסנו במיוחד למכירת מפעלי טקסטיל בית-שאן—נצרת בע"מ.

בסיכום, הדגשנו כמה מסקנות לעתיד בעקבות מצב-אי הביקורת: "הוועדה קוראת לאוצר לגבש קריטריונים יותר מוגדרים בנושא ביטוחי שער מטבע"; "... הוועדה קוראת לאוצר לגבש גיבוש יתר את הקריטריונים שלפיהם מונעים על-ידו ביטוחי הצמדה."

עד כאן הנושא הראשון.

נושא שני שאני חושב שצריך להרחיב עליו קצת יותר את הדיבור הוא עניין הקצאת קרקע למפעלים כלכליים. גם זהו נושא שהשכלותיו חשובות לעתיד, וההיקף יכול להיות גדול ביותר. סעיף א' של סיכומי הוועדה הוא סעיף כללי שכוונתו בעיקר לעתיד. נאמר בו: "הוועדה מצטרפת לדברי המבקר כי חלק הארי של העתודה הקרקעית הלא-גדולה של מדינת ישראל נמצא בניהולו של מינהל מקרקעי ישראל. לפיכך הפעולה של המינהל בהקצאת קרקעות למפעלי התיישבות ולמפעלי פיתוח כלכליים, כגון בתי-מלון, מפעלי תע"ש ומלאכה, יש לה השפעה מרובה על קידום משק המדינה וביצוע מדיניות הממשלה בתחומי פעולה רבים. בנסיבות אלה ברור הצורך בקיום קפדני של נוהלי מינהל ציבורי תקינים. בביקורת שנערכה והעלו חריגים. הוועדה מצטרפת לדעת הביקורת כי דרוש שהמינהל יתן הוראות מפורטות שיבטיחו את סדירות הפעולות כדי שההסדרים הכלליים וההחלטות הספציפיות שנתקבלו בדרג מוסמך יקיימו כלשונם וכרוחם, וכל מקרה שבו נראה צורך לסטות מהסדר או לשנות החלטה קודמת יובא לדיון מוקדם בדרג מתאים."

החשבנו יותר את המסקנה הזאת, שיש בה סיכום כללי לכל מקרה שיכול לקרות בעתיד, מאשר ציון פרט מסוים שקרה או שלא קרה, דבר שהיה תוצאה של התפתחות במשך חמש שנים, שבע שנים וכדומה. נמנענו מלהיכנס להיסטוריה שהתחילה ב-1959, 1961 ו-1962. הסתפקנו בהזדהות עם מסקנות המבקר לגבי מה שקרה בשנת הביקורת, גם לגבי קרקעות לבתי-מלון בירושלים, גם לגבי התכרת שטח אדמות המחנה הצבאי "שנלר", גם לגבי מכירת בניין "סר-רמו" בתל-אביב.

עקיבא נוף (הליכוד):

אבל מה שצויין בדו"ח זה הוא המשך של הסקאנ-דאל מראשיתו. אי-אפשר איפוא להתעלם משרשי הסקאנדאל.

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
לא. לא להתעלם, חס ושלום. אבל אנחנו דנו הפעם במסקנות המבקר על מה שקרה בשנה שעברה, האם זו תוספת חריג או שזאת רק תוצאה של חריג שהיה בעבר. למשל, נושא אחד מנושאים אלה הוא עניין מחנה

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) —
 חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו
 (בד, שיגמן) —

את כל הדברים האלה כללנו כהצטרפות למסקנות המבקר שאמנם יש בעיות כאלה הדורשות פתרון, ושמהנו לציין שבכל אחד מן המקרים האלה גם המוסד לביטוח לאומי וגם שר האוצר בשם המוסד לביטוח לאומי אמרו לנו שלגבי כל אחד מן הדברים או שכבר הוחל בביצועם כדי להגשים את המסקנות או שכבר ניתנה הוראה לבדוק את הנושא לפי המלצות המבקר ולהביא אותו לדיון במועצת המוסד וכדומה.

בסיכום, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נדמה לי שהוועדה הספיקה לדון במבחר נושאים מגוון שלא-דיים מהם יש השלכות רבות לעתיד. אני רוצה לחזור על דברים שאמרתם בראשית דברי ולהביע הערכה, כאזרח ישראל, לא רק כחבר הוועדה, לעבודה החשובה של מבקר המדינה ועוזריו המאפשרים מינהל תקין בישראל. אני רוצה לחזור על דברים שאמרתם, שאני כאזרח ישראלי נהניתי לראות שהמנגנון הממשלתי, שמשדרי הממשלה, המפקח הכללי וצוות עוזריו ונציגים לביקורת, משתדלים להתחרות במבקר ולהכניס תיקון-נים תוך זמן הגשת הביקורת. אנחנו יכולים לציין שלצערנו יש אמנם הרבה ליקויים במינהל בישראל, אך יש נכונות ללמוד, לתקן. חלקם של הליקויים שהעירו עליהם כבר תוקנו או שניתנו הנחיות למניעתם בעתיד או שמונו ועדות ללימוד מסקנות המבקר.

הוועדה לענייני ביקורת המדינה נקטה עמדה לגבי כל אחד מהנושאים ואני מאמין כי מסקנותיה יתרמו ליתר שיפור של הממשל. התקין במדינה. לאור זה אני מבקש מהכנסת לאשר את מסקנות הוועדה.

היו"ר פ. שיגמן :

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חברי-הכנסת בד.

יוחנן בדר (יו"ד הוועדה לענייני ביקורת המדינה) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתוקף סמכותי, לפי סעיף 100 לתקנון, ביקשתי את חברי-הכנסת יפה שיפתח את הדיון החשוב הזה בהרצאתו, ואני מודה לו על שעשה זאת, אבל לא בדיוק על תוכן דבריו. עשיתי מעשה זה מכיוון שהוועדה, ברוב קולות של סיעה אחת, קיבלה החלטות לפי כל ההצעות של סיעת המערך, ולא לפי שום הצעה אחרת. גם לא היה שום נסיון מצד הסיעה להגיע להסכם כל-שהוא או לאיזו פשרה ונוסחאות משותפות. זו כמובן זכותה של כל סיעה, אך אין פירושו של דבר שדווקא במקרה זה של דיון על דו"ח מבקר המדינה זהו הנוהג הטוב האפשרי. במשך עשרים וחמש שנה — ואני הייב להגיד זאת למרות העובדה שכיום ותק בבניין הזה הוא קטיגוריה שלילית בהחלט — השתתפתי בדיונים של ועדת הכספים על ענייני מבקר המדינה, והופעתי גם במליאה, וההבדלים שהיו בדרך כלל היו הבדלים של סגנון. לפעמים היתה בעיה אם יש לומר "הוועדה מצטערת" או אם יש לומר "הוועדה דה רואה בחומרה" או "הוועדה רואה בחומרה רבה" או "במורת-רוח". אבל לעצם העניין, חוץ מכמה מקרים בולטים, לא היו חילוקי-דעות גדולים, מכיוון שזו מהותו של דו"ח מבקר המדינה שאין מקום לפוליטיקה בדיון רציני עליו. בזה הגבלתו של מבקר המדינה ובהו גם כוחו, שהחוק הגדיר בדיוק את היקף עבודתו : ראשית, לבדוק אם מה שנעשה, אכן נעשה לפי החוק או בניגוד

עשה דומה לסעיף ה' של מסקנות הוועדה, בו נאמר : "כן רושמת לפניה הוועדה את הודעת נציגי הצבא שלרגל שינויים במחירי הבינוי יש בדעתם לשנות את ההרשאה שלפיה רשאים מפקד מרכז בינוי ומפקדי יחידות בינוי לאשר הזמנה ישירה מקבלן מ-10,000 לירות עד לגבולות של 40,000 לירות." נדמה לי שלא זה הנושא החשוב ביותר של מסקנות המבקר או שלנו בנושא זה של עבודות בינוי, ולכן הוספנו עוד כמה מסקנות ענייניות, בהן ציינו גם תיקון, אבל תיקון המתייב דוגמה לעתיד למערכת הבטחון הישראלית.

אקרא כמה פסוקים בלבד מארבעת סעיפי המסקנות העיקריים שלנו : (1) "הוועדה בדעה אחת עם מבקר המדינה שעבודות שניתן להמינן בדרך של מכר, יימסרו בדרך זו...". זו גם הוראת צה"ל, למסור עבודות בדרך של מכר.

(2) "הוועדה מאמצת את המלצת הביקורת בדבר הצורך בהתאמת האמצעים המינהליים ונוהלי העבודה, בהתחשב עם גידול היקף עבודות הבינוי...".

(3) "הוועדה רושמת לפניה את הודעת נציגי הצבא שבמקרים שהתגלו עבירות פליליות הועמדו הנוגעים בדבר לדיון." מבקר המדינה הביא מקרים לתשומת-לב אנשי הצבא על עבירות שהיה בהן חשד פלילי. הצבא ענה, שר האוצר העיד לפנינו, ואנחנו רשמנו את זה פה כמסקנה גם לעתיד, שהיא חשובה לא פחות מאשר ציון מקרה שקרה בעבר.

לבסוף, עוד נושא אחד שאני חושב שכדאי לה-חייב עליו במקצת את הדיבור. אחד הנושאים הסוציאליים בממצאי הביקורת היה עניין ביטוח אמהות, נושא מס' 8 במסקנות הוועדה. מבקר המדינה ברך צדדים שונים של הנושא, ליקויים בנהל, חוסר בהירות בתק-נות וכדומה. אנחנו יודעים שכמה מוועדות הכנסת למדו את הנושא מגישות שונות : גם ועדת השירותים הציבוריים, גם ועדת העבודה. יש כמה אספקטים בנושא זה שגדונים בוועדות אחרות. ובכל זאת מצאנו לנכון ושמהנו שאנחנו יכולים להזהרות עם מבקר המדינה, להפעיל את הלחץ הנוסף, את ההבירה הסופית, לה-טיח טיח שכמה דברים שיביאו להקלה לאמהות יבוצעו. הודהינו עם דעת הביקורת שיש לשקול את האפשרות לקבוע קריטריונים בדבר אופן החישוב של המענק לציוד והצמדתו למדד מסוים, דבר העשוי למנוע את הצורך בהתדיינות בין הגורמים השונים. הוועדה הצ-טרפה לדעת הביקורת כי על המוסד לביטוח לאומי, גם לאחר ביצוע התשלום, להמשיך לבדוק את מצב הבי-טוח של עובדות עצמאיות. כן הצטרפה הוועדה לדעת הביקורת שצריך להכניס סדר ואחידות בהעברת הכספים באמצעות שלוש הבנקים, לא בנק אחד ; וכן שיש צורך לבדוק מחדש את תנאי הזכאות לדמי לידה במגמה למתן במידת האפשר את המעבר החד בין זכאות מלאה לזכאות למחצה וחוסר זכאות.

נוסף לזה ניסינו להבטיח שהמוסד לביטוח לאומי ידאג להתחשב בעובדה שמספר נשים, לשם שמירת הריזון, הנאלצות לשכב ונעדרות מהעבודה לתקופה ממו-שכת יותר מהתקופה המוכרת באופן נורמאלי על-ידי המוסד לביטוח לאומי, וכן שלא כולן יכולות לנסוע לבית-ההורים באמבולאנסים המיועדים לכך.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (בדר) —

כאשר נתברר שחומר ווטרגייט והפרשיות הצמודות לווטרגייט משתרעים על פני 16,000 עמודים, הבנתי וגם קראתי בעתונים האמריקניים שזהו מחסום כזה שקשה מאוד להתגבר עליו כדי להגיע למסקנות. המס-קנות מחומר רב כל-כך לא יהיו אלא מילים בלתי-מובנות. אני קורא עכשיו, שנה שנה, את דין-וחשבון מבקר המדינה. בשנים האחרונות החומר משתרע על פני אלף עמודים בקירוב. אני תמיד מצטער שהכנסת, שיש לה זמן רב כל-כך להפסיק דיונים, לקצר ישיבות, לבטל ישיבות, איננה מספיקה להתגבר על כל החומר הזה. אנחנו דגים בוועדת הכספים, ועכשיו בוועדת הבי-קורת, רק על חלק. הנהוג הקיים והנהוג שהיה קיים לגבי חלק זה הוא — להביא לפני הכנסת תמצית נוספת, מתוך חשש שמא לא יספיקו חברי הכנסת להתכונן לדיון כזה, להתכונן לישיבה כזו, לא יספיקו לקרוא את כל החומר הנוגע לעניין. אם אין תמצית כזאת, כמו בהצ-עות חוק, כי-י-אז מה משמעות המסקנות? אני מזמין את חברי הכנסת שיקראו שמונה עמודים של הצעות הוועדה ויגידו אם הבינו אותן.

אשר למסקנות מן החומר העובדתי שהובא לפני הוועדה, הנה להלכה אפשר לומר: כל חבר כנסת קרא את שני הכרכים המצויים שם על שולחנו — בידח 1,500 עמודים — ודי שיקבל על פרשה אחת מסקנה של שלושה-ארבע שורות. לא כך ממלאים תפקיד וחובה של חבר כנסת כלפי העם והמדינה בעניין חשוב כל-כך כביקורת המדינה.

אדוני היוש-בראש, אינני בטוח בכך, מכיוון שאני רואה את הפרספקטיבה, את ההתפתחות רבתי-השנים שמשנה לשנה הסדר הטוב במדינה נעשה טוב יותר. אינני מדבר על פוליטיקה, אבל מאותן בחינות: חוק, משפט, הוראות, תקנות, הנחיות, קריטריונים, חסכון, יעילות — הסדר טוב יותר. זו עבודה של מבקר המ-דינה, של מאות עובדיו. עבודה לא-סנסאציונית בדרך כלל, סנסאציות כמעט אינן קורות בעבודה זו, אלא מזמן לזמן. הייתי מעריך זאת בסכום של מאות מיליוני לירות שהיינו מבזבזים לולא עבודה זו, שנה שנה, והרי זו תרומה גדולה מאוד. ודאי, לעולם לא יהיה די בעבו-דתנו כדי לחזק את ידו של מבקר הביקורת כראוי.

ואחרי דברים אלה רצוני לייחד את דברי לפרטים. חברי ואני חילקנו בינינו את הנושאים השונים. אדבר על שני קומפלקסים: האחד — דו"ח מבקר המדינה על דו"ח החשב הכללי על מאזן הזכויות והחובות של האו-צר; והשני — המינהל והמשק בשעת חירום.

אדוני היוש-בראש, הצעת הוועדה פשוטה מאוד. יש שני סוגי הוצאות: הוצאות מינהליות-אדמיניסטרטי-ביות, שאינן פוריות. את ההוצאות הללו המדינה מממנת ממסים. יש הוצאות לשיכון, לקליטת העלייה, לפיתוח ולבטחון, שאותן הממשלה מממנת על-ידי עשיית חובות. סבורני שאפילו שר האוצר מר רבינוביץ היה ודאי מסתייג מאותן איתות לעשיית חובות, מאותה קדושה מיוחדת של חובות. כספי החובות מיועדים לנוש-אים קונסטרוקטיביים. על-ידי ריבוי החובות אנו מכי-נים משבר איום במדינה. כיום אנו קרובים יותר לכך. אין אני רוצה לצטט, אבל אלה הם דבריו של שר האוצר.

מהו המצב? בשנת 1969 היו לנו — עשרים ואחת

לחוק; שנית, אם המשק הכספי תקין; שלישית, אם הפנסנות, המסמכים וניהולם ושמיירתם הם כשורה; ועוד — אם נעשה הדבר בהתאם לכללי היעילות; ועוד — אם נשמרו הוראות החסכון. זו סמכות מאוד רחבה, אבל אין למבקר המדינה הזכות והחובה להגיד אם מדי-ניות הממשלה, שבאה על ביטויה באותם מעשים, היא מדיניות טובה או לא טובה. לכן אם בוועדת הכספים דנים על דו"ח מבקר המדינה ומתייחסים אליו לפי קנה-מידה של מדיניות, הרי דבר זה זר לעבודתה של הוועדה המטפלת בענייני הביקורת.

לפעמים הדברים שמגלה המבקר אינם נעימים מב-חינה אדמיניסטרטיבית, לפעמים הם מאוד לא-נעי-מים מבחינת הממשלה עצמה. לפעמים הם כאלה שהם יכולים לשמש מכשיר ביד האופוזיציה כדי לתקוף את הממשלה. אבל האינטרס העליון שצריך לאחד את כל חברי הכנסת המטפלים בעניינים אלה הוא אותו אינטרס שעליו שומר מבקר המדינה: החוק והמשפט, הסדר הטוב בניהול כספים, הסדר הטוב בניהול מסמכים, הסדר הטוב בשמירה על קריטריונים, גם על תקנות, גם על הנחיות; הגבלת שרירות על-ידי הבטחת מסגרת מסו-ימת של סדר, יעילות וחסכון. כאשר על רקע זה אנחנו מגיעים לשתי סידרות של הצעות, הדבר מאוד לא-טוב.

אני רוצה להוסיף: חובתה של ועדה פארלאמנט-ארית בעניינים אלה, כפי שאני רואה אותם, היא לחזק את ידי המבקר. סוף כל סוף, המבקר אחד והשרים רבים. עם כל המעמד שהקימו למבקר המדינה, בכל זאת הממשלה היא-ממשלה. במצב זה הוועדה מוכרחה לתת תוקף מיוחד לביקורת. אם המבקר משתמש בלשון עדינה, בלשון מרוסנת — וזו כבר מסורת אצלנו — הרי זה עניינו; ועדה פארלאמנטארית חייבת לדבר בלשון פארלאמנטארית, וזו מטבעה לא כל-כך מרוסנת. הוועדה מוכרחה לנסח את הצעותיה לכנסת בצורה כזו שהן תהיינה עילה ברורה ביותר לבדיקה ולחקר אם באמת תוקנו הליקויים ואם קויימו הצעות המבקר. זאת חובתנו.

לצער, אינני רואה בהצעות הוועדה, בהצעות הרוב בוועדה — מבחינה משפטית הן הצעות הוועדה — המשך לאותה מסורת שהתחלנו בימים שהוספנו סמכו-יות למבקר וגם "שיניים", בדיונינו על חוק מבקר המ-דינה לפני עשרים וחמש שנה. גם אותה מסורת שקיים ידידי המנוח, יוש-בראש ועדת הכספים הראשונה, מר פנקס; ואותה מסורת שעוד העניק אותה יוש-בראש ועדת הכספים המנוח, מר ישראל גורי, שהביא לוועדת הכספים בעניין זה את כל נסיונו מוועדת הביקורת בהסתדרות; וחברים נוספים, ייבדלו לחיים ארוכים, שהיו אחרי-כך יוש-בראש של וועדות-משנה, וגם ידידי יוש-בראש ועדת הכספים חברי-הכנסת קרגמן.

בהצעות, שהן הצעות הוועדה, יש חידוש לא-טוב. על-פי אותו קו רבי-שנים אני יכול רק להביע תקווה שתהיה זו פעם אחת ויחידה. כמובן, כל אחד עושה שגיאה, כל שנה היינו מביאים דינים-וחשבונות בקי-צור, תמציתיים, על אותן עובדות אשר הוועדה דנה בהן. פעם אחת, כאשר היתה הוועדה עסוקה מאוד, נכנעתי לבקשת המזכירות שנעשה קיצור רב יותר, אבל לעשות מזה תקדים — זהו דבר מאוד לא-רצוי.

יש דרך להעביר מסמכים ארוכים לידיעת הציבור.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (בדר) —

ואם באנו לדבר על כך, לאן הולך הכסף הזה, הרי בהמשך דו"ח זה של מבקר המדינה יש לכך הסברים.

פרשת ערד. בדו"ח מבקר המדינה יש השלמה, שבשנת 1973 נתנה הממשלה מן התקציב עוד תרומה של 13 מיליון לירות. אבל בוועדה לענייני ביקורת המדינה ראינו תמונה שלמה יותר. מי שלא היה בישיבת בות הוועדה, אולי אינו יודע זאת; מי שהיה — יודע. המדינה השקיעה בערד-כימיקלים 220 מיליון לירות. ואלה לא לירות של שנת 1974 אלא לירות של 1968, 1969 וכו'. זהו סכום גדול. כשיש עכשיו בעולם קובינה-קטורה גדולה, עליית מחירים של התוצר, אומרים לנו שעכשיו מפעל זה מכסה את הוצאות תפעולו. מה שאינו מכסה הרי אלו ריבית, פחת, מחיר השקעה, מסים. מפעל זה מחושב לקיום של שלוש-עשרה שנה וחצי. הוא קיים זה ארבע שנים. כל השקעה היא הפסד בטוח של סכף. כולנו יודעים שמחירי המרי הגלם בעולם שוב יורדים, ואם כך, גם לכיסוי הוצאות התיפ"עול נשקפת סכנה.

מקרה שני: טקסטילים בית-שאן—בצרת. ההיסטוריה ארוכה. היא התחילה בגימלי לוי, בבירכת-דגים, בבית לוקסוס, דגים מאגנטיים, דיג מאגנטי בהשתתפות חברי ממשלה חשובים. ואחר כך, פאל לנגן — הפסד של 9 מיליון לירות. 9 מיליון לירות של הימים ההם הם כיום בוודאי 50 או 60 מיליון. כבר נשכח הדבר. צירפו את הפיל הלבן למפעל חדש בבית-שאן. אומרים שאצ"ל לנו מדינה סוציאליסטית, מישוה יאמר שאצלנו מדינה קאפיטאליסטית. תולדות מפעל זה הן הצד הגרוע ביותר שיש בקאפיטליסם והצד הגרוע ביותר שיש בסוציאליסם. מפעל פרטי, כמה השקיע מכספו המשקיע הפרטי? בערך 1.5 מיליון. ומיד קיבל הלוואה מבנק לפיתוח התעשייה בסך 13 מיליון לירות, וגם זו השקעתו. אחר כך נתנה הממשלה למפעל פרטי זה הלוואה אחרי הלוואה, ולפעמים היתה גם מוחקת חוב. אחר כך הגיעו עד כדי כך שהמפעל הפרטי לא יכול היה עוד להמשיך את קיומו כמפעל פרטי, והממשלה רכשה חלק מן המפעל, רכשה בתוספת כסף לגרעונות. אחר כך רכשה הממשלה את המפעל כולו. אחרי כמה שנים של הפסדים נוספים העבירה הממשלה את הגיהול לחברה פרטית. אחר כך מכרה הממשלה את המפעל לחברה הפרטית. באילו תנאים? 600 מיליון לירות ישולמו במשך שנים, כלי הצמדה, בריבית נמוכה, ומלבד זאת תרכוש הממ"שלה — או לפי המלצת הממשלה ובאחריותה יקנה הבנק לפיתוח התעשייה — כותנה במפעל ב-80 מיליון. כמה הפסידו? יותר מ-70 מיליון לירות, וכמובן, לא 70 מיליון לירות של 1974, כי זו מחלה רבת-שנים.

לכאן הלכנו, בין היתר, אותם מיליונות. אין זו תמונה שלמה, זו תמונה בדו"ח אחד בלבד. לא רק לפיתוח הלך הכסף, לא רק לעלייה, לא רק לקליטה, לא רק לבטחון — בהשקעות-סרק, בקלות-דעת. יכול היית לספר שעות איך הפסדנו כסף בערד ומי אשם בכך. לגבי בית-שאן כבר קיבלנו אינפורמציה מלאה בכתב ממבקר המדינה. היא אינה נמצאת בדו"ח. אם היא אפילו לא בדו"ח, איך יוכלו לדעת זאת רוב חברי הוועדה שלא השתתפו בישיבותיה?

אני רוצה לדבר על עוד שתי פרשיות שיש בדו"ח. בכמה פרקים בדו"ח מספר לנו המבקר דברים חמורים.

שנה לאחר קום המדינה — חובות בסך 13.5 מיליארד לירות. מאז ועד 31 במאוס 1973 הגענו ל-42 מיליארד, היינו תוספת של 28 מיליארד לירות תוך ארבע שנים. לא אגלה סוד רציני אם אגיד שסכום החובות עולה כיום בהרבה על 50 מיליארד לירות.

יש לנו גם זכויות של גורמים החייבים כסף למדינה. בכמה מסתכם הסכום הזה? ב-16 מיליארד לירות ל-31 במאוס 1973. ההבדל הוא שכמעט כל הכסף שמגיע לממשלה מגורמים שונים הוא כסף בלתי-צמוד, בעוד שכמעט כל הכסף שהממשלה חייבת הוא כסף צמוד. אתם יכולים להבין את משמעותו של מצב זה בשנים כשנת 1971/72 כאשר עלה המדד ב-12%, או בשנת 1973 כאשר עלה ב-26% ומעלה, או בשנת 1974 כאשר בששת החודשים הראשונים של השנה כבר עלה הוא ב-30%, ועוד חצי שנה לפנינו. לא צריך להרבות דברים על משמעות העניין כאשר הכסף שחייבת הממשלה צמוד למדד או לדולר.

מדוע קיים הפער הזה בין הזכויות לבין החובות, מחוץ לבעיית המדד? קודם כולו, הממשלה מממנת מתקציב הפיתוח כמה מטרות שאין להן משמעות מוניטארית. כאשר נותנים כסף למפעל יצרני, להלכה יש תקווה שהוא יחזיר את הכסף; כאשר משקיעים כסף בכביש או בבית-ספר, אמנם זוהי השקעה, אבל מבחינה מוניטארית זוהי הוצאה שנית, אנו מעבירים סכומים גדולים מתקציב הפיתוח במישור לתקציב הרגיל, להוצאות השוטפות. ושלישית — והרביית במידה כזו לדבר על כך שכמעט נמאס עלי לחזור על הדברים — קיימים מיליונות חובה. לא שמתי לב לפופולאריות או לחוסר פופולאריות כאשר טענתי כל הזמן: מסים — כן, מיל' וות חובה — לא. דומני, הגענו במשך השנים ל-25—26 סוגים של מיליונות חובה, באופן שוטף אינני יודע כמה מיליונות חובה אנו משלמים, חמישה או שישה. והרי זה מוסיף על החובות.

רצוני לומר שבעניין זה דרוש שינוי רדיקאלי. מיליונות חובה זהו אי-צדק סוציאלי בכך שהוא מילווה חובה. ומדוע? — אדם שהכנסתו מוגבלת, מילווה חובה נוטל ממנו אמצעי צריכה, אמצעי קיום, אמצעים לשיפור רמת חייו. ובעצם לגבוי מילווה החובה דינו כדין מס. לעומתו אדם בעל הכנסה גדולה יותר, הוא ממילא חוסך כסף, איננו מוציא את כל הכנסתו. לגבוי כל ההבדל בין מילווה חובה לבין השקעה אחרת הוא בתנאים. מילווה החובה הוא למספר שנים גדול יותר, מילווה החובה הוא בריבית נמוכה יותר, אבל זהו כל ההבדל. מבחינה זו אדם בעל הכנסה בינונית מרגיש שמילווה החובה כמוהו כמס, ולא חשוב לו אם בשנת 1988 הוא או יורשיו יקבלו את התמורה בעד המילווה, שכמובן משלמי מסים אחרים יצטרכו לממן את פדיונו.

אבל אנו מרבים בחובות, ומבקר המדינה — בצדק — מתריע נגד תופעה זו; צריך לתת תוקף מיוחד לטענה זו במקום לנסות להצדיק את עניין המילווה בצרכים חשובים של המדינה. יש למדינה צרכים חשובים, וכדי לספק אותם יש שני אמצעים: להוסיף הכנסות ולא מילווה; או לנהוג בטחון או לקבוע סדר עדיפויות. כמה טוב היה לכל אחד מאתנו לו יכל היה לתת מימון בלתי-מוגבל לכל המטרות היפות בעיניו, אף אם הן יפות בעיניו בצדק.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) (בדר) —

מעליית החוב בגלל עליית המדד, ו-4% בשנת 1973 כאשר בשנה זו כבר עלה המדד ב-26%, וזאת בלי אישור ועדת הכספים, בלי אישור הכנסת? — לשם מה אנחנו מאשרים תקציבים? האם זה צחוק? נוח יותר כאשר הבעיה היא בעיקראות עם חברות בין-לאומיות ושם אנחנו מפסידים בכל מיני התחייבויות חוזיות שאפילו לא כולן רשומות. אנו יודעים שבאותה שנה נכנסו משרדי הממשלה להתחייבויות של 6 מיליארד לירות בנוסף על התקציב. איפה הרשימה הכללית? אנו יודעים שבענייני ערבויות מטעם המדינה הממשלה גובה קצת כסף. אין זה רשום בשום מקום בתקציב. הממשלה משלמת קצת כסף. מי אישר את הדבר? מי אישר את ההפסד? יש לנו חובות למעלה מ-50 מיליארד לירות, וכמעט כולם צמודים, והשנה ודאי. אדם אופ-טימי יגיד שהמדד יעלה רק ב-40%, אולי ב-50%, מי יודע. החוב הזה, אדוני היושב-ראש, נהפך מ-50 מיל-יארד לירות ל-75 מיליארד לירות. ואין זה סוף פסוק, כי אנו מוספים לעשות חובות.

המבקר עשה דבר חשוב מאוד בכך שבכוונה מלאה לא הסתפק במסירת דו"ח וחישובו ביחס לכוננות לשעת חירום, בקשר למה שהיה בשנת הכספים 1972/73, אלא הלך ובדק פרשיות שלמות של משק לשעת חירום והגיע עד לינואר 1974. אנחנו מוצאים תאריכים אלה בדיווח בספר הכבד הזה שהיה מודפס ומוכר על שולחן הכנסת כבר בחודש אפריל. יש להעריך את המאמץ הזה, מכיוון שביקורת המשק לשעת חירום היא מילוי חובה בטור נית חשובה. לשם מה הביקורת הזאת? כדי שבבוא שעת חירום חדשה לא יהיו אותן הזנחות שהיו ערב מלחמת יום הכיפורים, בשעת המלחמה, וגם בתקופת הגיוס שאחרי המלחמה.

מבקר המדינה גילה שמלבד אותו מחדל גדול, טראגי, של מי שלא רצה לשמוע, מי שלא רצה לראות, מי שלא רצה לעשות, מי שעצם את עיניו ואטם את אוזניו אפילו לאזהרות של קצינים נורבגיים, — כל השטח היה זרוע מחדלים.

דוגמה ראשונה: ההובלה בשעת חירום. המשק האזרחי זקוק להובלה של 260,000 טון ביממה. התכנית לשעת חירום להובלה אזרחית — מזון, מספוא, נמלים וכו', וכו', כל ההובלה הדרושה כדי שהתעשייה והחקר לאות יעבדו — התכנית היתה ל-61,000 טון ביממה. הגענו בקושי ל-25,000 טון. למה? קודם כל, גייסו 3,500 משאיות. 1,100 היה צריך מיד לשלוח הביתה. היו דרושים לנו למבניות אלו 3,600 נהגים. גייסו בקושי 2,600, או שהיו ביניהם מוכרי מכולת ששלושים שנה לא ישבו ליד ההגה והיו רשומים כנהגי משאיות; היו חולים וקננים. ואחר כך — הניצול של אותן משאיות היה לקוי ביותר. היו משאיות שעשו 10, 15, 20, 24 קילומטר בסך-הכל בהשך יום. הכול נעשה בלי תיכנון מתאים, בלי רישום, בלי בדיקת המשאיות מראש, בלי חידוש ועידכון של רשימת הנהגים.

הוקמו 54 לשכות להובלה. אחרי-כך נתברר שיש יותר מדי לשכות. תוך כדי העבודה נשתנה המספר. ואינני רוצה עוד להזכיר את הבעיה של המשאיות מהר: לאנדי, שעלו לנו הוניתועפות וראינו אותן בכביש. הביאו אותן משום שאחורת לא היו. אומרים לנו שכיום המצב כבר טוב יותר, שלקראת שעת החירום הבאה

הממשלה היא חברת ביטוח. היתה גם חברת ביטוח פרטית, ששמה "יובל". אבל הממשלה עצמה גם היא עוסקת בביטוח, בביטוח של הצמדה, בביטוח שער הדולר ובביטוח הצמדה למדד. משלה על ההצמדה לשער הדולר. הממשלה עוסקת בביטוח זה לגבי כספים שכל מיני מפעלים היו מקבלים במטבע-חוץ או בצמוד למטבע-חוץ. הפרמיה היא בין 2.5% ל-6%. בחלק מן המקרים לא בעל החוב משלם את הפרמיה, אלא הממשלה משלמת את הפרמיה בעדו. על סמך מה 2.5%? על סמך מה 6%? על סמך מה פטור מפרמיה בכלל? למה במקרה זה כך ובמקרה זה כך? לפי אילו קריטריונים, הנחיות?

אדוני היושב-ראש, קריטריונים הרי זו בכלל מס-גרת מאוד חלשה. כי הקריטריונים בדרך כלל מורכבים כל-כך, שלגבי החלטה בסעיף זה או זה של קריטריון אפשר למצוא הצדקה. אבל כשאין קריטריון, והכסף הוא כסף של המדינה, ומדברים רק על 2.5% ו-6%, כלום זה די? הפחותים שלנו אינם פחותים של 2.5% או 6%. איני רוצה להזכיר אותם בפרוטרוט. יכול הייתי לעשות זאת. אין זה נעים לשמוע. כמעט לא נעים לומר. אבל הדבר הגרוע יותר הרי זו הפרשה של ביטוח הצמדה.

בוועדת הכספים החלטנו בשעתו, לא בלב קל, קודם כל להעביר את השיכונים מן ההצמדה לדולר אל ההצמדה למדד. אחר כך החלטנו גם לוותר על ההצמדה למדד תמורת העלאת ריבית אחידה. סבורני שההחלטה היתה צודקת, מכיוון שכל הזמן, דירה לעולה חדש ולזוג צעיר מה לה ולשער הדולר? לא על זה מדברים. יחד עם זאת, הממשלה עוסקת בביטוח הצמדה לבעלי פרוטקציה. מה שערים? יש שערים שונים. שיעורי הפרמיות נקבעו בלי שום שיטה, ממקרה למקרה, 5% לשנה, 4% לשנה, 3.9% לשנה, 2.5% לשנה, 0.9% לשנה. פחות מאחוז אחד. ויש מקרים, אף הם כפי שציין מבקר המדינה, שהפרמיה שלילית היא. פירוש הדבר שהממשלה מוסיפה כסף למפעל בעד זה שהמפעל הסכים שהחוב שלו יהיה מבוטח מפני המדד.

דוגמה אחת אופיינית שמבקר המדינה ראה לפרט אותה: בשנת 1972 עלה המדד ב-13% וב-1973 ב-25%, אבל בתחילת שנת 1973 עדיין לא היה המצב ברור כל-כך — הממשלה עשתה ביטוח. ועדת שרים החליטה, ואם ועדת שרים מחליטה, ודאי זה כשר. היא החליטה לבטח חוב מסויים של קופת החולים הכללית. חוב לא-קטן, בסך 116 מיליון לירות. היה זה חוב צמוד לעשרים שנה. החולט לבטח אותו מפני תוספת הצמדה בפרמיה של 4%. אנחנו נותנים שנה שנה כסף מהקצבות המדי-נה לקופות החולים, ואני מצביע בעד כך. זה מוצדק. איני נכנס לשאלה מה נעשה בקופות החולים, אם יש ביזבוז או אין, האם אפשר היה להויל את השירות או לא. אילו היו מאחדים את כל קופות החולים, הרי במקום שיהיו תריסר אדמיניסטרציות אפשר היה להנ-היג אדמיניסטרציה אחת והיה חסכון בהוצאות. אבל אני מצביע בעד מתן כספים לקופות החולים. אם הממ-לה רוצה לתת לקופות החולים עוד 50 מיליון לירות של מפתח, עוד 100 מיליון לירות, אין זה סדר-גודל גבוה, בבקשה. אבל לקופת חולים אחת, ב-4%, בידיעבד לחוק שכבר קיים, להבטיח שקופת חולים לא תסבול

חבורת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (בדר) —

ובמאמץ תיקנו אותן הזנחות שנעשו לקראת שעת החיי- רום. אבל אני רוצה לומר בכל החומרה שאסור לסמוך על כך. אסור לסמוך רק על כך. אלה הן תכונות גדולות. אומרים לנו שעכשיו התעשייה הצבאית מתכוננת הרבה יותר יפה לקראת שעת החירום הבאה. יש בזה גם חלק לגילויים של מבקר המדינה. טוב, נראה מה יהיה.

שאלתי אותם: למה לא גייסתם עובדים מקצועיים ממפעלים פחות חיוניים מאשר התעשייה הצבאית, הרי יש חוק, ובחוק יש סמכויות לשר העבודה? והנה נתגלה שבמשרד העבודה אין רשימה של בעלי מקצוע. במשרד התחבורה, לגבי המשאיות, יש שמות נהגים לרבות נהגי משאיות; אבל במשרד העבודה לא יודעים כמה מסגרים יש לנו ואיפה, כמה עובדי מתכת אחרים ואיפה, אם יותר חיוניים ופחות חיוניים. החוק קיים. אפשרות לקיים אותו אין. ואני מניח שמבקר המדינה ידאג שלהבא לא יהיה זה כך.

רכישות לשעת חירום — במשרד הבטחון יש אגף לרכישות. 60% מתקציב הבטחון מוקדשים לרכישות. היו מפעלים, אבל לא היה ברור מה היכולת של כל מפעל ומפעל. היו מפעלים שקיבלו הזמנות של הצבא, אבל הם לא היו רשומים כמפעלים כאלה, ולא יכלו ליהנות מאותן הקלות בזכויות שיש למפעלים הרשומים במשרד הבטחון. ההזמנות נעשו בחפזון כזה שאי-אפשר היה לקבוע מחירים, אז נקבעו מחירים זמניים. אינני צריך להסביר לכנסת היושב-ראש איזו ערבוביה היא זו כאשר מזמינים סחורה במחיר זמני, מתוך הדעה שיש מקום לרבייה של המחיר — אולי יהיה גבוה יותר, לא נמוך יותר. בינתיים תיעשה העבודה במחיר זמני. במפעלי טקסטיל אמרו מנהלי המפעלים: אין אנו מקב- לים הזמנות במחיר זמני. אז הצבא שלנו, בפעם הרא- שונה, הרים ידיו וקבע מחירים סופיים, בניגוד להור- אות, וזאת מכיוון שהדבר לא היה מתוכנן, השטח לא היה בטוח, לא היה ברור.

עוד דוגמה אחת: עניין התשלומים לאנשי מיל- וי. הלא זה רומאן שלם. קודם כל הוחלט, זה היה החוק, שאנשי המילואים מקבלים תשלום מקרן ההשוואה, אבל אנשי המילואים, המגויסים לשירות חירום, אינם מקב- לים תשלומים מקרן ההשוואה. מה היו השקולים מאחור- י אותם חוקים, אינני יודע. אני מניח שכבכל המקרים שדיברתי עליהם, הנחת-היסוד היתה: א) המלחמה תהיה ביוני או ביולי; ב) היא תימשך שישה ימים. ואם מגייסים לשישה ימים, לשם מה צריך לשלם מקרן ההשוואה? אין בזה טעם; אם תימשך המלחמה שישה ימים, הרי בעניין המשאיות נסדרת כמו בששת הימים; אם תימשך המלחמה שישה ימים, אין בעיה לגבי אס- פקה ממפעלים. אבל אם פתאום צריך להחזיק את הצבא כולו כמה חודשים ואת המילואים בכוח מלא, ודרושה אספקה לחודשים, מתחילות הצרות. גם בעניין זה הת- חילה הצרה בכך שהמלחמה לא נמשכה שישה ימים. קודם כל, הצבא התחיל לשלם למילואים מקדמות. אינני זוכר כמה פעמים במשך שלושה חודשים, עד ינואר, גשחנו שיעורי המקדמות; אחר-כך, כאשר היה ברור שהמילואים לשעת החירום מגויסים לא לשעת חירום אלא לכמה חדשי חירום, הוציא שר הבטחון צו שאין מילואים לשעת חירום. פירוש הדבר, כל אדם במילוי- אים הוא איש מילואים ממש, ויקבל כסף מקרן ההש-

יהיו הסידורים טובים יותר. יש לתת תוקף מירבי לממ- צאי הביקורת בעניינים אלה.

עניין התעשייה הצבאית (אני מדבר רק על אותם דברים שנתגלו בדו"ח המודפס): — קודם כל, בתעשייה הצבאית מתברר עכשיו שמעולם לא בוצעו הזמנות במועדן. הצבא הכין הזמנות, מה שהתעשייה הצבאית מוכרחה לייצר בשביל צבא היבשה וחיל הים. משרד הבטחון מסר את ההזמנות. אחרי שנמסרו ההזמנות — בתעשייה הצבאית עשו תכנית, הזמינו חמרי-גלם. במשך שנה, עד סוף השנה, היו מייצרים בערך 60%—65% מן ההזמנה. אחר-כך היו פיגורים.

הפרשה, אדוני היושב-ראש, קשורה בפרשה מפור- סמת בעם ששמה תחמושת — מחסור בתחמושת, הגבלת תחמושת, דאגה אם יש עוד תחמושת אחרי שמונה-עשר ימי לחימה — מה יהיה אם תימשך הלחימה. מקרה טראגי ומגוחק, מצחיק, אפשר לצחוק ולבכות: דווקא לשנת 1973 הזמין משרד הבטחון 23% פחות מאשר ב-1972.

כוח-האדם: — היו ועדות ופגישות בין התעשייה הצבאית לבין משרד הבטחון, בין התעשייה הצבאית לא"א. נתמנתה אפילו ועדה שתעשה תכנית לשעת חירום. לא נעשתה שום תכנית. לגבי כוח-האדם זה היה כך: שלושה סוגי עובדים בתעשייה הצבאית; עובדים שמסיבות שונות, אולי גם מסיבות גיל, אינם חייבים כלל בשירות צבאי; סוג שני: עובדים שהוצמדו ליחיד- דת מילואים של התעשייה הצבאית; סוג שלישי: עוב- דים החייבים גיוס. התעשייה הצבאית היתה מגישה לצבא רשימת עובדים דרושים. בצבא החליטו באופן כללי אילו סוגים של חייבי גיוס מילואים הם מוכנים לשחרר בשביל התעשייה הצבאית. בתעשייה הצבאית לא ידעו מי העובדים שלה שהם חייבי גיוס או אינם חייבי גיוס, ולא ידעו יחידה הם חייבים גיוס, ליחידה שהצבא מוכן לוותר עליהם בגלל סוג היחידה — נניח הג"א — או ליחידות שהצבא אינו מוכן לוותר על חיילי מילואים בהן אפילו בשביל התעשייה הצבאית.

כך זה התגלגל. הדבר אופייני שבימי החירום במל- חמת יום הכיפורים היו 170 עובדים של התעשייה הצב- אית בהג"א, ואפשר היה לשחרר אותם בשל רגע. אבל התעשייה הצבאית הצבאית דרשה שיחרורים אחרים, היא לא ידעה מי ומי באיזו יחידה.

גם חומרים לא היו מוכנים בתעשייה הצבאית. היה צורך במאמצים גדולים.

לאחר כל הדברים האלה, אני רוצה לומר דבר נפלא — שהתעשייה הצבאית, כאשר כבר פרצה המלחמה, פתאום התנערה. פקידים ממשרדים שבתעשייה הצבאית הלכו לעבוד בבתי-החרושת; פנסיונים של התעשייה הצבאית רצו לעבוד בתעשייה הצבאית; תלמידים מכי- תות גבוהות בבתי-ספר טכניים הלכו לעבוד בתעשייה הצבאית. עברו שעות ארוכות ולא שאלו איוה יום בשבוע הוא זה.

אדוני היושב-ראש, יש כוח גדול לעמנו לעמוד בשעת חירום, לאלתר בשעת הצורך. זה היה גם כוחו של צה"ל בימים אלה. זה היה גם כוחם של אלה שהגיעו כמעט לשערי דמשק. זה היה כוחם של אלה שפרצו לאפריקה, וזה גם כוחם של אלה שבאימפרוביזציה

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) (בדר, בן-פורת, שמיר) —

אני מדבר על סך-הכול. ובכן אני רוצה להגיד שלרוב בוועדה יש סיכוי גדול למלא חובה זו בשנה הבאה באופן מלא ורציני הרבה יותר משעשו זאת עד עכשיו. אני רוצה לומר שאותו המשולש — ועדת הביקורת, מבקר המדינה והמפקח הכללי של האוצר — אשר מטפל בענייני הביקורת, הוא גורם חשוב שיוכל לעשות הרבה. הדבר תלוי בכלום יחד.

בהזדמנות זו אני רוצה להגיד שלפי דעתי, המבקר ועוזריו עשו באופן יחסי גם בשנת 1973 את חובתם והרבה יותר מחובתם. לא היתה זו חובתם לעשות בזמן הגיוס, בזמן של מחסור בעובדים שהיו מגויסים, אותו מאמץ שעשו כדי לכלול בביקורת את התקופה של קעת חירום. אבל הם עשו זאת. דבר זה נטע בנו בכל זאת את התקווה שהיכולת המיוחדת הזאת והרגשת החובה יתנו פרי גם בעתיד.

היו"ר מ. בן-פורת :

תודה רבה ליושב-ראש הוועדה. רשומים כמה חברי כנסת לדיון. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שמיר, ואחריי לחברת-הכנסת ארבליא-אלמוזלינו.

יצחק שמיר (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדין-יחשבון מס' 24 של מבקר המדינה מקיף תחומים רבים וחשובים של חיי המדינה בימי שלום ובימי מלחמה. הדין-יחשבון בנו מצביע על ליקויים רבים ובעיקר במערכת הממשל, מהם ישנים שטרם תוקנו ומהם חדשים שנתגלו בשנת הדין-יחשבון.

המלחמה שהתרגשה עלינו ביום הכיפורים וכל אשר נתלווה אליה ובא אחריה מחייבים אותנו לקרוא את ממצאי הביקורת בעיניים אחרות ולראותם באור אחר. כאשר מכלול סכנות מאיים על עצם הקיום, משתנים בהכרח הקריטריונים, מתעבה צילם של הליקויים, גוב-רות ומחריפות הדרישות מעצמנו. שכן ברור שרק במתן הטוב והמובחר שבישותו של כל יחיד נוכל לעמוד באתגריה של שעת אימים זאת. את הנגעים והפגעים חייבים אנו לראות מבעד לזכוכית המגדלת של הסכנות המאיימות, ואת הטעון תיקון ושינוי מוכרחים אנו לתקן ולשנות בקצב חירום תחת שוטו המצליף והממריץ של כורח החיים והקיום.

תוך קריאת השורות הסדורות וההגיוניות של הדין-יחשבון של מבקר המדינה אתה נתפש לפעמים להר-גשה שמאחורי הפסוקים המספרים על חולשות והזנות מסתתר שר ההיסטוריה, מציץ בקוראים שהדברים ממו-ענים אליהם, בוחן תגובתם ושואל: היעמדו אלה במבחן? היפלו הדברים על אוזניים ערלות ויאבדו בחלל או ישמשו סס-חיים מרניץ ומדביר חולשות מבפ-נים ומכשולים מבחוץ? והאמת חייבת להיאמר: בשעת מצוקה גורלית זאת, מן הראוי שנקבל רבים מממצאי הביקורת כצליפות שוט, שבנוסף על הכאב שהן גורמות, יש בהן מן ההמרצה והזירון.

עלינו, על חברי הוועדה וחברי הכנסת, להעביר את השוט המצליף והמתרה לכל ענפי הממשלה, לכל שכבות החברה, לכל איש ואיש בישראל, שבמעשיהם או במחוליהם הם תורמים ורוחמתם לקיום של קידום או חלילה לנסיגה של חדלון. וצר לי לציין, כי הסיכויים מים המוצעים על-ידי הרוב בוועדה אין בהם מרוח

וואה, ובכן, כשיש כל-יך הרבה שינויים בזמן קצר, מקדמות שלא חשבו עליהן, שינוי שיעור המקדמות כמה פעמים, ו-90% של אנשי מילואים שגויסו לשעת חירום שאינם רשאים לקבל תשלום מקרן ההשוואה ופתאום נעשו רשאים לקבלו — מובן שתוצאה מכך נוצרת ערבוביה גדולה.

היו בעיות נוספות: רישום בלתי-מדויק, חיפוש אחר משפחות של אנשי מילואים. נאמר לנו: מה לעשות כאשר הבעל, ראש המשפחה, הולך למילואים ואשתו לוקחת את הילדים ונוסעת לאמה או לחמותה, ואיננה בבית. צריך לחפש אותה. אבל לא זו הסיבה העיקרית. עובדה היא שהרבה מאוד משפחות של אנשי מילואים לא קיבלו את התשלום במועדו. לעומת זאת, הרבה מאוד אנשי מילואים קיבלו יותר כסף משמגיע להם. בינואר כבר ידעו ששילמו לאנשי המילואים 12 מיליון לירות יותר מן הסכום שהגיע להם. כמה שילמו פחות ממה שהגיע לאנשי מילואים אחרים — לא ידוע. אבל אנשי הצבא אומרים שהגם הוא בזה שבכלל שילמו, שרוב גדול של משפחות אנשי המילואים בכל זאת קיבלו את הכסף. עד שיסדרת הכול וכל אחד יקבל בדיוק מה שמגיע לו ויחזיר מה שאינו מגיע לו — יעבור עוד זמן רב.

בכל הפרשיות האלה יש אותם היסודות: לא היתה הנחה מספקת; היתה הנחה שהמלחמה תהיה קצרה; היתה הנחה שהציוד והתחמושת שהספיקו לשישה ימים, יספיקו גם להבא. אני חושב שהממצאים בכל העניי-נים האלה חשובים מאוד, ואנחנו מוכרחים לעודד את מבקר המדינה שימשיך בשעת חירום זו שעודנה נמ-שכת, בשעת סכנה שייכולה לחזור, — שימשיך את הביקורת בעיקר בנושאים רגישים; שתהיה ביקורת לא על מה שקרה ב-1973, אלא על מה שקורה עכשיו. הו-מאמץ בטחוני לא פחות חשוב מכל מאמץ בטחוני אחר.

אני סומך על כך שחברי ידברו על נושאים אחרים. יש כמה נושאים חדשים וחשובים שאינני מדבר עליהם, ולגביהם אני סומך על חברי. אבל אני רוצה לסיים את דברי בדבר אחד. במבוא לדין-יחשבון זה כותב מבקר המדינה: "בכל שנה יש השיגים רציניים, אולם בכללותם אין הם מצטרפים לכדי מידת ההתקדמות הדרושה. המל-חמה שינתה בהרבה את מצבה של מדינתנו; אחת התוצאות היא שאנו מוכרחים להתייחס ביתר קפידה לכל תחום בחיינו הציבוריים מבחינת תרומתו האפשרית ליציבותה של המדינה". אני מזמין את הרוב בוועדה שישתף פעולה בקיום מצווה זו. אני מרגיש שאנחנו, אנשי האופוזיציה בוועדה לענייני ביקורת המדינה, עשינו את חלקנו בעניין זה. אשר להצעות שאני הצעתי וניסוחי, בכל התמציתיות שיש שם, עשיתי מה שיכולתי כדי שתרומתנו בעניין זה תהיה ראויה לחומרתו.

אני כמובן בטוח שלא עשינו הכול. יש מי שיכול להגיד שעשה כל מה שהוא חייב לעשות, יש מי שיכול להגיד שהוא באמת מרגיש קצת באחריות המוטלת עליו, שלא יכול היה לעשות יותר מכן. אבל אני בכל זאת חושב שיש לי זכות להזמין את תומכי הממשלה בוועדה לענייני ביקורת המדינה, שהלבה ישתפו פעולה עם האופוזיציה במילוי חובה זו. אני אומר זאת בלי רצון לפגוע במישהו; יש כמובן גם יוצאים מן הכלל, ואינני מדבר על כל חבר ועדה ששייך למערך, אלא

רשאית למסור הזמנה לקבלן ללא מכרו עד סכום של 10,000 לירות בלבד, התחכמו היחידות ועקפו במקרים רבים תקנה זו ופיצלו הזמנות גדולות לקטנות, ובאורח זה עקפו את התקנה על-ידי קנוניה משותפת לנותני העבודה ולמקבליה. העקיפות מסוג זה היו המוניות וגלויות. הדו"ח מוסר על מקרה שעבודה בסדר-גודל של מיליון לירות נמסרה ללא מכרו ותוך שימוש ב"פאפ" נט"ט זה של פיצול הזמנות של 10,000 לירות כל אחת, ייתכן והיתה זאת גזירה שהיחידות לא יכלו לעמוד בה, והא ראה: שלטונות הצבא מוכוננים להעלות או שכבר העלו את הגבול של העבודות הנמסרות ללא מכרו ל-40,000 לירות במקום 10,000 לירות. אולם השאלה עולה בכל חריפותה: כיצד הרשו שלטונות הצבא במשך שנים לעשות פלסתר הוראות ותקנות בצורה המונית וגלויה כל-כך, וזאת בתחום רגיש כחום היחסים שבין הקבלנים ולקוחותיהם? האם איש לא נתן דעתו, שאם היום עוקפים תקנה זו, מי יערום שמחר לא יעלה הכורת על תקנה אחרת? האם לא היה זה ברור לאנשים שראו והחרישו, שמצב כזה פותח פתח לעבירות הרבה יותר חמורות והורס מבחינה חינוכית כל חסינות מפני פיתויים ונותן מִכְשׁוֹל לפני צעירים וטובים שחסנם המוסרי אולי טרם חושל דיו? ודאי רבים ראו בזה מעשה קונדס או "עקיפת הביורוקרטיה", אך אין ספק שעבירות "קלות" אלה פגיעות חמורה ביותר מבחינה חינוכית ומהותית ויש לשים קץ להן ביד ברזל. אם אין התקנה עומדת במבחן המציאות, יש לבטלה, ואם אין מבטלים — יש לכבדה.

ומכאן אני עובר לסעיף 11 העוסק ב"שיחרור משי" רות חירום מסיבות משקיות". בעיצומו של גיוס המילון" אים חייבים היו שלטונות המדינה לעסוק ביישוב הניגוד הטבעי שבין דרישות החזית ודרישות המשק האזרחי. הצבא תבע כל צעיר וטוב (ומסתבר שרבים מאלה לא הגיעו לצבא), ובאותו זמן היה צריך להבטיח גיהול תקין מינימאלי של המשק האזרחי. באותם ימים גורליים הסתבר שאף בתחום זה לא היו מוכנים דפוסים אירגון ניים מתאימים, וחסרה היתה מדיניות ברורה המבוססת על מערכת קריטריונים שהיו הולמים את דרישות הצבא והמשק כאחד. ובאין הכנה, רבה היתה המבוכה והמהומה. היה צריך לאלתר אילתורים, וברור שהרבה נעשה בצורה מקרית, ורבות היו השגיאות ורבים היו הקיפוחים והתלונות, ובסופם של הדברים — נותר טעם מר של אכזבה ומרירות כפי רבים שראו את צבאם ומדינתם בקוצרידם. הדבר טעון תיקון מיידי ומלא, ועל משרד העבודה יחד עם הצבא לעבד ללא דיחוי מדיניות שתהא הולמת את כל הצרכים והאלטרנטיבות. אדוני היושב-ראש, של הבטחון דיבר באחרונה

בטרעומת על רוח הנכאים המהלכת במחנה. רוח עוועים זאת לא נגרשנה מתוכנו על-ידי הטפת מוסר ונסינות לשכנע במילות הגיון. יש לייבש את מקורות הרוח הזאת, מקורות שטרם נובעים ומפרנסים אותה גם בימים אלה. גם כיום — כאשר נעשה מאמץ, שכולנו מאחלים לו הצלחה, להגביר את הגיוס לצבא הקבע — נשמעות בלי הרף תלונות מפי אנשי צבא הקבע על מת"ש שטרם הצליח להתגבר על שפע הטעויות בביצוע התשלומים לקצינים ולחוגרים, הממורמרים לא רק על ששכרם מתקפח בטעות, לפעמים במשך חודשים ארוכים, אלא אף על האמון ההולך ומתקפח בשלטונות

השעה, ואין הם חדורים הרגשת הדחיפות שבצורך להתחלות ולתקן מהר ובתוקף את כל הפרצות המרבות להתגלות. לעומת זאת מכילות הצעותיו של יושב-ראש הוועדה חברי-הכנסת בדר, יחד עם הערכה ממצאה של הממצאים, הנחיות מעשיות להפקת לקחים מיידיים.

כל מי שיעיין בחוברת ויקרא בנספח א' את סיכור מיה של ועדת הכספים לדו"ח הקודם מס' 23 ייווכח שהדברים אשר נכתבו אז, בשעה הרבה יותר רגועה, לפני המלחמה, היו נוקבים ומשמעותיים הרבה יותר מהצעות הסיכומים דעכשיו. תופעה זאת אומרת דרשני, ואולי מעידה על השתקה עקשנית של מצפון לא-שקט המשוע לשינויים דראסטיים, אלא שאין כוח לבצעם ואין כוח להודות בחוסר הכוח לשנות ולתקן.

ומן הכלל אל הפרטים. אתעכב על כמה ממצאים של הביקורת במערכת הבטחון, שכן אם אנו דורשים שמירת חוק, טוהר מידות ומלוויל נאמן של החובות המוטלות על כל עובד מדינה, לא אחת כמה וכמה שדרו-שות, אלה מחריפות וגוברות לגבי המופקדים על בבת-עינה של המדינה, אנשי מערכת הבטחון.

הנה מסופר בסעיף 6 של הסיכומים, הן בעיסק" את עם חברה מסחרית מחוץ-לארץ, על התמדה עקש-נית ורבת שנים בקיום שקרים עם חברה מסויימת בחוץ-לארץ ורכישות באמצעותה של פריטים חיוניים במיל-יונים רבים, עד כדי כך שהחברה הזאת הגיעה למעמד מונופוליסטי בלעדי באספקתו של מוצר חיוני. החברה הפיקה ממעמד זה יתרונות כספיים שלדברי הביקורת היו "יוצאי דופן". החברה נהנתה אף מיחס מיוחד, "יוצאי דופן" אף הוא, בתחום התשלומים בעד אספקת תיה ושירותיה, ולא הועילו הערות הביקורת בשנים עברו. החומרה שהתייחס בה המבקר לממצאים בפרשה זו התבטאה בכך, שהביא את העניין במיוחד לידיעת שר האוצר ושר הבטחון ב-11 בפברואר 1974. במשרד הבטחון מונתה ועדה פוזימית לבידיקה מקיפה ומעמיקה של הנושא. עד היום טרם שמענו מה העלו השרים הנכבדים שפנה אליהם המבקר, וכן מה היו תוצאותיה של בדיקת הוועדה שמונתה על-ידי משרד הבטחון.

אין איש מאתנו שש לגילוי "פרשות" במערכת הבטחון. אחת האבידות המכאיבות ביותר שסבלנו במל-חמת יום הכיפורים היא אבדנה של האמונה שקיננה בלב כמעט כל אזרחי ישראל, שמערכת הבטחון היא אי של טוהר, יעילות, יושר ונאמנות לתפקיד. אין מילים שבכוחן להביע את עוצמת הכאב על "חבל על דאבדין" זה. גם כיום, כאשר כבר הורגלו בישראל לדבר על כך שגם בארץ הבטחון וצה"ל נפלה השלכת, עדיין מדב-רים על כך בלחשה ובדאבון-לב, כי תותך הדבר בבשר החי.

מסעיף 6 לסעיף 7, מיחסי קניות ורכישה בחוץ-לארץ לעבודות בינוי ואחזקה של מבנים ביחידות צה"ל בארץ. לא מדובר בסעיף זה על עבודות ענק שבוצעו על-ידי חברות קבלניות גדולות, אלא על עבודות קט-נות יחסית שבוצעו על-ידי יחידות בינוי של חילות שונים או על-ידי קבלנים שקיבלו עבודות בגבולות של 10,000 לירות מיחידות הבינוי. עבודות קטנות אלה הסתכמו או הן במיליונים רבים, ובסעיף זה, שלא מעטים בו הממצאים על פגמים ואי-סדרים, רצוני להתעכב על מפגע אחד. הואיל וכל יחידת בינוי היתה

הציבורי; ובטוחני שגם חבר-הכנסת קרגמן, שלפני שנה בנאמו על דו"ח מבקר המדינה שלל את הצורך בהקמת ועדה מיוחדת לענייני ביקורת המדינה וטען שהיא תתנון חיש מהר ותיהפף לגוף מדולדל, ייווכח לדעת שהקמת הוועדה יפה לענייני הביקורת ויפה לוועדת הכספים העמוסה עבודה מעבר ליכולתה.

כבוד היושב-ראש, אין ויכוח על התפקיד החשוב שהביקורת ממלאה בעיצוב דמות המינהל. ביקורת על פעולות המינהל על-ידי מוסד עצמאי כמבקר המדינה ועל-ידי הפארלאמנט היא החישוב המחשל את המשטר הדמוקרטי בכל מדינה. כולנו נתונים עדיין לרושם התפטרותו של נשיא ארצות-הברית ריצ'ארד ניקסון בלחץ הביקורת והליכי המשפט. כישראלים יש מקום להצטער שכך סיים ניקסון את הקאריירה הפוליטית שלו, כי בתקופת כהונתו נתגלה כידיד גדול לישראל, ידיד שעמד לימינו בימי מבחן קשים. יחד עם זאת, כאמורים על הדמוקרטיה, אנו מלאי כבוד והערכה לחסנה של הדמוקרטיה בארצות-הברית והתגלותה של מעצמה זו כמבצר החוק והמשפט.

בישראל אנו נתונים במצב שמצד אחד יש רגישות גדולה בקרב הציבור לגבי הפגמים של המינהל הציבורי, ומצד שני עדים אנו לחוסר נכונות מצד הציבור הרחב לסייע לחשיפת פגמים ולעזור למוסדות הביקורת בגילוי פגמים, חריגות ולפעמים גם מעבר לזה. אחת הסיבות לכך היא, שנשתרשה דעה כי לביקורת אין שיניים. מדי שנה בשנה חושף מבקר המדינה פגמים, מתריע עליהם, אך לא מעט הם המקרים שהאחראים אוטמים את אוניהם בפני הביקורת וממשיכים בסורם. רצוי, לדעתי, שתקופה מסוימת לאחר אישור דו"ח מבקר המדינה על-ידי הכנסת יימסר על-ידי המבקר לוועדה דין-וחשבון-ביניים על הפגמים שתוקנו ועל הפגמים שנשארו בתקפם. אם ייעשה דבר זה, יהיה בכוחו לדרבן ולהכריח את האחראים למינהל הציבורי, את האחראים לתברות הממשלתיות, להיות רגישים יותר לממצאי הביקורת ולהיות יעילים וקפדניים יותר לתיקון הפגמים והליקויים שנתגלו, וזה יהיה טוב להם וטוב למדינה.

יותר מתמיד אנו זקוקים לכך שלאזרח תהיה הרגשה שהמינהל הציבורי נקי מכל רבב, שיש עין פקוחה, ובמידת הצורך — גם יד עונשת. לא אחת חריגות קטנות סוללות את הדרך לאי-סדרים המאפשרים שחיתות גם בתוך המינהל הציבורי. לא אחת קובע הפסוק של השיר "הכול בגלל מסמר קטן".

אדוני היושב-ראש, אחד התפקידים המוטלים על אמצעי התקשורת והממלכתיים הוא להחדיר בקרב ארחי המדינה את התודעה שבזכות הביקורת תוקנו פגמים רבים וגם הוסקו מסקנות לגבי הנושאים באחריות. ככל שיגדל אמון הציבור במוסדות הביקורת, כן תגדל גם עזרת הציבור למערכת הביקורת ותורגש יותר השפעת הביקורת. מנקודת-ראות זאת של חשיבות הביקורת והיכולת הטמונה בה למנוע פגמים או לתקנם במידה שנעשו, הצטרפתי צער רב כאשר שמעתי דברי נגיד בנק ישראל על חוסר האפקטיביות המוחלט של הפיקוח על הבנקים, כי המסקנה לדבריו היתה צריכה להיות פשוטה: לבטל את הפיקוח, כי אין ביכולתו למנוע פרמה ומעילות. גישה כזאת חורעת אמון לכל

צה"ל שלהם. היום מת"ש, אתמול שיחרור מילואים מסיבות משקיות, ענייני בינוי, ענייני רכש — כל אלה רק חלקים המכונים "אורחיים" של מערכת הבטחון, ומי יודע מה יביא יום המחר. בפסים אלה נעה מחשבתו-דאגתו של אדם בישראל.

שר הבטחון, אשר רבות דאגותיו בימים אלה, אינו צריך לחכות לממצאיו של מבקר המדינה. הוא חייב יחד עם חבר עוזריו להיחלץ למאמץ עילאי על מנת להחזיר למערכת הבטחון את עטרת התכונות המפוארות שכה התגאיו בהן עד מלפני זמן לא רב: טוהר המידות, יעילות, כושר התיכונן וכושר הביצוע. זוהי משימת השעה, והשעה דוחקת מאוד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואחריה לחברת-הכנסת מלמד.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לראשונה בתולדות הכנסת מובאים הסיכומים וההצעות על ביקורת המדינה על-ידי ועדה מיוחדת של הכנסת, ולא על-ידי ועדת-משנה של ועדת הכספים כפי שהיה נהוג כל השנים. השינוי שחל הוא חיובי, לדעתי, כי הוא מאפשר לוועדה של הכנסת התייחסות מעמיקה ומתמדת, דבר שנמנע במידה רבה בעבר בשל עומס העבודה המוטל על ועדת הכספים.

הקמת ועדה מיוחדת היתה החלטה נבונה ודבר בעתו, במיוחד נוכח הרגישות הגדולה הקיימת בקרב ארחי המדינה לפעולות המינהל על שלוחותיו השונות, ובמיוחד לאחר הגילויים שהיו קשורים במחדל מלחמת יום הכיפורים, שבמידה רבה ומכרעת היו תוצאה מצטברת של מחדלים בתחום המינהל והשירותים של הזרועות הממלכתיות השונות. פעולת הוועדה לענייני ביקורת המדינה עורונה בהרצה, עדיין לא נקבעו דפוסים וסדרי עבודה תקינים, ואני רוצה לקוות שהוועדה בראשותו של חברת-הכנסת בדר, בעל הנסיון הפארלאמנטארי הרב והעשיר, תעמיק את הרגשת הבטחון בקרב תושבי המדינה, כשיווכחו לדעת שלא רק קיימת ביקורת על-ידי מבקר המדינה, אלא לביקורת הזאת ניתנת שימת לב מיוחדת על-ידי ועדה פארלאמנטארית, שבסמכותה לתבוע מן הזרוע המבצעת לתקן פגמים, ובמקרים מסוימים להסיק מסקנות לגבי האחראים לחריגות ולפגמים.

רצוני לציין בהערכה את העבודה המסורה והאחריות של מבקר המדינה וחבר עוזריו, המוצאת את ביטויה מדי שנה בשנה בדין-וחשבון רב-היקף ורב-חשיבות המוגש לכנסת. יש לציין בסיפוק ובהערכה שמבקר המדינה מצא את שביל-הזהב ואת האיזון הנכון בין חשיפת ליקויים לבין הערכת הפעולה ותיקון הפגמים שנעשו בעקבות המלצותיו. דין-וחשבון מבקר המדינה חשיבותו לא רק בחשיפת ליקויים ובידוין על דברים המחייבים תיקון, אלא בעצם קיומו, כי על-ידי כך הוא משמש גורם מרתיע חריגות, ויחד עם זאת גורם המחייב שיקול מצד האחראים בהחלטותיהם. אני רוצה לקוות שהקמת ועדה פארלאמנטארית מיוחדת תחזק את מבקר המדינה ותוסיף משקל לביקורת. יש לקוות שהדבר יתרומם תרומה חשובה לשיפור המינהל

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (ארבלי-אלמוזלינו) —

הציבורי, ההשלמה עם חריגות בתחום רגיש זה הרי זה עידוד לאורחות לא-טובה; ויש לנקוט כל האמצעים כדי לסתום את הפרצות במיטו ולהחמיר את העונשים לגבי המשתמטים מלמלא את חובתם האזרחית למדינה.

רצוני לציין בסיפוק את הודעתו של שר האוצר החדש, מר רבינוביץ, הרואה בתחום זה אחת המשימות העיקריות המוטלות על האוצר. הודעתו על הגדלת מספר העובדים באגף מס ההכנסה ועל נקיטת אמצעים לגבייה מוגברת של החוב, בהתאמה מהודשת של השומות לרווחיות הענפים, היא חשובה והיא מבשרת שינויים טובים. אני רוצה לקוות שדבר זה לא רק מגדיל את הכנסות האוצר, אלא גם יקנה הרגשה לציבור העוב-דים השכירים שהמעמסה מוטלת על כל האזרחים ושעושים את כל האפשרי על מנת שכל מפרנס ימלא את חובתו האזרחית וישלם את המס המוטל עליו.

הנושא השני שרצוני להקדיש לו חלק מדברי הוא שיחורור משרות חירום מסיבות משקיות. מלחמת יום הכיפורים ומלחמת ההתשה הבליטו את הצורך בהבטחת המשך הפעילות המשקית גם בתקופת חירום ומלחמה. הדבר ניתן על-ידי קביעת סולם עדיפויות והבטחת כוח-עבודה מינימאלי למפעלים ולשירותים החיוניים גם כשהדבר מצריך שיחורום של חייבי גיוס מן השירות בצה"ל. שירותים הממושך של האזרחים שגויסו לצבא, מצד אחד, והעובדה שצעירים בגיל גיוס לא נקראו לשרת, מצד אחר, בחלקם מסיבות משקיות, בחלקם מסיבות בריאות, ובחלקם כאלה שגילו בין הכסאות, כהגדרתו של ראש אכ"א, — כל אלה הפכו את בעיית השיחורור מן הגיוס לאחת הבעיות האקוטיות בחברה הישראלית. ביטוי לכך היו מאות המכתבים בעתונות, שיחות בין הלווחמים בחית. נוכח המציאות שעוד צפויים לנו מבחנים עת יגויסו המילואים, רצוי להשתית את השיחורור משרות חירום מסיבות משקיות על בסיס של מינימום משרותים, תוך הבטחת המשך הפעילות המשקית. הבעיה הזאת מתייחסת לרובבות חייבי גיוס. לפי דין-וחשבון מבקר המדינה, עד סוף ינואר 1974 הוגשו לוועדות השונות 60,000 בקשות שיחורור ונענו 12,000. במספר זה לא נכללו אלה שבכלל לא גויסו בהיותם מרותקים למפעלים חיוניים.

על משרד העבודה והמעסיקים לתכנן בעוד מועד הכשרת עובדים מעבר לגיל הגיוס ונשים לעבודות מפתח, שיוכלו למלא את מקומם של העובדים בעת הגיוס בשעות חירום. אני מברכת את יומת משרד העבו-דה להתחיל בהכשרת נשים כנהוגות אוטובוסים ורכב כבד, כי כולנו זוכרים את התקופה כאשר התחברה היתה אחד מצווארי הבקבוק של המשק בימים הרא-שונים של המלחמה. ההתנדבות לעבודה של תלמידי בתי-הספר העל-יסודיים במלחמת יום הכיפורים הקלה במידה מסויימת על המחסור בכוח-אדם. יחד עם זאת אין להתעלם מן העובדה שפעולה זו נעשת בצורה מאולתרת, לא-מתוכננת, דבר שגרם חוסר ניצול יעיל של רצונם ויכולתם של התלמידים. הדבר בלט במיוחד לגבי תלמידי בתי-הספר המקצועיים, אשר לא נוצל הידע המקצועי שלהם במידה מספקת, ומקצתם הועסקו בעבודות בלתי-מקצועיות.

רצוי שמשרד העבודה — וטוב שיושב כאן שר העבודה, זו נקודה חשובה לתשומת-לבו — בשיתוף עם

מערכת של פיקוח וביקורת, ויש בכוחה לחזק הלכ-רוח של ציניות בחברה הישראלית.

כבוד היושב-ראש, רצוני להקדיש את דברי לכמה נושאים שהוועדה התייחסה אליהם בעקבות הדין-וחשבון מס' 24 של מבקר המדינה. אחת הבעיות המעסיקות כיום את הציבור הרחב היא גביית מס ההכנסה מכל הנישוי-מים החייבים במס בהתאם להכנסתם הריאלית. אם בעבר היתה הרגשתם של רבים, שלא כל הנישומים משלמים מס הכנסה, ולא כולם משלמים בהתאם להכ-נסתם הריאלית, הרי כיום נהפכה ההרגשה הזאת לווד-אית. מציאות זו נתגלתה בצורה בולטת. בזמן התש-לומים למגויסים במלחמת יום הכיפורים נתברר שאל-פים רבים של עצמאיים הודו שהכנסתם הריאלית, לפני גיוסם לצה"ל, היתה הרבה יותר גבוהה מן ההכנסה שהצהירו עליה, ואילו היו מסתפקים בקבלת תשלום מקרן ההשוואה בהתאם להכנסתם המוצהרת, היה הדבר גורם מצוקה כלכלית קשה למשפחותיהם. זאת היתה אחת הסיבות, חברי-הכנסת בדר, להסדר שנעשה לשלם לכל החיילים מקדמה בסכום שאיננו קשור למגיע להם מקרן ההשוואה. דבר זה יש לצינו בחיוב ולא להעלותו כאן כדבר הטעון ביקורת, אם הועלו הסכומים פעם ופעמים, הרי היה זה מתוך הנחה ומתוך התחשבות באותם החיי-לים אשר שירתו במילואים, וכפי שצינתי לא הצהירו על אותה הכנסה הריאלית שלהם, וכתוצאה מכך נמו-כים היו התשלומים שקיבלו מקרן ההשוואה. הממשלה החליטה אז — והיטיבה לעשות שהחליטה — גם להע-לות את תקרת התשלומים מקרן ההשוואה וגם להעלות את המקדמות שניתנו מן הצבא במישרים — 700 לירות לבודד, 825 לירות לנשוי עם ילד, ו-925 לירות לנשוי עם שני ילדים. דבר זה צריך לציין בחיוב. אך נתברר אז שעצמאיים רבים לא הצהירו כלל על הכנסה וגם לא הופיעו כנישומים.

בעתונות פורסם בשישיבת הוועדה המרכזת של ההסתדרות, שנערכה בהשתתפות שר האוצר מר יהושע רבינוביץ, נמסר מפי חברי הוועדה המרכזת, שבשנת 1974 מעריכים שלא שולם מס הכנסה בעד הכנסות מסתכמות במיליארד וחצי מיליארד לירות, דבר שגול מן האוצר כ-800 מיליון לירות, סכום שנהפך לכסף שחור והוא אחד הגורמים לעודף הביקוש וללחצים האינפלציוניים.

רצוי היה, מכל הבחינות, שמבקר המדינה יקדיש תשומת-לב מיוחדת לבעיה זו, ובמיוחד נוכח הפירסום מים בעתון "הארץ" על-ידי העתונאי לוי, החושפים תמונה עגומה של התחמקות מתשלום מס אמת על-ידי שכבות רבות של עצמאיים וחלק מן השכירים על עבו-דתם הנוספת כעצמאיים.

הדין-וחשבון של מבקר המדינה מבלט את הפיגור הגדול בעריכת השומות לנישומים עצמאיים, ובנוסף לכך — על פיגור גדול בתשלום המס וגידול החוב של העצמאיים. הפיגור בעריכת השומות והצטברות חוב בתשלום המס פירושו — תשלום מס הכנסה בלירה וזלה יותר כתוצאה מיידית ערך הכסף שאנו עדים לה בשנים האחרונות. המסקנה המתבקשת היא להצמיד את החוב למדד ולהטיל קנס בשיעור הריבית הקיימת בשוק.

לקפה של תשלום מס אמת חשיבותה איננה פיס-קאלית בלבד. יש לכך גם השפעה מכרעת בתחום המוסר

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) (ארבלי-אלמוזלינו, שובל, בן-פורת, מלמד) —

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך) :
בומני המוגבל לא אוכל להשיב לך, זאת נעשה בוועדה. נוהגים לעשות זאת בוועדה ולא בכמה משפ"טים בעת יכוח במליאה.

כבוד היושב-ראש, בציבור יש הרגשה שאחד הדברים המאפיינים את הממשלה החדשה זוהי הרגישות שהיא מראה לרחשי לב הציבור והנכונות להמשיך בדרך הסלולה של בניית משק וחברה, תוך שינויים שהתקופה מחייבת אותם. אני רוצה לקוות ששרי הממשלה הנוכחית לא רק יטו אוזן קשבת לממצאי הביקורת של מבקר המדינה ולסיכומי הוועדה לענייני הביקורת, אלא גם יראו הבנה לביקורת בכלל ונכונות לעשות את כל האפשר על מנת לתקן פגמים וליקויים.

בהודמות זו אני מציינת בהערכה את עבודתו החשובה והאחראית של המפקח הכללי וחבר עוזריו, ומקווה שהם יוסיפו לשקוד על תיקון פגמים וליקויים על-פי הערכותיו והצעותיו של מבקר המדינה ועל-פי הערותיה והמלצותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת.

ליושב-ראש הוועדה הנכבד, חבר-הכנסת בדר, רצוני לומר שיש אוזן קשבת לקריאתך לשיתוף-פעולה במסגרת הוועדה. וגם אנו קוראים לך, כיושב-ראש הוועדה, ולחברי הוועדה מן האופוזיציה לשיתוף-פעולה פורה, לביקורת עניינית וקונסטרוקטיבית, לטובת הביקורת ולטובת המדינה.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחריו לחבר-הכנסת מודעי.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רצוני להצטרף לדברי הברכה של קודמתי וקודמי למבקר המדינה ול-עוזריו על העבודה הרבה והגדולה שהשקיעו בהכנת דו"ח מס' 24. התפקיד החשוב שביקורת המדינה ממלאת בעיצוב דמותו של המינהל בישראל, ותרומתו הרבה של המבקר לתקון דרכי המינהל ולשיפורו, מוסכמים על כולנו. לביקורת המדינה יצאו גם מוניטין ברחבי העולם הדמוקרטי, ואין ספק שהאמון הרב שהמבקר זוכה לו משמש ערובה להצלחתו בקידום המינהל בישראל, לשם הגברת יעילותו, תקינותו וטוהר המידות שלו.

כן רצוני לברך את ידידי חבר-הכנסת בדר, יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, אף-על-פי שאין חלקי עמו בהצעות המיעוט שהוא הגיש יחיד עם סיכום-מיה והצעותיה של הוועדה. כולי הערכה לעבודה הרבה שהשקיע בוועדה כשעסקה בהכנת הסיכומים וההצעות, לידיעתו הרבה והמקיפה, שבזכותה תרם תרומה נכבדה לוועדה ולעבודתה.

עלי-לציין גם את עבודתו של אגף הביקורת של משרד האוצר בראשותו של מר רוטפלד. בזכות שיתוף-הפעולה בינו ובין משרד הביקורת תוקנו רבים מליקויי המינהל, והוא עומד במול של השתפרות מתמדת.

דו"ח מס' 24 נערך על רקע מלחמת יום הכיפורים. הוא גם כולל ממצאי ביקורת הקשורים במלחמה זו. מן הראוי שבדיוננו היום יהיו נר לרגלנו הדברים שאמר מבקר המדינה בסיכום הכללי, ושהוועדה לענייני ביקורת המדינה סמכה את ידה עליהם, ואני מצטט :

משרד החינוך יצמידו כיתות שלמות של בתי-הספר המקצועיים למקומות עבודה בהתאם למקצוע שהם לומדים. ובשעת חירום תדע כל כיתה את מקום העבודה שהיא מיועדת אליו. רצוי שהתלמידים יהיו קשורים במקום העבודה המיועד ויפגשו בו בימי חופשה ושירות לאומי.

ניצול מירבי של העתודה הצבאית מצד אחד, ואב"טחת המשך הפעילות של המשק על ענפיו השונים, מחייבים היערכות טוטאלית של כוח-האדם לשעת חירום. כל גבר ואשה שאינם שייכים לחיל המילואים צריכים לדעת לאן יפנו בשעת חירום, ואיזה תפקיד במשק יוטל עליהם. כשם שאנשי המילואים נקראים מדי פעם להתייצב ביחידותיהם, כך העתודה המשקית צריכה להיקרא מדי פעם למקום העבודה שהיא מיועדת אליו או מוצמדת בשעת חירום. בכך נקטין את מספר האנשים המרותקים למפעלים חיוניים ונצמצם את מספר הפניות לשיחרורים של אנשי מפתח, דבר שיש לו חשיבות מבחינת המוראל הציבורי בעורף ובחזית.

כבוד היושב-ראש, חבר-הכנסת בדר, לזכרו מאז ומתמיד, לא החמיץ הזדמנות בדיון על דיון-וחשבון מבקר המדינה למתוח ביקורת על החברות הממשל-תיות כדי להבליט בקורים עבים את הצללים. רצוני לציין שחבר-הכנסת בדר התברך בזכרון פנומנאלי. מאז הדיון-וחשבון הראשון של מבקר המדינה הוא חוזר מדי שנה בשנה ומותח ביקורת קטלנית על החברות הממשלתיות, מבלית את הגרעונות שלהן ומנבא להן עתיד קודר. חבר-הכנסת בדר נשאר נאמן לתפיסתו בשלילת היוזמה הממשלתית, ועל אחת כמה וכמה היוזמה ההסתדרותית, בתחום פיתוח המשק. לו היו מתגשמות נבואותיו של חבר-הכנסת בדר, הרי היום היו החברות הממשלתיות עומדות במצב של פשיטת-רגל וחסול. למזלו של המשק, נתברו הפעם נבואותיו של חבר-הכנסת בדר, והפעם הוא נאלץ בהצעות שהגיש למתוח ביקורת רק על ערר תעשיות כימיות.

יש לציין בחיוב שהשנה כל אותן חברות שעליהן נמתחה ביקורת קטלנית במשך שנים על-ידי חבר-הכנסת בדר, ושלא פעם הוצע לחסלן, נהפכו לחברות רווחיות, ואפילו חברת הפוספאטים הצליחה לחסל את הגרעון המצטבר שלה.

ולמן שובל (הליכוד) :

זה בזכות מארוקו, לא בזכותנו.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך) :

אחת היא בזכות מי, העיקר שזוהי התוצאה. לפי התחזית צפוי לה רווח גדול בשנת התקציב הנוכחית.

חברי הכנסת, על אף המיישגים שהיו בתיכנון-הקמת חברת ערד, דבר שגרם השקעות גדולות מעבר לתחזית, יש לקוות שנוכח הקניינות והגולות בשוקי העולם למוצרים כימיים, לא יחלוף זמן רב וגם חברה זו, שייכלה לקום אך ורק ביזמה ממשלתית ובהשקעה ממשלתית, תעלה על דרך-המלך ותיהפך לגורם המעשיר את המדינה במטבע-חוץ.

עקיבא נוף (הליכוד) :

איך ?

חבורת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון)

(מלמד) —

אני רוצה להזכיר עוד נושא, שאמנם אינו מופיע בין ארבעה-עשר הנושאים שעסקנו בהם, אבל רוחו נמצאת בכל הנושאים: יחסנו לעיוותים המוסריים בחיינו, שחלק מהם קורה כתוצאה של מערכות אדמיניסטרטיביות מסויימות. אמרתי פעם שאם קיימת מערכת מעוותת של מסים, היא מוכרחה לגרום להימנעות מתשלומים ולהימנעות מלמצע חוקים: בעצם הימים האלה קראנו על כך, ומעל הבמה הזאת ציטטו את המאמרים. מערכת זו לא רק גורמת להימנעות מתשלום, היא גם גורמת לכל מיני דיווחים כוזבים שנעשים בידיעת הגורמים המוסמכים, ולא רק בסקטור האזרחי, זה מגיע גם לסקטור הצבאי. אמרתי פעם שאך כפסע בין דיווח כוזב על הוצאות שונות כגון רכב וכו', שהוא נעשה בידי הממונים, ובין דיווח כוזב של קצין על מצב המלאי והתחזוקה. מוסר אינו ניתן לחלוקה. המערכת המעוותת גורמת להשחתת כל חלקה טובה במדינה. כל עוד תהיה קיימת, אל תתפלאו על גילוי ליקויים שונים במינהל האזרחי ובמערכת הבטחון.

בעצם הימים האלה הגשתי הצעה דחופה לסדר היום לערוך דיון על רפורמה במערכת המיסוי בארץ, שתהיה בנויה על הרחבה טוטאלית של הבסיס, באופן שהכול יהיה חייב במס, ועל הורדה משמעותית של השיעורים, כדי שלא תהיה הימנעות. כי רק גובה הישעורים גורם בהכרח להימנעות. אם פועלת מערכת רשמית כזאת שהו-כפת את כולנו לעבריינים, מה מלא ומה תימה שמתגלים דברים חריגים וליקויים באדמיניסטרציה? לעתים אני מתפלא שהאדמיניסטרציה שלנו, אולי באמת בזכות פיקוחו של מבקר המדינה, נראית משופרת למדי במידה יחסית.

הבאתי לדוגמה רק מערכת מרכזית אחת, אבל יש הרבה מערכות כאלה. ואל נשכח שמבקר המדינה, ויהיה הטוב ביותר, צריך כיום להתחרות עם השוק הפרטי, שנותן תנאים טובים מאוד לעובדים, ובקושי יכול המבקר למלא את התקנים שלו. למרות זאת עליו להתמודד עם המצב הזה באווירה הזאת.

אני רואה שזמני תם, ולכן אקצר ואסיים בהערה אחת. רבים שונים נגד מבקר המדינה שהוא משמע את דבריו בלשון עדינה מדי ומאופקת. אני סבור שדברי מבקרים בנחת נשמעים, ואני חושב שהלשון המאופקת הזאת תורמת תרומה רבה ומדרבנת לשיפור, ולא להיפך. אינה מרפה ידיו של מי שרוצה לתקן. תיקון דרכים אדמיניסטרטיביות, טוהר המידות וכדומה לא ייתכנו בצעקה גדולה ומרה שהכול מושחת. להיפך, אם הכול מושחת, כל אחד ואחד רואה היתר לעצמו. לא בצעקות, אפילו לא בכנסת, אפשר לתרום ולתקן. דווקא בלשון מעודנת ומאופקת נאמרים הדברים בהירות.

קבקר המדינה חוזר ואומר שלא די בביקורת מרכזית ושיש צורך בביקורת פנימית בתוך המשרדים עצמם. בזמן האחרון נשפתרו הדברים מבחינה זו, אבל עדיין יש צורך לעודד ביקורת פנימית במשרדים.

כולנו מרבים לדבר על עם במצור, שומעים הצהרות ששוב יכולה לפקוד אותנו מלחמה. אין לדרוש מן הציבור שיהדק את החגורה וינהג כראוי לשעת חירום, כשאין האדמיניסטרציה ואין המינהל מתקנים את עצמם ואינם מוכיחים שהם נוקטים אותם האמצעים הדרושים. מכאן חשיבות הביקורת. אם על-ידי כך נדרבן את עצמנו

"המלחמה שיגתה בהרבה את מצבה של מדינתנו. אחת התוצאות היא שאנו מוכרחים להתייחס ביתר קפידה לכל תחום בחיינו הציבוריים מבחינת תרומתו האפשרית ליציבותה וחיווקה של המדינה".

הערותי הקצרות התייחסנה בעיקר לנושא זה מתוך י"ד הסעיפים שהועלו בדיוני הוועדה. קודם כל רצוני לציין: מי שעקב אחרי הדיונים והחשבוניות של מבקר המדינה יכול היה שלא להיות מופתע גם מן הגילויים שנתגלו במלחמת יום הכיפורים, מלחמה שהפתיעה אותנו. חלק מהדברים שנאמרו בלשוננו המאופקת של המבקר די היה בהם כדי להאיר את עינינו שלא הכול כשורה במערכת הבטחון, שלא הכול כשורה בצה"ל. שהרי צה"ל הוא בסך-הכול בבואה של העם, ומה שלא היה כשורה בעם, אותם ליקויים שנתגלו במינהל האזרחי ובסדרי חיינו, ממילא היו צריכים להשפיע גם על מערכת הבטחון כולה ועל צה"ל.

כבר בהודמנות של הגשת הדו"ח בשנת 1962 — וזה היה הדו"ח הראשון של מבקר המדינה ד"ר נבצ'ל — התריע המבקר על טיפול לקוי בטאנקים במחסני חירום, התריע על העובדה שמערכת הבטחון סגורה מדי, וכן התריע על נושאים שונים כהנהגה הטעונית תיקון. כמעט בכל דו"ח היה הוא מאיר את עינינו בהערות מאוד מאוזנות ומדוייקות לאותו צד שאינו מאיר כל-כך בחיי הצבא ומערכת הבטחון. אבל אנו לא שמנו לב. יתירה מזו, קשה היה בכלל לדון בכך; המגמה היתה כלל לא להעלות נושאים הקשורים בצה"ל ולא להתוו-כח עליהם. אינני רוצה לגלות פרטים מדיוני הוועדה, וגם לא נהוג לגלות פרטים כאלה, אציין רק שחברי הוועדה רובם ככולם ביקשו להימנע מדיון בנושאים אלה. ומה התוצאות? אחר כך הופתענו לראות ששטח מסויים אינו בסדר וגם שטח אחר אינו בסדר. תמיד שמנו את הדגש — ושם תוקנו הרבה דברים — במינהל האזרחי. אני נוטל רשות לעצמי להגיד שאילו היתה אותה תשומת-לב — וצריכה היתה להיות תשומת-לב גדולה עוד יותר, מפני שפה מדובר על העיקר, על קיומנו — אילו ניתנה תשומת-לב כזאת גם למערכת הבטחון ולהערות המבקר, כי אז לא היו הרבה ליקויים קיימים.

בהערותי אזכיר כמה דברים המופיעים בדו"ח הזה, ורק ברמזים קלים. אבל אני רוצה שתשומת-הלב לא תהיה מרומזת אלא תשומת-לב רצינית, כדי שאותם ליקויים שנתגלו על-ידי המבקר, והוועדה סמכה ידיה על תיאורם — שליקויים אלה אמנם יתוקנו. מדובר על מערכת יחסית המסחר בתוך מערכת הבטחון, לאו דווקא בצה"ל. ואני מסב על תשומת-לבכם לעמוד 5 בסיכומיה והצעה-תיה של הוועדה; לעמוד 7 בעניין עבודות בינוי בצה"ל, עקיפה של מיכרזים על-ידי פיצולן של ההומנות — והוועדה הרבתה לעסוק בעניינים אלה; לעמוד 9 — היערכות מינהל ההרכבה והייעור בשעת חירום, בקשר לאי-תיאום בשיחוררים משירות מסיבות משקיות; לעמוד 10 — תשלומים למשפחות חיילי מילואים בשירות חירום; ולעמוד 11 — פעולות תע"ש בשעת חירום.

אני רוצה שנלמד לקח, מלבד אותם לקחים שבמקומות אחרים מסיקים ממלחמת יום הכיפורים, לקח שקשור בתפקידנו כגוף פארלאמנטרי, לקח בעניין היחס לביקורת, כיצד יש לראותה וכיצד יש לדאוג שהממונים על כך ישקדו על תיקונם אלו.

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) (מלמד, בן-פורת, מודעי) —

וכאן, חברי הכנסת, עלי להתריע על ה"מטוטלת" של דו"ח המבקר, ובעקבותיו, כעבור תשעה ירחי לידה, דו"ח תשובות של אגף הפיקוח הכללי במשרד האוצר על תיקון ליקויים. דו"ח תשובות זה כתוב לעתים קרובות — ושוב אני מתמצל על הביטוי — מתוך התנשאות והתהמקות ובמונחים סתמיים וכוללניים, וכך הוא מהווה לא רק פגיעה באינטרס הממלכתי, בצדק החברתי ובסדר הטוב, אלא יש בו, לדאבוני, גם עלבון להגיון הפשוט ולתבונה הממוצעת.

ואחרי דברים חמורים כאלה, אני חייב להדגימם. דוגמה ראשונה: "לפי נתוני רשות החברות", קובעת הביקורת, "צריכה היתה הממשלה לקבל דיבידנדה בגין שנת 1971/72 על השקעותיה כ-48 מיליון לירות ברוטו, או כ-35 מיליון לירות נטו, ולא קיבלה אלא 25.9 מיליון לירות ברוטו." בתשובת האוצר נמסר, כי בגין 1971/72 נתקבלו כ-8 מיליון לירות; בגין שנת 1970/71 — 16 מיליון לירות, ובגין שנים קודמות — כ-2 מיליון לירות. וזאת מתימרת להיות תשובה על ממצאי הביקורת שאומרים שחסרים מיליונים. מה זה, עניין של פנסנות? של ניהול משרד? שמים את המספרים בסדר הנכון? הרי פה העלה המבקר ממצא.

דוגמה שניה: "יש צורך בבדיקה מחודשת של הקונ-צסיות הקיימות במס הכנסה", מציינת הביקורת, "כדי לקבוע את מידת צדקתה של כל אחת ואחת". תשובת האוצר: "הוקמה ועדה לעיבוד החומר לשם הכנסתו בתיקוני החוק. פירושו של דבר: יש עיוותים, הבית בוועד, יש התעשרות מתוך הקלות במס הכנסה — הוקמה ועדה כדי שהיא תכליל את העיוותים, את הסטיות, בתיקוני החוק.

דוגמה שלישית: "לפי חוק התקציב רשאים שירותי אספקה ומחסנים של משרד הבריאות לרכוש טובין, ציוד ותרופות, בסך 42 מיליון לירות. למעשה הוצאו 48 מיליון לירות, כלומר, הוצאת-יתר של קרוב ל-6 מיליון לירות." זאת קובעת הביקורת. תשובת אגף הפיקוח של האוצר: "משרד הבריאות הורה ליחידותיו להגיש דינים-חשבונות על ביצוע תקציב בעוד מועד, כדי לאפשר הגשת בקשות לתוספת תקציב במקרה הצורך. זהו מינהל תקין. אל תיצמד לתקציב שהוקצב, אלא מהר להגיש דו"ח שעברת על התקציב, כדי שמדינה "מתוקנת" תוכל לבקש תקציב נוסף.

דוגמה רביעית: "באיסום תפוחי אדמה אביביים בשנת 1971 היה בכמה בתי-קירור אחוז הפחת גבוה", קובעת הביקורת. והתשובה שניתנה ביולי 1974: המועצה ערה לאחוזי הפחת בבתי הקירור, ובודקת את הסיבות לכך.

יכול הייתי להביא דוגמות נוספות. אביא אחת בלבד: בנק מבוסס שרכש בנק הנתון במצב כספי קשה, הוא ולא המבנק המעורער, מקבל סיוע כדי לפצותו על הפסדים שנגרמו לו בגין הרכישה. "דבר זה אינו מעוגן במפורש בחוק הבנקאות", מציינת הביקורת. והתשובה: בנק ישראל יביא בחשבון את הערות הביקורת בנושא זה; ואכן, בנק ישראל הביא בחשבון — ראה פרשת בנק ישראל—בריטניה.

דוגמה נוספת ואחרונה: "הדו"חות להקצאת רכב תובלתי באג"א לא פורטו באילו משימות הועסק הרכב, ולכן לא ידוע האם הרכב נוצל כדרוש". תשובת האוצר:

וניצור בעם אווירה מתאימה לשעת חירום, הרי תהיה זו תרומה חשובה מאוד.

היו"ר מ. בן-פורת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מודעי, ואחריו לחבר-הכנסת ורדיגר.

יצחק מודעי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני, כמוכם, יגע מן הדיון המתמשך, חסר ההשראה, ולפי מספר המאוינים, כנראה גם חסר העניין. ברצון רב הייתי פוטר אתכם וגוראל אתכם מהקשבה...

היו"ר מ. בן-פורת:

אינך רשאי לפטור אותם. זה תקנון.

יצחק מודעי (הליכוד):

הקשביה נא לי. מנוכחותי על כל פנים יכולתי לפטור את חברי הכנסת; יכולתי לגאול אתכם מכמה עשרות דקות של הקשבה, או לפחות של נוכחות, אלמלא סברתי שאנחנו עוסקים באחד מיסודות קיומנו הממלכתי.

מזה שנים מציינן מבקר המדינה, על יסוד ממצאי הביקורת ותוצאות הברור של תלונות הציבור גם יחד, שלעומת יעדים אחרים אין ניתנת, בדרג הקובע לגבי ניהול ענייני המדינה, עדיפות ראויה לצורך הבולט להביא שיפורים במינהל, ביעילות פעולתו, בין כתליו ובמגעיו עם הציבור, בחסכוניותו, ובתחומים לא מעטים גם בתקינותו. זוהי מובאה מתוך מכתבו של מבקר המדינה מר גבוצאל, במכתבו מיום 15 בפברואר 1974, שהקדים לכרך בן 965 עמודים של הדיון-והשבון השנתי מספר 24.

מי שקרא את ממצאי הביקורת בדיון-והשבון עב-כרס זה, ועמד כמוני על היקפם של המחדלים, העיוותים והסטיות בדרכי המינהל של משרד האוצר על אגפיו, של משרדי הממשלה על שלוחותיהם, של משרד הבטחון וצה"ל, של מוסדות המדינה לרבות בנק ישראל, שעוד אגע בו, ושל הרשויות המקומיות והאיגודים בשליטה ממלכתית, יודע שהקביעה הזאת של המבקר היא לשון-המעטה בלבד, ואין בה כדי להצביע על חומרת הפ-קרות — וייסלח נא לי הביטוי — שאנו נתונים בה.

אין אני מתייחס רק לנזק החמרי המתבטא בביבוזו כספים ומשאבים של המדינה, ולא רק לנזק המוסרי הנגרם בעקבות העדפת אורח על חברו, אלא בעיקר לנזק הפסיכולוגי של דוגמה רעה לכלל האזרחים, שדרכי המינהל העקלקלות משמשות צידוק למעשיהם שלהם. בשל המגבלות של אמצעי הביקורת והמגבלות של המנגנונים המבוקרים נערכת הביקורת על-פי תכנית רב-שנתית. אבל בכל שנה, בכל בדיקה, כמעט בכל נושא מוצאת הביקורת ליקויים וסטיות. הדעת נותנת איפוא שאילו היו כל הנושאים נבדקים בכל שנה, היו הממצאים רבים וחמורים עשרת מונים.

חלק גדול מן העיוותים שהביקורת מצביעה עליהם — והיא ראויה לברכה על כך — אינם ניתנים עוד לתיקון. ולכן אני ממעיט בחלק זה של הברכה. תיקונם של שאר העיוותים נדחה והולך מזוי"ח שנתי שנתי, והנזק הולך וגדל. ורק מקצתם, בעיקר בתחום הסידורים האדמיניסטרטיביים והטכניים, באו על תיקונם.

חברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון)
— (מודעי, גולן) —

כבאמצעות הדיווח בדבר ניצול ימי ההובלה תופעל במחשב ב-1 באפריל 1973. והנה הפלא ופלא, בדו"ח החדש מספר 24, המונח לפנינו היום, שוב כותב המבקר: "ממצאי הביקורת מצביעים על ליקויים בתחום תעסוקת הרכב והפיקוח עליה".

חברי הכנסת, בתשובות כאלה נוכל להוציא מאה שנות מדינה בטרם נתקן מעוות מינהלי אחד. זאת איננה הדרך, זאת איננה התגוששות של דוד וגלית או של שני נציגים של שני מחנות. זהו מכשיר לתיקון עיוותים בחיינו הציבוריים. ולא ראיתי בכל תשובת אגף הפיקוח הודאה אחת שתאמר: חטאנו, עווינו, פשענו; במקרה הטוב ביותר הסכמה לתקן, אפילו ללא התנצלות. כאילו חייב להיות עיוות, כאילו חייבות להיות טטיות במנגנון של מדינה מתוקנת — וגם בזה עוד נדבר.

בהצעות ועדת הכספים של הכנסת לדו"ח השנתי 23 של מבקר המדינה, שאושרו על-ידי הכנסת, נאמר (ואני מצטט): "א" בהתחשב במשקל המיוחד שיש היום לקרקע עירונית בתהליך הפיתוח מייחסת הוועדה חשיבות רבה לשמירה קפדנית על כללים ונוהלים שנקבעו בדבר מסירת קרקע עירונית ליחידים וחברות לצורך בנייה ופיתוח; ב" הוועדה מציינת שבהחלטות הממשלה על המדיניות הקרקעית, שנתקבלו במאי 1965, נקבע בין השאר כי החכרת קרקע עירונית, למעט קרקע המיועדת למטרות ציבור, צריכה להיעשות על-פי מכרז פומבי. הוועדה בדעה שיש לשקוד על מימוש החלטה זו לגבי כל מסירת קרקע עירונית כנ"ל, כשעריכת מכרז היא בבחינת כלל, בעוד שסטייה ממנו היא סלקטיבית ביותר וכפופה לשיקולים קפדניים וקבלת החלטות על-ידי גוף מוסמך; ג" הוועדה מסיקה על-פי ממצאי הביקורת כי מינהל המקרקעין לא הקפיד על כך שיהא בידו המידע המלא הדרוש לקבלת החלטה בדבר מכירת קרקע לחברה קבלנית. הוועדה בדעה שיש להבטיח בכל מקרה את קיומם המלא של תנאי מסירת הקרקע על-ידי הצד השני, וכן להימנע ממתן אופציה או ברירה אחרת לזמן ממושך מדי, העשויה להרע תנאי מכירת הקרקע לגבי מינהל המקרקעין".

כידוע, אין הביקורת עוסקת בהחלטות שבמדיניות, של שלי הממשלה, משרדיה ומוסדותיה, אלא בנוהלים של חסכון, יעילות וטוהר-מידות שלהם בלבד. ופירוש הדבר שהביקורת נמנעת ביודעין מלהעביר תחת שבטה החלטות ומדיניות גם אם הן נראות לה מוטעות. מנקודת-המבט של מוסד הביקורת אולי אפשר להבין הימנעות זו. אולם כן המקום להדגיש שבניגוד לפירוש המקובל על המבקר, נראה לי שביקורת המדינה רשאית — כמעט הייתי אומר, על-ימי הפונקציה שלה, חייבת — להתערב גם בשיקולי החלטות ומדיניות, וזאת על-פי סעיף 10א(3), הקובע שלמבקר מותרת התערבות "בכל עניין אחר שיראה צורך בו", ללא שום סייגים, לרבות מדיניות של הממשלה כולה ושל כל אחד משריה. המבקר נמנע בקפדנות, ולפי דעתי שלא לטובת העניין, מטיפול בנושאי מדיניות, מן הטעמים השמורים עמו.

אלו הן המלצות בעקבות הדו"ח מספר 23, שהוצעו על-ידי ועדת הכספים בתפקידה כוועדת ביקורת המדינה, ואושרו על-ידי המליאה.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
חושבני שלא הבנת את החוק.

מה קרה מאז? זהו דגש חזק בהפקרות בתחום זה, בנוילת רכוש המדינה וכספי מדינה לידיים פרטיות ללא ביקורת מספקת, ללא מעקב מספיק, ללא אינפורמציה מספקת.

יצחק מודעי (הליכוד):

אדוני, אשמח מאוד לקבל הסברים ממך לחוק. אבל הואילה נא לעיין בו תחילה. הכנסת השמינית ראתה להוסיף על ועדותיה ועדה עשירית, סטאטוטורית, הוועדה לביקורת המדינה, שיש לי הכבוד להימנות עם חבריה. אני באמת מקווה שעל אף העובדה שוועדה זו הוקמה, כפי שכולנו יודעים, רק בעקבות אריתמטיקה פארלאמנט-רית, הרי משקמה, כוועדה עצמאית ולא כסרחה-עודף של ועדת הכספים, תדע לעקוב בהתמדה אחר דרכי ניהול המדינה ולעמוד בהקפדה על שיקולים נבונים וביצועים תקינים.

חברי הכנסת, מאז קיבלנו דו"ח נוסף של מבקר המדינה. אילו ממצאים מביא הדו"ח הנוסף של שנה נוספת, בדיוק באותה סוגיה שעליה היו האזהרות, המסכת-נות, ההדגשה של אותה ועדה שלמדה את דו"ח הביקורת הקודם? אני קורא בדו"ח החדש על עסקות קרקע מסמרות-שיער. נכון לביקורת כתובת "בת-מלון ב-ירושלים" — מ-א' עד ד'. אמנם כן, מ-א' עד ד'. יש סוגיות ביקורת מ-א' עד י'. דומני, אם נמשך בדרך זו של האלף-בית העברי, לא יספיק המקום לציין את המקרים. מה אנו קוראים בדו"ח לגבי א' עד ד'? שטחים נמכרים כאשר על-פי החלטת הממשלה של לחז-כירם בלבד; ערך השטחים נקבע שנתיים לפני מועד החכירה והתשלום; המלצות השר ניתנות לגבי חברה אחת, והמכירה מתבצעת לחברה אחרת; המלצת המשרד ניתנת לגבי מספר חזרים נתון, התשלום מבוצע לגבי מספר חזרים קטן יותר; העיסקה נעשית לפני גמר תכנון מפורט ומדויק של השטח, בסתירה מפורשת להחלטות הממשלה בדבר מדיניות קרקעית 1965; חוכר קרקע ממשלתית מקבל מן המינהל הממשלתי מאות אלפי לירות ומתרות יתור על זכויות שלא היו לו מעולם. כל זה לאחר מסקנות, לאחר אזהרות.

אני מצטער לומר לחברי הבית כי הסיכומים וההצעות המוגשים לכם בזה מטעם הרכב בוועדה אף הם אינם אלא פרי של אריתמטיקה מפלגתית, שדבר אין לה ולחרידה העמוקה לנפתלינו והשאפיה הכנה לתיקון ול-התנערות. כדי להפוך את ביקורת המדינה למגוף יעיל וענייני, יהיה צורך לא רק בתיקונים מפליגים בחוק מבקר המדינה, אלא גם בשינוי יסודי של עבודת הוועדה לביקורת המדינה, וכן בערנות של הבית כולו לממצאי הוועדה והביקורת.

חברי הבית, נסתרות, שגיאות ודוונות בנוהלי הממשלה נובעים מחריגים בסמכות חוקים, תקנות וצווים, ומ-שימושים מעוותים בסמכויות אדמיניסטרטיביות. כל זה תוך ביזבוז זכויות ומשאביה. בישראל, שלא

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לר"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) —
 (אביעד יפה, מודיע, בן-פורת, ורדיגר) —

כה הועלו חריגים. הוועדה מצטרפת לדעת הביקורת כי דרוש שהמינהל יתן הוראות מפורטות שיביטחו את סדירות הפעילות, כדי שההסדרים הכלליים וההחלטות הספציפיות שנתקבלו בדרג מוסמך יקיימו כלשונם וכרוחם, כאשר כל מקרה שבו נראה צורך לסטות מהסדר, או לשנות החלטה קודמת, יובא לדיון מוקדם בדרג מתאים". זה ממש בנוסח של שוורצו הלאומי — השמש וורתח, השיטה פורתת והשוטח — שוחט. פה משמיעים מליצות ושם מוסיף מינהל ממלכתי להודות שהוא נוהג בחריגות מסמכויות, וממשיך בזה.

אינני רוצה לדבר כבר על פרשת הענק של מכירת חלק מן הבעלות על בתי-הזיקוק ל"חברה לישראל". היא מגמתית מאלף עד תיו. כל העיסקה הממלכתית הזאת נעשתה ללא מחיר, חוץ משא-ומתן שוקי, הערכות על-ידי גורמים אינטרסאנטיים ישירים. חוזה לא חוזה. אין העתק ביד המוכר, ביד האוצר. אין לאוצר העתק של החוזה. נספח לא נספח. נספח עיקרי מעיקרי הדברים לא נכתב עד היום. אינני מדבר כבר על זכויות-יתר ומסמכויות-יתר. וכל זה על חשבון משלם המסים. על חשבון משלם המסים אפשר כנראה להרשות ליבראליות גם פינאנסית וגם נוהלית.

עמיתי חברי הכנסת, אינני פוסק מלשאול את עצמי, מאז הצטרפתי לוועדה לביקורת המדינה, אנה אנו הולכים ולאן נגיע בדרך זו שאנו הולכים בה. קבלת סי-כומים בנוסח זה על-ידי הרוב היא השלמה עם המציאות. לא רק השלמה עם המציאות; זהו עידוד להחזרת מצב הדברים הנה. ואני מרגיש שישאל במצבה הנוכחי אינה יכולה להרשות לעצמה את הלוקוסוס הזה של עירעור סדרי ניהול ומימשל חקינים. לכן, ובה אני מסיים, אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להציע לבית לקבל החלטת סיכום התובעת אחריות אישית, שיפוט אדמיניסטרטיבי, הסקת מסקנות לגבי כל החלטת קלת-דעת, ובמקרה הצורך — ענישה של ממש על כל חריגה מסמכויות. אפשר להתייחס ברכות ובסלחנות לביטויים כאלה בחיינו הציבוריים, אבל לא אין לאיש, לא בממשלה ולא בבית הזה, הסמכות המוסרית לדרוש מאזרחי המדינה יום יום קרבנות כבדים כל-כך.

היו"ר מ. בן-פורת :
 רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורדיגר, ואחריו לחבר-הכנסת גולן.

אברהם ורדיגר (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנו מתכנסים היום כדי לדון בדו"ח הראשון של הוועדה לענייני ביקורת המדינה. קשה עדיין, בתום תקופה כה קצרה מאז החלה הוועדה לפעול, לערוך סיכומים על הוועדה עצמה, על הצורך בה ודרכי פעולתה.

עובדה נוספת המקשה על ההתייחסות ההוגנת לוועדה היא עובדת היות הוועדה מבוססת על המפלגות הגדולות בלבד, בבחינת קביעה שהיושר והצדק מצויים רק בקרב נציגי המפלגות אשר קיבלו לא פחות מעשרה מאנדאטים בכנסת. ומסופקני אם הציבור מקבל גישה כזאת בעין יפה. לפי דעתי, אסור שוועדה כל שהיא מוועדות הכנסת יהיו לה קריטריונים של הרוחק סיעות החברות בכנסת מן האפשרות להיות מיוצגת בה, להוציא ועדות העוסקות בענייני בטחון ובכלל זה גם הוועדה שאנו דנים בה.

אביעד יפה (המערך):
 איך אתה יכול לומר זאת ?

יצחק מודיעי (הליכוד):

כך כתוב בדו"ח המבקר. "בנייני האומה" קיבלו 450,000 לירות, כשהמבקר קובע שלא היו בעלי כל זכות.

אביעד יפה (המערך):

המבקר מדבר על מקרים ועסקות שהיו ב-1969, 1970, 1971, 1972, ואילו הדו"ח מספר 24 פורסם שנה לאחר מכן.

יצחק מודיעי (הליכוד):

אם כן, אינך מצדיק את המקרים. אתה רק אומר: לא יכול היה המינהל לדעת. זאת אומרת, חבר-הכנסת יפה, השיגרה של עיוותים ואפליה היא הנורמה. אם אין מזהירים אותך, אתה חופשי לעשות כל עיוות.

(חבר-הכנסת א. יפה קורא קריאת-ביניים.)

אני מציע שנערוך ויכוח כאשר אתה תעמוד כאן, על חשבון זמנך. אינני רוצה להיכנס לפרטי פרשת — ואני מדגיש: פרשת — מחנה שנלך, בימת שר האוצר ובעידוד שר השיכון. הערכת השמאי הממשלתי היא כשליש מהערך הרשום בספרי מינהל מקרקעי ישראל; ורק על-פי סכום זה היתה ההערכה שכדאי להעתיק את המחנה הצבאי, אבל לא כאשר עושים את העיסקה ומס-כימים לקבל שליט מן הסכום המוערך; מחיר המכירה נקבע לפי שטח בנייה אחד, ואילו התשלום לפי שטח בנייה אחר. ואינני רוצה להיכנס לפרטים, כי אני חושב שאי-אפשר לטהר את השרץ הזה בק"ן טעמים.

הפרשה הבאה היא הקצאת קרקע למפעלי תעשייה ומלאכה, יומים א' עד י'. בניגוד להחלטת הנהלת המינהל נעשה הסכם תכירה ללא הסכם פיתוח; מתחילה בנייה על השטח המוחזק בטרם הושלמו התנאים שפורשו בהסכם שנעשה; האחראי לא היה מוסמך להחליט על הארכת תקפה של השומה ובכך נגרם נזק כספי של 60,000 לירות למינהל, דהיינו, למשלם המסים הישראלי; המינהל חתם באפריל 1973 על חוזה תכירה עם היום על אף העובדה שהיה ידוע לו באותה עת שהיום הפר את תנאי הסכם הפיתוח, וגם החכיר חלק ניכר מן השטח בחכירת-משנה. והרשימה, חברי הכנסת, ארוכה. שום דבר אינו בבחינת בלתי-ידוע. הכול לאחר ההתראות, המס-קנות וההדגשים של ועדת הכספים על דו"ח קודם של מבקר המדינה.

מה מציע לנו הרוב הפעם? יכול הייתי להניח שהפעם הוועדה לביקורת המדינה תחריף לפחות את ביטוייה. ולא אדבר על כך שיכולה הוועדה למצוא אמצעים מע-שיים יותר לטפל ברעה הוליה זו. אבל מי שהשלה את נפשו שכך ינהג הפוליטי בוועדה לביקורת המדינה, טעה. שמעתם מה אמרה ועדה ששימשה למעשה בכתר משני כוועדה לביקורת המדינה. דברים חמורים מאוד על עיוותים, על סטיות, על חוסר סמכות; ומה אומרת הוועדה שכל כולה ויעודה הוא לעזור לבית בהערכת הממצאים של מבקר המדינה? — "הוועדה מצטרפת לדברי המבקר כי הפעולה של המינהל בהקצאת קרקעות למפעלי פיתוח כלכליים וכו'... יש לה השפעה מרובה על קידום משק המדינה. בנסיבות אלה ברור הצורך בקיום קסדני של נוהלי-מינהל ציבורי חקינים. בביקורת שנער-

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון)

(ורדיגר) —

הצרכים בימי שלום, וניתנו הוראות מפורשות לגבי בעיית פיקוח נפש וחילול שבת והגיי ישראל בתקופת המלחמה. אך בשום אופן לא נשלם עם ניצול ימי מלחמה ושעת חירום למעשי חילול שבת בימים תקנסם. הפעלת התחבורה בשבתות כשיגרה, נסיעות לחופי הים, לפיקניקים בתחבורה ציבורית ובתחבורה ממשלתית וצב-אית ופרטית, כפי שזה נהוג לצערי בימינו, כאשר אלפי מכוניות של פקידים נדרשים וקציני צה"ל נהרות בשב"ש וזות ובחגים בכבישי הארץ לשם תענוג וביזבז, כאשר השבת המקודשת של כולנו נדרסת ונרמסת ללא בושה — לכך לא נסכים ועם זה לא נשלם. ומן הראוי היה שהוועדה לביקורת המדינה תתייחס גם לבעיה זו.

חברי הכנסת, נושא אחר אשר הוועדה מעלה בקשר למלחמה הוא השיחרור מסיבות משקיות. אנו מדינה מתפתחת, עם חלקים נכבדים באוכלוסיה הנתונים בבע-יות אישיות, סוציאליות ומשקיות קשות. המלחמה אינה יכולה לשנות את המצב. ולעתים גיוסו של המפרנס העיקרי — ולא דווקא בעתות מלחמה — יש בו משום פגיעה קשה בחיי כמה נפשות במשפחה. במקביל קיים גם מצב שגיוס איש מפתח במפעל פוגע בנפשות מוח-ררי גיוס, עד כדי אבטלתם מעבודה ופגיעה במפעל עצמו, אשר לפעמים הוא גם חיוני לצרכי הבטחון. במלחמת יום הכיפורים לא היו הסדרים נאותים לשחרר משירות אנשים כאלה. היו גם תקלות במהלך עבודת ותיאום בין הגופים האזרחיים לגופים הצבאיים. דין-וחשבון הוועדה מאוכרע הנושא, ועלינו מוטלת החובה לדרוש החשת הטיפול בשאלה, כי אין איש מאתנו יודע מה ילד יום.

חברי הכנסת, מדי שנה בשנה מתיינים גורמי המשק השונים על שיעור מענק הלידה. מדוע לא יימצא פתרון בצורת הצמדה למדד או בצורת חישוב קבועה אחרת? הוועדה דנה בנושא. בדין-וחשבון אין החלטות בעלות אופי תובעני, וזאת כנראה צרתו של כל הדין-וחשבון. הוועדה, למשל, מאמצת לה את חוות-דעתו של מבקר המדינה בדבר החשיבות במתן סיוע לאותן נשים שלשם שמירת הרינו נאלצות לשכב בעדרות בשל כך מעבודה לתקופה ממושכת. הברר הזה נוגע לציבור לא-מבוטל של מבוטחות, והוועדה היתה מיטיבה לעשות אילו היתה מחליטה להנחות את הממשלה לשנות גישה זו מיד, תוך תביעה למצוא דרך לפצות בצורה נאותה אותן נשים שהן מפסידות שרר לא-מועט בתקופה זו.

חברי הכנסת, עדיין לא שכחנו את פרשת הסטודנטים והמות, אשר יהודים טובים בבית הזה מעוניינים להש-תיקה, אף-על-פי שרשויות האוניברסיטה אינן מטילות ספק באמיתות הסיפור המזועזע. פרשה זו מטילה כתם כבד על כל העוסקים בניתוחי גוויות, כי זהו, לצערי, היחס אל כבודו של המת. אולי אכילת מוח היא מקרה, ובוודאי מקרה יוצא דופן, אבל בשום אופן לא היחס לנפטר. ניתוחי מתים נמשכים על-ידי עשרות פאתולוגים המשתעשעים בניתוחי גוויות של יהודים. פרשיות טראג-גיות נוראות לאין ספור מגיעות אלינו, ואין עונה. לאח-רונה עלה אחוה המנותחים, וזאת למרות ההוראות שהוציא שר הבריאות. בזמנו התייחס מבקר המדינה בחומרה לנושא וקבל קשות על ניתוחי גוויות ללא צורך וללא קבלת האישרים המתאימים.

אדוני היושב-ראש, אני בטוח שהציבור קיווה שה-דין-וחשבון של הוועדה יהיה ברור יותר, החלטי יותר

אך אם כך הדבר, חייב להיות הכלל שאותן סיעות שהן מיוצגות בוועדת החוץ והבטחון צריכות להיות מיוצגות גם בוועדה לענייני ביקורת המדינה.

חברי הכנסת, ביקורת על ביקורת מבחינת משמעות הדברים צריכה היתה להובילנו למצב שיהא המבקר האחרון בעל השניים, בעל היכולת לאלץ את הגוף המבוקר לתקן את דרכיו ולהכריע בין הביקורת של המבקר לתשובת האוצר. הדין-וחשבון שלפנינו מצטרף לעתים אל חוות-דעתו של מבקר המדינה; ולעתים רחוקות יותר — לדברי החסבר של המשביב, ופעמים קובעת הוועדה עמדה משלה. אך לצערי הרב נדמה לי שכל זאת — בלי כל אפשרות מעשית לערוך רביזיה רצינית במצב. ואתן דוגמה.

בשעתו החליט האוצר והמליץ להחכיר שטח אדמה השייך למדינה, המחיר, במדיה יחסית, היה לא-גבוה. עקב הסערה הציבורית הועבר הדין בשאלה לוועדת הכספים. הוועדה דנה והחליטה כמה החלטות. שר האוצר הודיע מיד לאחר מכן שהוא ישתדל לפעול לפי המלצת ועדת הכספים. הוועדה לביקורת המדינה דנה אף היא בנושא ורשמה לפנייה את החלטת ועדת הכספים ואת הודעת השר. ובכן, איך היתה נראית הפרוצדורה בנושא אילו לא היתה לנו ועדה לביקורת המדינה? האם היתה ההחלטה שונה? ייתכן שאני אישית אשנה את דעתי על עבודתה ותפקידיה של ועדה מכובדת זו, אם אשתכנע שאמנם הוועדה מסוגלת לעקוב אחר הממצאים ולפקח על ביצועם.

אדוני היושב-ראש, חלק נכבד מן הדין-וחשבון מתי-חס לנושאים הקשורים להיערכות המשק לשעת חירום. דומני שהנושא נהיה אקטואלי מאוד. בימי המלחמה הוכח שהמשק לא התכונן כדבעי למלחמה ארוכה, ושמשק התובלה במיוחד נמצא חסר את הציוד המתאים ובכמות מספקת כדי שיוכל להתחלק בין צה"ל והעורף. שירו-תים ציבוריים רבים נפגעו ממחסור חמור בכלי-רכב. לזכותו של מבקר המדינה ייאמר שאף-על-פי שהדין-וחשבון שלו הופיע זמן קצר לאחר המלחמה, רבה היתה בו ההתייחסות לנושא זה. הוועדה לביקורת המדינה מזדהה עם דברי הביקורת של המבקר, באמר בדין-וחשבון שלפנינו. הנושא חשוב, ולמרות כל ההבטחות שמקצת לקחים הנוגעים למשק התובלה כבר הופקו ומקצתם בשלבי ביצוע, התלוננו לאחריה כמה ראשי חברות לגאון ודלק על ההשחיתות הנגרמות להן באספקת כלי-רכב יסיר-לים להיות לעזר רב, אם הם וחלילה תפרוץ מלחמה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת בדין-וחשבון של הוועדה לא הוקדשה תשומת-הלב ולא נבדק נושא חשוב הקשור בהוראות להפעלת התחבורה בשעת חירום ובת-חומים אחרים של הפעלת המשק בשעת חירום, וחבל. כוונתי בעיקר לניצול ההוראות לשם מעשי חילול שבת. בימי המערכה הקשים יתנו היתרים שונים להפעלת רכב בשבתות אשר קיבלו במקרים מסויימים גם היתר מן הרבנות בשל צרכי המלחמה ופיקוח-נפש. אך משתמה המלחמה ותמו ימי החירום, הוסיפו היתרים אלה לשמש עילה לחילול שבת וללא כל צורך. השבת חוללה בראש חוצות על-ידי חברות התחבורה הציבוריות שבועות וחודשים רבים, כאילו המלחמה נמשכת והצרכים מחיי-בים זאת. ולא כך היה המצב.

על כל חלקי המשק במדינה לדעת: הציבור הדתי במדינה ידע תמיד להבחין בין צרכי המלחמה לבין

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לרו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) —
ורדיגר, בן-פורת, גולן —

את המסקנות. יתירה מזו, המבקר קובע — אני מצטט :
"מעמד הבלעדיות שהוענק לחברה הפריע למשלחת בהת-
קשרות עם יצרן שממנו נדרש ידע לייצר בארץ ; והידע
נרכש רק לאחר שמנהל החברה השיג את התנאים
שלא היו נוחים למשרד". גם זו הערה משמעותית מאוד
המחייבת מסקנות. ואכן אני רוצה לקוות שיוסקו מסקנות,
ובשנים הבאות לא נצטרך לחזור לנושא זה.

אדוני היושב-ראש, רושם קשה עשה עלי הפרק על
עבודות בינוי בצבא. עבודות גדולות מוזמנות אצל קב"
לנים באמצעות אגף בינוי ונכסים במשרד הבטחון.
במקרה הצורך רשאיות יחידות הבינוי להסתייע בקבלנים
בביצוע עבודות המוטלות עליהן. והן מורשות למסור
במישרין הזמנות לקבלנים אם מחיר העבודה איננו
עולה על 10,000 לירות. לירות. לחידות הבינוי הזמינו אצל קבל"
נים עבודות שמחיר כל אחת מהן היה גבוה בהרבה
מ-10,000 לירות, ואף הגיע ל-100,000 לירות. הדבר
נתאפשר בפשיטות על-ידי רמייה, על-ידי פיצול העבו-
דה לכמה הזמנות שנמסרו לקבלן בבת-אחת, או הוצאת
ההזמנות, לכאורה לקבלנים שונים, כשבפועל היו אלה
שותפים באותה חברה. נראה לי שדרכים אלו הן דרכי
רמייה שיש לעקור מן השורש. ועל אף הקשיים יש
לדאוג שבדרך כלל תימסרנה העבודות בדרך של מכרז,
כי כל דרך חלטה עלולה לפתח תקלות.

ועדת הנכספים דנה בנושא זה לא פעם, גם עם
אנשי הצבא ומשרד הבטחון, ואף עם הרמטכ"ל. ובתום
דיוניה באה לכלל מסקנה, שעל אף הקשיים הכרוכים
בכך לעתים, הנהוג התקין מחייב שהעבודות תימסרנה
בעיקרון בדרך של מכרז.

ומכאן רצוני לעבור לנושא השני — מינהל מקרקעי
ישראל. חברי הכנסת, אין זו הפעם הראשונה, שמבקר
המדינה מעלה את הפרובלמטיקה הסבוכה של מינהל
מקרקעי ישראל. מוסד גדול זה, החולש על חלק-הארי
של הקרקע בישראל, יש לו השפעה מרובה — על-ידי
מדיניות הקצאת הקרקעות — על פיתוח המשק וקידומו
בתחומי השוים. הואיל והעתודה הקרקעית שלנו מזומ-
צמת, ואין בה כדי לתת תשובה לכל הביקושים, נתון
המינהל בעימות המידע עם הציבור אשר צרכיו אינם
באים על סיפוקם. בצדק נאמר בסיכומי הרוב בוועדה
שנסיבות אלו מחייבות קיום קפדני של נוהלי מינהל
ציבורי תקינים. בכל זאת יש תקלות. מה הסיבות לכך ?
לי נראה שהסיבה לתקלות היא מדיניותו הבלתי-ברורה
של המינהל. כל החלטת של המינהל מלווה "אבל".
כלומר — היתר וחרגי בצידו. לדוגמה: הכלל הוא
שהמינהל מקצה קרקעות לצרכי הקמתם של מפעלים
כלכליים בדרך של חכירה. החלטה זו נתקבלה בשנת
1965. הכלל הוא כלל, אך קיים "אבל" — אפשר למסור
את הקרקע גם בדרך של חכירה באישור ועדת השרים
לענייני כלכלה. אך אין זו ה"אבל" היחיד. יש עוד
"אבל". קורה שהמשקיע מגיש בקשה לרכישת קרקע,
והמינהל משיב לו : אין המינהל מעוניין למכור קרקע,
ואין הוא מצוין נימוקים.

הכלל הוא שמכורים קרקע רק במכרזים, אך יש
"אבל" — במקרים מסוימים פוטרים ממכרז. כאשר
שר המסחר והתעשייה ממליץ לגבי מפעל תעשייה או
שר התיירות ממליץ לגבי בית-מלון, פוטרים את המש-
קיע מן הצורך במכרז. גם במקרה זה יש "אבל" נוסף :
לפעמים פוטרים ממכרז גם בלי המלצה.

ובעל קביעות חדות יותר. אין לנו כל צורך בפורום נוסף,
והיה מוכוב כאשר יהיה, שיאזכר את דין-וחשבון המבקר
וירשום לפניו את המלצותיו. דרוש לנו גוף שיקבל
החלטות חד-משמעיות ויבקש דיווח על הביצוע. משום-מה
היה לנו הרושם במשך כל השנים שמבקר המדינה נוהג
בכפפות משי כלפי זרועות הבטחון. ייתכן שהיתה זאת
גישה מובנת עד למלחמה. עתה אין לקבל זאת. וגם אם
למבקר המדינה יהיה קשה לעבור מקיצוניות אחת לקיצו-
ניות שנייה, מחובתנו לתבוע מן הוועדה לענייני בי-
קורת המדינה שלא תיכנס לשיגרה של "רשמנו לפנינו",
"אנו מצטרפים להמלצות" וכדומה. מן הוועדה אנו
מצפים שתקבל החלטות ברורות יותר, גם אם יכאיב
הדבר. בסופו של דבר גישה כזו שתשים למדינה ולכלולנו.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולן, ואחריו לחבר-
הכנסת בן-פורת.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דין-וחשבון מס'
24 של מבקר המדינה, כדומה לדינים-וחשבונות הקוד-
מים, מכיל שוב חומר מעניין מאוד ורב-משקל המשקף
בעיות של המשק והמינהל הממלכתיים. בדיון זה ממלאת
הכנסת אחד מתפקידיה המרכזיים — פיקוח על הרשות
המבצעת, ומבקר המדינה הוא אחת הזרועות החשובות
ביותר של פיקוח זה. דיון כזה צריך היה להיות מאורע
פארלאמנטארי חשוב, שהדיו יישמעו ציבור הרחב.
וחבל שאינו מתקיים במועד ובתנאים המתאימים לכך.

חברי הכנסת, גם בדיו"ח זה מקדיש מבקר המדינה
כמה הערות למערכת הבטחון. עצם קיום הביקורת על
מערכת הבטחון ראוי לציון מיוחד, הן בשל משקלן
הרב של הוצאות הבטחון בתקציב המדינה, הן נוכח
העובדה שמסיבות מובנות אין פעולות מערכת הבטחון
גלויות לכול. בתקופה שמוטל עומס כבד מאוד של
מסים חשוב הדבר שכל אורת יכול להיות סמוך ובטוח,
כי יש עין פקוחה על המערכת האדירה והמסופפת הזאת.

נראה לי שמחובתנו לומר מעל במה זו : הממצאים
שחשף מבקר המדינה במערכת הבטחון, יש בהם כדי
לעורר דאגה. כולנו מעוניינים שמערכת רבת-ממדים זו
תתנהל במירב הסכון ויעילות, ותהיה בה הקפדה יתרה
על נוהגים תקינים וטהרה המידות. דווקא במערכת כה
גדולה ורבת-ממדים, הזילוול בערכים אלה עלול חלילה
לגרום הידרדרות מסוכנת. והממצאים שחשף מבקר
המדינה, יש בהם התחלות של כירסום, אשר אם לא
יתוקנו, עלולות הן להתפשט לעומק תוך כדי גרימת
נזקים חמורים למערכת כולה.

אביא כמה דוגמות ; והדוגמה הראשונה — הפרק
הדן בעיסקאות עם חברה מסחרית בחוץ-לארץ חושף
ממצאים חמורים, ומודקרות מתוכו ההערה רבת-המשמ"ש
עות של מבקר המדינה (אני מצטט) : "הסדרי תשלום
מיוחדים עם מנהל החברה אינם תואמים ניהול ממשלתי
תקין של ענייני כספים." חמורה יותר היא הסייפה של
הערה זו : "הביקורת הנוכחית העלתה שעוד לא פסקה
הזיקה להסדרים אלה".

חברי הכנסת, מבקר המדינה מתבטא בדרך כלל
בלשון המעטה. אבל ראשי המשרד חייבים להבין את
מלוא החומרה והמשמעות של הערות אלו ולהסיק מכך

חברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — גולן, ישעיהו, בן-פורת, אביעד (יפה) —

למועד שאינה יודע אם יהיה המתאים לך? הבקע את המכשולים בעתם וחיוקת את השלטון אשר אתה חפץ בשלמותו.

בכלל המדינות הדמוקרטיות המודרניות, מסתבר לצערי, אנו זקוקים למכשירי פיקוח ואכיפה יותר מאשר כל מדינה אחרת. התייחסו של היהודים בהיותם אומה מאלץ את רשויות הממשל להקפיד על פיקוח ולמנוע כל אפשרות של עקיפה. אני רוצה להאמין בדוגמה של האזרח הבריטי. אני רוצה להניח שאם אי-פעם תכריז ממשלת בריטניה שאסור לאנגלים לשנות בירה, גם ביתם לא ישוּתו האזרחים הבריטיים בירה.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
אם זה יתקיים, אני "קוגל-לאגר".

מרדכי בן-פורת (המערך):

בכל אופן אני יודע שבמי מלחמת העולם השנייה, לפנייה ואחריה, כמעט גורמות כאלה התקיימו באנגליה.

מאז קום המדינה עברנו כברת-דרך ארוכה, פסחנו על גורמות ועל דורות. המוטיבאציה של אזרחי המדינה השתנתה, ובעלי המופת שהכרנו אותם לפני קום המדינה ועם קום המדינה שינו בחלקם את טעמם. התרוקנות החברה מערכים מביאה לידי וילוול במשרה על חוקים ובחקפה על יישומם. חיי הקומונה, שהיוו חממה לכל הנורמות הנעלות, הולכים ומצטמקים. אנו עדים לתופעות חברתיות חמורות ביותר, ועל כן הולכת וגדלה חיוניותו של הפיקוח וחיוניותה של ביקורת בעלת סמכות ושיניים. אשר לפיקוחו של האזרח המצוי, אנו משמחים אותו בכך שמשטרנו הוא דמוקרטי ובידו של האזרח הבוחר לפקח על הנעשה בממשלה ובמשטר. לפעמים, לצערי הרב, אנו עושים שקר בנפשנו: אם אנו, חברי הכנסת, עומדים לעתים חסרי אונים מול תופעות שליליות, על אחת כמה וכמה אותו אורח שאין לו כל אפשרות לחרוץ על נבחרו הישיר ולבקש את התערבותו, כי אין לו נבחר ישיר. בשיטת הבחירות הקיימת מוטלת על חברי הכנסת החובה לפעול בשם כל אזרחי המדינה על-ידי העמקת הפיקוח והביקורת ועל-ידי מניעת תופעות חמורות בעוד מועד, תופעות המחבלות במישורים השונים של חיינו.

מבקר המדינה פועל מטעמנו. הוא נבחר על-ידי הכנסת והוא מדווח לנו. הוא ראוי לכל סיוע וגיבוי, ואל לנו לשכוח את הגוף המבוקר ובמקום זאת להפוך את המבקר לאובייקט שצריך להתמקח אתו על כל ניסוח וניסוח. ופה אני רוצה להדגים — וכמוכן אין עניין זה נוגע בינתיים למבקר המדינה — את התופעה החמורה של בנק ישראל — בנק ארץ-ישראל-בריטניה. איך יכול אזרח ישראלי — ואני מסתמך על גליון האי-שום — מנהל בנק להצליח לשדוד 56 מיליון דולר לעיני השמש וחרף כל מכשירי הביקורת? כרבע מיליארד לירות. ניתן להעניק חינוך תיכון חזים לכל כיתות התיכון בכסף זה.

אביעד יפה (המערך):
אולי זה חלק מן החינוך האנגלי?

מרדכי בן-פורת (המערך):

אינני יודע, הוא אינו אנגלי, הוא שתה את המים העכורים שלנו. הוא אינו אנגלי. איך יכול דבר כזה להת-

החלטה בדבר המדיניות הקרקעית בישראל מחודש מאי 1965 קובעת שקרקע עירונית תימסר רק לאחר שהושלם תכנונה, ורק לייעוד שנקבע לה בתיכנון. ושוב "אבל" או חריג: בינואר 1974 הודיע מינהל מקרקעי ישראל למשרד מבקר המדינה שבעסקאות מסוימות סוטה הוא מן העקרון, כאשר גורמים כמו משרד האוצר מחייבים — מתוך שיקולים שלהם — לסיים את העסקה לפני שניתן לבצע תיכנון מפורט. ובצדק מציין מבקר המדינה: הסבר זה של המינהל על סטייתו מן השיגרה עומד בסתירה מפורשת להחלטת הממשלה ממאי 1965 בדבר המדיניות הקרקעית. אם זה המצב, אדוני היושב-ראש, מה הפלא שכה רבות התקלות ואי-ההבנות בין המינהל לבין הציבור הנזקק?

חברי הכנסת, אינני יכול להאריך ולהביא דוגמות נוספות אחרות. אני רוצה רק לומר שספר רב-ממדים זה שהניח מבקר המדינה על שולחן הכנסת, והספרון של הוועדה עם המלצותיה, נועדו לשנות מצבאות זו המש-בשת את הפעילות הכלכלית התקינה. לחבר-הכנסת מודעי אני רוצה לומר: התמונה איננה קודרת כל-כך כפי שהוא מתאר אותה. בכל זאת יש ערך רב לפעולת מבקר המדינה. כמוכן, ליקויים היו וישנם, ולאחר שמתקנים אותם מופיעים ליקויים אחרים, גם מבקר המדינה, במבוא שלו לדו"ח 23, כותב: "לא תמיד ניתנת הדעת על ההישג שהיה לישראל בהקמת המינהל של המדינה ושל הרשויות המקומיות במתכונת מודרנית ובחלקה אף מתקדמת, בעלת רמה מוסרית גאוה ועילות סבירה. לא להכיר בזה, פירושו להיות כפוי-טובה כלפי אישים רבים, מוכשרים מאוד ומסורים לשליחותם, שהקימו, פיתחו והנחו מינהל זה, וכלפי רבבות עובדים בקיאים במלאכתם העוסקים בצרכי-ציון באמונה". אולם, הוא אומר, אין ציון ההישגים צריך להסתיר שהתבטח מה הציוני בתחום זה עדיין לא זכה להגשמה מלאה או אף מספקת. כדי שנהיה ראויים, המינהל והעובדים, להערה זו של המבקר, עלינו להמשיך במאבק מתמיד למען תיקון הליקויים ושיפור מירבי של המינהל הממלכתי.

היו"ר י. ישעיהו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-פורת, ואחריו לחבר-הכנסת שובל.

מרדכי בן-פורת (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, תמנה אם תכונת ה"סוחרות" של חלק מן העם היהודי המבוסס להשתמש מפיקוח נטשה אותו גם כאשר אנו מגבשים מדינה עצמאית. ארוכה נראית לי הדרך עד שנגיע לרמתן של אותן מדינות דמוקרטיות מערביות. לא אומר שהן דומות לנו. אך עם כמונו צריך היה להצליח לעשות זאת הרבה יותר מהר. עניין לנו לא רק באזרח העומד מול המשטר, אלא גם במישימי המשטר העומדים מול החוק. טעות חמורה היא לגרוס ששמירה על השלטון מחייבת סלחנות והעלמת עין מן החריגות בביצוע, וכאן אני פונה לחברי מסיעת המערך ולכל סיעות הקואליציה ואומר: מי שקנאי לשלמותו של השלטון ולביטוסו חייב לחתור בהתמדה לשמירה קפדנית של הוראות החוק והנוהג המקובל, מכיוון שכל מעילה התגלה בסופו של דבר, כל חריגה תתגלה במועד מאוחר יותר, ולמה לצבור ערימה של כשלונות ושל גילויים

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (בן-פורת) —

טוחים אלה"; "בדו"ח מס' 24 — הקשיבו, חברי הכנסת, כבר ארבעה דו"חות — אומר המבקר: "עד מועד סיום הביקורת טרם בוצעו המלצות הוועדה".

מה חידשנו אנו, חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה? השנה אמרנו כך: "הוועדה רושמת לפני את ההעלאות האחרונות בשיעורי הריבית, להלוואות בהון חוזר, להלוואות פיתוח ולהלוואות אחרות שפי-רושן צימצום הפער שבין ההתחייבויות שהאוצר נטל על עצמו בגין ביטוחי הצמדה למדד, וקוראת למשרדי הממשלה להמשיך ולצמצם פער זה". "הוועדה קוראת לאוצר" — חבל שלא אמרה שמתחננת לפני האוצר — "לגבש גיבוש-יתר את הקריטריונים שלפיהם מוענקים על-ידו ביטוחי הצמדה". ולבסוף, הוועדה קוראת לאוצר "לזרז את ביצוע המלצותיה הקודמות בתחום האירגוני והחשבונאי שנושא ביטוח הצמדה".

רבנות, פה מדובר במאות מיליוני לירות שניתנו כמתנות לשכבה דקה של אזרחי המדינה. אנחנו מתוכ-חים, עושים לילות כימים, כדי לשכנע את הפועלים במדינה שיוותרו על מחצית תוספת היוקר, שיקפאו את מחצית תוספת היוקר; ופה אנחנו נותנים במחי-יד מאות מיליוני לירות לאנשים שאין זה מגיע להם ולא בזכות זעת אפיהם.

מה באנו ואמרנו לאוצר? — מישוהו הרגיש שהוא מוזע כאשר הופיע לפני הביקורת? מישוהו מוזע אחרי ההחלטה שלנו? מישוהו איכפת לו מה שאנחנו מחליטים על כן? חברי בקואליציה ובסיעת המערך, לפקח על פעולות הממשלה — אין זה להטריד ואין זה לנגד. לפקח פירושו למלא את שליחותך, קודם כל כחבר הכנסת, ואם נדבר על חברי — כשליחי תנועת הפוע-לים. אין לי הרגשה שהממשלה חשה במכשיר המיוחד של הכנסת, שיש בו משום הגברת הפיקוח. על הוועדה להשלים את עבודת המבקר בכך שתעודד אותו בהיוק הביקורת. על הוועדה לממש את סעיף 6, וזהו אחד משלושת התפקידים שאני גורס שהוועדה צריכה ליטול על עצמה.

סעיף 6 לחוק מבקר המדינה קובע: "המבקר יפעל מתוך קשר עם הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת וימסור לה דין-וחשבון על פעולותיו בכל עת שייראה לו או שיידרש על-ידי הוועדה". אני תובע שהוועדה תנצל סעיף זה ותדרוש ממבקר המדינה דיווח על פעילותו, לא דווקא במועד השנתי.

סעיף נוסף הקיים בחוק, שיש להפעילו לעתים קרובות, הוא סעיף 21, הקובע: "המבקר חייב בהכנת חוות-דעת בכל עניין שבתחומו תפקידיו, אם יתבקש לכך מאת הכנסת, מאת הוועדה, או מאת הממשלה". אני מבקש ותובע מן הוועדה להפעיל את המבקר לגבי תופעות מסוימות אלו בחיינו ולבקש ממנו דיווח וממ-ציאים כמה פעמים בשנה, ללא קשר עם לוח הזמנים הקבוע בחוק לגבי הדין-וחשבון השנתי.

התפקיד השלישי שאני מייחס לו חשיבות רבה מאוד, אולי לפעמים יותר מאשר לסיכומים שלנו בכנסת, הוא: פגישות פנים אל פנים עם נציגי הגופים המבוק-רים. יש חשיבות רבה מאוד, שאתה נמצא בוועדה מול השר, או מול המנהל הכללי, מול העובד הבכיר של חברה או של משרד ממשלתי, ואתה מקיים עמו ביר-ר-

רש? ראו מה קורה. מי למעשה המבוקר היום? יהושע בן-ציון מבוקר, או מבוקר היום נגיד בנק ישראל ויושב-ראש ועדת הכספים? יש עתונים, יש עתון "דבר", עתון תנועת העבודה והסוציאליסטים. הוא לקח לו בראש הביקורת את מר זנבר, את נגיד בנק ישראל, ופה ושם אתה מוצא ביקורת על מעשי בנק ארץ-ישראל-בריטניה. הוא תוקף בביקורתו את המפקחים, אבל את השודדים הוא שוכח בכלל, אינו נוגע בהם.

לכולנו יכולה להיות ביקורת על הנגיד, על המפקח על הבנקים, אולי על הנגיד הקודם ובוודאי על שר-האוצר הקודם. הרי זה לא נולד מייד עם "ארץ-ישראל-בריטניה". בנקים פשטו את הרגל לפני כן. אותה שיטה פעלה לפני כן. מכשירי הפיקוח הם אותם מכשירים שבגניהם הבנקים פשטו רגל בעבר. צריך להסיק מסק-נות, גם לגבי הנגיד הנוכחי וגם לגבי הנגיד הקודם. צריך להסיק מסקנות מקיומו של החור ולא להתחין עד התגלותו של העכבר. אבל מה אנחנו עושים? — שוב וזנחים את השודדים ומכים את הגוף המבוקר. אני עושה כאן אנאלוגיה עם מבקר המדינה. לפעמים אנו באים ומתווכחים עם מבקר המדינה על ניסוח זה או זה, אולי המלה הזאת חריפה מדי, אולי נקל קצת בניסוח משפט זה; כך עשינו, לדעתי, לגבי המסקנות לביקורת הדין-וחשבון הזה. אביא דוגמה מעניינת. בי-טוח הצמדה למדד: זו תופעה מאוד מעניינת ותמוהה. אומר לכם את האמת, חברי הכנסת, אני מודה שבעבר לא נהגתי לקרוא את הדו"ח כולו, לא נהגתי לקרוא את כל הספר. חברותי בוועדה חיבה אותי להתעמק בממ-ציאים, וכשאתה מעיין בו אתה חש בו עולם ומלואו. לא רק עולם של ביקורת, אלא גם עולם של עשייה. עשייה גדולה. אתה מרגיש בו את המאמצים הגדו-לים — גם של העשייה, גם של הביקורת וגם של מבקר המדינה ועובדיו. אני מאמין שלולא המוטיבאציה ושל שירות לאומי, המדריכה את עובדי משרד מבקר המדינה, לא היינו זוכים לדו"ח הזה. על כן, על-פי אותה מוטיבאציה, המבקר מציין בדו"ח לגבי ביטוח הצמדה למדד: "ההלוואות שניתנו מחוץ לתקציב, וש-לגביהן קיימת התחייבות של האוצר לכיסוי הפרשי הצמדה, הסתכמו בשנים 1970—1973 בכחמשה מיליארד לירות". חמישה מיליארד לירות אינם נמצאים בתק-ציב, אינם מבוטאים בתקציב. "באוצר קיימת רשימת הלוואות רק של מיליארד וחצי מיליארד לירות. ההכנ-סות מהפרמיות בגין ההלוואות הנכללות ברשימה הא-מורה וההוצאות בגין תשלום הפרשי הצמדה גרשמות על-ידי החשב הכללי בסעיף מיוחד בין ההתחייבויות השוטפות של המדינה". פרעון הקרן של ההלוואות יחל בשנת 1974. אין באגף החשב הכללי מערכת רישום מסודרת וכוללת שתאפשר מייד שוטף ומדוייק של אותן ההלוואות ושל פרעון התשלומים.

בדו"ח מס' 20 של המבקר המליצה ועדת הכספים: "לחשב ולהעריך את התחייבויות הממשלה לכיסוי הפרשי הצמדה לגבי כספי אמיסיות, גם כשאינן מתוקצ-בות"; "בדו"ח מס' 21 — שוב באותו נושא; ובדו"ח מס' 22 — שוב באותו נושא, ועדת הכספים קבעה במסק-נותיה בדו"ח מס' 22: "לכלול בדברי ההסבר של הצעת התקציב נתונים בדבר היקף הסכומים המבוטחים, בדבר הפרמיה שתיגבה תמורת ביטוח שער בתקופת התקציב, וכן נתונים על התחייבויות בעתיד בגין ביי-

חברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (בן-פורת, ישעיהו, שובל) —

פחות מעשרים מיליון. ואותו תרגיל אריתמטי אפשר לעשות לגבי כל הסכום המושקע, כל 220 המיליון.

ונשאלת שאלה כבדת-משקל: האם בכלל קיים סיכוי להציל את המפעל הזה? האם הממשלה מוכנה לומר לנו בפה מלא ובגילוי-לב שאפשר להעלותו על דרך-המלך? והאם למדה הממשלה משהו מן הפרשה הזאת? 220 מיליון לירות הרי זה אמנם "רבי-גולט" קצת יקר, אך אם לפחות למדו לקח, ייתכן שזוהי חצי צרה.

ואולי לא הייתי מעלה סוגיה זו דווקא היום איל-מלא הראיון שהופיע בשבוע שעבר בעתון "מעריב", ראיון עם המנהל הכללי של החברה הישראלית לכי-מיקלים מר מרדכי מקלף. ומן הראיון הזה, שהוא בדרך כלל חיובי מאוד ומעניין מאוד, נודעו לי כמה דברים שהדליקו לנגד עיני אור אדום. אם כן, בשולי הראיון מעיר המראיין מר דב גולדשטיין, ואני מצטט: "עתה, כאשר הוחלט להעביר את מניותיהן של שתי-חברות כפרות כימיות ולכנס אותן תחת קורת-גג אחת — החברה הכימית לישראל — אומר מר מקלף: "ריכוז כל המפעלים תחת קורת-גג אחת יתן לנו אפשרות להקים תעשייה ענפה, גדולה ורווחית, על-ידי ריכוז כל ההכנסות בקופה אחת ופיזור ההשקעות לפי הצר-כיס ולפי הסיכויים". על כך אפשר כמונן להעיר שה-תוצאה של "ריכוז כל ההכנסות בקופה אחת" עלולה להיות גם חיפוי על ביזבוזים והסתרת הפסדים וכשלונות במפעלים מסויימים על-ידי הצגת הצלחות של מפעלים אחרים. לא אתפלא אם באיזה מקום השיקול הזה ממלא תפקיד בלבם של המתכננים זאת.

אבל אני רוצה לשאול: מי החליט על כך? על סמך איזו החלטה מדבר עכשיו מר מקלף על האיחוד הזה כעל עובדה מוגמרת? ואינני רוצה עכשיו לדון לגופו של עניין, אם כי יש במה לדון; לא בכל מקרה עצם הגודל של מפעל, עצם הקונגלומרציה, יש בו ברכה לענף תעשייה פלוני או אחר. אמנם ציין גם המבקר בדו"ח מס' 21 שלו — וכפי שאתם רואים, הנושא הזה הוא "קליינט" ותיק אצל המבקר — שמידה רבה יותר של תיאום בין חברות התעשייה הכימית עשויה להבטיח תוצאות חיוביות. אולם תיאום אינן פירושו בהכרח מיזוג, ומלבד זאת קיימת כיום גם גישה הגורסת שיתכן שניתן לייעל מפעלי ענק דווקא על-ידי דה-צנטראליזציה — ביזור בעברית, אם אינני טועה — אפילו עד כדי יצירת חברות נפרדות. מכל מקום, אדוני היושב-ראש, אני סבור שהדבר טעון חקירה יסודית מאוד בטרם ייקבעו עובדות ששוב לא נוכל לעקור אותן, ובטרם נצטרך לקרוא ביקורת נוקבת נוספת על ערד ועל מפעלים אחרים בדו"חות הבאים עלינו לטובה.

ולכן אני חוזר ושואל: מי החליט? ועל סמך מה הוחלט? למען האמת, היתה החלטה, אבל מתי? ב-1967... גם אז נערך מחקר יסודי כביכול, וב-1968 באמת הוקמה חברת "כימיקלים מאוחדים" בהון רשום של 250 מיליון לירות. אבל, רבותי חברי הכנסת, זו היתה ביצה שלא נולדה, והחברה מעולם לא פעלה למעשה; והדבר היחידי שנתר ממנה זהו שכר-טרח בסך 100,000 לירות "שותף הוותר" לשעבר של שר המשפטים לשעבר...

אם עומדים עתה לחזור ולהקים את הענק הזה, ללא החלטת הממשלה והכנסת, ללא בדיקה ומחקר יסודיים מאוד — לדעת יש לעצור ולחשוב. אם חלילה

רים נוקבים, ואתה בודק אותו ושואל אותו: למה כך ולמה כך, למה זאת לא עשיתם, למה זאת לא תיקנתם?

היו"ר י. ישעיהו:

המבוקר או המבקר?

מרדכי בן-פורת (המערך):

אני מדבר על המבוקר. הוועדה מול המבוקר. איני מדבר רק על שחיתות והעתקת הממצאים שבדו"ח, אני מדבר על כך שהוועדה צריכה להסיק מסקנות וגם לפקח — לפקח שממצאים חמורים מסויימים לא יישנו משנה לשנה ושהמבוקר לא ייאץ שוב לדון כל שנה באותם הממצאים.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, כדי שאורח המדינה הבורח יוכל להיות שקט — ועמם חברי הכנסת, שלא כולם יושבים בוועדה לענייני ביקורת המדינה — ולסמוך על חברי הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חייבים אלה האחרונים, אנחנו, חברי הוועדה, להביא לידי כך ששרי הממשלה והעובדים הבכירים ירגישו במכשיר החדש וימנעו ממצאים חמורים אשר אינם מוסיפים כבוד לא לממשלה, לא למבקר ולא לכנסת.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל, ואחריו לחבר-הכנסת לבנבראון.

זלמן שובל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית כול אני רוצה לברך על עצם הקמת הוועדה לביקורת המדינה. הן "כאינטרסאנט" הן כחבר ועדת הכספים אני שמח שחלק מן המעמסה המוטלת עלינו עברה לטיפול של ועדה אחרת, והן, לצערי, בשל החשיבות ההולכת וגדלה של ביקורת המדינה.

אני גם רוצה לברך את יושב-ראש הוועדה, חבר-הכנסת בדר, אם כי אני חייב בכל הכנות לשאול את עצמי האם כבר הצליחה הוועדה למצוא את המתכונת הטובה והמתאימה ביותר לעבודתה, ואת המתכונת המת-אימה ביותר לסיכומיה. אבל בסך-הכול יש כאמור לברך על הקמתה של הוועדה.

חברי הכנסת, בדברי רצוני להתייחס בקצרה לכמה מן הנושאים שנדונו בדו"ח ובסיכומים, והראשון בתור הוא: ערד — תעשיות כימיות.

השם הזה — "ערד כימיקלים" — איננו יורד כידוע מסדר-היום של הכנסת, והוא לא נעלם משנה לשנה מדפי הדו"ח של המבקר, אינני יודע כמה שנים. וגם היום המפעל האומלל הזה עדיין אינו נמצא בפעולה תקינה, הוא עדיין בהרצה. אינני יודע כמה שנים המפעל מורץ. המפעל מורץ, ואנחנו מקבלים חולשת-לב מהרצה זו. אבל הרצה נמשכת.

דו"ח המבקר מלמד אותנו שהמפעל הגיע רק ל-10% מכושר תפוקתו המתוכנן. והוא מוסיף ואומר שנמשכות התקלות הטכניות הרבות. ובשנת הביקורת בלבד שרוב עלו חובות המפעל לממשלה בסך 14.4 מיליון לירות — והם הגיעו כיום לסך 220 מיליון לירות. "כיום" — הכוונה למאוס 1973 ולא אוגוסט 1974. ולא סתם הלוואה — אותם 13 מיליון שניתנו בשנה שעב-רה — אלא "הלוואה עומדת" ללא ריבית וללא הצמדה. כלומר, בערכים ריאליים של היום הרי זה בוודאי לא

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) —
 (שובל, ישעיהו, לבנבראון) —

סבורה הממשלה שהיא רשאית לפעול על סמך החלטה מלפני שבע שנים, ודאי רע הדבר שבעתיים.

חברי הכנסת, קיים ויכוח מתמיד — וגם אלה שקדמו לי עסקו בוויכוח זה — על הערך המעשי שיש לביקורת, ולא רק לביקורת המדינה אלא לביקורת בכלל, גם לביקורת של רואי-חשבון על מפעלים עסקיים — כשהעניין נעשה זמן רב לאחר המעשה. ואין ספק שזוהי שאלה כבדת-משקל, אבל אולי דווקא כשי מדובר בביקורת על מוסדות קבועים פחות או יותר — וכאן סוף כל סוף מדובר על מוסדות קבועים — יש תועלת רבה בבדיקת ליקויים על מנת לתקנם בעתיד.

אולם הצרה היא שלעיתים קרובות לא זו בלבד שהמוסדות קבועים, אלא גם הליקויים קבועים. ולע-תים קרובות מדי מוסיף הממשל להתעלם מהערות הביקורת. דוגמה לכך עומדת לנגד עינינו דווקא ב-ימים אלה. המבקר מעיר על פרשת שגלר, ואני שמח שלי אישית יש חלק בכך שפרשה זו, בכלל הגיעה לידיעת הציבור ושהיא נדונה כאן בכנסת ובדו"ח המ-בקר; והנה אנחנו למדים שההיסטוריה חוזרת על עצמה, ומתחוללת פרשה דומה, אולי גדולה הרבה יותר מבחינת גת ההיקף הכספי, מוקה אולי הרבה יותר מבחינת אינטרס המדינה — הכוונה לקרקעות בנתניה, שזה בעצם לא דרום נתניה אלא צפון תל-אביב. ואני כבר יכול לצייר בנפשי מה יכתוב מר בנצ'ל הנכבד בשנה הבאה על הפרשה הזאת. נדמה לי שעל עניין זה צריכה הכנסת לתת דעתה, ועברת הוועדה לביקורת המדינה. השלטון חייב לחדול מלהתעלם, כשהדבר נוח לו, מ-י-שומן למעשה של מסקנות המבקר.

אדוני היושב-ראש. אסיים דווקא בדברים שהמבקר מביאם בראשית דבריו, במבוא, ולא רק אני מצוין אותם. אומר ד"ר בנצ'ל: "המלחמה שינתה בהרבה את מצבה של מדינתנו. אחת התוצאות היא שאנו מוכרחים להתייחס ביתר קפידה לתחום בחיינו הצי-בוריים, מבחינת תרומתו האפשרית ליציבותה וחיווקה של המדינה".

אמת, אך לא כל האמת כולה. כי אם נהיה כנים עם עצמנו עד הסוף, עלינו לדעת שלא המלחמה שינתה, אלא שהיא רק הבהירה לנו שאנחנו צריכים להשתנות. היא הבהירה דברים רבים שהיו קיימים במדינה במשך כל השנים, והעם וממשלתו התעלמו מהם. כי המחדל המפורסם של יום הכיפורים לא נולד בין כסה לעשור, הוא צמח על הקרקע הפוריה של מדיניות כלכלית וחברתית מעוותת ומשחתת, שהשתוללה בארץ הזאת במשך שנים לפני מלחמת יום הכיפורים. זה המחדל האמיתי. ובמדינה שבה הצבא הוא צבא העם אי-אפשר למתוח גבול או קו מפריד בין מה שנעשה בצבא למה שנעשה במחנה האזרחי.

אולי זהו הלקח העיקרי של הביקורת. ואינני בטוח, והלוואי שאטעה, אינני בטוח אם גם היום למדנו אותו עד תומו. אם בזמן חירום אנו חיים, בתקופה של סכנת מלחמה, ובכל אופן בתקופה שאם לא נהיה מוכנים מבחינה נפשית ופיסית למלחמה לא יהיה לנו גם שלום ובטחון, — בזמן כזה יש להתייחס לדו"ח המבקר לא כאל מחקר שלאחר המעשה, אלא כאל מדריך בשעת המעשה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבנבראון, ואחריו לחבר-הכנסת נוף.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו דנים היום בדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה וביסיומה והצעותיה של הוועדה לביקורת המדינה לדו"ח זה. הקמתה של ועדה לביקורת המדינה היתה דבר חיובי כשלעצמו, אבל כדי שתהיה ועדה זו מכשיר לתיקון העיוותים והמחדלים, שעליהם מצביע מבקר המדינה בדו"חות שלו, היא צריכה להיות מורכבת מנציגי כל הסיעות בכנסת, ויש לתת חוקף חוקי להמלצות מבקר המדינה ולסיכומיה ולהמלצותיה של הוועדה.

אדוני היושב-ראש, כל שנה אנו מקיימים דיון על דו"ח מבקר המדינה, וכל שנה אנו קוראים בדו"ח על אותם ליקויים ומחדלים בכל משרדי הממשלה ובכל שטחי הפעילות הכלכלית במדינה. השאלה היא אם תפקיד הביקורת אינו אלא לגלות ולהצביע על הליקויים. הדברים מתנהלים כיום כך שמבקר המדינה מוסר את הדו"ח שלו לוועדה לביקורת המדינה, הוועדה לביקורת המדינה רושמת לפניה את דו"ח מבקר המדינה, מודהה עם הביקורת ומביאה לכנסת את סיכומיה והצעותיה, והכנסת רושמת לפניה את סיכומיה והצעותיה של הוועדה, — והכל נמשך כפי שהיה.

לנו, לקומוניסטים, ברור שהליקויים והעיוותים שע-ליהם מצביע מבקר המדינה בדו"חות שלו והתופעת של ביזבזו כספי משלמי המסים, התעשרות קלה, שחיתות ועוד, — כל אלה קמו על רקע מדיניות הכללית של הממשלה. וכל זמן שיימשך המשטר הקיים, וכל זמן שתימשך מדיניותה הנוכחית של הממשלה, מדיניות מעמדות של כוח, של סיפוחים, של הנצחת הכיבושים, אי-אפשר יהיה להימנע מתוצאות-הלווי של מדיניות זו. למען ביצוע מדיניות זו של הממשלה צריך להוציא יותר מ-50% מן התקציב הלאומי להוצאות צבאיות, ולפי הנתונים הרשמיים, שליש מן התוצר הלאומי הגולמי — לעומת 7% מן התוצר הלאומי הגולמי של ארצות-הברית להוצאות צבאיות. וכאשר השם בטחון הוא מין טאבו, ובשמו אפשר לעשות הכול, אפשר להטיל מסים מילואות, לדרוש מן הפועלים לעבוד יותר ולהדק את הח-גורה, ובאותו זמן רווחי המלחמה פורחים והקבלנים למיניהם מתעשרים התעשרות קלה, לא מקרה הוא שד-וקה בעבודות של משרד הבטחון אפשר לעשות את הרווחים הגדולים והקלים ביותר. מתברר שאותן תופ-עות של התעשרות הקבלנים בזמן בניית קו בר-לב חוז-רות גם עכשיו בזמן בניית הקו החדש במיתלה ובגניד. ועל הרווחים הקלים והמפורזים, ועל מסירת עבודות ללא מכרז, — על כל הליקויים האלה נקרא בוודאי בדו"ח הבא של מבקר המדינה.

תופעה שנייה שקשורה במדיניותה הכללית של הממשלה היא התלות והשיעבוד להון הגדול הור. תלות זו מחייבת מתן פריבילגיות והטבות שונות לבעלי-ההון, לחברות הגדולות, על חשבון משלמי המסים, שרובם עובדים שכירים בתעשייה, בחקלאות ובשירותים השונים.

גם בדו"ח 24 של מבקר המדינה אפשר למצוא דוג-מות למכביר על עיסקאות כאלה בין הממשלה ובעלי-

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) (לבנבראון, ישעיהו, נוף) —

ארצות אפריקה ואסיה, להחלשת הקשרים עם ארצות אירופה. למעשה נמצאת מדינת ישראל בתלות בלעדית בבבלי ההון ובממשל האמריקני.

מבקר המדינה לא נכנס לניתוח הסיבות של צורת העיסקאות בין ממשלת ישראל וחברות הון למיניהן. מבקר המדינה מצביע בצורה עדינה מאוד על הליקויים, על החריגות, אבל אינו מראה את הדרך לתיקון העיוותים והחריגים האלה.

ומה עושה הרוב בוועדה לביקורת המדינה? אני מצטט: "הוועדה מודה עם דעת הביקורת ורושמת לפנייה את תשובות שר האוצר לממצאים". ומה יעשה הרוב בכנסת? — ירשום לפניו את סיכומיה והצעותיה של הוועדה לביקורת המדינה.

חברי הכנסת, אם זו תהיה הדרך לטיפול בהמלצות הוועדה ובהמלצות מבקר המדינה, נסיף כל שנה לדון בדו"ח מבקר המדינה, וכל שנה יתווספו פרשיות חדשות. בשנה שעברה "אוטוקארס", "נתיבי נפט", "ורד", ועוד. השנה מכירת חלק ממניות בתי-הזיקוק לנפט, תעשיות ערד, מפעלי טקסטיל בית-שאן, נצרת ועוד ועוד. ובדו"ח הבא של מבקר המדינה נדון על פשיטת הרגל של בנק ארץ-ישראל—בריטניה, על רווחים של הקבלנים בקו מיתלה-גידי, ומי יודע מה עוד.

על כן, חברי הכנסת, לא צריך להסתפק בהודעות עם הביקורת של מבקר המדינה ולרשום את ההחלטות וההמלצות של הוועדה לביקורת המדינה, אלא צריך לתת תוקף חוקי להמלצות מבקר המדינה וצריך לחוקק חוקים מתאימים שיענשו את האחראים לחריגים, לעי-וותים, כדי שמעשים דומים לא יישנו.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נוף, ואחריו לאחרון המשתתפים בדיון זה — חבר-הכנסת פעיל.

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דנים אנו היום בסיכומים ראשונים של ביקורת המדינה אחרי מלחמת יום הכיפורים, אחרי אותה מלחמה שבצד גילויי הגבורה וההקרבה שלה להבליט בה מידה רבה כל-כך של הזנחה, רשלנות ואי-סדרים בדרגים המרכזיים ביותר של ההחלטה ושל הביצוע. מלחמה שחלק גדול מתוצ-אותיה נובע מפילוסופיית ה"סמוך", ה"ייתה בסדר" וה-אילתור, כשאת תשובות מהותיות.

דנים אנו בדו"ח ראשון של הוועדה לענייני ביקורת המדינה שהוקמה מתוך רצון כי דו"ח מבקר המדינה יידון ומסקנותיו תוסקנה לא אגב אורחא, בין נושאים אחרים ורבים של ועדת הכספים, אלא כעיקר. נתלו תקוות רבות וציפיות ורודות בדרך זו של דיון גפרד, מיוחד ונרחב.

במה שנוגע לדיון — הוצדק חלק מן התקוות. אמנם עדיין לא פעלה הוועדה כוועדת חקירה, ואינני יודע על סמך מה אמר חבר-הכנסת אביעד, שכביכול הוחלט שהיא לא תחקור כוועדת חקירה. לא הוחלט, ואני בהחלט מתכוון להעלות הצעה שזו תהיה גם ועדת חקירה.

אבל באשר למסקנות הוועדה — לא לילד הזה התפללנו. קשה לי לומר אם ניהול זה של הדברים בוועדה הוא תוצאה מחוסר יכולת, או מתכססנות-יתר

ההון. בזמן המוקצב לי לא אוכל להתעכב יותר מאשר על דוגמה אחת, שהיא מלמדת על הכלל: מכירת חלק מן הבעלות על בתי-הזיקוק לנפט. בשנת 1959 ייסדה הממשלה את חברת בתי-הזיקוק חיפה ורכשה את נכסי החברה הבריטית. עם הקמת בית-זיקוק נוסף באשדוד, הנמצא גם הוא בבעלות החברה, שינתה החברה את שמה ב-1971 והיא נקראת "בתי זיקוק לנפט". מלבד זיקוק נפט גולמי עוסקת החברה, באמצעות חברות-בה, בתעשיות נלוות למוצרי נפט.

באוגוסט 1968 ייסדו ממשלת ישראל ומשקיעים בחוץ-לארץ את החברה לישראל בע"מ. בחוק החברה לישראל בע"מ, 1969—תשכ"ט, ניתנו לחברה ולבעלי מניותיה, לתקופה עד שלושים שנה, הטבות כגון פטור ממס הכנסה וממס רווחי הון, זכות לקבלת מטבע-חוץ לבעלי מניות החברה שהם תושבי חוץ. הממשלה נתנה לחברה לישראל בע"מ עם היווסדה אופציה לרכוש 26% ממניות בתי זיקוק נפט, ובמאי 1971 נחתם בין הממשלה לבין החברה לישראל חוזה בעניין כניסת החברה לבתי זיקוק נפט. כתנאי בסיסי לקיום העיסקה נקבע שעד סוף מאי 1973 יוארך הזיכיון שהוענק בשעתו לבעליהם המקוריים של בתי-הזיקוק חיפה. אם עד תאריך זה לא תחוקק הכנסת חוק המאריך את הזיכיון לתקופה של מאה שנים, וכאית החברה לישראל לבטל את העיסקה. היא יכולה להוציא את השקעותיה וגם מובטחת לה רביית של 8%.

עיקרי העיסקה היו כולם לטובת החברה לישראל. תמורת 12 מיליון דולר קיבלה החברה לישראל 26% מניות בכורה ג' הנושאות דיבידנד של 9% לשנה. בעת שהממשלה תקבל רק 6.75% על מגניותיה, וזה רק לאחר שהחברה לישראל תקבל את אחוזיה. לחברה לישראל הוענקו זכויות מיוחדות בהנהלת בתי זיקוק נפט, לרבות 26% בזכות ההצבעה; הזכות למנות רבע מחברי הדירקטוריון, וכן בדירקטוריון של חברות-הבת; סגן יושב-ראש החברה וכן יושב-ראש ועדת הכספים של בתי זיקוק נפט מתמנים על-ידי בעלי מניות ג', כלומר החברה לישראל. ולהם זכות וטו לעניין מינוי מנהל כללי של חברת בתי זיקוק נפט.

על העיסקה הזאת כותב מבקר המדינה: "למדינה יש עניין בהשקעותיהם בארץ של בעלי החברה לישראל, אולם עניין זה כבר מצא את מלוא הביטוי ביתרונות שהחוק החברה לישראל מעניק לה. לפיכך, יש מקום להעריך את התנאים של כל עיסקה עם החברה לגופם, ללא התחשבות נוספת בשיקול האמור... בעיסקה שת-ארה לעיל הקנתה הממשלה לחברה לישראל זכות לת-שואה גבוהה למדי על השקעתה. תשואה זו צמודה לשער הדולר וניתנה ללא סיכון עיסקי לפחות לעשר השנים הקרובות".

אדוני היושב-ראש, הנה דוגמה קלאסית המאפיינת את כל העיסקאות בין הממשלה לבין בעלי החברות ובעלי ההון הגדול: הממשלה מקבלת עליה את כל הסיכונים, ומבטיחה את מלוא הרווח לבעלי ההון.

צורה זו של עיסקה היא תוצאה של התלות בהון הזר, והיא מצידה מגבירה עוד יותר את תלותה של המדינה, של כלכלת המדינה, בהון הזר. וזאת כתוצאה ממדיניות הכללית של הממשלה, שהיא שגרמה לגיתוק הקשרים הדיפלומטיים והמסחריים בין ישראל ורוב

בגוסס הרוב שבועדה הטלת אחריות, אין פה אמצעים הבאים לתקן את המצב. יש כאן גוססה כללית, שבכל הכבוד עלי לומר כי לדעתי היא נסיון לנעול את הדלת בפני אפשרות ניקוויו של בור-צחנה, ועל הדלת הזאת תללות חותם של הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

דוגמה שנייה: נושא ערד. בניגוד לחוק הטבע הצליחו הפעם לטבע בים המלח 220 מיליון לירות. בעת הכנת דו"ח מבקר המדינה הגיע הייצור רק ל-10% מן התיכנון המיועד. מערכת מסופעת של משגים, כשלונות וביובוט כספים — ואין רואים לעניין זה את הסוף. החבית עדיין קולטת, ואיש אינו יכול לומר איך ומתי יופסק הביובוט הזה. 220 מיליון לירות: דירות שיכון ל-3,000 משפחות ברוכות-ילדים. 220 מיליון לירות: 20 פאנטומים. 220 מיליון לירות — 2,200 גני-ילדים; 5,240 אמבולנסים. אני יודע שאלו אמירות שכמעט נעשו שאבולגניות, אבל עודן אמתיות.

חוק יסוד: הכנסת, בסעיף 22 ש'לו, אומר: "הכנסת רשאית למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה. סמכויותיה ותפקידיה של ועדת החקירה ייקבעו על-ידי הכנסת". כששך 220 מיליון לירות גורק ליס, כשהכנסת נוקטת לנושא זה חוזר והיוקק בכמה דו"חות של המבקר, בהודעות של שר האוצר, עכשיו בדיוני הוועדה, ונוכח ממדי השע-רוריות ושיעור ההפסדים — מה עוד דרוש כדי שהכנסת תפעיל את סמכותה ותסמיך את הוועדה לביקורת המדינה לשמש ועדת חקירה לדון בקביעת הסיבות והאחראים למצב הקיים, ולקבל החלטות ברורות בדבר המשך פעו-לתו או הפסקת פעולתו של המפעל הזה, הבולע את הכסף בלי שעדיין רואים את הסוף?

לדעתי, צריך שבכל מקרה שגרעון בחברה ממסל-תית עולה על 100 מיליון לירות — באופן אוטומאטי תוקם ועדת חקירה לקבוע את האחריות, לקבוע את האחראים. מי שחוסם את הדרך בפני חקירה פארלאמנ-רית בשערוריות מעין אלה ובפני הצבעה ברורה על האח-ראים, כמורו כמי שפותח פתח להתחוללותם של הפס-דים סקאנדאלויזים מסוג זה, שבשום פנים אי-אפשר לעבור עליהם לסדר-היום.

אני ער לכך כי בשני הנושאים האלה אולי יכולים, לדאבוני, להיות חילוקי-דעות מפלגתיים, אם כי ניתן היה לצפות שגם כאן יזעזעו הדברים את כל חברי הוועדה. אבל אני רוצה להצביע על כמה באסורדים שאין להם הסבר פרט לשירות-לב ולחוסר כל יחס לעניין.

הוועדה הקדישה זמן רב לטיפול בבעיה שעליה הצביעו נציגי אגף כוח-אדם בצה"ל: חיילים ששותרו משירות צבאי פעיל כתוצאה מבקשתו של המפעל האז-רתי שבו הם עובדים, ומשום שנמצא כי עבודתם האז-רית חית באותו מפעל חיונית אפילו יותר משירותם הצבאי — יש ביניהם חיילים שאחרי ששותרו מן השירות הצבאי לצורך עבודתם, לא התייצבו במקום עבודתם, ששם הם חיוניים ושבעל כך ששותרו, אלא אותם חיילים, כשעזבו את השירות הצבאי, לא הגיעו למקום העבודה האזרחי ועבדו במפעל אחר או באופן עצמאי, תוך ניצול מצב החירום לעשיית הון פרטי רב יותר. על-פי בקשתם המפורשת של נציגי צה"ל הצעתי סעיף האומר כי הוועדה פונה אל הממשלה כי תיוס מעשה חקיקה מתאים

המביאה לידי הרס עצמי. אך עובדה היא שלסיכומי הוועדה יש קשר מועט עם דיוניה. היו אלו החלטות שנקבעו לא על יסוד שיכנוע הדדי ולא על יסוד ענייני, אלא על-פי חתך מפלגתי, בהרמת יד של אנשים שמעולם לא היו בדיוני הוועדה ושלם היה להם לעתים קרובות, בזמן ההצבעה, אפילו מושג קלוש על מה הם מצביעים. ואני מדגיש: כל זאת בוועדה שבה אמור הדיון להיות ענייני.

אביא לכך כמה דוגמות: מכירת 26% מן הבעלות על בתי-הזויקוק לנפט מאוצר המדינה לחברה לישראל בע"מ. צוות מומחים מטעם האוצר קבע הערכה, שלפיה שווי החברה הוא 210 עד 250 מיליון לירות. החברה לישראל בע"מ, הקונה, המועמדות להיות הקונה, טענה שערך החברה הוא פחות ממחצית הערכתם של מומחי משרד האוצר, והעמידה את הערכה על 100 עד 110 מיליון. הנושא הועבר להערכת שתי חברות בחוץ-לארץ. אבל מסתבר שכל אחת משתי החברות הללו היתה בעלת מניות בחברה לישראל, שהיא הקונה, ומ-יוצגת בדירקטוריון שלה. בלשון אחרת: שתי החברות שצריכות היו לקבוע הערכה אובייקטיבית הן אינטרסאנ-טיות הפועלות עם הקונה. והן המציאו את ההערכה על סכום הנמוך אפילו מהערכת הקונה — 85 מיליון. על אף התביעות לא המציאו החברות הללו — ששולמו להן מכספי משלם המסים 20,000 דולר מתוך 40,000 ששולמו כשכר טרחה — תחשיבים, לא הצביעו על השיטות שלפיהן הגיעו להערכתן. אפילו נמנעו מהצעת ניירות-עבודה.

בעת ניהול המשא-ומתן התפטר יושב-ראש הדירק-טוריון של בתי-הזויקוק, ונציג הממשלה במשא-ומתן עבר לשמש כמנכ"ל הקונה, החברה לישראל, והמשיך את המשא-ומתן מן הצד השני של המתסר. בידי האוצר לא היה עד מועד הביקורת העתק חווה המכירה, ובידי הקונה יש עותק חווה בלתי-מבוייל וללא תאריך. בנסי-בות אלו, ונוספות, תשובת שר האוצר הקודם (ואני מצטט) כי "קביעת מחיר של מפעל היא תוצאה של משא-ומתן בין המוכר והקונה" — תשובה זו כמורה לדעתי כבדיחה צינית. לפיכך הצעתי, ואני קורא מהצעתי: "הוועדה קוראת בחומרה רבה את הממצאים הקשים בדו"ח על אודות התנאים המיוחדים של מכירת 26% מן הבעלות על בתי-הזויקוק מהממשלה לחברה לישראל. הוועדה קובעת כי במכירה זו ניתנו לקונה תנאים בלתי-מקובלים, שלא על בסיס כלכלי, בניגוד לימינהל ציבורי תקין, ללא מכרו, בניגוד להערכות כספיות של נציגי האוצר, תוך שימוש בשמאות של אינטרסאנט, כאילו היו שמאיות אובייקטיביות, בהעדר מסמכים מסודרים, ובאופן שהקנה עדיפויות שאין להן הסבר לטובתה של החברה לישראל. הוועדה מביעה מורת-רוח מודגשת מדרך ניהול זו של הליכי המשא-ומתן והמכירה, וקובעת כי נגרם בכך נזק גדול מבחינת הלאום. הוועדה פונה לממשלה בבקשה לברר מי היו האחראים לניהול הכושל של המשא-ומתן בעניין מכירת חלק מבתי-הזויקוק, ול-הסקת מסקנות אישיות לגביהם."

במקום זה קיבלה הוועדה את הצעת חבר-הכנסת אביעד יפה מסיעת המערך, האומרת: "הוועדה מזדהה עם דעת הביקורת ורושמת לפניה את תשובות שר האוצר לממצאים". זהו כל מה שהיה לוועדה לומר בנושא זה. את דעתי על תשובת שר האוצר כבר הבעתי. אבל אין

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) (נוף, ישעיהו, פעיל) —

הקודמת שמענו אותה כוועדה לביקורת תלונות הציבור. אני חרד שיש סכנה שמא לא תהיה הוועדה לביקורת המדינה אלא שופר חסר-תכלית שישימיע מדי פעם בפעם ביקורת מילולית על הנעשה במוסדות המדינה בנוסף על מה שעשה מבקר המדינה, אבל במידה פחותה של אוטו-ריטה.

אני בפשטות רוצה לקרוא כמה משפטים מן הדו"ח של הרוב, ואפילו מהצעות המיעוט, כדי להוכיח כי יש חשש שאנו נתונים לביטול זמן. בהמלצותיו של הרוב אנו קוראים את הביטויים האלה: "הוועדה מייחסת חשיבות רבה לדרכי הטיפול במסירת עבודות לקבל-נים...". "הוועדה רושמת לפנייה את הודעת נציגי הצבא שלרגל השינויים במחיר הבינוי...". "הוועדה מסכימה עם דעת הביקורת...". "הוועדה מצטרפת לדעת הביקורת...". "הוועדה מודה עם דברי הביקורת...". זהו סגנון החלטות הוועדה בהתייחסה אל דברי מבקר המדינה. ניקח דוגמה מהצעות המיעוט שהן דרמטיות יותר. אנו קוראים: "הוועדה מקבלת את דעתה של הביקורת כי יש מקום לתקצב את מלוא התשלומים עבור מימוש הממצאים...". "הוועדה לביקורת אומרת שתפעל למיתון עליית עודף החתיבויותיה...". זהו סגנון הטיעון בחוברת זו.

אני מתיימר לומר כי חוברת זו, אם גם כתובים בה דברים נכונים, כמעט אין בה תוספת על הכתוב בדו"ח מבקר המדינה, שהוא מסמך חשוב מאוד בפני עצמו; חמישה-עשר יהודים טובים ישבו ודאי עשר-חמש-עשרה ישיבות, אם לא יותר מכן, שקלו וטרו, כתבו חוברת קטנה ובה נאמר כי הוועדה רושמת, מייצעת, וזעמת וכו'. השאלה היא איך ביקורת זו תתרומם לשיפור הדרך, בנוסף על מה שכבר נועד לשפר מבקר המדינה. אינני מדבר עכשיו על מבקר המדינה. עליתי לדיון זה כדי לתהות על הוועדה לביקורת המדינה לבל תיהפך רק למוסד שירשום, יבקר, יצהיר, יתיעל, ידרוש ויבקש. אקח למשל דוגמה אחת: מכירת 26% ממניות בתי-הזיקוק, ולא תתייחס לעובדות שצויינו כאן. רק בפרשה זו, אפילו בקריאה שטחית, אתה יכול לגלות שלושה נושאים, שוועדה בעלת יומה היתה דואגת לה-קיקה ביחס לשלושתם. הנושא הראשון: — חקיקה שתאטור על מנהל חברה ממשלתית לעבור לתפקיד בכיר בחברה פרטית המנהלת משא-ומתן על רכישת בעלות או חלקי בעלות של חברה ממשלתית. לפי דעתי, צריך שיהיה חוק מטעם הכנסת בנושא הזה.

הנושא השני שנובע מאותה פרשה ותובע חקיקה, לפי עניות דעתי — קריטריונים של שמאות וקביעת ערכם של נכסים של חברות ממשלתיות. צריך שבעניין זה החוק יחייב מי קובע זאת, אל מי פונים בנושא זה. לבל תיקלע ממשלת ישראל או חברה ממשלתית למקרה שלומיאלי שהיא מבקשת מחברה מסוימת לאמוד את ערך הנכסים של חברה ממשלתית, ומתברר שהחברה המסוימת היא חברת-בת של אותה חברה העומדת לק-נות את המניות מן הממשלה. הנושא השלישי נוגע לחוזים ברורים. לא ייתכן שהממשלה או חברות ממשל-תיות יעשו עסקות מסחריות ללא חוים, והדבר חייב להיכתב בחוק.

עקיבא נוף (הליכוד):

אי-אפשר לחוקק חוק להיות ישרים.

שיחייב חייל ששחרר מיחידתו על-פי בקשת מפעלו לחזור ולעבוד באותו מפעל בתנאי עבודתו הקודמים, וזאת עד לסיום התקופה שבה היה משרת בצה"ל אלמלא השיחרור המוקדם.

איך אפשר להצביע נגד סעיף זה? הוא אשר אמרת. שרירות ואטימות. ואני פונה אל הבית לקבל גם הצעה זו. ועוד הצעתי כי "... הוועדה פונה אל אגף כוח-אדם בצה"ל לשוב ולבדוק בדיקה סבירה את עדכניות צידוקם של שיחרורים שניתנו לחיילי מילואים; שיח-רורים מלאים, חלקיים או העברות ליחידות בלתי-פעילות". וכי לא נתקלנו במלחמה האחרונה בתופעה שפגעה נמרצות במוראל של העדר שוויון בנטל? האם אין לפחות פנייה כזו בגדר מינימום שבמינימום שניתן לעשות?

ועוד, לנושא רשות השידור בשעת חירום. הרוב בוועדה מברך את רשות השידור וקובע: "פעולות רשות השידור נעשו ביעילות, ובזכותן הושגו התוצאות החיו-ביות של שידורי הראדיו והטלוויזיה". על אלה ראיתי חובה של כבוד לעצמי לציין את הסיכון האישי וגילויי הגבורה של האדם האחורי המגנון, של התככים והש-דרים. האם את זאת היה צריך למחוק? האם נגד זה יצביע היום הבית?

יתר על כן, חייל הנפגע, חל עליו ביטוח, והוא ומשפחתו, לפחות, אינם סובלים חרפת רעב בשל אותה פגיעה. המצב כיום הוא כי כתב שידורי ישראל "המכסה" את המלחמה בשליחות הציבור, אם הוא נפגע, אין לו ביטוח ואין זכויות.

אני מציע לתקן את המצב הזה ולהחיל על שדרי קול ישראל ביטוח החל על חיילים. בוועדה פוענגו, לזה, בין היתר אלה המתימרים להיות מנהיגי פועלים, יושבת-ראש ועדת העבודה — אני מנית, מחוסר ידיעה. היום נתונה להם ההזדמנות לתיקון השגגה. אפילו לא יצטרפו אלי בחלקים אחרים של הצעתי המדברים על החובה שחלה על כתבי רשות השידור לדווח הודעות של דובר צה"ל, על תמיד שיקפו את מלוא המציאות. ושוב, בנושא ביטוחי שער. הצעתי היא כזו: "הוועדה תובעת מתן קריטריונים אחידים ופומביים לביטוחי שער". למה לא קריטריונים אחידים, פומביים וגלויים? ויתכן ויש בממשל מי שמעוניין בהמשך המצב של קריטריונים שונים, של איפה ואיפה, של חוסר אחידות, של נסתר, של פרוטקציוניזם, של העמדת עם שלם בתור אצל השליט, לקבלת טובות-הנאה תמורת נאמנות. כי כשאין קריטריונים אחידים, כשאין אפשרות פומבית ברורה לתבוע זכות, המסקנה היא שיעבוד. זה פתח לשחיתות. זהו לדעתי מוקד הנושא — אם תהיה זו ועדה הנהוגת לפי קריטריונים פוליטיים בלבד, או כפי שאני מקווה, תהיה זו ועדה של חברי כנסת, שעדיין מסוגלים, מפעם לפעם, כי סומך יעלה בלחיהם, המסוגלים להודעוץ ולזעזע. בכך תיבחן הוועדה, ומתוך כך ייקבע ערך מסקנותיה.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, אחרון המשתת-פים בדיון.

מאיר פעיל (מוקד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שומע בפעם השנייה סיכום ודו"ח של הוועדה לביקורת המדינה. בפעם

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון)
(פעיל, נוף, ישעיהו, אביעד יפה) —

מאיר פעיל (מוקד):

חבר-הכנסת נוף, אני מצטער מאוד. על-פי שיטה כזו אין צורך בחוקים.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני מחוק את דעתך שצריך לחוקק חוקים כאלה, אבל פשוט אי-אפשר לעשות.

מאיר פעיל (מוקד):

הדרך היחידה, אולי לא היחידה, אלא העיקרית לקיים ועדה זו למען תיהפך למוסד ביקורת יעיל, היא ליוזום חקיקה על סמך מצאיה ועל-ידי כך לצמצם את ממדי השגיאות והפתחים לשחיתות. יהיה ערך חשוב לכך אם לאחר דו"ח מבקר המדינה ולאחר בירורי הוועדה לביקורת המדינה תבוא הוועדה לכנסת מצויידת בממצאי אים שלה ובהצעת רשימת חוקים שהיא מציעה, כדי לצמצם את ממדי המשגים והשחיתויות.

והיה לפי עניות דעתי, דרך-המלך. אני מוכן להסכים לדעתו של חבר-הכנסת נוף, שכדאי שהוועדה, כדי שיהיו לה שיניים חדות יותר, תקבל מדי פעם סמכות או תנהג כוועדת חקירה. אבל אני סובר שהוועדה לביקורת המדינה חייבת לאמץ לה מטטאליות ונוהגים לא דווקא של ועדת חקירה, אלא הרבה יותר — של ועדת חקיקה, אפילו בנסיבות הקיימות של הכנסת, כשחלק מהצעות החוק שהוועדה לביקורת המדינה תרצה להגיש יצטרך להיות על חשבון מכסות הצעות החוק של הסיעות או של חברי הכנסת באופן פרטי. אפילו כך, עד שישונו תקנון הכנסת וחוקתה, ראוי שיהיה דבר כזה. ואז נדמה לי שהוועדה לביקורת המדינה תנקוט סגנון ותגיע לממדים עמוקים יותר של ביקורת אמיתית.

אשר להצעותיך הענייניות לגבי חוק זה או אחר, ועדת חקירה וכדומה — באמת כך אמרנו בוועדה. אני בכל אופן חוזר ואומר: כל אחת מן ההצעות שהגשתי — נכונה יותר או נכונה פחות — היא הצעת חוק, ואין זה נושא לוועדה לעבד הצעת חוק. אתה ואני כחברי כנסת רשאים להגיש הצעת חוק להקים ועדת חקירה, להסמיך את הוועדה לענייני ביקורת המדינה כוועדת חקירה. אני מקווה שהכנסת לא תקבל זאת, אבל הזכות להציע זאת קיימת. אין זה תפקידה של הוועדה לביקורת המדינה. וכשאתה הצעת זאת, ברור שהוועדה הצביעה נגדך. לכן אמרתי שהיא הצביעה נגד הצעה זו.

לחבר-הכנסת גולן אני רוצה לומר: צדקת בקשר לסעיף 7, עבודות בינוי. אבל למעשה כללנו את הסיכום ברוח דבריך, כתבנו שהוועדה בדעה אחת עם מבקר המדינה, שעבודות שניתן להזמין בדרך של מכרז יימסרו בדרך זו, וזה"ל חייב לבצע זאת. יש לנו גם דיווח של נציג הממשלה שצה"ל קיבל עליו לבצע זאת. אני רוצה לומר שהיטבת לעשות שענית לחבר-הכנסת מודעי. גם אני רשמתי לי זאת. הוא לא שמע את דבריך, קיוויתי שהוא ישמע אותי. הוא היה צריך לשמוע את המובאות בדבריך מפי מבקר המדינה בדין-וחשבון שלו מס' 23, לא מס' 24 שעסקנו בו, "שלא להכיר בהתקדמות שנעשתה במינהל הציבורי בישראל — הרי זה להיות כפוי-טובה". חבר-הכנסת מודעי אינו שומע את דברי, וצר לי על כך, כי אני רוצה לומר לו כמה מלים חריפות.

עקיבא נוף (הליכוד):

הוא לומד כעת ערבית.

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

זה חשוב מאוד, אבל זה גם משפיע על עבודת הוועדה לביקורת המדינה.

מאיר פעיל (מוקד):

אתה יכול להגיד לו את המלים החריפות בערבית.

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אתחיל בסיפור שאינני אחראי לכך שהוא אמיתי, אבל זהו סיפור שמוסר-ההשכל שבו מאלף ביותר. חבר-הכנסת לשעבר סנה, עליו השלום, היה מטובי הגואמים בכנסת. מספרים שפעם השאיר על שולחנו את הנאום שלו. היה מס שמצא את הנאום וקרא בו בין השורות.

הדרך היחידה, אולי לא היחידה, אלא העיקרית לקיים ועדה זו למען תיהפך למוסד ביקורת יעיל, היא ליוזום חקיקה על סמך מצאיה ועל-ידי כך לצמצם את ממדי השגיאות והפתחים לשחיתות. יהיה ערך חשוב לכך אם לאחר דו"ח מבקר המדינה ולאחר בירורי הוועדה לביקורת המדינה תבוא הוועדה לכנסת מצויידת בממצאי אים שלה ובהצעת רשימת חוקים שהיא מציעה, כדי לצמצם את ממדי המשגים והשחיתויות.

והיה לפי עניות דעתי, דרך-המלך. אני מוכן להסכים לדעתו של חבר-הכנסת נוף, שכדאי שהוועדה, כדי שיהיו לה שיניים חדות יותר, תקבל מדי פעם סמכות או תנהג כוועדת חקירה. אבל אני סובר שהוועדה לביקורת המדינה חייבת לאמץ לה מטטאליות ונוהגים לא דווקא של ועדת חקירה, אלא הרבה יותר — של ועדת חקיקה, אפילו בנסיבות הקיימות של הכנסת, כשחלק מהצעות החוק שהוועדה לביקורת המדינה תרצה להגיש יצטרך להיות על חשבון מכסות הצעות החוק של הסיעות או של חברי הכנסת באופן פרטי. אפילו כך, עד שישונו תקנון הכנסת וחוקתה, ראוי שיהיה דבר כזה. ואז נדמה לי שהוועדה לביקורת המדינה תנקוט סגנון ותגיע לממדים עמוקים יותר של ביקורת אמיתית.

היו"ר י. ישעיהו:

האם דובר הוועדה רוצה להשיב?

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
כן.

היו"ר י. ישעיהו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יפה, בשם הוועדה.

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אדוני היושב-ראש, ברשותו של חבר-הכנסת בדר, יושב-ראש הוועדה, אשאיר את התשובה לדבריו לסוף התשובה, כי זה היה הניתוח המקיף ביותר של פעולות הוועדה. לשאר חברי הכנסת אענה רק בראשי פרקים, שכן אי-אפשר להאריך בתשובות. אלך מן האחרון לראשון.

אני רוצה לומר לחבר-הכנסת פעיל: אני מקבל את דעתך — את תוכן הדברים, לא את הניסוח — שיש צורך להוסיף שיניים לוועדה. נדמה לי שאמרנו זאת בדברי הפתיחה. אנהגו גם עוסקים בזה.

אשר לשינוי חוק מבקר המדינה, שכחתי או לא הספקתי לומר זאת. הוועדה החליטה למנות ועדת-משנה המורכבת מכל הסיעות המיוצגות בוועדה, ללא סמכות החלטה, שתעבד הצעות לתיקון חוק מבקר המדינה, ואולי הצעות אלו יסיפון כוח ומשקל לוועדה עצמה.

לחבר-הכנסת נוף אני רוצה לומר: אני מסכים אתך שהוצדק חלק מן התקוות לגבי הדיונים, ולא

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (דיון) — (אביעד יפה, ישעיהו, אולמרט, נוף) —

שמוטב היה להגיע למסקנות משותפות. אין זה טוב שבוועדה לביקורת המדינה היו שתי סידרות של מסקנות. אני חושב שבידך, כיושב-ראש הוועדה, לנסות להגיע למירב של תמימות-דעים לגבי המסקנות. הב-טחנו את שיתוף-הפעולה שלנו בעבר, ונעשה זאת גם בעתיד. אנו שותפים להערכתך שהוועדה לענייני ביקורת המדינה היא ועדה שצריכה להיות מעל למפלגות. היא צריכה להוסיף "שיניים" למבקר המדינה כדי שיוכל לעקוב אחרי ביצוע מסקנותיו, ואף לתת מחמאות לממשלה כאשר היא ראויה לכך, ולא להשתמש במלים חריפות, אלא בעובדות כפי שהן.

אני בטוח שמתוך הנסיון גם אתה, חבר-הכנסת בדר, תשנה את השיטה, ונוכל להגיע למסקנות משותפות לגבי הדו"ח השני, שיוגש בדצמבר.

היו"ר י. ישעיהו :

חברי הכנסת, הגענו לשעת הצבעה. תחילה אעמיד להצבעה את הצעות המיעוט לכל סעיף ואחר-כך את הצעות הוועדה.

ה צ ב ע ה

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת י. בדר
לסעיף 1 לא נתקבלו.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת ע. נוף
לסעיף 1 לא נתקבלו.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

עקיבא נוף (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, האם אפשר לקרוא לא רק את מספר הסעיף אלא גם את הנושא?

היו"ר י. ישעיהו :

לפני חברי הכנסת מונחת החוברת ובה הצעות הרוב והצעות המיעוט.

חבר כנסת המעוניין בכך, יעיין בחוברת.

אנחנו ממשיכים בהצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת י. בדר
לסעיף 2 לא נתקבלו.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת ע. נוף
לסעיף 2 לא נתקבלו.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת י. מודעי
לסעיף 2 לא נתקבלו.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת י. בדר
לסעיף 3 לא נתקבלו.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת י. בדר
לסעיף 4 לא נתקבלו.

סעיף 4, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת י. בדר
לסעיף 5 לא נתקבלו.

הצעות המיעוט של חבר-הכנסת ע. נוף
לסעיף 5 לא נתקבלו.

סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

בין השאר היה כתוב במקום מסויים בסוגריים : להרים את הקול, מפני שהנימוק אינו משכנע. אני מצטער שחבר-הכנסת מודעי הלך באותה דרך.

היו"ר י. ישעיהו :

חבר-הכנסת יפה, מכיוון שהזכרת חבר כנסת שהלך לעולמו, אני רוצה לציין שחבר-הכנסת סנה לא היה נואם מן הכתב.

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אבל לסיפור יש מוסר-השכל נכון. אני מצטער שחבר-הכנסת מודעי השתמש בכל פסוק במלים חריפות יותר כאשר היה לו פחות מה לומר באותו נושא. הוא ציטט חצאי פסוקים וחצאי עובדות, דבר שהוא גרוע יותר מלא-אמת. כדי לעשות רושם גדול, אמר : הדין-וחשבון כתוב מתוך התחמקות, עלבון להגיון הפ-שוט, עיוותים, מכשיר לעיוותים, וכו' וכו'. אלה דברי הבל. מן המובאות שציין קרא קטעים בלבד, הייתי מצטט אותן במלואן, הבאתי את החוברות, את דו"ח מבקר המדינה עצמו, את הדו"ח על תיקון ליקויים, של אגף הפיקוח הכללי של האוצר. אבל אינני רוצה להטריח את חברי הבית. לומר שבשום מקום לא נאמר ששמו לב לתיקון, הרי זה כאילו לא קרא גם את מסקנות הוועדה שהוא חתום עליהן. בכל מקום כתוב : הוועדה רושמת לפניו שהאוצר הסכים לפעול, שהאוצר פועל, שהאוצר קיבל את הפעולות. לומר שבשום מקום לא נאמר כך — אלה דברי הבל.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זה שאתה כתבת במסקנות שהאוצר הסכים לפעול...

אביעד יפה (בשם הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
אני כתבתי מפי האוצר והמבקר, וכל אחד יודע שכך נאמר. ואם בדין-וחשבון על תיקון ליקויים יש לפחות עשרים מקרים שהאוצר חוזר על אותם דברים, זו אמת. כאשר חבר-הכנסת מודעי מצטט בנוגע להנחות במס ההכנסה פסוק אחד מתוך ארבעה פסוקים של דו"ח האוצר, אם הוא מצטט פסוק אחד מתוך קטע של מסקנות מבקר המדינה, הוא נתן תמונה מסולפת לצי-בור. אינני מבקש מחברי הכנסת מכל הסיעות אלא לקרוא את מה שנאמר בעמ' 15 של הדין-וחשבון : "מבקר המדינה מבקש לעשות את הצעדים הדרושים לשם שילובן של המסקנות במסגרת חוקית." אומר חבר-הכנסת מודעי : כשהארץ נשרפת, כשהכלכלה בוע-רת, הולכים לעשות חוק. זה שביקש המבקר, עונה על כך נציג האוצר : הוקם ועדה לעיבוד החומר לשם החלפתו בתיקון החוק. פה חבר-הכנסת מודעי שם נקודה. אבל האוצר ממשיך ואומר : חלק כבר הוגש לחקיקה, תיקון מס' כך וכך בפקודת מס הכנסה, חלק כבר נעשה, עובדה הצעת חוק. את כל זה שכח חבר-הכנסת מודעי.

אלו רק דוגמות לכך שחבל להתווכח עם ניסוח כזה של טענות נגד הביקורת והפעלת הביקורת.

אני מצטרף לדבריהם של חברי-הכנסת מלמד ושמיר על הצורך להקפיד ביתר תשומת-לב על מסקנות מבקר המדינה בענייני הבטחון, כדי למנוע חס וחלילה חזרות על חוסר תשומת-לב להערות שהיו בעבר.

הרשוני נא לסיים את דברי התשובה שלי בדברים לחבר-הכנסת בדר. חברי הכנסת, אני מסכים אתך

— סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה (ישעיהו); התנגדות הוועדה הממשלה בדבר החלת דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973 (ישעיהו, קשת, ארידור, ברעם, לנדאו) —

הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 11 לא נתקבלו.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת ע. נוף
לסעיף 11 לא נתקבלו.
סעיף 11, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 12 לא נתקבלו.
סעיף 12, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 13 לא נתקבלו.
סעיף 13, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 14 לא נתקבלו.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת ע. נוף
לסעיף 14 לא נתקבלו.
סעיף 14, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 6 לא נתקבלו.
סעיף 6, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 7 לא נתקבלו.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת ע. נוף
לסעיף 7 לא נתקבלו.
סעיף 7, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 8 לא נתקבלו.
סעיף 8, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 9 לא נתקבלו.
סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעות המיעוט של חברי הכנסת י. בדר
לסעיף 10 לא נתקבלו.
סעיף 10, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה. התנגדות הוועדה הממשלה בדבר החלת דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973 *

ומה תפקידו של משרד הבריאות בחוק זה? תפ"קידו — הגדלת תקציבן של קופות-החולים, והרי דומני, כשני שלישים של תקציבי קופות-החולים מכוסים על-ידי המדינה. לשם מה, חברי הכנסת, שני משרדים ממשלתיים שיטפלו בחוק?

יורם ארידור (הליכוד):
מה יעשה שר הבריאות?

בן-ציון קשת (הליכוד):
לשם מה שני משרדים ממשלתיים שיטפלו בחוק?
כי משרד הבריאות נמסר לנציג מפלגת המיעוט במערך, ולכן דרוש לו שותף ממפלגת הרוב במערך. לו עמד בראש משרד הבריאות איש מפלגת העבודה, בטוחני שהעניין כולו היה נמסר למשרד הבריאות. אינני בא להגן על כבודו של שר הבריאות ...

שרי-העבודה מ. ברעם:
למה? תגן עליו.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אומר לך, אדוני השר, למה לא אגן: נדמה לי שבתקופה האחרונה אין לשר הבריאות הרבה זמן לטיי-פול בענייני בריאות.

חיים לנדאו (הליכוד):
הוא לומד מדיצינה, הוא לומד רפואה.

בן-ציון קשת (הליכוד):
הוא מרבה מאוד לטפל בסכנות העלולות לבוא על המדינה מבפנים, הוא עומד על משמר הדמוקרטיה

היורף י. ישעיהו:
בוה אישרה הכנסת את סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדו"ח מס' 24 של מבקר המדינה.

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף י' של סדר היום: הצעות סיעת הליכוד וסיעת חזית דתית תורתית שלא יחול דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973. רשות הדיבור לחברי-הכנסת קשת, להנמקת ההצעה.

בן-ציון קשת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו מתנגדים להצעת הממשלה להחיל את דין הרציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות תשל"ג—1973, ואנסה להסביר למה באה התנגדותנו זו. אין זה חוק בריאות ממלכתי, אלא חוק לחיזוק קופות-החולים. אין זה חוק שבא לפתור את בעיות הבריאות, אין זה חוק שבא לקצץ בהוצאות מיותרות ועל חשבון זה לשפר את רמת הטיפול הרפואי. אין זה חוק שבא לבטל כפילויות וביזבוז, אלא זה חוק הבא להגבירם. אין זה חוק שבא לשחרר את האזרח מן התלות בקופות-החולים מפלגתית-פוליטית, אלא להיפך: הוא מחייב את האזרח להשתייכות זו.

יש שתי נקודות חיוביות חשובות בחוק, והן: (א) כל אזרח יהיה מבוטח. (ב) תבוטלנה ההגבלות. אבל הדרך שוב אינה ממלכתית אלא ביצירות קופת-החולים. חוק ביטוח בריאות ממלכתי צריך היה להביא את קופות-החולים לחיק המדינה, ואילו אתם החלטתם להעי-ביר כל אזרח המדינה לחיק קופות-החולים.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו
— התנגדות הוודעת הממשלה בדבר החלת דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973
(קשת, ארידור, נוף, לנדאו) —

יורם ארידור (הליכוד):
את זה שר הבריאות מסתיר כאשר הוא קורא קריי-
את-ביניים. לא צריך להסתיר.

חיים לנדאו (הליכוד):
הדבר העיקרי הוא הביובו של מאות מיליונים על-
ידי קופות-החולים בכוונה תחילה למטרה מפלגתית.

בן-ציון קשת (הליכוד):
חברי-הכנסת לנדאו, אתה מבזבז את זמני.

מכיוון שאין לי זמן רב, אני קופץ מסעיף לסעיף והגעתי לסעיף 75, ובו נאמר: "המדינה רשאית להש-
תתף בתקציב קופות-החולים בסכומים שאושרו למטרה
זו בתקציבה". וזה הולם את המבוא אשר שם נאמר:
"החוק יגביר את עזרת הממשלה לקופות-חולים".

המועצה לביטוח בריאות: אדוני שר הבריאות,
למה דרושה מועצה לביטוח בריאות? קיימת מועצה
ציבורית לענייני בריאות שהוקמה על-ידי שר הברי-
אות, למה דרושה המועצה? ובכן, המועצה הזאת דרו-
שה מכיוון שבחוק נאמר: "ובלבד שמחציתה יהיו נציגי
קופות-חולים". התמונה ברורה, המעגל נסגר. בהתאם
לחוק תקום מועצה לביטוח בריאות, מחצית חבריה הם
נציגי קופות-חולים. אנא, חברי הכנסת, הגידו לי מי
ישלוט על הבריאות במדינה הזאת? — משרד הברי-
אות? הממשלה? המדינה? או קופות-החולים?

מה תפקידיה של המועצה הזאת? — אקרא רק
שני תפקידים: (א) "ייעוץ והמלצה לשרים בדבר רצ-
עות התקציב של קופות-החולים". רבותי, אתם מתארים
לעצמכם איזו המלצה תיתן מועצה המורכבת לפחות
מ-50% של נציגי קופות-חולים בנוגע לתקציב. (ב)
"ייעוץ לשרים ולממשלה בכל עניין אחר והקשור בכי-
צוע חוק זה". כאן סתם המחוקק, אבל כדי להבטיח את
עצמו הוא כותב: בכל דבר אחר. זאת אומרת, בכל
עניין ועניין הנוגע לבריאות העם — מועצה זו יש לה
מה להגיד; ואנא, אל תשכחו: 50% הם נציגי קופת-
החולים.

ובכן, בסעיף 84 כתוב במפורש: "ובלבד שמחציתה
יהיו נציגי קופות-חולים ונציגי אירגוני העובדים". רבו
תי, אין זה עוד 50%. כי בין נציגי אירגוני העובדים
יש נציגי אותה קופת-חולים. ובכן, הרוב במועצה זו
הוא של קופת-חולים.

יש גם קרן השוואה. לא אכנס לפירוט. אקרא רק
סעיף אחד: "הנהלת קרן השוואה תהיה של שבעה חב-
רים, והם — המנהל הכללי של משרד הבריאות, נציג
שר העבודה, נציג שר האוצר, ארבעה נציגים של
קופות-חולים". מבין שבעה חברים — רק ארבעה נציגי
קופת-חולים.

ובכן, חברי הכנסת הנכבדים, המצב ברור: אין זה
חוק ביטוח בריאות ממלכתי — זה נושא יפה, טוב
וחשוב אשר לקחת את, סירסתם אותו, שיניתם את
מטרתו, ובמקום לחזק את הבריאות במדינה — עשיתם
את הכול כדי לחזק מוסד שהוא אירגוני, מפלגתי,
פוליטי, בכל אופן לא ממלכתי.

מה התפקיד הממלכתי של הממשלה, במקרה זה
של משרד הבריאות? — משרד הבריאות ובראשו כבוד
השר יהיו מתווכים ומזרימי כספים. זה הכול. מתווכים

של המדינה, ולכן אין לו הרבה זמן לטפל בענייני
בריאות.

יורם ארידור (הליכוד):
זו דווקא תרומתו לבריאות.

בן-ציון קשת (הליכוד):
אך לא על השר שסייב אני בא להגן, אלא על
מוסד ממלכתי ששמו משרד הבריאות, אשר ממנו נלק-
חות אותן סמכויות שצריך היה להעניקן לו.

הבה נבדוק עכשיו את החוק לפי מה שכתוב בו.
במבוא לחוק כתוב בין היתר: "לעומת זאת תהא כל
קופת חולים רשאית, אם היקפה ואמצעיה מאפשרים
זאת, לתת שירותים נוספים על מינימום החובה". הרמז
ברור מאוד: יש כמובן רק קופת חולים אחת שיכולה
לתת לחבריה יותר מן המגיע לאורח במדינה, וכמובן
כדאי שוב להצטרף לאותה קופת חולים שתיתן לחבריה
יותר. ואני שואל: למה? למה תהיה חלוקה בין האז-
רחים? אם אורח ירצה להצטרף לקופת-חולים אחרת,
לפי הצעתכם, הרי קיימת סכנה שלא יקבל אותן הטבות
שתיתן לו קופת חולים מסויימת אשר היקפה ואמצעיה
— ואומר בסוגריים: הבאים מן המדינה — מאפשרים
לה לתת שירותים נוספים.

אני ממשיך: החוק מגביר את עזרת המדינה לקו-
פות-החולים. זהו חוק ביטוח בריאות? לזה אתם רוצים
להדביק את תו הממלכתיות? לכך שהחוק אומר שיגביר
את עזרת המדינה לקופות-החולים?

בסעיף 39(א) נאמר: "נערך בין קופת חולים לבין
אירגון ארצי המורשה לכך בתקנונו או בחוקתו הסכם,
שלפיו כל חבריו מבוטחים ביטוח בריאות בקופת חולים,
בין שההסכם נערך לפני תחילתו של חוק זה ובין לאחר
מכן, רואים חבר אירגון כמבוטח באותה קופת חולים".
דבריו ההסבר כתוב במפורש: "קופת חולים רשאית
לערוך הסכם בדבר הצטרפות קולקטיבית של חברי
אירגון ארצי כללי, ורואים הצטרפות זו כהצטרפות
אישית של כל אחד מן החברים". זאת אומרת, אם אדם
עובד באיזה מקום מאורגן והוועד שלו עושה הסכם עם
קופת-חולים, איננו רשאי עוד לבחור באותה קופת-
חולים שירצה בה, ויהיה חייב להשתייך לאותה קופת-
חולים שקבע הוועד. וזה, לאחר סעיף המדבר על חופש
בחירה.

"תעודה של שר הבריאות או שר העבודה שאירגון
פלוגי הוא אירגון ארצי-כללי תמשך ראה לדבר". זאת
אומרת, תפקיד שר הבריאות ושר העבודה לתת את
התותמת: אתה, הפועל משה ברעם, חייב להיות חבר
קופת-חולים פלוגית, מכיוון שהאירגון שלך הצטרף
באופן קולקטיבי לקופת-חולים פלוגית.

עקיבא נוף (הליכוד):
משה ברעם עושה זאת מבחירתו האישית.

שרי-הבריאות ו. שם-טוב:
יש סעיף אחר המאפשר לכל אדם להחליף קופה.

בן-ציון קשת (הליכוד):
חברי-הכנסת קשת שהוא יכול להחליף כעבור שנה,
וכך הלאה, וכך הלאה.

— התנגדות להודעת הממשלה בדבר החלת דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973 (קשת, לנדאו, ישעיהו, שפיטוב, גוף, ארידור, נסים, חריש) —

לחוק אשר נתקבל בכנסת הקודמת בקריאה ראשונית הוקדש מירב המאמץ, כדי שיוכח חוק ביטוח בריאות מקיף הפותר את הבעיה.

האם אפשר לומר שחוק ביטוח בריאות, שנתקבל בקריאה ראשונה בכנסת הקודמת, נתקבל בפוזיות, או הוכן בדחיפות?

יורם ארידור (הליכוד):
אפשר לומר.

שר-הבריאות ו. שפיטוב:
רק מי שיש לו שיקולים פוליטיים יכול לומר שהחוק הוכן בדחיפות ובפוזיות.

מקרה שני שבו מוצדק לא להחיל את חוק הרציפות הוא המקרה שלא נתקיים דיון...

משה נסים (הליכוד):

על איזה סעיף בחוק אתה מבסס את דבריך, אדוני השר? אין לכך שורש בחוק.

שר-הבריאות ו. שפיטוב:
המקרה השני שבו אין מחילים את חוק הרציפות...

משה נסים (הליכוד):

כבוד השר אומר דברים שאין להם בסיס בחוק.

מיכאל חריש (המערך):
מותר להתבסס גם על ההגיון.

שר-הבריאות ו. שפיטוב:

המקרה השני הוא כאשר לא קויים דיון מספיק, או לא נתעוררה המודעות של הציבור להצעת החוק. אני סובר שעדיין לא היה חוק, במידה שאני זוכר, שניתן לו פירסום במידה כזו. ונתקיים סביבו דיון ציבורי נרחב כלגבי חוק ביטוח בריאות.

חיים לנדאו (הליכוד):

הבעיה היא התוכן, השחיתות הציבורית שיש בו, ביזוב כספי הציבור שיש בו, השירות הרע שיש בו.

שר-הבריאות ו. שפיטוב:

ידוע לי שסיעת הליכוד החליטה לפעול פעולת תגמול על הצהרותיו המדיניות של שר הבריאות שאינן מוצאות חן בעיניו, וחבריה החליטו לעשות פרובוקציה.

חיים לנדאו (הליכוד):

הצהרותיך לא עשו שום רושם, ואיש איננו מת-ייחס אליהן.

שר-הבריאות ו. שפיטוב:

זה לא יועיל, אני את דברי אומר. שתי סיבות אלה אינן קיימות.

והסיבה השלישית — חוק ביטוח בריאות, רבותי חברי הכנסת, הוא אחד החוקים החשובים ביותר בתחום החקיקה הסוציאלית שנתקבלה בכנסת הקודמת. קודם כולל, הוא נותן לאזרחי המדינה הישגים מרשימים מבחינה סוציאלית. הוא מבטח במסגרת ביטוח בריאות 15% מן האוכלוסיה שעד היום לא היו מבוטחים כלל בביטוח בריאות. הוא מבטל את ההגבלה של המחלות, כאשר יתקבל החוק, יהיה כל אזרח במדינת ישראל,

בין האזרח לבין קופת-החולים, ומזרימים כספים לקופת החולים. שום השפעה לא תהיה לא למשרד הבריאות ולא לשר הבריאות. אינני יודע מה יגיד שר הבריאות, בטוחני שהוא יודע כי אכן צדקתי.

סיעת הליכוד תגיש בקרוב חוק לביטוח בריאות ממלכתי. אני מקווה שלהצעתנו יצטרפו חברי הכנסת גם מסיעות אחרות. בשעה שאנו מציעים לא לקבל את הצעת הממשלה, אני מבקש אתכם — אל תשתמשו בניי-מוק שאנו יוצאים נגד חוק בריאות לעם. כבר שמעתי מדברים: נפרסם אתכם מתנגדים. אם נבדוק את העבר, יתברר מי היו אלה שלחמו כל השנים למען חוק בריאות ממלכתי ומי התנגד לו. אדרבה. נסתום, נתחיל מחדש, נבדוק את העניין מיסודו. ייתכן שנמצא דרך לחוקק חוק בריאות ממלכתי אשר יהלום באמת את צרכי העם בתחום הבריאות.

חיים לנדאו (הליכוד):

הערה לשר הבריאות לפני שיעלה לדוכן, לדעתך, כל המגיש חוק זה מגיש חוק שחיתות ציבורית בישראל, ועליו לדעת זאת.

הי"ר י. ישעיהו:

חבר-הכנסת לנדאו, זה מחוץ לכל סדר בכנסת; אין זה לא במקומו ולא בזמנו.

אני שואל מי ממנך את ההצעה מטעם סיעת חזית תחית תורתית? אני מבין שחברי הסיעה אינם באולם. רשות הדיבור לשר הבריאות.

שר-הבריאות ו. שפיטוב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת חוקקה את חוק רציפות הדיון מתוך רצון לאפשר רציפות בחקיקה, למנוע עיכובים מיותרים ולהבטיח קצב סביר של חקיקה. אותה כנסת, כאשר קיבלה את חוק הרציפות, איפשרה לכנסת במקרים מסוימים גם להחליט על אי-הכללת חוק מסויים במסגרת חוק הרציפות. ומה היתה כוונת המחוקק? הכוונה היתה שבשני מקרים רצוי שהכנסת תחזור ותדון בחוק שכבר עבר את הקריאה הראשונה בכנסת הקודמת. מקרה ראשון הוא כאשר חוק הוכן בפוזיות, הוכן בדחיפות והובא לכנסת ללא הכנה מספקת.

עקיבא נוף (הליכוד):

מי קובע זאת?

שר-הבריאות ו. שפיטוב:

הכנסת עצמה קובעת. לכן אני מגסה להראות שה-מקרה שאנו דנים בו איננו מקרה כזה.

על חוק ביטוח בריאות התחייבו כל הממשלות בישראל משנת 1948 ועד עכשיו. ב-1949, מיד אחרי קום המדינה, הוגש לממשלה ולציבוריות הדו"ח של ד"ר קנב, ממכתבני החקיקה הסוציאלית של מדינת ישראל. בשנת 1958, לאחר דיונים והכנות, הוגש דו"ח שני על-ידי אותו ד"ר קנב על חוק ביטוח בריאות. בשנת 1968 הוקמה ועדה-של מומחים, הידועה בשם ועדת חושי, והיא הכינה את כל החומר הדרוש לאתר לימוד יסודי של הנושא כדי להכין טיוטה של חוק ביטוח בריאות.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— התנגדות הודעת הממשלה בדבר החלת דין רציפות על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973 (שם טוב, נוף, קשת, אולמרט, לנדאו, ישעיהו); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (ישעיהו, לורך) —

שר-הבריאות ו. שם טוב :

חבר-הכנסת שוסטק לא אמר שזו שחיתות, הוא אמר שיש בכך בשורה חשובה לאזרחי ישראל.

בן-ציון קשת (הליכוד) :

מאז חזר בתשובה והצטרף לליכוד.

שר-הבריאות ו. שם טוב :

אתם נתפסתם לעמדה מוטעית. עכשיו שמעו נא. אצטט עוד חבר כנסת אחד, שהיום התנגד להחלת חוק הרציפות. הנה מה שאמר על אותה הצעת חוק לפני שנה : "לפי הצעת חוק זו, מתרחבת לאין שיעור מסכת החקיקה בתחום הביטוח הסוציאלי שלנו ושירותי הר" יוחה שהמדינה מעניקה לתושביה. אנחנו רואים בהצעה זו הישג גדול, ואני מברך את כל הגורמים אשר תוך מאמצים ויגיעה הספיקו לסיים את המלאכה והביאו לפני הבית הצעת חוק מעובדת יפה. טוב וחשוב שאופ" שר לנו, לכנסת הזאת, לדון לכל הפחות בקריאה רא" שונה בהצעת חוק זו". זאת אמר חבר-הכנסת ורדיגר, שיחד אתכם מציע לא להחיל את דין הרציפות על הצעת חוק זו.

רבתי, האזרח הישראלי ידון אתכם על כך שאתם מערערים על הצעת חוק מפואר כזה, שמשפר מצבו של האזרח ומבטיח ביטוח בריאותי לכול.

חיים לנדאו (הליכוד) :

אתה נותן יד לביזבוז מאות מיליונים מכספי האזרח — הכול למען המפלגה.

הי"ר י. ישעיהו :

חבר-הכנסת לנדאו, אתה מפריז. אני מבקש שקט. הגיעה השעה להצביע.

ה צ ב ע ה

בעד הצעות הליכוד וחזית דתית תורתית
שלא להחיל דין הרציפות על הצעת

חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973 — 28

נגד — 49

ההצעות לא נתקבלו.

הי"ר י. ישעיהו :

דין הרציפות יחול על הצעת חוק ביטוח בריאות, תשל"ג—1973.

1. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין ההחלטה להתיר הצגת הסרט "ישו כוכב עליון". כן הונחו מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה על הנושא : "הדאגה לשטחי קרקע לשם פתיחת בתי-עלמין בגוש דן".

ללא הבדל מעמד, מבוטח מפני כל מחלה בכל קופת-חולים שירצה.

עקיבא נוף (הליכוד) :

איך אתה מסביר את העובדה שבית-החולים בילינג' סון מקבל 8 מיליון לירות יותר מאשר בית-החולים "תל-השומר", שיש לו מספר גדול יותר של מיטות? ההסבר הוא בשיקול מפלגתי, שלפיו אתה מעדיף בית-חולים לא-ממשלתי על פני בית-חולים ממשלתי.

שר-הבריאות ו. שם טוב :

אני מתפלא מאוד שחברי האופוזיציה עשו טעות מבחינתם בקבלם עליהם את האחריות לעכב את קבלת החוק אפילו ביום אחד.

שמעתי קריאת-ביניים של חבר-הכנסת לנדאו, שזהו חוק השחיתות. חבר-הכנסת קשת אמר שזהו חוק דרא-קוני.

בן-ציון קשת (הליכוד) :

אולי הייתי אומר זאת, אבל לא אמרתי.

שר-הבריאות ו. שם טוב :

אמרת משהו דומה לזה.

ומה אוכל לעשות, בכנסת יש סטנוגראמה, ואקרא מה אמר חבר כנסת מסיעת הליכוד בדיון שהתקיים לפני שנה, כאשר הובאה הצעת החוק לקריאה ראשונה. אותו חבר כנסת אמר, ואני מצטט : "אין ספק שבשביל האזרח במדינה, המבוטח כיום בקופת-החולים, ואשר יהיה מבוטח גם בעתיד, יש בחוק הזה משום בשורה...".

בן-ציון קשת (הליכוד) :

בשורה רעה.

(ק ר י א ה : מי היה אותו חבר כנסת ?)

שר-הבריאות ו. שם טוב :

היה זה חבר-כנסת שוסטק שאמר את הדברים האלה. הוא לא אמר "בשורה רעה". הוא אמר שיש בחוק משום בשורה. והוא הוסיף ואמר : "על כל פנים יש בו משום דבר משמח".

אהוד אולמרט (הליכוד) :

עמדתו של חבר-הכנסת שוסטק היא הלאמת קופת-החולים.

הי"ר י. ישעיהו :

נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכיר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו

ז. חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

מתייחסת לשיעור המילווה החל על פרמיות, על פריון עבודה, על שכר בעד עבודה בשעות נוספות ובמשמרות לילה. אני מציע להעמיד את שיעור המילווה על 8.5% במקום 10%.

בתקופת המלחמה הוטל מילווה מלחמה בשיעור 7% על כל מרכיבי השכר, לרבות פרמיות, פריון עבודה ושכר בעד שעות נוספות ומשמרות לילה. המילווה התקבל בהבנה על-ידי ציבור העובדים, ונעשה בתיאום ובהסכמה עם ההסתדרות הכללית. מאז הוטל מילווה נוסף, וציבור העובדים נדרש לתרום את חלקו במאמץ המתבקש לפי המדיניות הכלכלית החדשה. ואכן ציבור העובדים היה הראשון והזו הראשון התורם את חלקו בתחום זה. אך כל היטל חדש על מרכיבים אלה של השכר יש לו השלכות שליליות על מאמציו של הפועל להשתלב במערכת ההסדרים הבאים להבטיח הפעלה תקינה ומלאה של הייצור. כל עומס נוסף על מרכיבים אלה מפחית את הכדאיות של מאמץ נוסף הנדרש מהעובד השכיר למען העלאת התפוקה והפריון, שהמשק כה זקוק להם.

כעדות לכך אצטט ידיעה, שהתפרסמה היום בעתון, כי תעשיינים צעירים קובלים על כך ששיעורי המסים הם כאלה שעובדים אינם רוצים ולא כדאי להם לעבוד שעות נוספות או במשמרות לילה.

בזמנה הועלתה בוועדת הכספים הצעת פשרה של יושב-ראש הוועדה, חברי-הכנסת קרגמן, להטיל מילווה כולל בשיעור 8.5%. הצעה זו היתה מתקבלת על-ידי העובדים וההסתדרות. לפי הצעה זו לא ישלמו העובדים מילווה מהתוספת האחרונה של 2.25%, וכן רק מחצית התוספת הקודמת של 3%, שניתנה מעל למילווה הראשונה של 7%. הכוונה היתה כי על פריון עבודה, שעות נוספות ומשמרות לילה ישלמו 8.5% בלבד. הצעה זו לא קיבלה רוב בוועדה מסיבות שונות.

אין כל ויכוח שהפרמיות והשעות הנוספות חייבות להיות מציאותיות, ריאליות ונכונות. ואכן רוב רובו של ציבור העובדים גוהג כך, ואם יש חריגים הרי שהם אינם הכלל. כלל העובדים תורם את חלקו למשק בהתאם לגורמות מרדות על-ידי המכון לפריון העבודה. אני רוצה מכאן לדחות מחשבה שהועלתה על-ידי חברי-הכנסת קורפו ולומר כי לא ייתכן לקבל את הטענות ששעות נוספות אלה יאשרו על-ידי המכון לפריון העבודה בודה בחוק זה בלבד. הדגש הוא בחוק זה בלבד, בעוד שכל יתר התוקים, כמו פקודת מס הכנסה ויתר המילווה, אין בהם הוראה כזאת, ואי-אפשר להפעיל שתי מערכות שונות לאותה מטרה. נראה לי שההצעה להעמיד את השיעור על 8.5% היא לטובת המשק בכללו וצריך לקבל אותה במקום ההצעה, שהתקבלה, של 10%.

היו"ר י. ישעיהו:

לא היה לפני לוח ההסתייגויות. אמנם יש לסעיף 1 ו-2 הסתייגויות לחברי-הכנסת קורפו, שימק אותן בבת אחת. רשות הדיבור לחברי-הכנסת קורפו.

היו"ר י. ישעיהו:

אני מזמין את יושב-ראש ועדת הכספים להביא מטעם ועדת הכספים חוקים לקריאה שנייה ושלישית. החוק הראשון: חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שני החוקים שאביא הערב צריכים להכניס מיליארד לירות לאוצר המדינה.

בחוק הראשון — חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974 — ההכנסה הצפויה היא 750 מיליון לירות.

על שולחן הכנסת הונחו לקריאה ראשונה שני חוקים: חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), וחוק מילווה רכש, שהוצע במסגרת התכנית הכלכלית של הממשלה. בעת הדיון בוועדת הכספים סוכם למזג את שני החוקים. בהתאם לתקנות, הדבר צריך היה לקבל אישור ועדת הכנסת. ועדת הכנסת אישרה את החלטת ועדת הכספים. במיזוג יש הקלה מסויימת על משלם המס, הקלה על המעסיק, הקלה על המינהל. מיזוג זה גורם פישוט מסויים, שהוא לטובת כל הצדדים.

בעת הדיונים הכניסה הוועדה שני תיקונים בחוקים שהובאו לכנסת לקריאה ראשונה והועברו לוועדת הכספים. בשני החוקים היו תאריכים שונים, זמן תשלום שונה. לאחר שחל מיזוג קבענו תאריך אחד: המילווה ייפרע תוך 13 שנה, במקום 10 שנים ו-15 שנים לפי שתי ההצעות שהובאו לכנסת.

תיקון שני. יהיה פטור מהמילווה מי שמשלם מס הכנסה פחות מ-400 לירות בשנה — במקום 300 לירות. החישוב הוא לגשוי פלוס שני ילדים, וברור כי במשך פחה גדולה יותר יעלה הסכום בהתאם לכך. פירוש הדבר שכל מי שמשלם עד 400 לירות מס הכנסה לשנה יהיה פטור ממילווה מלחמה.

הוחלט שהמילווה בגין שעות נוספות ופרמיות יהיה בשיעור 10%, במקום השיעורים הבאים: 10%, 12%, 15%, 20%. כל זה על-פי ההכנסה החייבת במס. אדוני היושב-ראש, יש הסתייגויות לחוק זה.

היו"ר י. ישעיהו:

הסתייגות ראשונה לחוק מילווה מלחמה היא של חברי-הכנסת שחל. אם אתה רוצה לנמק, בבקשה.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, יש הסתייגות קודמת.

היו"ר י. ישעיהו:

בחוק מילווה מלחמה — אין. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שחל.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסתייגות שלי

עליו. אם נכניס זאת לגופו של החוק יישמר הדבר ונמנע על-ידי כך עקיפת של המילווה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, להנמקת הסתייגותו לסעיף 3.

יוחנן בדר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היטל זה, תוספת מילווה מלחמה, בא משתי סיבות: סיבה אחת — כיוון שההסתדרות לא הסכימה להמשך מילווה בטחון מרצון; סיבה שנייה — זאת תוספת לחוק המקורי, כיוון שהסתייגות לא הסכימה לעיקור מחצית תוספת היוקר. כדי להתגבר על התנגדות ההסתדרות להמשך מילווה המלחמה מרצון הציע שר האוצר הגדלה של 3%; כדי לקחת בערך את מחצית תוספת היוקר הציע שר האוצר הגדלה נוספת של מילווה מלחמה, וזה הוטל בדרך של מס מימון רכש.

אני רואה שאפשר להצביע בוועד הפועל של ההסתדרות פה-אחד נגד עיקור מחצית תוספת היוקר, ואפשר להבטיח רוב בכנסת בעד עיקור תוספת היוקר בדרכים אחרות. זו דוגמה — יסלח לי אדוני היושב-ראש, אבל זה כך — זו דוגמה לצביעות. כל עובד וכל פועל בישראל שמח לקבל תוספת יוקר, מכל עובד דורשים שישבח את מר משל שמנע עיקור מחצית תוספת היוקר. מר משל חוזר מאמריקה ומצהיר הצהרה מלחמתית. עדיין לא הספיק לנשום באוויר של המדינה, בישראל, וכבר מכריז: לא תהיה שום פגיעה בתוספת היוקר, נשמור על תוספת היוקר; וחברים שלו בבית זה יצביעו בעד שני חוקים שהם ביטול מחצית תוספת היוקר או אולי יותר מזה. אני רוצה להוסיף כי לגבי קאטגוריות מסוימות של השכירים, שיקחו מהם תוספת יוקר, יקחו קצת יותר ממחצית תוספת היוקר, ואילו מאקטיגוריות אחרות של העובדים קצת פחות. אי-אפשר לעשות עבודה מדויקת בנושא זה.

נדע איפוא על מה מדובר פה. נדע מה נעשה פה, ונראה מה ייצא מזה.

אדוני היושב-ראש, בהצעת התקציב, בדברי ההסבר לאומדן ההכנסות, נאמר שהמסים במדינת ישראל, מסים ממשלתיים, תשלומי ביטוח לאומי ומסים מוניציפאליים יחד יגיעו בשנת 1974 ל-62% של ההכנסה הלאומית. אומדן זה היה מבוסס על עליית הגבייה של מסים ממשלתיים בשנה זו, 1974, ב-30%. אנחנו יודעים כבר היום, לפי תוצאות הגבייה של מסים ממשלתיים בשלושת: החודשים אפריל-מאי-יוני, מסים ממשלתיים יתנו השנה, בלי מסים נוספים, רק לפי המסים שקיימים מ' באפריל, יותר מ-50% של התוספת לעומת 1973.

המסים החדשים ששר האוצר הציע לכנסת — היטל יבוא נוסף וכל המסים הישירים האלה שלפנינו — מסים אלה, לפי הערכת שר האוצר, בידע עם מה שנקרא "העמקת הגבייה" עומדים לתת לאוצר 4.5 מיליארד לירות נוספות. לפיכך, מערכת המסים תגיע בשנת 1974 ל-75% של ההכנסה הלאומית. ואם מישהו יגיד לי שזה 72%, בהתחשב בגידול ההכנסה הלאומית הנומינאלית — אינני מוכן להתווכח על זה. והמקור הטוען שזה יהיה 72% הוא רשמי מאוד. אינני רוצה לדייק יותר, אבל הוא רשמי ביותר, מוסמך ביותר ומומחה ביותר.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההצעה לפטור את השעות הנוספות, את הפרמיות ומשמרות הלילה מן המילווה התייחסו במקור למילווה אחד בלבד, וזה מילווה מימון רכש של 2.25%. על מילווה המלחמה המקורי, שנע בין 7% ל-17%, היה תשלום גם על הפרמיות, גם על שעות נוספות וגם על משמרות לילה. הוא הדין לגבי מילווה מלחמה (תיקון) שבא במקום מילווה מלחמה מרצון. גם בו לא הועלתה הבקשה לפטור את הפרמיות, השעות הנוספות ומשמרות לילה מן המילווה. הבקשה היחידה התייחסה ל-2.25% של מילווה מימון רכש. הוועדה שילבה את שלושת החוקים ואיחדה אותם לחוק אחד, ומוכן שהבקשה לפטור את הפרמיות ואת השעות הנוספות מוצדקת, אבל בשיעור מסויים ולא מעבר לגבול זה.

החשש בעניין הוא שכל הנושא של פרמיות שובש למעשה. אנחנו יודעים שבהרבה מאוד מקומות עבודה הפרמיה אינה מושתתת על נורמות מדודות ומאושרות. זה תשלום סמוי, מתחת לשולחן, ותשלום סמוי לבעלי השכר הגבוה ולא לבעלי השכר הנמוך והבינוני. אין הצדקה לכך שדווקא אלה, בעלי השכר הגבוה, יקבלו תחת מסוה של פרמיות את התוספות, בלי להפריש מהן את האחוז המינימאלי למילווה. אנחנו מדברים גבוהה גבוהה על מילווה מלחמה. הוא נע בשיעורים גבוהים מאוד המגיעים ל-22% של המיסוי, ואין הצדקה — — —

משה שחל (המערך):

התעשיינים עצמם אומרים ששיעורי המילווה, אם יוטלו, ירחיקו את הסיכויים שאנשים יעבדו שעות נוספות.

חיים קורפו (הליכוד):

אתה שומע מה שחששתיים אומרים ואני שומע מה שעובדים אומרים. כל אחד שומע מה הציבור שלו לפי נחיותו שלו. אין הצדקה לכך שדווקא משכורות אלה יהיו המשכורות הפטורות מהמס. אם נביא בחשבון שמדובר בדרגות שכר שהוועדה הציעה להטיל עליהן 12% עד 14.25%, אלה דרגות שכר בינוניות, ועל אלה נטיל את המילווה כמעט במלואו ונשחרר מהמילווה את מקבלי השכר הגבוה יותר, נדמה לי שנעשה עוול לציבור העובדים.

האמת היא שגם בוועדה היתה הצעה להסכים ל-8.5%. התנאי היחיד היה שבסעיף 2, אחרי המלים "פריון עבודה", במקום המלים: "שחל עליה סעיף 122 לפקודה" ייאמר: "מושתת על נורמה שאושרה על-ידי המכון לפריון העבודה והיצוא". מה יש בכך? מה יש בכך אם זה ייכנס לחוק?

משה שחל (המערך):

אתה לא יכול לבלבל את כל המערכת. זה לא כל כך תמים.

חיים קורפו (הליכוד):

במילווה שבח הכנסנו תיקון שאחר כך יוכנס גם במס שבה. הנהגנו אותו דווקא דרך המילווה, נאנשי מס שבה הסכימו שהתיקון הזה יעבור לחוק מס שבה. אינני רואה כל פסול לכך שהתיקון המוצע לא ייכנס גם לפקודה. מה שקיים כיום בתקנות לא תמיד שומרים

עכשיו רצוני לשאול: אמרו לציבור לשאת בקרב-נות, אמרו לציבור שגם הממשלה תצמצם. אילו צימ"צומים אלה? 400 מיליון לירות שהיו ברורבה במקרה של מיתון, האם זה קימוץ? סכום נוסף של חצי מיליארד, כשכבר אומרים לנו שיהיה תקציב נוסף — האם זה קימוץ? באיזו זכות דורשים מהעם אותם מסים גבוהים? אמרו לנו שזו תכנית כוללת למלחמה באינפלציה. מסים — כן, קימוצים — לא. אמרו לנו בסופו של דבר שכל מילווה מלחמה נוסף הוא רק לשנה אחת ויתחילו במסי עקיפין.

אליעזר רונן (המערך):

חבר-הכנסת בדר, אתה יכול להאריך, יש לנו כמה זמן שאתה רוצה.

יוחנן בדר (הליכוד):

יש הבדל בין קריאות מהצד שלך לבין פניית היושבי-ראש. לפניית היושבי-ראש אני מוכן להיכנע. אמרו לנו ש-1 באפריל זה לא יהיה עוד.

אני מציע שנחליט שבלי רוב מיוחס, כפי שנוהג היה להגיד בן-גוריון, יהיה בלתי-אפשרי לתת תוקף למילווה הזו, ולפי הצבעה זו אראה מה מידת הרצינות של הצהרות הממשלה בעניינים אלה.

אדוני היושבי-ראש, תודה בעד סבלנותו.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אבקש את חבר-הכנסת פלומין להביא את הסתייגותיו לסעיף 3.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, הסתייגותי מת-ייחסת למעשה אך ורק לנושא של טבלת החיוב במיל-ווה. האמת ניתנת להיאמר, שלא אני בלבד האב הרוחני של טבלה זו, אלא שותפים לי ביצירת "מלאכת אמנות" זו עוד שני חברים בוועדת הכספים, שלא נמנית עם סיעת האופוזיציה דווקא, ואשר מסיבות שונות —

אליעזר רונן (המערך):

מסיבות שונות שאינן תלויות בהם.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

אני מקבל את ההערה. אותם חברי כנסת נאלצו להסיר את תמיכתם בה, ונשארתי בודד להצעה שהיתה משותפת לכל חברי ועדת-המשנה.

הצעתו ניתנת לסיכום בשלושה מישורים שונים, בקיצוץ יחסי משמעותי בשוליים הגבוהים, קיצוץ גבוה יותר דווקא בתחתית הסולם, ויישור עיוותים ביתר שלבי הסולם — שני שלישי ורביעי. בהכנסה הנמוכה, מאפס עד 40,000 לירות, הצעתנו, שהפכה להיות הצעת, היתה שנוחלק את טבלת ההכנסה לשתי דרגות-משנה — האחת עד 15,000 לירות, וכאן הצענו את הקטנת שיעור המילווה מ-12.25% ל-11.5%. כאשר כוונתנו בעיקר היתה להקל עם בעלי ההכנסות הנמוכות הואיל וההצעה המקורית היתה כ-12.25%. קיצענו ב-0.75% ועל כן ההצעה שלנו מתייחסת לשיעור של 11.5% בלבד.

אשר ליתר הדרירוגים, הצענו קיצוץ של 0.25%, שהוא קיצוץ סמלי למעשה — מ-12.25% ל-12%, מ-14.25%

72% של ההכנסה הלאומית השנה יבואו בישראל ממסים.

אדוני היושבי-ראש, אילו היה זה לכל הפחות חלק של תכנית ממשלתית בשלמותה; אילו הממשלה היתה באותה מידה מצמצמת את הוצאותיה — — —

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

חברי הכנסת, האם יש שם, בצד, ישיבה נפרדת של אנשי האוצר עם חברי ועדת הכספים וכ"ו?

יוחנן בדר (הליכוד):

יש בהלה מסויימת. מה שאני אומר זה נכון, ומחפ"שים להם איזו אסמכתה בלחש, אולי אפשר יהיה להגיד שזה לא נכון. אבל זה נכון מה שאני אומר.

אני מגיע, אדוני היושבי-ראש, לנקודה שאני חושב אותה כחשובה. הממשל אמרה לנו כך, בהודעת שר האוצר: אנחנו נוסף, על-ידי העמקת הגבייה ומסים חדשים, 4.5 מיליארד לירות להכנסות האוצר; אנחנו נצמצם את הוצאות התקציב ב-1 מיליארד ו-850 מיליון לירות. זה כתוב, וזה נאמר. עכשיו הממשלה יושבה כדי לצמצם את התקציב ב-1 מיליארד ו-850 מיליון לירות. מה יצא מזה? ההודעה שפורסמה בעניין זה מדברת על 900 מיליון לירות בערך — 930 מיליון לירות, אני חושב, שהממשלה החליטה למחוק מן התקציב. פירוש הדבר, לעומת ההצהרה של שר האוצר, שזוהי רק מחצית הסכום. אבל אפילו זה לא אמת. כי ממה מורכב הסכום של אותם צימוצים? יש כאן כחצי מיליארד לירות צימוצים של ממש, ויש כאן מחיקה של 400 מיליון לירות שבתקציב הפיתוח רשומים בתור רוזבה.

לשם מה נרשמה הרזרבה הזאת? אמר לנו בתחילת השנה מר ספיר, שר-האוצר, שהמבצע לא ברור: האם השנה תהיה שנת אינפלציה או, חסי-חלילה, תהיה איזו האטה, איזה סימן למיתון, קצת אבטלה? ולכן הוכנסו לתקציב הפיתוח 400 מיליון לירות, לאמור: אם תהיה איזו אבטלה, האטה, מיתון, תחילת מיתון — נוציא לפיתוח 400 מיליון לירות אלו כדי שלא יהיה מיתון.

טוב, אדוני היושבי-ראש, יש לנו מיתון? יש לנו האטה? — יש לנו אינפלציה עד השמיים. לפי מה שכתוב בדברי ההסבר לתקציב, לפי מה שאמר שר האוצר — אסור להוציא את הסכום הזה ממילא. לוקחים איפוא את הסכום הזה ומוסיפים אותו לקימוצים, כדי שסכום הקימוצים לא יהיה 500, 550 או 600 מיליון לירות בלבד. זהו שוב חוסר כנות. אבל זה מקובל. אילו זה היה בא מפי שר האינפורמציה, שר ההסברה — היינו אומרים שהוא מתחיל הצלילה. אבל זה בא מן האוצר, וזה לא נכון. זוהי הטעיית הציבור.

אם כך, אדוני היושבי-ראש — כמה זה? 600 מיליון לירות? כמה זה בתקציב כולו? 1.5%?

ועכשיו, כל שנה אנחנו שומעים מיד אחרי התקציב על תכנית של קימוצים ב-5%. אמנם הפעם זה לא התגשם; זה נכון. אבל גם בתכנית גדולה של קימוצים ממ"ש שלתיים — 1.5%. ומה עוד? אנחנו כבר שומעים שיהיה תקציב נוסף. מה יהיו הקימוצים — אפס? אני מניח שכשחשתיים שנת הכספים, או כאשר היא מתקרב לסיומה, התקציב יהיה גדול יותר מהתקציב המקורי.

היו"ר י. דרניצקי (יורין):

אבקש מאת חברי-הכנסת פעיל להביא את הסתייגותו לסעיף.

מאיר פעיל (מוקד):

הסתייגויות מדברות בעד עצמן. אני מוותר על רשות הדיבור.

היו"ר י. דרניצקי (יורין):

חברי-הכנסת בדר, האם כבר הבאת בהודמנות שדי-ברת קודם את כל הסתייגויותיך, לרבות לסעיף 15?

יוחנן בדר (הליכוד):

כן.

היו"ר י. דרניצקי (יורין):

זה כולל גם את הסתייגות לסעיף 6. אם כן, נגמרה רשימת הסתייגויות. אבקש מאת יושב-ראש ועדת הכספים לסכם את הדיון.

ישראל קרגמן (י"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבועות מספר היה כאן דיון על התכנית הכלכלית החדשה ששר האוצר הביא לפני המליאה. בהצבעה לא היו מתנגדים. היו נמנעים, אבל לא מתנגדים. הדבר היה ברור. דובר במפורש שצריך לגייס סכומי כסף גדולים. מדובר היה על יותר משני מיליארד לירות. עכשיו לבוא ולטעון שמטילים מסים נוספים על אלה הקיימים, זו התעלמות מכל מה שהיה רק לפני שבועות מספר, כאשר כולם קיבלו את התכנית הזאת במלוא ההבנה, גם פה בבית, גם בעתונות וגם בציבור. ההצעה הזאת איננה כל כך מס, זה מילווה; מילווה שיתקבל בחזרה כעבור 13 שנה והוא בריבית. המילווה הזו הוא חלק מסך ההכנסות שהמדינה, האוצר, מתכוונים לגייס — 750 מיליון לירות, נוסף על 250 מיליון לירות שאני אביא, כאשר אביא את החוק של מס רכש.

שואל ד"ר בדר מה הממשלה עושה, מה היא עושה, מה היא עושה. איזו דוגמה היא מביאה לציבור בקימוצים ובקימוצים שלה. הלא רק אתמול, זה לא סוד, הגיש שר האוצר לפנינו תכנית שאושרה בממ"ש שלה, בוועדת השרים לפנינו כלכלה, על קימוצים וקימוצים של קרוב למיליארד לירות. הקימוצים והקימוצים הללו הם בבשר החי. זה עניין של שירותים סוציאליים הניתנים לציבור, שיקוצצו. אגב, כל התכנית הזאת הובאה לפני ועדת הכספים למען אשר אותה. זה הובא לפני הוועדה כי אלה הם שינויים בתקציב וצריך להביא אותם לאישור ועדת הכספים. כי מדוע לחינוך, לבריאות, לסעד או לעבודה ייתכן פחות מאשר חשבו קודם?

עכשיו מציע לנו חברי-הכנסת פלומין לפטור או להקטין את שיעור המילווה — מ-12.5% ל-11.5% לכל בעלי ההכנסות עד 15,000 לירות. אבל הוא, אולי, יסכים אתי ואולי גם הסכים אתי כאשר דנו בוועדה, כשהגדלנו את הפטור מ-300 ל-400 לירות. פירוש הדבר שבעל הכנסה של כ-12,000 לירות הוא בכלל פטור מהמילווה. אבל לתת הנחות — זו כוונה חשובה ולגיטימית — לתת פטור לאלה שיש להם הכנסות גבוהות — ובמקום 22.5%, ישלמו פחות, מה שהצדקה לכך? אז ממי לקחת את הכסף הזה? אני מודה ומתוודה

ל-14%, מ-17.25% ל-17%, והקיצוץ בדרגה האחרונה הוא יותר משמעותי — מ-22.25% ל-21%. הקיצוץ של 1.25% הוא מבחינה מעשית פיסקאלית חסר משמעות והואיל וכל הפסד ההכנסות שהאוצר עלול היה להפסיד כתוצאה מכך, אם הצעתי היתה מתקבלת, היה מסתכם בסדר-גודל של אולי מאקסימום כמה מאות אלפי לירות בלבד, והואיל ובדרגת הכנסה של 80,000 לירות המה-חייבת במס, שהיא מעל 100,000 לירות בערך הכנסה ברוטו, מעט מאוד אנשים משלמים מסים ומילווה בשיעורים כאלה.

אמנם אנשי האוצר לא יוכלו להמציא לנו פרטים מדויקים, אבל אני חושב שלא אטעה אם אומר שמדובר בהפסד הכנסות של מאות אלפי לירות בלבד.

עיקר הכוונה בהצעת הקיצוץ היתה פסיכולוגית: כדי למנוע את האווירה השוררת כיום, שכל אחד, אפילו הוא מגיע לשיעור מס של 30%—40% בלבד, מדבר על כך שבמדינה הזאת משלמים כיום מס בשיעור של 87.25%. לא הבאנו גאולה לציון על-ידי ההקטנה ל-86%, אבל חשבנו לתרום, ולו במעט, להקטין את הפסיכויזה הזאת שאכן נטל המסים הוא כל כך גדול עד שגם אלה שאינם מגיעים לנטל כזה סומכים עליו בכל מיני תביעות לעוות עיוותים נוספים את מערכות השכר וההכנסה, והרצון כאן הוא לא להקל דווקא על בעלי הכנסות גבוהות, אלא לשפר, ולו במעט, את מוראל המס, את מוסר תשלומי המס וגביות המסים, אשר אין ספק שהחמרות מן הסוג הזה, שלפיהן שבע-שמיניות מהכנסותיו של אדם עוברות ישר לקופת האוצר, בוודאי ובוודאי אינן תורמות להעלאתו.

היו"ר י. דרניצקי (יורין):

אבקש את חברי-הכנסת לבנבראון לנמק את הסתייגותו לסעיף 3.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו התנגדנו לחוק מילווה מלחמה ולחוק מילווה רכש, בקריאה רא-שונה, משני טעמים: אין אנו רואים בהגדלת ההוצאות הצבאיות דרך ההכנסות בטחונה של המדינה. אנו בדעה שמדיניות של שלום מצד ממשלת ישראל יכולה להביא להתקדמות לקראת הסדר שלום צודק באזור, ועל-ידי כך להביא לצימצום דראסטי של ההוצאות הצבאיות.

שנית, מילווה המלחמה, שרוב רובו נופל על שכמם של העובדים השכירים, על השכבות העממיות, מהווה נטל כבד מנשוא, כי הוא בא כתוספת למסים הקיימים, המסים הישירים והמסים הבלתי-ישירים, נוסף על עליות המזורים הבלתי-פוסקת.

במיוחד אנו מתנגדים להטלת המילווה בשיעור של 10% על הכנסתו של עובד בעד פריון העבודה. בעד עבודת שעות נוספות ועבודה במשמרת.

חברי הכנסת, הפועלים עובדים שעות נוספות או משמרות לא מתוך תענוג ולא אעד בצע כסף, אלא מפני שהם אינם יכולים לקיים את משפחותיהם על-ידי השכר הרגיל. אין, על כן, כל הצדקה להטיל נטל נוסף על המאמצים שהם עושים כדי לקיים את משפחותיהם. אם כי זה נקרא מילווה, זה למעשה מס נוסף.

הסתייגויות שלנו מכוונות, למעשה, להביע את התנגדותנו למילווה.

התיקון של חבר-הכנסת מ. פעיל לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, עם התיקון של חבר-הכנסת מ. שחל, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. לבנבראון לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 5 לא נתקבל.

הצעת חבר-הכנסת י. בדר אחרי סעיף 5 לא נתקבלה.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 6 לא נתקבל.

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 7 לא נתקבל.

ההצעה של חבר-הכנסת י. בדר אחרי סעיף 7 לא נתקבלה.

סעיף 7, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ד י. דרניצקי (יודין):

אני רוצה לשאול את יושב-ראש ועדת הכספים חבר-הכנסת קרגמן, אם הוא מסכים להצבעה בקריאה שלישית עתה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):
אני מסכים.

יחזקאל פלומין (הליכוד):
הצעה לסדר.

הי"ד י. דרניצקי (יודין):

אם זכרוני אינו מטעני, היו בכנסת הצבעות, אחרי שנחקלו הסתייגויות, על-פי בקשת יושב-ראש הוועדה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פלומין.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

סעיף 104(ב) בתקנון הכנסת קובע שבמקרה שנת-קבלו הסתייגויות, התנאי להמשך ההצבעה המיידית הוא שיושב-ראש הוועדה בשמה, או נציג הממשלה, יבקש את ההצבעה המיידית בקריאה שלישית. אבל יושב-ראש הוועדה אינו יכול לתת שום "סטייטמנט" בשמה.

שר-המשפטים ח. י. צדוק:

אני מבקש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית עכשיו.

הי"ד י. דרניצקי (יודין):

יש בקשה בשם הממשלה להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית מיד.

ה צ ב ע

חוק מילווה מלחמה (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974, נתקבל.

מאיר פעיל (מוקד):
מי נמנע ?

ששיטת המסים בארץ טעונה רפורמה הרבה יותר גדולה מכפי שהיתה עכשיו. רציתי לומר זאת כשנדון במס רכש.

דעתי — אני מביע לא את דעת הוועדה, אינני מדבר כרגע כיושב-ראש הוועדה, אלא כחבר הוועדה — שהכרחי להנהיג מס ערך מוסף. אבל לא כעת הזמן לדון בכך.

עכשיו מציע ד"ר בדר דבר חשוב מאוד, כביכול, שכל שינוי שיבוא לעתיד, אם ירצו לשנות או להאריך, צריך הסכמה של שני שלישים מחברי הכנסת, של שבעים חברי כנסת. מה השיטה הבלתי-דמוקרטית הזאת בנושאים פיסקאליים? אינני מדבר על שינוי שיטת בחירות, שקיבלנו פעם החלטה ביחס אליה. לא ייתכן שדיונים בעניינים פיסקאליים או בדברים אחרים ידרשו רוב של שבעים חברי כנסת. מדוע, אם מדובר ב-1% או ב-2% או בהארכה לעוד חצי שנה?

כולנו דואגים, כולנו יודעים מה הצרכים. יש פה חברי הבית שיודעים יפה מה רבים הצרכים. להציע עכשיו להקטין את הסכומים בלי להראות מאין לקחת את הכסף הזה, אני חושב שזה דבר שאין לקבל אותו. בעניין שעות נוספות ופרמיות — אני כיושב-ראש ועדה לא יכול להשיב על הסתייגות, כי הרוב בכנסת קיבל את ההצעה של 10% במקום 8.5%. אגב, זו היתה הצעה שלי לפשרה.

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת בדר, אני רוצה להעיר הערה: סעיף 122 בחוק מס הכנסה קובע שפטור ממס הכנסה או קביעת שיעור נמוך של מס הכנסה לשעות נוספות ופרמיות צריכים להיות מוגדרים בתקנות; ובתקנות נאמר שזה יכול להיות רק באישור המכון לפיריון העבודה. יכול להיות שצדוק חבר-הכנסת קורפו שלא מקיימים את זאת. אז לא יקיימו גם כאשר יהיה כתוב. על כל פנים, אינני מביע פה את דעתי, כי אני, כיושב-ראש, חייב לשמור על הרוב של הוועדה, ואני מבקש להעמיד את החוק להצבעה.

הי"ד י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תצביע בקריאה שנייה על חוק מילווה מל-חמה. אני מעמיד להצבעה את הסתייגויות לפי סעיפים.

ה צ ב ע

התיקון של חבר-הכנסת ח. קורפו לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ח. קורפו לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת מ. שחל לסעיף 3 נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. פלומין לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. לבנבראון לסעיף 3 לא נתקבל.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו
— חוק מילווה חסכון (תיקון) (דרניצקי (יודין), קרגמן, פלומין, פעיל, בדר) —

ה. חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974, בא להגדיל את שיעורי מילווה חסכון מ-2.5% ל-4.75%. זוהי השתתפות המעבידים בתכנית הכלכלית החדשה.

בתום דיוניה הכניסה הוועדה שני תיקונים בהצעת החוק כפי שהובאה על-ידי הממשלה. התיקון האחד — רשויות מקומיות ומוסדות ציבור פטורים מהמילווה. לעניין חוק זה מוסדות ציבור הם: מוסדות לדת, לתרבות, לחינוך, למדע, לבריאות, לסעד, לספורט או למטרה ציבורית אחרת, שאינם מיועדים להפקת רווחים, ושקבע אותם לעניין זה שר האוצר באישור ועדת הכספים של הכנסת. התיקון השני — מילווה זה לא יוטל על תשלומי קיצבאות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לסעיף 1 — הסתייגות לחבר-הכנסת פלומין. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פלומין להנמקת הסתייגותו.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאחר שאישרנו לפני דקות מספר את חוק מילווה המלחמה, אנו מטיילים על ציבור היחידים נטל מסים ומילווה, שבמקרים רבים הוא כבד מנשוא. משום-מה לא העלינו את נטל מילווה המלחמה לגבי תאגידים, והוא נשאר בשיעור של 3% בלבד, לפי הצעת חוק מילווה מלחמה. לא היתה כל העלאה לגבי תאגידים בחוק מילווה מימון רכש. אי לואח חשבתי לנכון, שעל-מנת להקל במעט את נטל התשלומים השונים המוטל על יחידים עדיף שההגדלה בחוק מילווה חסכון החל על מעבידים תחול אך ורק על תאגידים ולא תחול על יחידים שכבר הכבדנו ואכפנו עליהם די והותר. אי לכך אני מציע שההעלאה מ-2.5% ל-4.75% לא תחול על מעבידים שאינם חבר בני-אדם; כלומר העלאה זו תחול אך ורק על מעבידים שהם חבר בני-אדם. הואיל והם שוחררו מחלק מהתוספת למילווה, לפי הצעת החוק שאישרנו לפני דקות מספר.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לסעיף 2 — הסתייגות לחבר-הכנסת בדר.

יוחנן בדר (הליכוד):

אני מוותר על ההנמקה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לסעיף 2 — הסתייגות לחבר-הכנסת פעיל.

מאיר פעיל (מוקד):

אני מוותר על ההנמקה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לסעיף 3 אין הסתייגויות. לסעיף 4 — הסתייגות לחבר-הכנסת בדר.

יוחנן בדר (הליכוד):

אני מוותר על ההנמקה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את הכנסת שלא לקבל את הצעתו של חבר-הכנסת פלומין. לא ייתכן שהחוק יפטור מחובה החלה על כולם דווקא עצמאים — סוחרים ואחרים — המעסיקים עובד או 10 עובדים. זו תהיה העדפה שאין לקבל אותה בשום פנים ואופן. גם מנקודת מבט מעמדית שונה משלי לא ייתכן שנפטור קאטיגוריה די גדולה של מעסיקים משום שאינם נכללים בהגדרה של חבר בני-אדם, אלא הם עצמאים יחידים.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תעבור להצבעה על חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974, בקריאה שנייה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר-הכנסת י. פלומין לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 2 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת מ. פעיל לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974, בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"ד—1974, נתקבל.

ט. חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תעבור לסעיף הבא בסדר-היום: חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974 — קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עד עכשיו דנו בחוקי מילווה. כעת אני מתכבד להביא לפני הכנסת לקריאה שנייה ושלישית חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974. אני בטוח שחברי הכנסת מכירים את החוק, ועל כן אציין רק את התיקונים והשינויים שהכניסה הוועדה.

התיקון הראשון: כידוע הממשלה לא הציעה לחייב דירת יחיד המשמשת למגורי בעליה במס זה. הוועדה החליטה, על דעת כל חבריה, כי דירות ששווין בשנת המס 1974 — קרי, מ־1 באוקטובר 1973 — מעל ל־400,000 לירות יחוייבו במס על השווי העודף מעל 400,000 לירות בשיעור של 0.8% בכל אחת מהשנים 1974, 1975, 1976. סכום המס לא ישתנה בכל אחת מהשנים הללו גם אם שוויו של אותן דירות יעלה באותן שנים. אני מדגיש כי דירות ששווין עד 400,000 לירות תהיינה פטורות ממס זה.

התיקון השני: שיעור המס על בתי-מלון לפי ההצעה המקורית היא 1.7% משווים בתקופה של שלוש שנים. הוועדה מצאה לנכון להקטין שיעור זה ולהעמידו על 1.25%. וזאת בהתחשב במצב הקשה שבו נמצא היום ענף כלכלי זה של בתי-המלון, ובשים לב לכך כי בבתי-המלון הבניים חלק מהווה חלק מכריע של הרכוש, לעומת ענפי כלכלה אחרים, כמו התעשייה, שבהם הציוד והמלאי מהווים משקל ניכר, ועליהם אינו מוטל מס זה. על מנת לאזן את הדברים מציעה הוועדה להקטין את שיעור המס על בתי-מלון מ־1.7% ל־1.25%.

התיקון השלישי: שיעורי המס על נכסים חקלאיים. הממשלה הציעה לחייב במס זה נכסים המשמשים בחק לאות בבעלות חקלאיים בסכומים קצובים לכל דונאם מטע או קרקע או לכל מטר מרובע או מעוקב, כאשר מדובר בבניינים לסוגיהם. הוועדה מצאה כי הסכומים כפי שהוצעו על-ידי הממשלה יהיו הכבדה ניכרת על החקלאות ולכן הציעה להקטין סכומים אלה לגבי קרקעות ומטעים למחצית השיעורים שהוצעו על-ידי הממשלה, פרט להדרים שבהם הוצע שיעור של 20 לירות במקום 40 לירות. פירוש הדבר — יותר ממחצית לגבי בניינים, וכאן מדובר על לולים, רפתות, שהם בניינים גדולים על שטחים גדולים, או סככות הנחשבות לבניין. כאן הציעה הוועדה שיעור של 1.25 לירות לכל מטר מרובע במקום 3.5 לירות. יתר על כן: הוועדה הציעה כי לגבי מטעים הנמצאים באזור עירוני, אשר עיקר פרנסת בעליהם איננה מחקלאות, יראו 25,000 לירות הראשונות לכל דונאם מטע כאילו המטע הוא באזור חקלאי וישלמו 20 לירות, ורק על השווי העודף יוטל המס כאילו היתה זו קרקע.

הממשלה הציעה בהצעתה המקורית לחייב בהצמדה ובריבית את המפגרים בתשלום מס רכוש. הוועדה סבורה כי חיוב בהצמדה נוגע לכל מכלול המסים ולאן דווקא למס רכוש, כי בתחומים אחרים אין הצמדה בעניין זה ולכן יש מקום לדון בכל הנושא של ההצמדה באופן נפרד כמסכת אחת. עם זאת מציעה הוועדה לחייב את המפגרים בתשלום מס רכוש ומס רכש בריבית בשיעור של 2% לחודש לכל תקופת הפיגור, כלומר 24% במשך שנה, 1% לשבועיים.

לפי הצעת הממשלה יהיו פטורים ממס רכוש בעיקר מוסדות ציבור, נכים לגבי רכבם ובעלי בתים מעוטי יכולת המשכירים את בתיהם בשכירות מוגנת והפטורים ממס רכוש לפי סעיף 40(ד) לחוק מס רכוש וקרן פיצויים. הוועדה מצאה לנכון להוסיף לרשימת הפטורים גם את נכסי הסוכנות היהודית.

האוצר קיבל את המלצת ועדת הכספים להגדיל את יתרת הפטור לבעלי בתים מעוטי יכולת מהכנסתם הכוללת מ־6,000 לירות ל־9,000 לירות במס רכוש ובמס רכש.

חברי הכנסת, אבקש לתקן כמה תיקונים טכניים. בעת הדפסת חוק מס מימון רכש נפלו שתי טעויות: האחת — בעמוד 2, סעיף 4(ב), במקום 15 לירות לדונאם צריך להיות 20 לירות לדונאם; השניה — בעמוד 8, בתוספת ב', בסוף סעיף א' במקום 20 לירות צריך להיות 10 לירות.

חברי הכנסת, ברצוני לדווח לבית שוועדת הכספים שמעה משלחות רבות, מיגוון רחב של המשק הישראלי: המשק הפרטי, ההסתדרותי, הקואופרטיבי. אינני יכול לטעון שבאופן הגיוני אין הצדקה לתביעה זו או זו לפטור את המבקשים ממס משום שהוא מכביד עליהם, אבל בשים לב לצרכים, בשים לב לצורך לגייס מיליארדי לירות, מצאנו לנכון לתקן כמה דברים, אך ביסודה לקבל — על כל פנים הרוב קיבל — את ההצעה כפי שאני מציע אותה.

אני חוזר ואומר: יש מקום לדון על רפורמות במסים באופן יסודי, ואני מניח שכך יהיה גם בוועדת הכספים וגם בבית הזה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

יש הסתייגויות להצעת החוק, לחברי-הכנסת בדר יש הסתייגות לשם החוק ולסעיפי החוק. רשות הדיבור לחברי-הכנסת בדר, להנמקת הסתייגויותיו.

יוחנן בדר (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתי הראשונה לתיקון סעיף 2 היא לבקש מן הכנסת לקבל את הצעת הממשלה, שנתקבלה אחרי דיון מעמיק, רציני ומקיף, שדירות יחיד יהיו פטורות כעיתו ממס הנקרא כפי שנקרא. את ההצעה הזאת העבירה הממשלה לכנסת והיא זכתה לכך שהכנסת העבירה את הצעתה לוועדת הכספים, הצעה האומרת: דירות יחיד יהיו פטורות

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— חוק מס מימון רכש (הוראת שעה) (בדר, בן-אהרון, ברעם, קורן) —

אמבטיות — דירת תפארת. או היתה לו דירת תפארת. מה אמר בישיבת ועדת הכספים, כאשר נתקל בזה, למנהל מס רכוש דאז? — אני לא יכול לחזור על המלים האלה. אנחנו תיקנו את העוול שנעשה להרצפליד, אבל כל הדברים החיצוניים האלה אינם מתאימים לנסיבות, כי פרוגרסייה מתאימה רק למס כללי, במס הכנסה? — בבקשה; במס עזבון — בבקשה; לא במס על נכס, כי זה דבר לגמרי מקרי.

אני רוצה לדבר על ההצעה, של חברי-הכנסת ארליך ושלי, להטיל מס נמוך יותר על דירות בבנייה. בחוק זה יש סתירה מוחלטת. נאמר שדירה מוכנה, שבה כבר גר אדם, אם ערכה הוא עד 400,000 לירות, היא פטורה ממס; כאשר בונים דירות — ראשית, הן כמובן אינן תפוסות; שנית, אינן מוכנות; שלישית, אין שום ערך בהן טרם האדם מתגורר בהן. כיוון שבונה דירה זו הוא — אני רוצה להשתמש במלה חמורה — מפלצת, חצי פושע, הידוע בציבור בתור קבלן, אם מישהו קבלן — בוודאי צריך לפגוע בו, להטיל מס, הוא בונה דירה או צריך על דירה זו, לפי חוק זה, להטיל מס זה. כאשר הדירה תהיה מוכנה ומישהו יגור בה — אז תהיה פנויה. זה החוק הזה. מישהו יסביר לי למה זה ככה?

פעמים רבות, בנסיבות שלנו, אדם קונה דירה כאשר היא עדיין בתכנית. רבים קונים דירה כאשר מתחילים לבנות בית. יש כאלה הקונים דירה חצי גמורה — דירה זו חייבת במס. בוודאי, זה המס על קבלנים. דירה שלא נרשמה לרשות הקונה, היא בבנייה, דירה זו חייבת במס. אינני מדבר על דירה שערכה יותר מ-400,000 לירות. על כל דירה. הצענו זאת והוועדה לא חשבה הרבה והיא דחתה הצעה זו. זו הצעה לסעיף 2 והיא פשוטה מאוד. הצענו: "לא ישולם המס על מקרקעין שהם דירות שבנייתן התחילה ולא נסתיימה". טוב, על זה יש הסבר — זה קבלן. חס-ושלום שזה יכול להיות קבלן.

יתר על כן, אם מישהו קנה דירה זו, הוא גר בינתיים באיזה מקום, ישלם עד שהדירה תהיה מוכנה. כאשר תהיה מוכנה ויגור בה, לא ישלם — "גוננסנס" הקורא לשמיים.

יצחק בן-אהרון (המערך):
זה אתה אומר.

יוחנן בדר (הליכוד):

זו בושה בשבילנו שנחליט דבר כזה.

בעיה נוספת, אדוני היושב-ראש, יש מס רכוש ומס רכש. במקרים מסוימים אדם פטור ממס רכוש. אחד המקרים, אדוני היושב-ראש, הוא עולה חדש בתקופת קליטתו. במשך 5 השנים הראשונות שהוא בארץ הוא פטור ממס על דירתו ואם יש לו חנות או בית-מלאכה — הוא פטור ממס רכוש על החנות או על בית-המלאכה. זה כתוב בסעיף 41(ב) של חוק מס רכוש.

כאן מציעים, שאם לעולה חדש, שהוא פטור ממס רכוש, יש חנות או בית-מלאכה, שקיבל אותה כמו שעולה מקבל — אמנם הוא ימשיך להיות פטור ממס רכוש, אבל ישלם מס מימון רכש. בדרך כלל אדם מקבל צו לתשלום מס רכוש יחד עם דרישה לתשלום מס מימון רכש. כתוב בחוק שהגבייה של המס החדש,

ממס. בוועדת הכספים קרה דבר-מה, לא עליידי שרף, לא עליידי מלאך ולא עליידי שר בממשלה —

יצחק בן-אהרון (המערך):

אבל היה שר אחד שלא היה איכפת לו כל כך שהעניין יעבור.

יוחנן בדר (הליכוד):

— משהו שחברי-הכנסת בן-אהרון היה אומר עליו שזה ממש מעשה סבסטיה, אלטלנה, אבל האוצר קיבל זאת, בניגוד לממשלה, בניגוד לשר האוצר, בניגוד להחלטה שנתקבלה הפעם לא בוועדת השרים אלא במליאת הממשלה, בניגוד להחלטה המחייבת את השר ברעם להצביע בוועדה, כי אם לא, יש משמעת קואליציה-יונית ואוטומאטית אדם מפסיק להיות שר וכו' בהתאם לכל מה שנתקבל לפי הצעת ראש הממשלה דאז. אני חושב שהחלטת הממשלה בעניין זה היתה נבונה. אני רואה שמר ברעם אינו מרוצה מכך שאני אומר שהיא היתה נבונה.

שרי-העבודה מ. ברעם:

אני מרוצה מכך שהממשלה קיבלה החלטה נבונה.

יוחנן בדר (הליכוד):

אני רוצה להגיד בעניין זה: אינני אוהב החלטות הקובעות אילו שהם סכומים: 200,000 לירות, 300,000 לירות, 400,000 לירות. אני מסתכל בפתח על הדירה שלי. הבטתי בשומה וראיתי שאני עדיין בסדר. בדירה הסטאנדארטית שלי ברמת-גן אני עדיין רחוק מאוד מ-400,000 לירות, אבל האם אני יודע מה יהיה שווה 400,000 לירות בעוד שנתיים?

דוד קורן (המערך):

אז תשלם.

יוחנן בדר (הליכוד):

למעשה מה שאני חושב על הממשלה אינו לטובה. אני בטוח שיש לה חוש בריא לשני דברים: להרחיב תקציבים ולהוסיף מסים.

אם כן, מדוע היא החליטה על מה שהחליטה? הסיבה הפשוטה — אין זה כסף. עד 400,000 לירות יש פטור. המס הוא רק על התוספת. כמה דירות כאלה יש היום? זה דבר שלפי דעתי נעשה רק בגלל איוו קטנות-עין.

דבר נוסף בעניין זה: אני למדתי שפרוגרסייה יש לה טעם רק במסים כלליים. יכול להיות מיליארדר שיש לו חדר אחד, או שני חדרים. נתקלתי באותם עניינים לא אחת. כאשר היתה בעיה של החלפת ההצעה לדולאר להצמדה לאינדקס — היה גבול של 40 מטרים. אם מישהו גר בדירה אחת גדולה יותר — גרו שתי משפחות, שני אחים, או חתן יחד עם החותן ומשפחתו, או שבדירת רופא היה גם חדר קבלת חולים — מיד היתה דירה זו דירת תפארת. אני לא זוכר דירות תפארת. פעם אחת נתגלה שלידידי המנוח, אברהם הרצפליד, זכר-דיקלברכה, יש דירת תפארת. לא היתה לו דירת תפארת. הוחלט שהדירה שלו היא דירת תפארת. מה קרה להרצפליד המסכנן — היתה לו דירה צנועה בחולון, הוא הביא לשם את אחותו מקאנאדה וכדי שיהיה לה נוח בנה לעצמו אמבטיה לחדר. שתי

הוצאה להשגת הכנסה? אם אפשר לסלף את המושג הכנסה לחומרה, למה לא להתיר זאת לקולא? גם הטימ-טום הפיסקאלי פוגע ביסוד היסודות של כל משק פיסקאלי בריא.

בשם החוק כתוב שזוהי הוראת שעה. לפנינו הוראת שעה ארוכה למדי, הוראת שעה לשלוש שנים. אדוני היושב-ראש, אינני אוהב שקר. שקר מוסכם, שקר קדוש — יפה; אבל שאנו בחוק נכתוב דבר שקר שזוהי הוראת שעה? והאם לאחר שלוש שנים לא יאריכו את המס הזה? מתי קרה הדבר שהיה מס זמני ולא האריכו אותו? חבר-הכנסת קרגמן, כל הזמן הולכים לשאול שאלות ולקבל אינפורמאציה, וזה לגיטימי. אולי תיגש לשם גם אתה ותשאל אם היה אי פעם מס זמני לשנה אחת או לשלוש שנים שלא האריכו אותו? וקוראים לזה "הוראת שעה".

ודבר נוסף. יש מלים שלא צריך להשתמש בהן, מלים מסויימות הדרושות לנו לכל מיני מטרות. מטרה אחת: מלחמה. מטרה שנייה: הגנה. מטרה שלישית: מימון רכש. אל השתמשו בביטויים אלה לשווא. אין שום קשר בין מס זה ובין מימון רכש. אין שום קשר מיוחד בין מס זה ובין מימון רכש. המס הזה גותן כסף, מס הכנסה גותן כסף. כל המסים גותנים כסף. משתמשים בכסף לכל המטרות גם יחד. למה זה שמות כאלה?

אדוני היושב-ראש, הפעם הסכמתי לא לדבר על כל הצעה לחוד, גם לא לבקש הצבעה על כל עניין לחוד, כמו שאומר התקנון — מיד אחרי הדיון הצבעה על הסתייגות מסויימת. אני רואה עכשיו שלא מעריכים את זה. תרשו לי להבטיח שאני לא אשכח את זה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

תודה. היושב-ראש מעריך. לסעיף 2 של החוק יש הסתייגות של חבר-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מס מימון רכש הוא למעשה השאר שבעיסה, הוא המרכיב הכבד בתכ-נית הכלכלית של הממשלה, הוא עתיד להכניס 750 מיליון לירות, ונראה שהסכום עוד יגדל ב-50 מיליון ממס על דירות ששווין יותר מ-400,000 לירות, וההכנסה תגיע ל-800 מיליון לירות. הוא גם היחיד שהוא מס, כל יתר העניינים שעסקנו בהם עד עכשיו הם מילווה.

מכיוון שזוהי הגורם הכבד ביותר, המכביד ביותר, ואנחנו מביאים אותו לכנסת בסוף אוגוסט וייתחילו בביצועו בספטמבר או באוקטובר, אי-אפשר יהיה להפ-עיל אותו במשך שלוש שנים, כפי שמוצע — בשנים 1974, 1975 ו-1976. אני מציע לחלק את זה לשלוש שנים ממש, כלומר, המחצית השנייה של 1974, השנים 1975 ו-1976 והמחצית הראשונה של 1977. אחר כך יהיה גם קל יותר להאריך אותו, יהיה יותר קל לתת לו לרוץ עוד חצי שנה וכך יקל להפכו לחוק קבוע ולא זמני.

אני מוכן להשלים את הנמקת הסתייגותי על-מנת לא לעייף את הכנסת יתר על המידה.

לסעיף 3 אני מציע אחרי "לעניין חוק מס רכוש לשנת המס" להוסיף "1974". הכוונה בתוספת זו היא פשוטה. אנחנו מביאים חוק זה בשנה זו; אם נשנה את ההער-כות בשנים הבאות, ממילא הסכום לא יהיה כבר 750

של מס מימון רכש, תהיה יחד עם גביית מס רכוש. כן נאמר שכל הדינים החלים על מס רכוש מחייבים בדרך כלל לגבי מס מימון רכש. אבל לגבי חנות או בית-מלאכה של עולה חדש — הוחלט שהוא ישלם עליהם מס מימון רכש.

אנו נתקלים מדי פעם בתלונות של עולים בנוסח: לפני העלייה לארץ פקיד הסוכנות היהודית אמר לנו שנוכה לפריבילגיות והקלות מסויימות. והנה בבואנו לארץ מתברר שיש אי-הבנות. אותן אי-ההבנות נובעות לעתים מאשמה של עובדי הסוכנות היהודית בחוץ-לארץ, אשר בלהיטותם לעודד אנשים לעלות לארץ מפטריום לעתים בתיאור ההקלות. אבל כאן זה לא עניין של עובדי הסוכנות. בא לארץ עולה חדש, הוא קיבל ממפקד הסוכנות ספרון ושם יש פירוט של הדברים שהוא רשאי להביא. כן נאמר שם שהוא יהיה פטור במשך שנתיים ממס הכנסה עד 1,200 לירות לחודש. כאן החשבון הוא שממילא בשנתיים הראשונות לא תהיה לו הכנסה כזו. כן כתוב שם שהוא יהיה פטור ממס רכוש. עכשיו הוא יקבל צו. באותו טור שמופיע מס רכוש לא יופיע כל סכום. אבל באותו טופס, בטור על מס מימון רכש, יופיע הסכום שהוא יהיה חייב לשלם. ולכך קוראים עידוד עלייה וקליטה. כסף יש כאן? טימטום יש בכך; הכנסות לאוצר מאותה אפליה או הפרת הבטחה לא תהינה, שר הקליטה ידע על העניין ולא התערב, כי הוא שר. הוא חבר ממשלה. מה לעשות? כאשר זה עניין של הפרת החלטת הממ-שלה על פטור, מותר להצביע נגד הממשלה; במקרה זה — לא. זה רק עניין של זכויות העולה. ולמי אפשר יהיה לפנות בנדון? לג'קסון? ועוד טוענים שהכל נעשה למען העולים, כאשר קליטת העלייה היא פאטנט להצדקת כל גזירה. אבל שמטילים גזירות כאלה על העולה — זהו חידוש.

נקודה נוספת מתייחסת למס-אמת. מה פירוש מס-אמת? מה-אמת זוהי דרישה שאדם ישלם מס על הכנסתו, על כל הכנסתו. לפי אותו כלל ברור שהוא לא ישלם מס על הכנסה שאין לו. מס הכנסה משתלם על המחזור ברוטו בניכוי ההוצאות. אחת ההוצאות שומרת לנכות במשך כל השנים שבהן קיים מס הכנסה ובכל מדינה בה קיים מס הכנסה, זוהי ההוצאה להחזקת מקום העסק. מהכנסה של קיבוץ צריך לנכות כמוכן את הוצאות הקיבוץ לקיום רכב ובית-חרושת, לא הוצאה של הקיבוץ לדיוור, ומדוע? כי הרכב ובית-החרושת משמשים לייצור הכנסה. אם זה בית-חרושת או חנות או משרד בעיר — הרי שאת ההוצאה לחשלום מס רכוש לפי החוק ניתן לנכות מההכנסה, כדי שזו תהיה הכנסת-אמת. אך במקרה זה מציעים לא להכיר בהוצאה לחשלום מס מימון רכש לצורך ניכוי מההכנסה ברוטו כדי להגיע להכנסה נטו. ושוב לפנינו פארא-דוקס: מס רכוש אפשר לרשום כהוצאה אם זהו מס רכוש על בניין או מקום המשמש לייצור הכנסה. מס מימון רכש, לפי מה שכתוב בחוק, לא ניתן לרשום כהוצאה. למה? — ככה.

אני רוצה לומר שדברים כאלה פוגעים במסוריות של הדרישה לשלם מס על ההכנסה, כי יש חוק שאומר כי מס על ציוד או אמצעי אחר להשגת ההכנסה וכל הוצאה אחרת להשגת הכנסה אינם בגדר הכנסה. ואם כך, למה לא נאמר שהוצאה לספרות איננה בבחינת

הבתים הן בדרך כלל נמוכות ביותר בעוד שערך הרכוש הוא גדול, וכתוצאה מכך אפילו מס בשיעור 0.8%, שאינו מוכר כתוצאה, יכול להיות גדול יחסית להכנסתם, הרי שנמצאנו מטילים עליהם נטל שברוב המקרים עלול להיות כבד מנשוא. אף ההקלה שהציע האוצר, לתת פטור לגבי בעלי הכנסות עד 9,000 לירות, אינה פותרת את הבעיה במהותה. על כן הייתי מציע שהכנסת תקטין את שיעורי המס מ-0.8% ל-0.6%.

הקלה שנייה — הייתי מציע להקטין את נטל המס על מקרקעין שהבנייה והשימוש בהם הוגבלו על-פי הוראות כל דין. אם, למשל, היום קרקעות מסויימים נאסרו בבנייה על-פי הוראות לתקופה מסויימת, ויש להניח שאיסור זה יימשך מעבר לתקופה זו, אין כל הצדקה לחייב אותם במס בשיעורים האלה. קרקעות שהשימוש בהם הוגבל, בין כתוצאה מהחמרות שהוטלו לאחרונה ובין על-פי הוראות חוק תכנון הבנייה, הייתי מציע לחייב בשיעור של 0.5% בלבד.

הקלה שלישית הייתי מציע לבעלי דירות שאינן מוגדרות בגדר דירות יחיד, כי הם אינם מתגוררים בדירותיהם אלה, בין השאר כתוצאה מכך שנשלחו בשליחות המדינה לחוץ-לארץ, או אנשי צבא שעקב תנאי השירות שלהם נאלצו לעקור ממקום מגוריהם הקבוע אל בסיס צבאי או מקום מגורים אחר. עקב ההגדרה המיוחדת של חוק דירות אלה אינן מוגדרות עוד כדירות יחיד ואינן נהנות מהפטור הניתן עד 400,000 לירות שהוצע לנו. אי לכך, קצין צבא הגר בצהלה ואשר יש לו בית שערכו לצרכי מס רכש נאמד ב-300,000 לירות, והוא עקר לבסיס צבאי אי שם, משכיר או אינו משכיר את דירתו, זו לא יחושב כדירת יחיד והוא יהיה חייב בתשלום של 5,100 לירות בכל שנה, המשתלמים כתשלום מהכנסתו הפנויה. ואיני צריך לספר פה מה משכורתו של קצין בצה"ל. ההכנסה הזעומה המשתלמת לו תופחת בשיעור של 430 לירות בחודש, בכל חודש, כתוצאה מההוראה שאנחנו מטילים עליו — אני חושב, מבלי לחשוב עד הסוף. יש בהחלט מקום לתת פטור כזה במקרה ספציפי שבעל דירה נעדר ממנה היעדרות ארעית כתוצאה משירות צבאי או שירות המדינה בחוץ-לארץ לתקופה מוגבלת עד שנתיים.

הסתייגותי לסעיף 4 מכוונת להקטין את שיעור ההכנסות שלא מחקלאות מ-50% ל-40%, שלפיו יוגדר אדם כ"חקלאי". לפי חוק מס רכש אדם אינו נחשב ל"חקלאי" אם הכנסותיו שלא מחקלאות עולות על 50%. כתוצאה ממצב החקלאות הן בסקטור הפרטי והן בסקטור השיתופי, ואנחנו יודעים על כך מסקרים שנערכו בקי-בוצים ובהתיישבות השיתופית, ההכנסה האמיתית מחק-לאות אינה מגיעה אפילו ל-40% מכלל הכנסות הקיבוץ, למשל. על כן היינו מציעים להקטין את השיעור מ-50% ל-40% לצורך הגדרת חקלאי ולצורך מתן ההקלות הנכרות שניתנו על דעת הכל למגור החקלאי.

כמו כן הייתי מציע שלא להחמיר את הנטל לגבי בעלי נכסים חקלאיים במהותם, אף כי האישי עצמו אינו חקלאי, במידה שהם נמצאים באזור בנייה, אלא שעקב הוראות של הרשות המקומית או הגבלות אחרות אין הם ראויים לבנייה מיידית. כתוצאה מכך אין כל מקום לראות בהם מגרשים, ויש בהחלט הצדקה לראות אותם כמטעים ולחייבם בהתאם לכך.

הסתייגותי האחרונה היא לטבלת החיוב של כלי

מימון אלא סכום גבוה יותר, ולא מוצדק להטיל מעמסה נוספת על הציבור. על כן הצעתי היא שייקבע עכשיו שהשומות של 1974 יחייבו לגבי המס הזה. גם בשנים הבאות יחייבו השומות של שנה זו. אני סבור שזה הגיוני, צודק, ומה עוד שניתנת אפשרות לאנשים לשלם מס זה בבת-אחת, ואין הצדקה שלא יהיה אותו שיעור מס לכל המשלמים.

דרך-אגב, את ההגבלה הזאת הכנסנו גם לגבי דירות מגורים. הוועדה ביזמתה הכניסה סעיף 3(ב) (1) הנוגע לדירות שערכן יותר 400,000 לירות. השומה המחייבת תהיה השומה של 1974. אין הצדקה לכך שאותו דבר לא יהיה קיים בחוק כולו.

הסתייגות נוספת היא בעניין המקדם לאותן דירות שלא נקבעו להן שומות לשנים 1974—1975. נקבע שב-מקרה כזה המקדם לדירות מגורים יהיה 2, לבניין עסקי שמשמש לייצור תעשייתי — 1.5, לבניין מושכר בשכירות מוגנת — 1.25. מובן שקביעה זו היא שרירותית בהחלט. אין כל ספק שדירה שהוערכה ב-1972 תהיה לא יכול להיות כפול במשך שנתיים. זו קביעה שרירותית שאין לה כל אחיזה במציאות. שום דירה לא התייקרה ב-100% בשנתיים. מה ההצדקה לומר שצריך לשלם כפול מהשומה של 1972? אני חוזר: זו קביעה שאין לה שום אחיזה במציאות. נראה לי שיהיה זה הוגן וצודק אם נקבע את המקדם ל-1.5 במקום 2, 1.2 במקום 1.1 ו-1.25.

לסעיף 12, גם חבר-הכנסת פלומין וגם אנכי מסירים את הסתייגותי לאחר התיקון שהמונה על הכנסות המדינה הסכים להכניס בסעיף זה. התיקון הולם את הצעתנו.

במיסוי שנקבע בתוספת ב' נעשה עוול לבעלי רכב. שימו לב, על בעלי רכוש מקרקעים המשלמים מס רכש 2.5% לשנה הוטל מס רכש בשיעור 5%. בעלי רכב משלמים 1% מס רכוש לשנה ועליהם הטילו 5% מס רכש. ודאי שאין להשוות את טיבו של רכוש במקרקעין לרכוש שהוא מכונית.

אבל גם במכוניות, את הרכב הכבד, שהוא ציוד בעל הכנסה גבוהה מאוד, פטרו בכלל מהמס הזה, כי הבעלים של הרכב מקורבים למלכות; לעומת זאת הרכב נסו לחוק טנדרים קטנים, מכוניות קטנות להובלה — כולם נכנסו לקאטגוריה של חייבי מס, ואילו הרכב הכבד. שעולה מאות אלפי לירות נעלם לפתע פתאום. על הדלפונים "התלבוש" במס רכש של 5%. נראה לי שזה עוול משווע. הצעתי היא להפחית ב-50% את הסכומים ולהעמיד את המס על רכב על 2.5%.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הסתייגותי לסעיף 2 לחבר-הכנסת לורנץ. הוא איננו לסעיף 3 — הסתייגות לחבר-הכנסת פלומין.

יחזקאל פלומין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על-פי הצעת היו-שב-ראש ארכז את ההנמקות לכל הסתייגויות שהגשתי. לסעיף 3 הצעתי שלוש הסתייגויות. ההסתייגות הראשונה באה להקל קמעה עם בעלי בתים מושכרים המוגנים על-פי חוק הגנת הדייר ולהציע, במתכונת השליש המקובל, לחייב אותם בשליש מהחיוב של 1.7%, היינו 0.6% לעומת 0.8%. אם נזכור כי הכנסות בעלי

— חוק מס מימון רכש (הוראת שעה) (פלומין, דרניצקי (יודין), גולן, קרגמן, קורפו) —

חיים קורפו (הליכוד):

למה בולדווין שמרוויח 2,000 לירות ביום לא צריך לשלם, וטנדר פנוי להובלה — צריך ?

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

לא צריך להיות קיצוניים ולומר למה גותנים לזה ולזה. יש חישוב. אילו זה היה מס רגיל, הייתי אומר שצריך ללכת לפי המקובל. העולה צריך להבין. הוא הולך למלחמה — גם את זה צריך לשלם. ואני מאמין שהעולים יבינו את זה.

עכשיו אני רוצה לומר: אומר חבר-הכנסת פלומין: קצין צבא הנוסע לחוץ-לארץ — מדוע הוא צריך לשלם מס רכש בעד דירתו שאינו גר בה? קודם כל, אני מניח שהדירה איננה ריקה; משכירים אותה, ויש בזה הכנסה. ואם לא משכיר — שישכיר אותה. איננו רוצים שיהיו דירות ריקות. שישכירו אותן, אם זה לעולים ואם זה לאורחים רגילים. ואם הוא נוסע — הוא משכיר אותה, בפרט אם הוא נוסע לשנה או לשלוש שנים. זה לא ריק, וצריך לשלם.

ועוד דבר אני רוצה להגיד: דירה שאיננה גמורה, איננה חייבת כלל במס רכוש. וכל הדיבורים שרוצים לפגוע בקבלנים הם מופרכים מעיקרם. אם דירה לא גמורה — בעד המגרש משלמים, אבל בעד הדירה לא משלמים.

מה שמציע חבר-הכנסת קורפו, הצעה כאילו טכנית, ידחה את מחצית גביית המס לשלוש שנים. אין כוונה כזאת; אין צורך בזה.

אני רוצה לומר לחבר-הכנסת פלומין: במקרה שיש הקפאת השטח — ערך הנכס יורד, וזה מתבטא בשווי, זה מתבטא בתשלום.

אותו דבר אני רוצה לומר ביחס להצעה שבמקום 50% יבוא 40%: חבר-הכנסת גרופר הביא את ההצעה, נדמה לי, במליאה והיא הועברה לוועדת הכספים, והזה-צעה תידון במכלול העניינים. הוועדה חייבת לדון בזה, וכך סיכמנו. אנחנו חייבים, מכיוון שהכנסת העבירה לנו את זה.

אם הבנייה המיידית איננה מתבצעת — זה מתבטא בערך הנכס, ולכן זה מתבטא גם בסך המס.

רבותי, אינני מתעלם מסיבוכים לא קטנים בכל הסעיפים שיש כאן. דיברנו על זה, ואינני מתעלם מזה. ואני אומר שוב שרק כאשר נשנה את מבנה המסים לא נצטרך לחפש 300 מיליון הלירות פה ו-700 מיליון שם. זה אפשר יהיה לעשות על-ידי מכשירים אחרים. בינתיים מס רכש צריך להכניס את הסכומים הדרושים, ומיצינו את המאקסימום האפשרי — אגב, תוך הבנה, תוך סיכום פחות או יותר משותף; תיקנו פה ושם, וצריך לקבל זאת.

וכאן אני רוצה לומר עוד ביחס ל-400,000 לירות שהוכרז חבר-הכנסת בדר. אינני חושב שחבר-הכנסת בדר חס על אלה שדירתם שווה 1,000,000 לירות או 600,000 לירות. 400,000 לירות יהיו פטורות. מי שיש לו דירה ששווה 1,000,000 — לחבר-הכנסת בדר אין דירה כזאת, ולי אין — צריך לעשות את המאמץ. על 400,000 לירות הוא פטור, ומעל לזה הוא צריך לשלם מה שמגיע. מאלה יש לקחת, וזה מסתכם ב-50 מיליון לירות, ואין לזלזל בזה.

אני מציע לדחות את ההסתייגויות.

רכב. האוצר הציע לנו טבלת חיוב של מס רכש לגבי כלי רכב שתפוסת הסמ"ק שלו שונה, שנת יצור שונה, משנתה בהתאם לארץ המוצא, דהיינו, יבוא או ייצור מקומי. אני הייתי בדה ששני מקום לחייב כלי רכב בתפוסה עד 1000 סמ"ק בכל מס מימון רכש, הואיל וכלי רכב בתפוסה עד 1,000 סמ"ק הוא בהחלט כלי רכב עממי, לא מוצר מותרות, לא נכס הוני שיש להטיל עליו את החובה להשתתפות במעמסה של מימון הוצאות הבטחון. כלי רכב עממי מסוג קונסטה, אסקורט, פיאט קטן, ודאי וודאי אינם נכללים בגדר של מוצר מותרות, והגיעה השעה שאחת ולתמיד נשתחרר מה-תפוסה הירחמיאלית שכלי רכב זה עניין של לוקסוס. זה כלי עבודה, כלי חיוני ביותר, בייחוד במדינה שרוצים בה בפיזור אוכלוסיה, ואין כל טעם והגיון על כלי רכב עממי ממש להטיל את המעמסה הזאת.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

חבר-הכנסת לבנבראון ויתר על הנמקת הסתייגותו.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
כולנו מודים לו.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לפיכך שמענו את כל ההסתייגויות לכל הסעיפים.

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים, לדברי תשובה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נדמה לי שאילו הכנסת הייתה מקבלת את כל ההסתייגויות שהוצעו על-ידי חברי-הכנסת בדר, קורפו ופלומין, מהחוק הזה לא היה נשאר ולא כלום. כלום לא היה נשאר ממנו. כל המטרה היא לגייס על-ידי מס רכש כספים לצרכים בתחומים. זה מודש. אותם 250—300 מיליון לירות, ובצדק העיר חבר-הכנסת קורפו שהוציאו 50 מיליון לירות, מיועדים לצרכי רכש ובטחון. שום דבר לא היה נשאר ממנו.

אילו היינו מכניסים את המס הזה ומכירים במס הזה כהוצאה לתשלום מס הכנסה — והוא מס חד-פעמי — הרי שב-85% הוא היה בטל. לקחת ולהחזיר זאת בצורה אחרת — זה בטל. לשם מה זה נחוץ? לשם מה לחוקק חוק ולחפש אמצעים ולהחזיר זאת? זה חד-פעמי, זה מס רכש. אני לא מתכחש לכך שצריך להכיר בהוצאה לצרכי הכנסה. אבל אם כן, לא צריך את החוק הזה.

לעניין העולים — כולנו רגישים לעניין זה. שמענו כבר בבית הזה לא מעט שנותנים יותר מדי הנחות לעולים. אני לא קיבלתי את הדעה הזאת. המדינה והבית הזה אישרו הרבה מאוד תקנות ביחס להקלות גדולות מאוד לעולים. אבל עולה חייב גם הוא להשתתף במאמץ במלחמתו, מס רכוש אינו משלם, מכונית הוא מקבל פטור ממסים, אבל אותם 5% לצרכי מלחמה, אני מניח שכל עולה ישלם ויבין זאת. אי-אפשר לומר שבכך יש פגיעה בקליטת עלייה וכן הלאה. אינני רוצה לומר שנותנים לעולה עזרה מספיקה, אבל גותנים לעו-לים דירה, מסים לא משלמים. מס מלחמה חובה לשלם, גם לגבי העולה.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"י

— חוק מס מימון רכש (הוראת שעה) (דרניצקי (יודין), פלומין); חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4); חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2) דרניצקי (יודין), קרגמן) —

התיקון של חברי-הכנסת ש. ארליך, י. בדר וי. פלומין לסעיף 11 לא נתקבל.
סעיף 11, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לסעיף 12 הסתייגות לחברי-הכנסת פלומין וקורפו.

יחזקאל פלומין (הליכוד):
זו טעות דפוס.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אם כך, אני מעמיד את הסעיף להצבעה כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע

סעיף 12 נתקבל.

סעיפים 13 ו-14 נתקבלו.

הצעת חבר-הכנסת י. בדר אחרי סעיף 14 לא נתקבלה.

התיקון של חבר-הכנסת י. ש. פלומין לתוספת א' לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ח. קורפו לתוספת א' לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. לבנבראון לתוספת א' לא נתקבל.

תוספת א', כהצעת הוועדה, נתקבלה.
תוספת ב' נתקבלה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974, עם התיקונים כפי שיושב-ראש ועדת הכספים קרא אותם מעל דוכן הכנסת.

ה צ ב ע

חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974, נתקבל.

י. חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974;
חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974; חוק
מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974; חוק
מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974 *
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אדם יהיה ניתן, כולו או מקצתו, לפרעון מוקדם למען מטרה מהמטרות שקבע שר האוצר בתקנות באישור ועדת הכספים של הכנסת. בתקנות כאמור ייקבעו דרך הפרעון המוקדם, דרך חישוב הריבית וההצמדה של המילווה, והדרך שבה יובטח כי הפרעון ישמש למטרה שלמענה הותר. אין הסתייגויות לחוקים אלה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תצביע, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, על כל חוק בנפרד. אנחנו עוברים להצבעה, ותחילה על

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תעבור להצבעה בקריאה שנייה על חוק מס מימון רכש (הוראת שעה), תשל"ד—1974. ההצבעה תהיה על-פי ההסתייגויות לסעיפים.

ה צ ב ע

הצעת חבר-הכנסת י. בדר לשם החוק לא נתקבלה.

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.
סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת חברי-הכנסת ש. ארליך וי. בדר לסעיף 2 לא נתקבלה.

התיקון של חבר-הכנסת ח. קורפו לסעיף 2 לא נתקבל.

הצעת חבר-הכנסת ש. לורנץ לסעיף 2 לא נתקבלה.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת התיקון של חברי-הכנסת י. בדר לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת י. פלומין לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת ח. קורפו לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. לבנבראון לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר-הכנסת י. פלומין לסעיף 4 לא נתקבלה.

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.
סעיף 5, נתקבל.

סעיפים 6 ו-7 נתקבלו.

הצעת חבר-הכנסת י. בדר לסעיף 8 לא נתקבלה.

סעיף 8, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיפים 9 ו-10 נתקבלו.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אבקש מאת יושב-ראש ועדת הכספים להביא לקריאה שנייה ושלישית: חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4); חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2) תשל"ד—1974.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המילווה ששילם

— חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4); חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3); חוק מילווה חסכון תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2) (דרניצקי (יודין); חוק להגנת חייט הבר (תיקון) (דרניצקי (יודין), גרופר) —

חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק מילווה חסכון, תשל"ל—1970 (תיקון מס' 4), תשל"ד—1974, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק מילווה חסכון, תשל"ב—1972 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971 (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק מילווה חסכון, תשל"ג—1973 (תיקון מס' 2), תשל"ד—1974, נתקבל.

יא. חוק להגנת חייט הבר (תיקון), תשל"ד—1974 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

1. בסעיף קטן (א), במקום "מאסר שישה חודשים או קנס חמש מאות לירות" יבוא "מאסר שנה או קנס חמשת אלפים לירות";
2. בסעיף קטן (ב), במקום "מאסר שלושה חוד-שים או קנס מאתיים וחמישים לירות" יבוא "מאסר שישה חודשים או קנס אלף וחמש מאות לירות";
3. בסעיף קטן (ג), במקום "מאסר חודש או קנס מאה לירות" יבוא "מאסר חודשיים או קנס חמש מאות לירות".

הוועדה סברה גם כי בהגדלת עונשי המאסר כאמור תומחש לשופטים, שלפניהם מובאים העבריינים, ביתר שאת חומרת העבירה והם יטילו עליה מאסר בפועל, ולא יסתפקו בקנסות בלבד במקרים המצדיקים זאת.

ברצוני להוסיף שלוועדה הוסבר כי החוק אינו בא לאסור בכלל ציד חובבני, אלא בא למנוע ציד בעונות הרבייה של חיות הבר, שאז קיימת הסכנה כי הציד יפגע בריבוי הטבעי ובכך ייגרם נזק חמור לאוכלוסיית חיות הבר בארץ.

אני מבקש מהכנסת לאשר את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
אבקש מאת חבר-הכנסת גרופר להביא הצעת ועדת הכלכלה חוק להגנת חייט הבר (תיקון), תשל"ד—1974.

ספח גרופר (בשם ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נתבקשתי על-ידי יושב-ראש ועדת הכלכלה חבר-הכנסת שמואל תמיר, הנמצא בחוץ-לארץ, להביא לקריאה שנייה ושלישית את החוק להגנת חיות הבר (תיקון), תשל"ד—1974. החוק מוגש לבית ללא הסתייגות.

מטרת החוק היא להגן על חיות הבר המוגנות בפני השמדתן על-ידי ציד בלתי-חוקי בתקופות האסורות לציד. החוק הוחק לפני 17 שנה. מאז שיעורי הקנסות שנקבעו לא הוגדלו והם הפכו, לכן, להיות בלתי-מרתיעים לגבי העבריינים. בהצעת החוק שהוגשה על-ידי הממשלה הוגדלו באופן משמעותי שיעורי הקנסות, אך עונשי המאסר נשארו כפי שהיו. לאחר שהוועדה שמעה מפי נציגי משרד החקלאות ויושב-ראש שמורות הטבע חבר-הכנסת אברהם יפה על ריבוי הציד הבלתי-חוקי בומן האחרון, היא החליטה להכפיל את עונשי המאסר כדלהלן:

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו
— חוק להגנת חיית הבר (תיקון) (דרניצקי); חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה (דרניצקי,
ארבלי-אלמוזלינו) —

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הכנסת תעבור להצבעה על הצעת החוק בקריאה
שנייה.

הצבעה

הצבעה

חוק להגנת חיית הבר (תיקון), תשל"ד—1974,
נתקבל.

סעיף 1 נתקבל.

יב. חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אבקש מאת יושבת-ראש ועדת העבודה להביא הצ-
עת חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974,
לקריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור לחברת-הכנסת
ארבלי-אלמוזלינו.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת לה-
ביא לקריאה שנייה ושלישית הצעת חוק לתיקון פקודת
הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974.

הצעת חוק זו באה במסגרת יזמות החקיקה מצד
משרד העבודה המתחייבות מהמציאות במקומות העבודה
ובמפעלים, השינויים הטכנולוגיים והגסיון המצטבר מפ-
עולות המחלקה לפיקוח על הבטיחות במשרד העבודה.
מבחינה זו נועדה החקיקה לשמש אחד האמצעים לקידום
נושא הבטיחות בעבודה והחדרת התודעה בקרב הציבור
בצורך להרחיב ולהעמיק את הפעילות להבטחת חייהם
ובריאותם של העובדים.

הצעת החוק המובאת לקריאה שנייה ושלישית כוללת
תיקונים לפקודת הבטיחות בשניים—שלושה תחומים עיק-
ריים: א. תיקונים שנועדו להבטיח הרחבת אמצעי
הבטיחות שעל המעבידים להכניס ולהתקין במקומות
העבודה לצורך שמירת הבטיחות; ב. שיכלול שיטות
הדיווח מצד הבודקים המוסמכים בעניין קיום הסטאנ-
דארטים הדרושים בנקיטת אמצעי הבטיחות; ג. הגדלת
העונשים על הפרת החוק ותקנים בבטיחות.

קודם שאעבור לפירוט חלק מהתיקונים שהכניסה
הוועדה עלי להדגיש כי בהצעת החוק הנוכחית חלה הר-
חבה רבת-משמעות של סוגי המפעלים שעליהם חל פיקוח
הבטיחות. עד להצעה זו חלה פקודת הבטיחות על מפע-
לים שבהם הועסקו עובדים שכירים, ועם קבלת החוק
תורחב תחולת הפקודה גם על מקומות עבודה שעובדים
בהם עובדים עצמאיים, כגון בעלי-מלאכה וסוגי עובדים
עצמאיים שונים, אשר אינם מסיקים כלל עובדים. התיקון
הזה מבטא את הדאגה גם לסוגי עובדים אלה וועדת
העבודה מקווה כי משרד העבודה יפעל בהקפדה למילוי
צרכי הפיקוח במקומות עובדתם.

מבחינת הרחבת תחולתה של פקודת הבטיחות יש
לציין כי סעיף 3 בפקודה מרחיב את תחולת הפקודה
של הבטיחות במקומות העבודה על תצרים שלא נעשת
בהם עבודה או מלאכה ונועדו לרווחת העובדים מצד
אחד ועל היחידות הלא-תעשייתיות של המפעל מצד
שני. לפיכך החליטה הוועדה להחיל את הפקודה על
חדר אוכל, חדר מנוחה, או חצרים אחרים המיועדים

לרווחת העובדים במפעל ובלבד שהם בחצרי המפעל או
בגידרתם או מסביב להם. כמו כן חובת נקיטת אמצעי
הבטיחות והפיקוח עליהם הורחבה על מכבסות לשירות
עצמי, דבר שיש לו משמעות מיוחדת במציאות חיינו.

כבוד היושב-ראש, ראוי לציין, כי ביזמת ועדת
העבודה נכלל בחוק תיקון, שלא היה בהצעה המקורית,
לפיקוח על בתי-ספר ומוסדות חינוך מקצועיים שבהם
קיימים בתי-מלאכה ומיתקנים שונים. לפי הצעת המ-
שלה היה צריך להפעיל את הפיקוח לפי תקנות שהשר
יהיה אמור להתקין. הוועדה הכניסה תיקון בהצעה זו
ולפיו חובת הפיקוח כלולה בחוק ורק מועדי ההפעלה
ייקבעו בצו של שר העבודה, וגם זאת באישור ועדת
העבודה של הכנסת, כפי שנאמר בסעיף 183(X) של
הצעת החוק.

לגבי הרחבת אמצעי הבטיחות אפשר לראות בסעיף
37 בפקודה כי מעתה תחול חובת הגידור על ציוד שמש-
תמשים בו במפעל לשם התאמה, הרצה, ניסוי או הצגה.
עד עתה היתה חובת גידור קיימת רק לגבי ציוד המשמש
לייצור, ובתיקון אפשר לראות תוצאות של שימת-לב
להתפתחויות טכנולוגיות חשובות. סעיף 49 בחוק יטיל
על המעבידים חובות לגבי שימוש בציוד במקומות
שלהם הוא מיועד והדאגה לכך שהמקומות שבהם מוחזק
הציוד המופעל יהיו במצב תקין להפעלת הציוד.

שינוי נוסף הוא בתחום הפיקוח על הפעלת מעליות.
סעיפים 60—95 מדברים על חובות הטיפול במעליות. לפי
דרישת הוועדה הוכנס איסור להשתמש במעלית לפני
תיקון הפגמים שנתגלו בבדיקה. כן ראוי לשים לב לכך
שכל השיטה להוראות הבטיחות במקלטים מדליקה במפע-
לים שונתה, וכי הוכנסו גם תיקונים להגנה יעילה על
עובדים מפני סכנת הרעלה מחמרים. בהקשר זה ראוי
לציין כי ועדת העבודה עמדה על כך שבסעיף 154 הדן
בנושא זה ייאמר כי על המעבידים לנקוט את כל האמצ-
עים הדרושים להגן על העובדים מפני אבק ואדים,
במקום המינוח שהוצע כי המעביד ינקוט צעדים מעשיים,
דבר שהיה משאיר עירפול מסוים לגבי חובות הביצוע.

בקשר לשיכלול שיטות הדיווח יש לציין כי התיקון
מכניס שיפור ניכר ביחס לדרישות דיווח מצד הבודקים
המוסמכים, בכך שהם יחויבו להמציא העתק מהתסקיר
על תוצאות הבדיקה למפקח עבודה אזורי על-מנת שזה
יוכל לקיים פיקוח על קיום התיקונים הדרושים לצורך
הבטחת הבטיחות.

בתחום העונשים על אי-מילוי הוראות החוק בעניין
חובת הבטיחות החליטה ועדת העבודה על החמרה בעונ-

— חוק לחיקון פקודת הבטיחות בעבודה (ארבלי-אלמוזלינו, דרניצקי, דיציאן) —

שים הכספיים ובעונשי המאסר. הקנסות הוגדלו בערך פי שלושה. וזאת בהתחשב בשינוי ערך הכסף. עונשי המאסר צפויים להם עברייני בטיחות הוגדלו אך במעט, אולם נשמרת הכוונה כי עונשי-המאסר יחזקו את דרישות קיום חוקי הבטיחות. ראוי לציין כי על עבירות בטיחות, למשל, שנעברו בגלל רשלנות, הקנס הוא אלפיים לירות, או שלושה חודשי מאסר, ועבירה על מסירת תסקיר כוזב ביועין גוררת קנס בסך עשרת אלפים לירות, או מאסר שנה. כל העונשים הללו הם עונשי מאסרי-סמוך.

בבואנו תסקור את נושא הבטיחות בעבודה עלי להודיע כי ועדת העבודה נתקלה בדינויה בעת הכנת החוק כבעיה חמורה, הדורשת תשומת-לב משר העבודה, המוסדות הנוגעים בדבר ובעיקר את תשומת-לבו של הציבור הרחב.

לפי פירוט הנתונים הסטטיסטיים מתרחשות מדי שנה בתחומי מדינת ישראל כ-600—800 תאונות עבודה, המדובר בתאונות שבהן נזק ממשי, אבל בנוסף על כך נערכים בירורים ביחס לעוד כ-600 תאונות בשנה שאינן נחשבות לתאונות המחייבות הגשת דו"ח פורמאלי. לפי הסיכומים שנעשו בתחום זה הולכים לאיבוד כל שנה כ-4 מיליון ימי עבודה בגלל תאונות עבודה, ופירוש הדבר כאילו נעדרו מעבודתם כל שנה 16,000 עובדים במשק הישראלי. זה הפסד עצום למשק, בנוסף על הצער. מתברר כי בשנת 1973 היו בסביבות 87—90 אלף נפגעים בתאונות עבודה, מהם כ-140 מתאונות מוות, שכמה-ציתם נגרמו אמנם כתוצאה מתאונות דרכים מעבודה ואליה.

הנה, במהלך דיוני הוועדה התברר כי על פעולות פיקוח ומניעה של תאונות עבודה שיקדת המחלקה לפיקוח על העבודה במשרד העבודה, העושה אמנם עבודה חשובה וקפדנית, אך אין, כנראה, בכוחה להרים את המעמסה הגדולה של הקטנה ניכרת של הביטוח במשאבי כוח-אדם הנגרם למשק הישראלי מתאונות עבודה. למח-לקה זו יש תקן של 94 מפקחים בלבד, אך למעשה מאויישות רק 85 משרות, וזאת משום שאין די מועמדים מתאימים למשרות אלו, כפי שנמשך לוועדה, מסיבות של שכר ונחות עבודה בתפקיד. קשה להשלים עם דבר זה, ומשרד העבודה חייב לתת את דעתו להרחבת פעו-לות המחלקה, או לכל הפחות למילוי התקן. ועדת העבודה, שהועמדה על חומרת הנושא, דנה בהצעה של הטלת האחריות וסמכויות הפיקוח על הבטיחות גם על נציגויות העובדים במקומות העבודה, והמליצה לפני נציגי משרד העבודה לבדוק את העניין באופן יסודי כדי להגביר את שיתוף הפעולה, להקנות את הסמכויות לנציגי העובדים, לחזק את הפיקוח של המוסדות האחראיים ולהחדיר את תודעת הבטיחות בעבודה בקרב הציבור הרחב. בקשר לזה רשמה הוועדה לפנייה את הודעת נציג משרד העבודה כי ההצעות וההערות שנשמעו בוועדה יובאו בחשבון בהכנת התקונים לחוק אירגון הפיקוח על העבודה, הנמצא בשלבי הכנה במשרד העבודה לקראת הבאתו לכנסת אחרי הפגרה.

כבוד היושב-ראש, יש לחוק הסתייגויות של חבר-הכנסת דיציאן, ואבקש לאפשר לו לנמקן.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אבקש מאת חבר-הכנסת דיציאן לנמק את הסתיי-גויותיו לסעיפים 41, 43 ו-51 של החוק. ליתר הסעיפים אין הסתייגויות.

ליאון דיציאן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למעשה הוועדה קיבלה את החוק כולו ללא כל הסתייגויות. ההסתייגויות שאני מביא הן רק על הגלגל עונשי המאסר אשר הוצעו בתיקונים. לולא הגשה המאוחרת הייתי מרחיב את הדיבור על עצם העניין של בטיחות בעבודה. יושבת-ראש הוועדה, על דעת כל הוועדה, ציינה קודם את הזומרה הרבה של הבעיה. אם אנהנו יודעים ש-4 מיליון ימי עבודה הולכים לאיבוד, ש-16,000 עובדים אינם תורמים למשק עקב תאונות בעבודה, ניתן להבין מכאן את חומרת הבעיה. אינני חושב שהגדלת העונשים כפי שהוצעה על-ידי המחוקק היא האמצעי שיכול להביא לידי כך שתהיה ירידה במספר תאונות העבודה, וודאי שלא העלאת המאסרי-סמוך של עונשי המאסר.

כפי שמסר לוועדת העבודה המפקח הראשי לא היה אפילו מקרה אחד שבו הוטל עונש מאסר או אפילו עונש מאסר על-תנאי, ולכן, אם קובעים במקום שלושה חודשי מאסר שישה חודשי מאסר, הרי זו למעשה פיקציה, דבר שלא היה ואיננו קיים, ואין צורך בו. זה איננו אמצעי שיש בכוחו להקטין את מספר תאונות העבודה, אלא הוא בא פשוט כדי לכתוב את הדבר. אם יש היום הצדקה להגדיל את עונשי הקנסות, שכתוצאה מן האינ-פלאציה כבר אינם אקטואליים היום כפי שהיו לפני עשר שנים, אין שום הצדקה להגדיל את עונש המאסר שבו מאיים המחוקק במקרה של הפרת חוק.

מטרת החוק צריכה להיות למנוע את הקטל כתוצאה מתאונות עבודה. דבר זה לא יושג על-ידי הגדלת עונשי המאסר משלושה לשישה חודשים. ההסתייגויות שלי אינן מכוונות נגד שום סעיף של החוק. כל סעיפי החוק נתקבלו בוועדה פה-אחד. אבל אני מתנגד לכך שנחשב שעל-ידי זה שמגדילים את עונשי המאסר, שמעולם לא השתמשו בהם, נתרם תרומה כלשהי להקטנת מספר תאונות העבודה.

לכן אני מבקש לקבל את הסתייגויותי.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת העבודה.

יושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקנסות ועונשי המאסר נקבעו בפקודה בשנת 1962. מי שעבר על הפ-קודה נוכח ודאי עד כמה מגוחך העונש שהיה כתוב בפקודה לעומת חומרת העבירות שעוברים בעלי המפע-לים והמעבידים. הנתבעים למלא אחר הוראות הבטיחות ואינם מקיימים אותן. את רך שהם אינם מקיימים את הוראות הבטיחות, אלא גם אינם ממלאים הוראות חוזרות ונשנות של המפקחים. חבר-הכנסת דיציאן רוצה שיתייח-סו בסלחנות לעבירות הללו. יש עבירות חמורות ביותר. יש מקרים שאי-מילוי אחר הוראות פקודת הבטיחות גורם נזק נפשי לאדם. האם חיי אדם אינם יקרים ואינם מצדיקים הטלת עונש מאסר על בעל מפעל שאינם ממלא אחר הפקודה? האם לא צריכה להיות פרופורציה מסויימת בין העונש ושיעור הקנס בכסף שמטיל השופט לבין עונש המאסר שנקבע במסגרת החוק? יש להניח שכולם יעדיפו לשתב בבית-הסוהר שלושה חודשים ולא לשלם עשרת אלפים לירות קנס. ומדוע לא? זה הרבה יותר קל. כי הם ודאי לא יישבו שלושה חודשים. על חלק מזה יש ודאי חנינה. על חלק — התנהגות טובה.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה (ארבלי-אלמוזלינו, בארי, דרניצקי); חוק נוטריונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה) (דרניצקי, ורהפטיג) —

אני מציעה לדחות את ההסתייגויות ולאשר את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להוסיף שיש תיקוני טעויות בחוק, כאשר אדוני יביא את החוק להצבעה בקריאה שנייה ושלישית אבקש שיעמיד להצבעה גם את תיקוני הטעויות. הם הונחו על שולחן הכנסת.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תעבור להצבעה בקריאה שנייה על החוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974. הכנסת תביא בחשבון את תיקוני הטעויות כפי שהונחו על שולחן הכנסת.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 עד 40 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת דיציאן לסעיף 41 לא נתקבל.

סעיף 41, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 42 נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת דיציאן לסעיף 43 לא נתקבל.

סעיף 43, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיפים 44—50 נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת דיציאן לסעיף 51 לא נתקבל.

סעיף 51, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974.

ה צ ב ע ה

חוק לתיקון פקודת הבטיחות בעבודה, תשל"ד—1974, נתקבל.

יג. חוק נוטריונים למסמכים יוצאי חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אני מבקש להעמיד הצעת חוק זו להצבעה בקריאה שנייה ושלישית. אין הסתייגויות להצעת חוק זו.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תצביע על הצעת חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974, בקריאה שנייה.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974.

ה צ ב ע ה

חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974, נתקבל.

ואז כמה זמן יישב האיש? — הוא יישב חודש וחצי. מוטב לו לשבת חודש וחצי בבית-הסוהר ולא לשלם עשרת אלפים לירות קנס.

אם חבר-הכנסת דיציאן חושב שאנשים אלה ממילא לא הולכים לבית-הסוהר, והמשפטים המוגשים נגדם ממילא אינם כה רבים, אז מה כל הפחד שהדבר הזה ייכתב בחוק וישמש כגורם מרתיע? מה הכוונה כאשר המחוקק קובע עונשים כאלה במסגרת החוק? הכוונה היא להרתיע מלעבור עבירות על החוק, למלא אחר הוראות החוק, לטובת בעל המפעל, לטובת העובדים ולטובת משק המדינה.

חבר-הכנסת דיציאן אינו חולק על שיעור הסכומים שקבענו בחוק, אלא על תקופת המאסר. בכל זאת צריכה להיות פרופורציה בין שיעור הקנסות ותקופת המאסר. הדבר נתקבל על דעת מרבית חברי הוועדה, פרט לחבר-הכנסת דיציאן שהסתייג מכך.

יודיה בארי (הליכוד):

אבל עובדה היא שעד היום טרם נשלח איש אחד למאסר בעוון עבירה על פקודת הבטיחות בעבודה.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (יו"ר ועדת העבודה):

אינני ששה לשלוח אנשים למאסר. אבל זו הפרייבי-גיה של השופט. השופט יקבע. אנחנו משאירים את הברירה בין שתי האפשרויות האלו לשופט. הוא יקבע כך או כך. יש ברירת קנס או מאסר. אם השופט יגיד לנאשם: יש לך ברירה, שיהא חודשי מאסר או קנס, הוא יעדיף לשלם את הקנס. אין אנו מעוניינים שיושיבו אנשים בבית-הסוהר. אבל אם העבירה היא כה חמורה והשופט ימצא שזה צריך להיות העונש — הוא יקבע. את כל זה אנחנו משאירים לשיקול-דעתו של בית-המשפט. כאן קובעים את העונש המאקסימאלי, וחוקה על בית-המשפט שיקבע את העונש לפי חומרת העבירה, קנס או מאסר.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

הכנסת תעבור לסעיף י"ג בסדר-היום: חוק נוטריונים למסמכים יוצאי-חוץ (הוראת שעה), תשל"ד—1974 — קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

זרח ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, הממשלה מכינה הצעת חוק נוטריונים. הכנת הצעת החוק נתעכבה בגלל דיונים עם לשכת עורכי-הדין על תוכן החוק. בינתיים באו לידי סיכום שיש צורך להקפיא את המצב עד שהצעת החוק המושלמת תונח על שולחן הכנסת. זאת אומרת, שעד אז אין למנות נוטריונים חדשים. מוצע להאריך תקופה זו, שבה לא יינתן רשיון לאדם לכהן כנוטריון למסמכים יוצאי-חוץ, עד כ"א בסיון תשל"ה — 31 במאי 1975.

— חוק רואי חשבון (הוראת שעה) (דרניצקי, ורהפטיג, בן-פורת); חוק המקרקעין (תיקון מס' 3) (בן-פורת, ורהפטיג); חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7) (בן-פורת, נבון) —

יד. חוק רואי חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
הכנסת תעבור לסעיף י"ד בסדר-היום: חוק רואי-חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974 — קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

ורח ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, חוק רואי-חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974, בא להסדיר פיגור בתשלום אגרות של רואי-חשבון ששירתו במילואים בזמן המלחמה ולא שילמו את האגרה בזמן. הוועדה הכניסה תיקון אחד בהצעת החוק המקורית שהוגשה על-ידי שר המשפ-טים. תיקון זה קובע שניתנת ארכה לשלם את האגרה בחודש אלול; כן החליטה כי יש לתת ואלידאציה לכל הפעולות שנעשו על-ידי רואי-חשבון שלא שילמו את האגרה בזמן במשך כל השנה הזאת. שאם לא כן, מהי התועלת במתן הארכה לתשלום האגרה בחודש זה שהוא האחרון בשנת האגרה?

היו"ר מ. בן-פורת:
אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את חוק רואי-חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974.
ה צ ב ע ה
סעיפים 1 עד 3 נתקבלו.

היו"ר מ. בן-פורת:
אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק רואי-חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974.
ה צ ב ע ה
חוק רואי-חשבון (הוראת שעה), תשל"ד—1974, נתקבל.

טו. חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974 **

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ. בן-פורת:
אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

ורח ורהפטיג (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, חוק המקרקעין המוצע בא לתקן מצב של עומס עבודה בלשכות מרשם המקרקעין, עומס עבודה הגורם סבל לציבור אשר צריך להסדיר רישום מקרקעין. כדי לתקן מצב זה יש לתת סמכות למנות סגני רשם וסגני מפקחים; ויש לתת סמכות לפצל סמכויות טריטוריאליות ולתת למפקחים אפשרות להסדיר עניינים גם באזור שעליו אינם ממונים כאשר יתקבל החוק, אפשר יהיה להוסיף כוח עבודה, ועל-ידי כך להקל את עומס העבודה בלשכות מרשם המקרקעין ולהקל על הציבור שלא יסבול מסחבת.

היו"ר מ. בן-פורת:
חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974.
ה צ ב ע ה
סעיפים 1 עד 4 נתקבלו.

היו"ר מ. בן-פורת:
אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974.
ה צ ב ע ה
חוק המקרקעין (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974, נתקבל.

טז. חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974 ***

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר מ. בן-פורת:
חברי הכנסת, עתה נעבור לחוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוק והבטחון.
יצחק נבון (יו"ר ועדת החוק והבטחון):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מטרת החוק היא למנוע לבישת מדי צה"ל בניגוד לפקודות הצבא. בהצעת החוק נאמר: "מי שלבש מדים או חלקי מדים שהם רכוש הצבא או לבש בידועין מדים או חלקי

מדים מן הסוג שנועד לשימוש הצבא והוא אינו מורשה לכך, דינו מאסר שנה אחת". הוועדה החליטה להשמיט את המלים: "מן הסוג", וזאת על-מנת לדייק בהגדרת העבירה ולמנוע אפשרות שאדם הלובש מדים לא של צה"ל אלא מן הסוג שצה"ל משתמש בו ייראה כעובר עבירה.

היו"ר מ. בן-פורת:
אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974, נתקבל.

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ו, עמ' 2371; נספחות.
** "דברי הכנסת", חוב' כ"ו, עמ' 2373; נספחות.
*** "דברי הכנסת", חוב' כ"ה, עמ' 2260; נספחות.

חוברת כ"ט, ישיבה פ"ו

— חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7) (נבון, בן-פורת); חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10) (בן-פורת, נבון); חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (משמר אזרחי) (בן-פורת, פיינרמן) —

היו"ר מ. בן-פורת :

היו"ר מ. בן-פורת :
אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה בקריאה שלי-
שית.

הצעת החוק סעיף אחד ואני מעמיד אותו להצבעה
בקריאה שנייה.

ה צ ב ע ה

ה צ ב ע ה

חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 7), תשל"ד—1974,
נתקבל.

סעיף 1 נתקבל.

י. חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10), תשל"ד—1974 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הערה שלישית ואחרונה לסעיף 9 לחוק: הוועדה דנה ארוכות בעניין הבטחת הסודיות של נתונים רפואיים הקשורים למחלות נפש, אשר רופאי לשכות גיוס רשאים לדרוש מרופאים שטיפלו ביוצא-צבא — בין בשירות סדיר ובין בשירות מילואים — במסגרת החיים האזרחיים. הוועדה מצאה כי מסגרת החוק קובעת בבירור את החובה לשמירת סודיות זו, וכן נמסר לה על-ידי היועץ המשפטי לממשלה כי ייעשו הסידורים האדמיני-סטראטיביים המתאימים לשמירת סודיות המידע הרפואי המועבר לרופאי צה"ל.

אדוני היושב-ראש, אין הסתייגויות לחוק זה, ואבקש להעמידו להצבעה בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ. בן-פורת :

הצעת החוק מורכבת מ-1—11 סעיפים. נצביע בקריאה שנייה על הסעיפים 1 עד 11.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1—11 נתקבלו.

היו"ר מ. בן-פורת :

אני מעמיד את הצעת החוק להצבעה בקריאה שלי-
שית.

ה צ ב ע ה

חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10), תשל"ד—1974,
נתקבל.

יח. חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (משמר אזרחי),

תשל"ד—1974 **

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ. בן-פורת :

מביא לפניכם הרבה יותר פשוטה מחוק המושבים ואני מקווה שהיא תתקבל ללא בעיות מרובות. למעשה כל מה שאנחנו מבקשים הוא להאריך את תקפן של תקנות שעת-חירום (משמר אזרחי), תשל"ד—1974, שחתמתי עליהן לפי אישור הממשלה לפני שבועות מספר. כידוע, תוקף תקנות שעת-חירום הוא לשלושה חודשים, ולפניו אנו מקימים את המשמר האזרחי אשר החל עתה בפעולתו, ואני חושב — בצורה די נמרצת ודי יעילה.

מקוצר זמן לא אכנס לפירוט — כל חברי הכנסת מודעים לפעולה, להיקפה, לחשיבותה — אבל ברור

היו"ר מ. בן-פורת :
אנחנו עוברים להצעת חוק שירות בטחון (תיקון מס' 10), תשל"ד—1974. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוץ והבטחון.

יצחק נבון (יו"ר ועדת החוץ והבטחון):

אדוני היושב-ראש, המטרה העיקרית לתיקון בחוק היא להרים תרומה בנושא הקרוי חלוקת נטל הגיוס. כל יוצא-צבא אשר בדיקה רפואית בתחילת תהליך גיוסו מצאה אותו בלתי-כשר, אם ארעית ואם קבע, יוכל להיקרא לבדיקה רפואית חוזרת אשר תגרום לגיוסו אם תמצא אותו כשר.

ועתה הערות מספר: באשר לסעיף 1(ד) של החוק הדן בשירותו של מי שהיה בלתי-כשר ארעית ונמצא כשר לאחר בדיקה חוזרת אני מבקש להודיע, על דעת שר הבטחון, לאחר שהוועדה פנתה אליו בעניין זה, כי אם בדיקה רפואית חוזרת תכשיר את מי שהיה בלתי-כשר ארעי לשירות, יובאו בחשבון כל הנימוקים המשפטיים — אם בינתיים נשא אשה והוליד ילדים — לעניין פיצור השירות או לביטולו.

הערה שנייה לסעיף 8 לחוק: סעיף 26 לחוק העיקרי מרשה לשר הבטחון לקרוא לדגל את כל הצבא, אבל לפי תיקון שהוכנס בו רשאי שר הבטחון להסמיך בצו מפקד או פוקד, כמשמעותו בסעיף 19(ג) לחוק העיקרי, לקרוא יוצא-צבא לשירות נוסף בשירות סדיר או במי-לואים. צו הסמכה זה ייתן אחרי ששר הבטחון שוכנע שבטחון המדינה מחייב שירות נוסף זה.

אנו עוברים עתה לחוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (משמר אזרחי), תשל"ד—1974. רשות הדיבור לשר המשטרה.

עוזי פיינרמן (המערך):

אולי אפשר בהודמנות זו להעביר עוד חוקים? זה הולך, פשוט, מהר. אולי חוק המושבים מוכן?

שר-המשטרה ש. הלל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שאני

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (משמר אזרחי) (הלל, בן-פורת, לין) —

נדקק להמשך קיומו של המשמר האזרחי בכל מקרה, גם אם יבוא השלום — והלוואי שעד אז יבוא השלום. אבל מאחר שפה מדובר בתקנות-שעת-חירום אני חושב שחבר-הכנסת אמנון לין יודע כי אין אפשרות לא לתחום זאת בזמן מוגבל. אין ועדת החוץ והבטחון מגוועה מלהאריך את החוק לתקופה נוספת. אני אחשוב שזה הגיוני, והוועדה רשאית — במקום סוף חודש דצמבר 1975 לקבוע את סוף דצמבר 1976, או 1977, הכל כפי שתמצא. מבחינה זו אינני רואה כל מגיעה. אני משער שהארכת החוק לקצת יותר משנה וחצי היתה עונה על הבעיה שהזכיר אותה חבר-הכנסת לין.

אשר לשאלה השנייה שהועלתה — האם המשמר האזרחי יכול לכלול את הגדנ"ע — אני מבין שהמדובר בצעירים למטה מגיל 18.

אמנון לין (הליכוד):

למטה מגיל יוצאי-צבא, למטה מגיל 18.

שר-המשטרה ש. הלל :

התקנה עצמה מאפשרת זאת (א) במסגרת סעיף 4(1) שאומר: "אלה חברי המשמר: (1) מי שנתקבל למשמר כמתנדב" ואין קובעים כאן מה גיל המתנדב. כלומר, אין מגיעה שיתנדבו למשמר גם אנשים צעירים יותר. זאת באשר למסגרת. אני רוצה לומר שזו בעיה יותר ספציפית, לא כל כך מבחינת יכולת להתנדב, אלא באשר לאחריות ההורים, לצורך בהסכמת ההורים, לאפ-שרות לתת בידיהם כלי נשק במידה שצריך. אבל אלה הן בעיות שאנחנו נחפש ונמצא להן פתרון. אני רק רוצה לקבוע שהאפשרות קיימת ואני מאמין שהגדנ"ע יעודד צעירים לתרום את תרומתם גם במסגרת המשמר האזרחי, בתור עורה נוספת למשמר, וגם לתפקידים הגנתיים אחרים בעורף. כאמור, יש כאן בעיות משפטיות, שאין התקנה פותרת אותן, אבל אין אנחנו מגוועים מלחפש להן פתרון לאחר מכן.

אני שמח במיוחד שהציגו את השאלה הזאת של הצעירים, משום שאני חושב שזה אחד הדברים הנאים שנתקלתי בהם לאחרונה — קבוצה של צעירים, נציגי תלמידים של בתי-ספר, בגיל 17—16, כיתות שביעיות-שמיניות, באו מרצונם, כמובן, לפגישת אתי ובאו מוכינים עם הצעה של משמר אזרחי לצעירים כמתנדבות. אני חושב שכבר מוזמן לא נתקלנו בנכונות של צעירי-רים — לא לבוא ולהטיח אשמות ולבקר, לומר למה ככה ולמה אחרת — אלא לבוא ולומר: היכן אנחנו? אנחנו רוצים שתאפשרו לנו למלא את חובתנו האזרחית, והם באו ודיברו בלהט, בצורה נפלאה, על נכונותם ועל רצונם — בעצם, על דרישתם לשתף את עצמם בפעולה של המשמר האזרחי. כדי לשכנע אותי הם רצו לקנות את לבי ואמרו: (ראוה), לכולנו יש "טוטטוסים" שאנחנו יכולים לנסוע בהם. אפשר לארגן סיירת של טוטטוסים שיכולה להיות לעור בשעת הצורך. התייחסתי אל דברי-הם ברצינות. אנחנו נוהגים העדפה לבדיקת העניין הזה, יחד עם משרד החינוך והתרבות ועם הגדנ"ע, על-מנת שנמצא את המסגרת האירגונית וגם הפורמאלית — העניין של רשיונות לשאת נשק ואישור ההורים — לאפשר לצעירים שלנו למלא את רצונם וגם את חובתם. ואולי יש בזה תחילתו של אקט חינוכי חשוב שכולנו זקוקים לו, שהצעירים לא יהיו רק בעלי ביקורת למה כך ולמה אחרת, אלא יהיו הדוגמה המופת, והלוואי שגם המבוגרים ילמדו מאותו מופת שאני ראייתו בהם.

שעניין המשמר האזרחי לא ייגמר תוך שלושה חודשים ואנחנו מציעים להאריך את תקפן של התקנות הללו עד סוף דצמבר 1975. כלומר, לתקופה של כשנה וחצי. אני מעריך שגם לאחר מכן נהיה זקוקים למשמר האזרחי, אבל ברור שהתקופה הולאת נחוצה כדי לגשת לעניין בצורה יסודית ומסודרת. אני מבקש את הכנסת לתת לנו אפשרות להאריך את תקפן של התקנות, שאנחנו כבר פועלים לפיהן, לתקופה מינימאלית, ואני משער שמי שיהיה שר המשטרה בסוף דצמבר 1975 יבוא לכנסת ויבקש את הארכת תקפן של התקנות הללו לת-קופה נוספת, גם על סמך הנסיון; ואני מאמין שהנסיון יהיה חיובי. אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

היו"ר מ. בן-פורת :

רבתי, רשומים חבר-הכנסת אמנון לין, ואחריו חבר-הכנסת מרדכי בן-פורת, אם לא אהיה מגווע מלדבר.

אמנון לין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני רוצה לאכזב את חברי, חבר-הכנסת עוזי פיינרמן. לא יהיו לך בעיות עם חוק זה, אבל אני חושב שההארכה שמבקשת המ-שלה לשנה וחצי איננה סבירה לנוכח הנסיבות שאנו חיים בהן, לצערי, וגם שר המשטרה אמר כי הוא משער שכעבור שנה וחצי יבקש מישוה; אם לא הוא, בתור שר המשטרה הארצה. אני מציע לכנסת לא לתחום תחום, אם כי אני יודע שבדרך כלל אנחנו נוהרים שלא לקבוע חוק לשעת-חירום שאין לו זמן מוקצב ברור. אבל דווקא בקשר להקמת משמר אזרחי יכול מאוד להיות שאפילו אם נראה את השלום באופק — המשמר האזרחי עוד יצטרך להיות יעיל. נראה לי שכאשר באים לתכנן משמר אזרחי לא יכולים לתכנן דבר לטווח ארוך, אם אין אפשרות של תיכנון מתוך ידיעה ברורה שיש לזה המשך. אני חושב שאחת התופעות המדאיגות שהיננו עדים להן בעת האחרונה היא שאנחנו מצאנו את עצמנו, בעקבות האירועים והפיגועים האחרונים, לא מוכנים מבחינת ההגנה האזרחית. עכשיו אנחנו באים להציל את המצב, מארכים תקנות-לשעת-חירום, וטוב עשה שר המשטרה שהציע להאריך לשנה וחצי. אני בפירוש מציע שאנחנו נחוקק את החוק הזה מבלי לתחום לו תחום של זמן. והיה, ונראה את השלום באופק ונראה שאין עוד צורך להפעיל אותו — יהיה סביר שהממשלה תבוא ותאמר שאנחנו מציעים לבטל את החוק הזה.

יש שאלה שמישהו מעורר: האם זה כולל גם את המתנדבות הגדנ"ע בתחום של המשמר האזרחי? אני חושב שהשאלה היא במקום, ויש בהחלט מקום לעסוק בה. על כל פנים, הדגש שאני עומד עליו הוא שכדי שלא נעמוד שוב בפני אותה בעיה, אותו מצב שאנחנו עומדים בו היום, שפתאום היה צריך להקים את המשמר האזרחי כחפזון, אני מציע, אדוני השר, אם תסכים, שהחוק הזה לא יהיה מוקצב ולא יהיה לו תחום של זמן, ונחוקק חוק של משמר אזרחי שיחייב אותנו כמדינה אשר נמצאת במצור.

היו"ר מ. בן-פורת :

רשות הדיבור לכבוד שר המשטרה, לתשובה.

שר-המשטרה ש. הלל :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עקרונית אני מס-כים לדברים שנאמרו כאן על-ידי חבר-הכנסת לין, ובדברי הפתיחה שלי גם אמרתי, שאף לאחר שנה וחצי

חברת כ"ט, ישיבה פ"ו כ"ה אב תשל"ד (13 אוגוסט 1974)
 — חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הלל, בן-פורת); חוק למניעת הונאה בתפילין
 ובמוזות (בן-פורת, אברמוביץ) —

לאמור, אינני חושב שיש צורך בתיקון החוק כדי
 לאפשר את גיוסם של הצעירים ואני מקווה שוועדת
 החוץ והבטחון של הכנסת תמצא דרך לאשר את ההצעה
 הזאת לתקופה אולי ארוכה יותר ממה שכתוב בהצעה
 שהגשתי.

היו"ר מ. בן-פורת :
 חברי הכנסת, ניגש להצבעה. לפנינו הצעה אחת —

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק להארכת תוקף
 של תקנות-שעת-חירום (משמר אורחי), תשל"ד
 — 1974, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

י. חוק למניעת הונאה בתפילין ובמוזות, תשל"ד — 1974 *

(קריאה ראשונה)

להישבון, זה בגופו וזה בממונו, על אחת כמה וכמה
 שגדולה ההונאה בתשמישי קדושה, שהיא איננה ניתנת
 להישבון בשום פנים ואופן ויש בה, בנוסף על הונאת
 הגוף, גם הונאת הנשמה.

כנסת נכבדה, על המדינה מוטלת החובה ליצור
 מכשיר חוקי שימנע מאנשים חסרי מצפון את האפשר-
 רות לפגוע בצרכן. יש לחוקק חוק ובו עונשים אשר
 ירתיעו עבריינים אלה מלבצע פשעים של מכירת תשמישי
 קדושה פסולים.

החוק אינו נוגע רק לארץ. מדינת ישראל היא,
 ברונך-השם, מרכז להפצת תשמישי קדושה לכל תפוצות
 ישראל. רבבות תיירים יהודים המבקרים בארץ מניחים
 הנחה ודאית כי התפילין והמוזות שהם קונים בעת
 ביקורם בארץ כשרות בתכלית. לא עולה על דעתם שבארץ
 הקודש קיים זיוף רב-ממדים בתשמישי קדושה, וכי אין
 פיקוח ממשלתי מתאים המונע זאת. מעשים אלה פוגעים
 בתדמיתה של המדינה ועלולים לחבל ביצוא תשמישי
 קדושה המשווקים בכמויות גדולות לתפוצות ישראל.

כבוד היושב-ראש, בהצעת החוק המוגשת לאישור
 בקריאה ראשונה שלושה סעיפים: הראשון קובע את
 האיסור של המכירה וההפצה של תפילין ומוזות פסולות;
 השני קובע את העונש על העובר על הוראות החוק;
 והסעיף השלישי מטיל על שר הדתות להתקין תקנות
 לביצוע החוק.

אני מציע לכנסת לאשר את הצעת החוק בקריאה
 ראשונה.

היו"ר מ. בן-פורת :

לא נרשמו חברי כנסת לדיון בהצעת החוק. אני
 ממעיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק
 לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק למניעת הונאה
 בתפילין ובמוזות, תשל"ד — 1974, לוועדת
 החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ. בן-פורת :

חברי הכנסת, מיצינו את סדר-היום. הישיבה הבאה
 של הכנסת מחר בשעה 10.00. ישיבה זו נעולה.

היו"ר מ. בן-פורת :

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת החוק הא-
 רונה : חוק למניעת הונאה בתפילין ובמוזות, תשל"ד —
 1974 — קריאה ראשונה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת
 אברמוביץ.

יהודה מאיר אברמוביץ (חזית דתית תורתית):

אדוני היושב-ראש. כנסת נכבדה, אני מביא לאישור
 הכנסת בקריאה ראשונה את החוק למניעת הונאה בתפי-
 לין ובמוזות, תשל"ד — 1974. הצעת חוק זו עברה פעמיים
 את מליאת הכנסת בהצבעה של פה-אחד. בתקופה שחלפה,
 מאז החילתי להציע לכנסת לחוקק חוק שימנע הפצת
 תפילין ומוזות פסולות, נתחוקה עוד יותר דעתי בצורך
 הדחוף שיש לנו בחוק זה. בתקופה זו גודעו לי —
 ואחרים הסבו את תשומת-לבי — עובדות ופרטים על
 זיופים בתחום קדוש וחשוב זה.

הצעת החוק נוגעת לנושא כאוב בחיינו, שלא ניתן
 לעבור עליו לסדר-היום. ברחבי המדינה וממנה לחוץ-
 לארץ מופצות תפילין ומוזות מזויפות. הזיופים והונאת
 הציבור נעשים בדרכים שונות. בבתי-מסחר רבים נמכ-
 רות תפילין ומוזות מודפסות או כתובות על נייר
 דמוי-קלף, בעוד שהדיון דורש שיהיו כתובות בכתב-יד,
 של סופר, ועל קלף מעור. כן מופצים בתפילין הע-
 שויים מפלאסטיק במקום מעור. מוויפי פרשיות התפילין
 והמוזות מעסיקים צלמי דפוס המצלמים את פרשיות
 התפילין והמוזות צילום אמנותי, ומדפיסים את הפילים
 על קלף או על נייר דמוי-קלף.

זוהי הונאה של הממון והדעת כאחד. הונאה זו
 יכולה להביא למצב מכאיב ביותר כאשר אדם, שלפי
 מיטב ידיעתו היה זהיר בקיום מצוות הנחת תפילין
 מאז שנכנס לעול המצוות, מגלה פתאום שהוא כלל לא
 הגיח תפילין. זוהי פגיעה מצפונית קשה, וכל אדם
 ישר-לב חייב לתת את ידו למניעתה.

כבוד היושב-ראש, נדמה לי שאין צורך להרבות
 במלים על העושה הגדול שיש בשיווק תשמישי קדושה
 פסולים. העושים פשעים אלה חייבים להיות מוקעים
 ברבים, ויש להענישם במלוא חומר הדין.

חכמינו ז"ל אמרו במסכת בבא מציעא: "גדולה הונאת
 דברים מהונאת ממון, שזה ניתן להישבון וזה לא ניתן

הישיבה נעלה בשעה 22.25